

BİNGÖL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

MEHMED ALİ HİLMİ DEDEBABA’NIN DÎVÂNİ

Akif YAKIŞIR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman: Doç. Dr. Abdullah AYDIN

HAZİRAN -2016

BİNGÖL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
ESKİ TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI

MEHMED ALİ HİLMİ DEDEBABA'NIN DÎVÂNİ

Akif YAKIŞIR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman: Doç. Dr. Abdullah AYDIN

HAZİRAN -2016

BİNGÖL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Akif YAKIŞIR tarafından hazırlanan *Mehmed Ali Hilmi Dede Baba'nın Divan'ı* başlıklı bu çalışma, 18.07.2016 tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonucunda [oybirliği/oy çokluğuyla] başarılı bulunarak jürimiz tarafından *Türk Dili ve Edebiyatı* Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

TEZ JÜRİSİ ÜYELERİ (Unvanı, Adı ve Soyadı)

Başkan	:	İmza:
Danışman	:	İmza:
Üye	:	İmza:

ONAY

Bu Tez, Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun/...../ 201.. tarih ve sayılı oturumunda belirlenen jüri tarafından kabul edilmiştir.

Unvanı Adı Soyadı
Enstitü Müdürü

Not: Bu tezde kullanılan özgün ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunundaki hükümlere tabidir.

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Yüksek Lisans tezi olarak hazırladığım *Mehmed Ali Hilmi Dedebeba'nın Divan'ı* adlı çalışmanın öneri aşamasından sonuçlanmasına kadar geçen süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle uyduğumu, tez içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu beyan ederim.

18/07 / 2016

İmza

Akif YAKIŞIR

ÖNSÖZ

Osmanlı Devleti dinlerin ve dillerin özgürce yaşadığı, istedikleri gibi eser verdikleri bir coğrafyanın adı olmuştur. Üç kıtaya hükmeden yüzlerce etnisiteyi bünyesinde barındıran ve her semavi dinden ve birçok semavi olmayan dinden tebaası olan Osmanlı devleti adeta açık inanç müzesi olmuştur.

“Ümmetimin ihtilafı rahmettir” hadis-i şerif fehvasınca “Her biri kendi mesleğinin tamir ve revacına sa'yeder. Başkasının tahrip ve iptaline değil, belki tekmil ve ıslahına çalışır.” sözü mucibince Anadolu’da İslam’ın farklı yorumları ortaya çıkmıştır. Esasta bir, fûruatta ayrı ayrı olan bu yorumlardan biri de Bektaşîliktir. Özellikle Anadolu’da kök salmış olan Alevî-Bektaşî yorum sistemli bir hâl almıştır. Tekke ve dergâhlarda tedrisata başlamış, hiyerarşik bir sistem oluşturmuşlardır. Buralarda yetişenler farklı yerlere gidip yeni Tekke-Dergâh açmış ve orada eğitime devam etmişlerdir. Osmanlının bu mümbit zemininde birçok din adamı yetişmiştir. Bunlardan biri de 19.yy Bektaşî Dedebabası olan Mehmet Ali Hilmi Dedebaba’dır.

Daha önce bu divan latinize edilmesine rağmen Mehmet Ali Hilmi Dedebaba’nın Divanını incelemeyi seçtim. Çünkü bir divanı sadece latinize etmek hele hele transkripsiyon alfabesi kullanmadan bunu gerçekleştirmek bilimsel bir çalışma olamazdı. Hem önemli bir kültürün (Bektaşîliğin) 19. yy’daki en büyük temsilcisi hem de elimizdeki divân -hakkında bilimsel olmayan bu çalışmadan dolayı- kaderine terk edilmeyecek kadar önem arz etmektedir.

Hilmi Dede’nin Divanı’nın elde ettiğimiz iki nüshasından biri matbu diğeri el yazmasıdır. El yazması nüshada hem boş sayfalar hem de yırtılmış sayfalar vardı. Çalışmamızı iki nüshayı gözönünde bulundurarak yaptık. Nüshalardaki kelime farklarını dipnotla belirttik. Metinde olmayıp vezin ya da anlam gereği yapılan eklemeleri köşeli parantez [] içinde gösterdik.

Tenkitli metinle beraber şekil özellikleri hakkında bilgi verildi redifler tasnif edilerek tabloya döküldü. Nazım şekilleri ve vezinler değerlendirildi.

Muhteva bakımından divan dini, tasavvufi ve içtimaî hayat olarak etraflıca ele aldık. Bektaşî dedebaba olan şairden hareketle Bektaşilikle ilgili bilgi verildi. Metinde geçen ayet ve hadislerin özellikle Bektaşî yorumlarına dikkat edilerek anlam verildi. Divanda 12 imamın her biri tek tek ele alındığından değerlendirme kısmında onlara da yer verildi. Çalışmamamızdaki eksikliklerden ve muttali olamadığımız hatalardan dolayı sizlerden anlayış bekliyoruz.

Bana bu divanı öneren ve tezin bir bölümünü beraber çalıştığım Prof. Dr. Kâzım YOLDAŞ'a ve tezin her aşamasında tashihleriyle ve yönlendirmesiyle bana yol gösteren danışman hocam Doç. Dr. Abdullah AYDIN'a şükranlarımı arz ediyorum. Bu süreçte bana destek olan eşime, tashihte yardım eden oğlum Yunus Emre'ye ve kendisini ihmal ettiğim kızım Asude Reyhan'a minnet borçluyum.

“Men talebe ve cedde, vecede” Tevfik Allah'tandır.

Akif YAKIŞIR

Temmuz-2016

BİNGÖL

ÖZET

Mehmed Ali Hilmi Dedebaba, Bektaşiliğin-Balım Sultan tarafından kurulduğu söylenen Babağan kolunun 19. yy'deki en ünlü Dedebabasıdır. İlk eğitimini ailesinden almış, devamında annesi ve babası izinden giderek Aşçı Ali Baba'nın rehberliğinde Merdivenköy Şahkulu Sultan Dergâhı postnişini büyük Hacı Hasan Baba'ya intisab ederek henüz 14 yaşındayken Bektaşiliğe girmiştir. Bektaşilikte en yüksek derece olan Dedebabalığa yükselmiştir.

Hilmi Dedebaba'nın incelediğimiz divanın yanında Kaşifü'l Reddiyyesi ve Erkamname adlı eserleri vardır. Bu eserler kısaca tanıtıldı. Hilmi Dedebaba Divanı'nı incelerken evvela Bektaşilik nedir sorusuna cevap verildi. Hilmi Dedebaba'nın eserleri kısaca tanıtıldı. Divan, incelenirken elde edilen iki nüsha dikkate alınarak hazırlandı. Şiirlerinde Hilmi ve Hilmi Dedebaba mahlaslarını kullanan şair Niyazi Mısri ve Turabi'den etkilenmiştir. Divanda Turabi için yazdığı bir şiiri de var.

Mehmet Ali Hilmi Dedebaba şiirlerinde ayet ve hadisler bir bütün olarak verilmeyip metinde bir bölümü verilmememiş ve kafiyeeye uygun olarak bölümler halinde alıntı yapılmıştır. Yazar vezin konusunda başarılı sayılamaz. Zira birçok şiirinde vezin kusurludur. Bunun yanında şair vezne uydurmak için Arapça kelimeleri “Hızır, Kudüs” örneklerinde olduğu gibi Türkçe okumuş Yine Türkçe kelimeleri “N' eyleyeyim, n' ola” şeklinde kısaltarak vezne uydurmaya çalışmıştır. Divandaki 347 şiirden 3'ü kasidedir. Bu kasidelerinde kasidenin tüm bölümleri yoktur. Kısacası birçok mutasavvıf gibi Hilmi Dede de şekli manaya feda etmiştir.

Divanı muhteva olarak dini ve tasavvufi olarak inceledik. Divandaki ayet ve hadisler tespit edilerek ayet ve hadis metinleri tam yazılarak mealleri verildi. Bektaşî olan şair şiirlerinde ehl-i beyt ve 12 imama çokça yer vermiştir. Ehl-i beyt ve 12 imam hakkında bilgi verilerek ilgili beyitler verilmiştir.

Hilmi Dedebaba'nın Dîvânı üzerinde yapılacak çalışmalara kolaylık sağlaması temennisiyle divanın sonuna indeks eklendi.

Anahtar Kelimeler: Mehmet Ali Hilmi Dedebaba Divanı, Hilmi Dede, Bektaşilik

ABSTRACT

Mehmed Ali Hilmi Dedebaba is the 19th century's most popular Dedebaba of the Bektashi order and its practice's Babagan branch which is said found by Balım Sultan.

He had his first education from family environment, then like his father and mother under the guidance of Cook Ali Baba he joined Merdivenköy Şahkulu Sultan Dervish Lodge Sheikh Hacı Hasan Baba he entered Bektashi order and practice only just at the age of 14. He promoted to the highest degree of Bektashi order and practise Dedebaba.

Beside the collection of poems that we examined he has essays called Kaşiful Esrar Reddiyyesi. Before examining Hilmi Dedebaba's Divan firstly it was tried to answer what Bektashi order and practise is. His essays were shortly introduced. While the Divan the obtained two volumes were considered while the Divan was examined. The poet who used Hilmi and Hilmi Baba nicknames was effected by Turabi. He has a poem he wrote for Turabi in his Divan.

In Mehmet Ali Dedebaba poems the verses and hadiths are not given entirely some parts of them are given and adapted to the rhythm in poems. The writer is not supposed successful even it can be said that he is unsuccessful. Because rhythm is troublesome in his many poems. Beside this to adapt the rhythm he read the Arabic words like Turkish as "Hızır ", "Kudüs". Again he abbreviated Turkish words to adapt to the rhythm like "N'eyleyeyim, n'ola".

Among 347 poems of collections three of them are eulogy and there aren't all parts of these qasidas. Shortly like many sufis Hilmi Dedebaba sacrificed meaning to the form. Contently we examined his Divan sufisticly and religiously. Hilmi Dedebaba being a Bektashi the poet order and practice gave place to family of prophet and twelve imam very much. By giving information about the family of prophet and twelve imam related couplet were given as samples.

An index was attached to the end of collection of poem.

KEY WORDS: Mehmet Ali Hilmi Baba, Divan, Hilmi Dede, Bektashi

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	IV
ÖZET	VII
GİRİŞ.....	1

1.BÖLÜM: MEHMED ALİ HİLMİ DEDEBABA’NIN HAYATI, SANATI VE ESERLERİ

HAYATI.....	4
1.2 TARİKATI.....	9
1.2.1 BABAGAN KOLUNDAKİ HİYERARŞİK SİSTEM.....	11
1.3. ESERLERİ.....	13
1.3.1 DÎVÂN.....	13
1.3.2 KÂŞİFU’L ESRÂR’IN REDDİYESİ	13
1.3.4 ERKÂN-NAME	14
1.4 SANATI.....	15
1.4.1 DİL	17
1.4.2 ÜSLÛP	19

2. BÖLÜM: DİVANIN ŞEKİL VE MUHTEVA ÖZELLİKLERİ

2.1 DIVANIN ŞEKİL ÖZELLİKLERİ.....	21
2.1.1 NAZİM ŞEKİLLERİ.....	21
2.1.2 VEZİN.....	24
2.1.3 UYAK VE REDİF	26
2.2 DIVANIN MUHTEVA ÖZELLİKLERİ.....	31
2.2.1 DİN.....	31
2.2.1.1 ALLAH	31
2.2.1.2 MELEKLER.....	36
2.2.1.3 ÂYET VE HADİSLER	37
2.2.1.4 HADİSLER	49
2.2.1.5 PEYGAMBERLER.....	52
2.2.1.6 DÖRT HALİFE.....	56

2.2.1.7 ÂL-İ ABA	56
2.2.1.8 DİĞER DİNİ MEFHURLAR.....	59
2.2.2 TASAVVUF.....	63
2.2.2.1 VAHDET	64
2.2.2.2 TEVHİD	64
2.2.2.3 MASİVA	65
2.2.2.4 KESRET	65
2.2.2.5 HALVET	66
2.2.2.6 DERGÂH	67
2.2.2.7 BÂTİN.....	67
2.2.2.8 ZÂHİR.....	67
2.2.2.9 İKRAR	68
2.2.2.10 TECELLİ.....	68
2.2.2.11 TARİK-TARİKAT.....	69
2.2.2.12 MEZHEP-MEŞREB.....	69
2.2.2.13 GÖNÜL-DİL	70
2.2.2.14 BEZM.....	71
2.2.2.15 FAKR	72
2.2.2.16 TERK	72
2.2.2.17 NEFİS.....	73
2.2.2.18 GAYB	74
2.2.2.19 HAYRET.....	74
2.2.2.20 KEŞF	75
2.2.2.21 KERAMET.....	75
2.2.2.22 ÂŞIK	76
2.2.2.23 MÜRŞİD-PÎR.....	76
2.2.2.24 MUHİBBAN	77
2.2.2.25 DERVİŞ	78
2.2.2.26 PİR-İ MUGAN	78
2.2.2.27 ZAHİD- RİND- SOFU.....	79
2.2.3 SEVGİLİ İLE İLGİLİ UNSURLAR.....	80
2.2.3.1 PERVÂNE	80
2.2.3.2 BÜLBÜL.....	80
2.2.3.3 NEY.....	81

2.2.3.4 CAN	81
2.2.3.5 SİNE	82
2.2.3.6 TEN	82
2.2.3.7 MİSKİN.....	82
2.2.3.8 DELİ-DİVANE	83
2.2.3.9 ŞEYDÂ –BÎMÂR	83
2.2.3.10 ÂŞÜFTE.....	84
2.2.3.11 ÜFTÂD.....	84
2.2.3.12 EŞK	85
2.2.3.13 TEŞNE	85
2.2.3.14 GAM	86
2.2.3.15 FERYÂD.....	86
2.2.3.16 NÂLÂN.....	86
2.2.3.17 RAKÎB-AĞYÂR.....	87
2.2.3.18 SULTAN- PADİŞAH	88
2.2.3.19 KUL.....	89
2.2.3.20 GEDA.....	89
2.2.3.21 CENK-CİDAL	90
2.2.3.22 HANÇER	90
2.2.3.23 TİG-KILIÇ	90
2.2.3.24 OK-TÎR-YAY-KEMAN	91
2.2.4 BEKTAŞİLİK-ALEVİLİK.....	92
2.2.4.1 ÂL-İ ABA	93
2.2.4.2 12 İMAM.....	93
2.2.4.3 DÖRT KAPI KIRK MAKAM	104
2.2.4.4 DEDEBABA, HALİFEBABA, BABA.....	105

3. BÖLÜM: NÜSHALARIN TANITILMASI

3.1 Y.: YAPI KREDİ SERMET ÇİFTER ARAŞTIRMA KÜTÜPHANESİ	106
3.2 M.: EDİRNE SELİMİYE KİTAPLIĞI.....	107

4. BÖLÜM: MEHMET ALİ HİLMİ DEDEBABA DİVAN'ININ TENKİTLİ METNİ

5.1.1 KASİDELER.....	111
5.1.2 MUSAMMATLAR.....	120
5.1.2.1 MURABBALAR.....	120
5.1.2.2 MUHAMMESLER	167
5.1.2.3 TAHMİS.....	177
5.1.2.4 MÜSEDDESLER.....	178
5.1.2.5 MUAŞŞER.....	194
5.1.3 MESNEVİ	197
5.1.4 GAZELLER	199
5.1.5 KİTALAR	382
5.1.6 NAZİM.....	383
5.1.7 TARİHLER	383
5.1.8 MÜFREDLER.....	410

5. BÖLÜM:

DİZİN	414
SONUÇ	420
KAYNAKÇA.....	421

KISALTMALAR

K	:Kaside
Mu	:Murabba
Muh	:Muhammes
Ta	:Tahmis
Müs	:Müseddes
Mua	:Muaşşer
M	:Mesnevi
G	:Gazeller
Kı	:Kıta
N	:Nazm
T	:Tarihler
Mü	:Müfred
M.	:Mehmet Ali Hilmi Dedebaba Divanı Edirne Selimiye Kitaplığı Kısmı: 5 Yeni No: 1644
Y.	: Mehmet Ali Hilmi Dedebaba Divanı Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma Kütüphanesi Y-316/35786
Hız.	:Hazret
Vs	:Ve saire
s.	:Sayı
a.g.e.	:Adı geçen eser
Yay	:Yayınları, Yayınevi
YH	:Yayına hazırlayan
Dib	:Diyanet İşleri Başkanlığı
S.A.V.	:Sallallahu Aleyhi ve Sellem
R.H.	:Rahimehullah
a.f	:Accelallahu Ferecehu (Allah onun zuhurunu çabuklaştırsın)

GİRİŞ

Türkler İslamiyet'i kabul etmeden önce de tek Tanrılı dinlere inanmışlar. 10. yüzyılda İslamiyet'i kabul etmeleriyle birlikte Türklerde İslamî eserler verilmeye başlanmıştır. Türkistan'da İslami ilk hareketlilik Ahmet Yesevi ile başlamış, zamanla Yesevilik diye bir tarikat oluşmuştur. Bu tarikat gün geçtikçe etkisini artırmış, Anadolu'ya kadar uzanmıştır. 12. yüzyılda Hoca Ahmet Yesevî ile başlayan dinî-tasavvufî hareket Anadolu'da da İslam'ın yaygınlaşmasına vesile olmuştur.

Türkistan'da Yesevi'nin başlattığı hareket Anadolu'da Yunus Emre, Hacı Bektaş-ı Velî'lerle devam etmiştir. Yunus Emre, tıpkı Ahmet Yesevi'de olduğu gibi şiirlerini halkın konuştuğu dille yazmıştır. Arı bir Türkçe hâkim şiirlerine. Bu durum onu halkın teveccühüne mazhar kılmıştır. Kaynaklarda çok gezdiği ve bu şekilde halka Allah'ı anlattığı geçiyor. Aynı yüzyılda yaşayan Hacı Bektaş-ı Velî Horasan'dan Anadolu'ya gelip İslamî irşatta bulunmuştur. “Bektaşiler arasındaki ananelere göre Hacı Bektaş, Hz. Ali soyundandır. Yedinci İmam Musa Kazım (öl.183) neslinden Horasan'ın hükümdarı olan Seyyid İbrahim-i Sani ile Hatem Hatun'dan Nişabur şehrinde dünyaya gelmiş, Lokman-ı Perende adlı bir mutasavvıf tarafından yetiştirilmiş, Türkistan'ın büyük Şeyhi Ahmet Yesevi (öl. 562/1167) ile görüşmüş, onun işareti üzerine Anadolu'ya gelmiş, Kırşehir civarında Sulucakarahöyük'te yerleşmiş, burada birçok derviş ve halife yetiştirmiş, bunları çeşitli yerlere irşat görevi ile göndermiş, nihayet orada vefat etmiştir.”¹ Hacı Bektaş-ı Velî'nin Anadolu'da başlattığı İslamî çalışmalar kendisinden sonra gelenler tarafından da devam etmiştir. “Bektâşilik, her şeyi ile ve her şeyden önce, bir Türk tarikatıdır. Düşüncesi, duygusu, dili, kültürü, edebiyatı hülâsa her şeyi Türk'tür ve Türkçedir.”² Bundandır ki Anadolu'da Türkler içinde yayılmıştır. “Balım Sultan'a gelinceye kadar Bektâşilikte (Mücerretlik) müessesesi yoktur. Balım Sultan bu müesseseyi kurmuş ve mücerretlik alameti olmak üzere de “Kulağa Köpe Takmak”ı icat etmiştir.” 16. yüzyılda Balım Sultan ile müesseseleşen Bektâşilik günümüze kadar devam etmiştir. Bu inanç

¹ Bayram Ali Çetinkaya, *Bir Anadolu Ereni Hacı Bektaş-ı Velî: Hayatı, Eserleri Ve İnsan Anlayışı*, “Cumhuriyet Üniversitesi Lahiyat Fakültesi Dergisi” . Sivas-1999. 3. Sayı, s.345.

² Cavit Sunar, *Melamilik ve Bektâşilik*, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara-1975.s.10.

sisteminde en önemli şeylerden biri ehl-i beyt sevgisi, biri de imamet meselesidir. Bu inanç sisteminde Pir Hacı Bektaş Velî'dir, onun temsilcisi de "Dedebaba"dır. 16. yüzyılda başlayan dedebabalık müessesinin 19. yüzyıldaki temsilcisi 23. dedebaba olan Mehmet Ali Hilmi Dedebabadır. Diğer tasavvuf şairlerinde olduğu gibi Hilmi Dede'de de amaç fikrini telkin etmek Bektaşî öğretileri doğrultusunda hizmet etmektir. Dolayısıyla sanat ikinci planda kalmaktadır. Divanında baştan sona bu özellik görülmektedir. Zira divan, vezin açısından problemlidir. Gazeller ile divandaki kasideler iç içe girmiş. Divandaki üç kasidenin üçü de kasidenin tüm bölümlerini içermemektedir. Divandaki şiirlerin ekseriyeti ehl-i beyt, on iki imam ve Bektaşî uluları ile ilgilidir. Şair yaşadığı dönemin sosyal ve siyasi olaylarından pek etkilenmemiştir. Bu durum onun içinde bulunduğu ortamın doğal bir sonucudur. Tekke ve dergâhlarda irşat vazifesi gören, hayattaki hedefi insan-ı kâmil ve nihai hedefi de toplum-ı kâmil olan bir şair için beklenen de budur. Nitekim Bektaşîlerin on iki imamı ve pirleri de kendi dönemlerinde genellikle dönemin siyasi olaylarından uzak durmuşlardır. 19. yüzyıl Osmanlının Avrupa'ya yöneldiği sosyal ve siyasi yönden beş asırlık kültürü terk etmeye başladığı bir dönem olmuştur. Bu durum Klasik Türk Edebiyatına da yansımış. Bu yüzyıl aynı zamanda Klasik Türk Edebiyatı ile Halk edebiyatının iç içe olduğu bir dönem olmuş. Yine bu dönem Batı etkisinin görülmeye başlandığı bir dönem olmuş, soyuttan somuta geçiş de bu dönemde olmuştur. Bâki ile 16. yüzyılda başlayan mahallileşme 18. yüzyılda Nedim ile doruğa ulaşmış 19. yüzyılda Enderunlu Vasıf devam etmiştir. Halk edebiyatında Divan Edebiyatının etkisi Erzurumlu Emrah gibi şairlerde kendini göstermiştir.

19. yüzyılda Klasik Türk Edebiyatında Yenişehirli Avnî, Enderunlu Vâsıf, Keçecizâde İzzet Molla, Âkif Paşa Leskofçalı Gâlip, ; Halk Edebiyatında ise Sümmani, Seyrânî, Dertli, Ruhsatî, Erzurumlu Emrah, Bayburtlu Zihnî eser vermiştir.

Hilmi Dede Divanı'nda Halk Edebiyatının izleri açıkça görülmektedir. Divanda hece ölçüsü ile yazdığı şiirler bunun en güzel göstergesidir. 19. yüzyılın dedebabası olan Mehmet Ali Hilmi Dedebaba bilinmesi gereken bir şair ve şiirleri de edebi camiaya tanıtılması gereken bir edebiyatçıdır. Özellikle Bektaşî sahasında çalışma yapanların titizlikle incelemesi gereken bir şair olduğu bilinmelidir.

1.BÖLÜM: MEHMED ALİ HİLMİ DEDEBABA’NIN HAYATI, ESERLERİ

1.1 HAYATI

İstanbul, Sultanahmet civarında Göngörmez mahallesinde doğmuştur. Babası mezkûr mahallede imam olan Nûri Efendidir. Annesi ise Emine Bacı’dır. 1842 yılında doğmuştur.

Mehmed Ali Hilmi Dedebaba, Bektaşiliğin-Balım Sultan tarafından kurulduğu söylenen Babağan kolunun 19. yy’deki en ünlü Dedebabasıdır. “Bektaşilikteki 23. dedebabadır ve 28 yıl dedebabalık yapmıştır.”³

Eğitiminine aile çevresinden başlamıştır. Daha sonra annesi ve babasının yolundan giderek o da Aşçı Ali Baba’nın postnişini olduğu Merdivenköy Şahkulu Sultan Dergâhı Hacı Hasan Baba’ya intisap etmiştir. On dört yaşında iken 1856 senesinde Bektaşîliğe girdi Hasan Baba’nın, 1858’de vefat etmesiyle posta oturan Hacı Ali Baba’nın da vefatı üzerine 1863 yılında Şahkulu Sultan Dergâhı postnişinliğine getirilmiştir. Posta oturduğu sene Hacı Bektâş-ı Velî Dergâhı’na gidip postnişin Hacı Tûrâbî Ali Dedebaba’nın rehberliğiyle ikrar aldıktan sonra Bektaşî geleneği üzere mücerred olmuştur. 1869’da tekrar Hacı Bektâş-ı Velî Dergâhı’na gidip Türbedar Mehmed Yesârî Baba’nın rehberliğinde Selânikli Hacı Hasan Dedebaba’dan hilâfet almıştır.

Hilmi Dedebaba 1273/1857 tarihinde 15 yaşında iken Malatyalı Hacı Hasan Baba’dan ikrar alır. “Hilmi Dedebaba hafızdı. Hacca da gitmişti. Hıfz ve tahsili, hatta ilk Bektaşilik terbiyesi babasındandır. Babasının vefatından sonra (...) ve İshak Paşa camiinde imamlık vazifesi gördü. O zamanlar kendisine Hafız Mehmet Ali denilmişti.”⁴

³ Bedri Noyan Dedebaba, *Bütün Yönleriyle Bektâşilik ve Alevîlik*, 1. cilt, Ardıç Yayınları, Ankara 1998, s.322.

⁴ Müfit Yüksel, *Bektaşilik ve Mehmet Ali Hilmi Dedebaba*, Bakış Yayınları, İstanbul, 2002, s.40.

Aşçı Ali Baba'nın ölümü üzerine o sırada henüz 22 yaşında bulunan Mehmet Ali Hilmi dergâhtaki muhibbanın seçimiyle dergâh postnişini olur. Aynı yıl (1280/1864) Hacı Bektaş Dergâh'ına (Pirevî) giden Mehmet Ali Hilmi Baba, Dergâhın Dedebaba postunda olan Yanbolulu Ali Turabî Baba'dan mücerretlik erkânını alarak mengûş takar, o sırada rehberi Türbedâr Mehmet Tahir Baba olur.

Türabî Ali Baba'dan mücerretlik erkânını aldıktan sonra Merdivenköy Dergâhına geri dönen Mehmet Ali Hilmi Baba 1286/1869 yılında tekrar Hacı Bektaş Dergâhına döner. O sırada dergâhta dedebaba postuna oturmuş olan Selanikli Hacı Hasan Baba'dan hilâfet erkânını hilâfetnâme alarak halifebaba olur. Rehberi de Türbedâr Mehmet Yesarî Baba olur.

Nakşîbendi Şeyhi Şeyh Yahya'nın Perişan Baba'dan sonra Mehmet Ali Hilmi Dedeba postnişinliğe getirilmiştir. Mehmet Ali Hilmi Dedeba'nın bu makamdan uzaklaştırılması yerine tekrar Perişan Baba getirilmiştir.

Tevfik Oytan'ın "Bektaşiliğin İçyüzü" adlı eserinde; Mehmet Ali Hilmi Dedeba'nın Hacı Bektaş Dergâhında bulunduğu demlerde dergâhtaki çelebilerle iyi geçinmiş ve çeşitli faaliyetlerde bulunmuştur.

Mehmet Ali Hilmi Dedeba, gerek Merdivenköy Dergâhı'ndaki ilk postnişinlik döneminde gerek dedebabalık postundan uzaklaştırılıp İstanbul'a dönüşündeki postnişinlik döneminde, Merdivenköy Şahkulu Sultan Dergâhı ile çevresinde büyük bir imar faaliyetine girişmiştir. Dergâh genişleterek yeniden yapılmış. Yeni bina, sofa, çeşme ve namazgâh yaptırılmıştır. Dergâh adeta külliye dönüştürülmüştür. Dergâhın giriş kapısında şairin şu beyitleri mevcuttur:

Gelüp bu hân-gâha şıdık ile 'aşık 'ibâdet kıl
Hevâ-yı nefsinı terk eyleyüp kesb-i sa'âdet kıl

Eger olmak dilersen hâl-i hayretten hülûşâne
Mağâm-ı Hazret-i Şâhkulu Sultân'ı ziyaret kıl (N/1-1,2)

Hilmi Dedebaba dergâhta büyükçe bir kütüphane de kurmuştur. Tekkelerin 1925'te kanunla kapatılmasıyla harabeye dönen tekkede kütüphane de yok olmuştur. Fakat Bedri Noyan'ın belirttiğine göre kütüphaneden bazı eserler kendisinde bulunmaktadır.

Hilmi Dedebaba'nın birçok yapıya manzum kitabeler yazmıştır. Şahkulu Sultan Dergâhındaki dokuz mezar taşında Hilmi Dedebaba'nın manzum tarihleri vardır.

1285/1868'de vefat eden Ref'ia Hanım'ın mezar taşında şu manzumesi yer almaktadır:

HU DOST

Nice sâl olsañ cihānda zevk ile mest-i müdām

‘ Ākıbet bir gün erer dehr içre saña bir melal

Kişiniñ ‘ âlemde bir nāmı kalur ancağ hemîn

İster iseñ ehl-i şerr ol ister iseñ ehl-i hāl

İşte bağ bu Refi‘a Hānım nice yıl sağ olup

Terk edüp bu fāniyi uqbāya kıldı irtihal

Şāfi‘ maḥşerde bu merḥūmeniñ olsun müdām

Hāzret-i Zehra ve Sıbtēyn-i Resūl-i zül Celāl

Geldi bir er dedi Hilmī aña tām tārīḫini

‘ Āzim-i dārü'l-cinān oldu Rafi‘a iş bu sāl

Sene 1275

Hilmi Dedebaba'nın mezar taşlarına yazdığı onlarca manzumesi vardır. Bunun yanında yaptırdığı sofalara da kitabe yazmıştır. Gözcü Baba sofasındaki kitabe:

Sal-ı hicretten bin üç yüz yedide

Yaptı işbu sofayı Hilmi Dede

Hilmi Dedebaba, Merdivenköy Dergâhına tamamen döndükten sonra vefatına kadar bu dergahta postnişin olarak kalmıştır. 1325 senesi Zilhicce ayının sekizinci günü (7 Kanun-i Sani 1322-Ocak 1907) Pazartesi günü vefat eder. Dergâhın bugün kitaplık olarak kullanılan Meydan Odası'na gömülür. Sonra da vasiyetine uygun olarak daha önce yaptırdığı Gözcü Baba sofasındaki bugünkü mezarına nakledilir.

Hilmi Dedebaba'nın vefatı nedeniyle ilgili Revnakoğlu arşivinde şu kayıtlar yer almaktadır:

“ Son günlerinde şeker hastalığı çekiyordu. 66 yaşına gelmişti, elinde egzama hâsıl olduğundan yaz-kış eldiven kullanıyordu. Rahatsızlığı artınca ameliyata lüzum görüldü. Operatör Binbaşı Arnavut Cemalettin Bey'in iyi sonuç vermeyen ameliyatından 3 gün sonra ateşler içinde sabah namazı vaktinde dünyaya gözlerini kapadı. 8 Muharrem 1325, 7 Kanun-i Sani Pazartesi dehşetli bir kış günüydü. Diz boyu kar vardı. Bu sebeple cenazesini tekkenin içinde Yaz Meydanı'na sakladılar. Tam 7 yıl burada kaldı. Göztepe'si Namazgâhına getirirler ki, bütün cihazları üzerinde, mükellef tacı başında idi. Yalnız kulağındaki Mengûş düşmüştü.

Kırşehir'de Pirevi'ne Dedebaba olarak gidişinde Hafız Perişan Baba'nın nazarına uğrayarak elinde tuzlu egzama çıkmış ve ömrünün sonuna kadar bunu çekmiştir. Vefatı da Şirpençe dolayısıyla yapılan ameliyat sonunda olmuştu. En önce Azbi Baba Meydanı'na sırladılar. Sonra Tekke dâhilinde mezar bulunamayacağı üzerindeki münakaşa ve muarazalar sonunda oradan kaldırılarak Gözcü Baba Sofasına Sancaktar Baba'nın yanına, kendisinin daha evvel yaptırdığı mezara nakledilir.”⁵

Hilmi Dedebaba'nın hayatına dair kendi yazdığı bir terceme-i hâl bulunmaktadır:

“ Bismillahirrahmanirrahim

Elhamdülillahirrabbilalemin vesselatü vesselamu ‘ala resûlûna Muhammed ve ‘ala evlâdi ve eshâbi'l cemi'inül tayyibine ve tahirin amma ba'd

⁵ Müfit Yüksel, a.g.e, s.70.

Fakîr-i Hakîr-i men, Bende-i Bektaş-ı Velî, Gulam-ı âl-i aba, Hadümü'l Fukara Mehmed Hilmi Baba Gaffarallahu zunûbehu Dersaadet'te Sultan Ahmed civarında Güngörmez Mahallesi'nin imamı pederim Nuri Efendi, validem Emine Bacı vasıtalarıyla Alem-i 'ademden, sahra-yı vücuda 1258 tarihinde kadem basıp 1270 tarihinde bu dergah-ı şerife pederim ve maderim gelip post-ı reşadette bulunan El-Hacc Hasan Baba Hazretlerinden ikrar aldılar. Hem ol sene bu fakîr-i hakir dahi hizmet-i hanedan-ı ehl-i beyt ile me'lûf olmağa can ve cismimi bu dergâha vakfeyledim. 1273 tarihinde Hacı Hasan Baba Hazretlerinden fakîr dahi erkân-ı ehl-i beyt üzere ikrar aldım. Ve rehberim dahi Aşçı Ali Baba Hazretleri oldu. 1274 tarihinde Hacı Hasan Baba Rahimehullahu Taala- Darü'l Bekaya rihlet eyledik de post-ı reşadetlerine Ali Baba Hazretleri cûlûs edip 1280 tarihinde Ali Baba Hazretleri Daru'l Bekaya azimet eyledikde bu fakîr-i hakîri Post-ı Reşadetlerine cümle muhibbân ile iclâs eylediler. Hem ol sene pirimiz kutb-ı âlem Hazret-i Hünkâr Hacı Bektaş-ı Velî (ks) dergâh-ı feyz-i iktinahlarına yüzüm gözüm sürerek dâhil oldukda Hazret-i Pîr Efendimizin post-ı reşadetlerinde bulunan sahib-i divan Tûrabî El-Hacc Ali Dedebaba efendimizdi. Ol gerçek erenlerinden dahi erkân-ı Ehl-i Beyt üzere erkân-ı tecerrüde dâhil olup gûşuma menguş-ı erenleri takınıp mücerred oldum. Elhamdülillah... Ol erkânda dahi rehberim Türbedar El-Hacc Mehmed Tahir Baba hazretleri idi. Safa-Nazar alıp yine bu makama gelip bir zaman izn-i erenler ile hizmet-i reşadette bulunup 1286 tarihinde yine Hazret-i Pîr efendimizin Dergâh-ı alilerine post-ı reşadette Selânikli El-Hacc Hasan Dedeba Hazretleri mevcut idi. Ol zat-ı reşadetten dahi erkân-ı ehl-i beyt üzere hilafet erkânına dâhil olup, rehberim dahi Türbedâr Mehmed Yesarî Baba hazretleri idi. Elhamdülillah...

Hamdülillah devrim itmam eyleyüp devraneden

Pirim ihsan etti doğdum Hilmî dört kez anadan

Bu makama hayır-himmet alıp geldik de bu aşevi bazı mertebe tamire muhtaç ve küçük olmak münasebetiyle tevsi ve tamirine bu resm üzere kıyam ederek elhamdülillah Şahkulu Sultan Efendizin keremiyle ve Hazret-i Pîr Efendimizin himmetiyle muvaffak olarak bu sütun derununa bu tercüme-i hali fakiranemizi karındaşlarımıza beyan eyledim. Ve cümlenize dahi selam aşk-ı niyâz ederim ki bu sizler dahi hıfz ederek bu makamın tamirinde bir mahalli münasibe vaz ederek bu nüsha-yı zayi' eylememenizi rica ederim. Baba Hazretleri Bakî Hû... Yevm-i Pazartesi 1287 C.A (Cemaziyelevvel) fi 9

Der Karye-i Nerdebân

Dergâh-ı Şahkulu Sultan Postnişini

Mehmed Alî Hilmî Baba Gafarallahu

Zünubehu

Levhanın altında şöyle bir kayıt yer vermiş:

Vuku-ı vefatı 1322 tarih-i Rûmî, Kânûn- Sanî 7. 1325 Zilhicce 8 Pazartesi gecesini saat on bir buçuk” Noyan , 1998:337-339

1.2 TARİKATI (BEKTAŞİLİK)⁶

Bektaşilik; Hacı Bektaş Veli'nin islami ve Kur'an'ı Anadolu insanın hayat şartlarına göre yorumlayıp onlara benimsettiği bir inancın adı olmuştur. Bu inanç özellikle Anadolu'da ve Balkanlar'da hızla yayılmıştır. Çok kısa bir süre içinde çok muhibbani olmuştur. Bu hızlı yayılma II. Bayazıt'ın dikkatini çekmiştir. II. Bayazıt'ın 1501'de Balım Sultanı Hacı Bektaş Veli Dergâh'ının başına getirmesiyle yepyeni bir dönem başlamıştır. Balım Sultan yeni düzenlemeler yaparak tarikatı zamanın ruhuna uygun ve herkesin benimseyip kabul edeceği bir minvale oturtmuştur. Yeni erkân belirlemiş, kaide ve kuralın herkes tarafından rahatlıkla uygulanabilmesine dikkat etmiştir. Bu erkân kaide ve kuralları benimseyerek, bu inanca bağlananlara, Hacı Bektaş Velî Hazretlerinin “Bektaş, yani begdaş, beylerin arkadaşı, beylerin yoldaşı” lâkabından esinlenerek, “Bektaşî” adı verilmiştir.

“Sultan II. Beyazıt tarafından Hacıbektâş'taki merkez tekkenin başına getirilen ve XVI. asrın ilk yıllarından itibaren tarîkatta pîr-i sâni olarak kabul edilmeye başlanan Balım Sultan'la (ö.922/1516 ?) birlikte yepyeni bir kimliğe bürünmüştür. Bektâşîliğin bu evreden sonraki görünümünün başlangıçtakiyle ne düzeyde uyumlu olduğu sorusuna tatmin edici bir cevap vermek zordur. Çünkü Bektâşîliğin ilk dönemleri ile ilgili bilgi sınırlıdır. Bununla birlikte Balım Sultan sonrasında, Osmanlı coğrafyasındaki diğer tasavvufî akımlar gibi, Bektâşîliğin de bütünüyle vahdet-i vücûdun tesiri altında gelişmeye devam ettiği söylenebilir. Özellikle bu dönemde şekillendiği ve tamamiyle yerleştiği anlaşılan

⁶ Bu geniş bilgi için bkz: Hakkı Saygı - Bektaşî Babası, Cem Vakfı Alevî İslam Din Hizmetleri Başkanlığı Kitapçığı (*Alevilikte İnanç Önderliği*)

Bektâşîliğe ait birçok inanış varlığını bugüne dek sürdürmüştür.”⁷ “Balım Sultan'a gelinceye kadar Bektâşilikte (Mücerretlik) müessesesi yoktu. Balım Sultan bu müesseseyi kurmuş ve mücerretlik âlâmeti olmak üzere de (Kulağa Köpe Takmak)ı icad etmiştir. Babagân Kolu ise Balım Sultan tarafından Hz. Pirin ruhaniyetine müsteniden ictihad edilen ayin ve erkanın mutasarrıfı ve Tarikat-ı Bektâşiye diye anılan gerçek Tarikatın sahibirdirler ki bu yol Balım Sultandan Cumhuriyet Türkiye'sine kadar tesellsül edip gelmiştir.”⁸

Bektaşilikte de El-Ele, El-Hakk’a prensibi vardır. Liyakat usulüne göre, seçilmiş olan inanç önderlerinden bazıları, Hacı Bektaş Velî Dergâhından “icazet” alırlar. Bazıları da Sersem Ali Baba ile başlayan, Dede-babalık sisteminin içerisinde yer alırlar. Her iki sistemde de El-Ele, El-Hakk’a bağlılığı vardır.

Alevî-Bektaşî inancında; Hakk, Muhammed, Ali yoluna girmek.. Gerçek mümin olabilmek için, Hz. Muhammed’in soyundan veya bu soydan el almış, gerçek bir mürşide tam teslimiyetle bağlanma gereği vardır. Muhammed’i (sav) mürşit, Hz. Ali’yi rehber kabul etmişler.

Mürşidimiz Muḥammed rehberimizdir ‘Alî

‘Āşık olan cān verir mürşid ile rehber (G/173-10)

Bektaşilerdeki ocaklar şöyledir:

1. Hacı Bektaş Velî’nin soyundan geldiğine inanılan Çelebiler, yani Dedegan Kolu ocakzadeler.

2. Yine Hacı Bektaş Velî’nin soyundan geldiğine inanılan Güvençler’e bağlı ocakzadeler.

3. Balım Sultan’a Bağlı Babagan kolu Bektaşiler.

Mehmed Ali Hilmi Dedebaba’nın bağlı olduğu Bektaşiliğin-Balım Sultan tarafından kurulduğu söylenen Babagan kolunun hiyerarşik sistemi şöyledir:

⁷ Salih Çift, *İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi* (İbnü’l-Arabî Özel Sayısı-2), [2009], sayı: 23, ss. 257-279. s.261.

⁸ Cavit Sunar, *Melamilik ve Bektaşilik*, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara-1975.s.12

1.2.1 BABAGAN KOLUNDAKİ HİYERARŞİK SİSTEM

Muhip: Bunlara talip de denmektedir. Bunlar kurban kestikten sonra Hakk, Muhammed, Ali rahına intisap etmiş, ikrar vererek nasip almış kimselerdir.

Derviş: İkrar verip muhip olanlar kendilerine verilen sorumlulukları hakkıyla yerine getirdikten sonra Halifebaba tarafından kendilerine bir törenle dervişlik verilir. Dervişlik kisvesi giyen dergâhta verilen işleri yapar. O artık aynı zamanda baba adayıdır.

Baba: Her derviş baba adayıdır. Dervişler içinde en çok çalışan, halifebabanın gözüne giren derviş, ihtiyaç duyulduğunda cem ayini ile Dedebaba tarafından babalık verilir. Baba olan posta oturur. Halifebabaya bağlı olarak cemevlerinde cemaat oluşturur cem yapar.

Halife-Baba: Halifebaba, babalar içinden seçilir. Derviş ve babada olduğu gibi babalar içinde kabiliyetli olan seçilir. Dedebaba tarafından ayinle seçilir ve posta oturtulur. Dedebaba'nın bölgesel temsilci olarak çalışır.

Dede-Baba: Dedebabalık en yüksek makamdır. Hacı Bektaş Veli'yi temsil eder. Tek makamdır. Dedebaba dünyadan göçtükten sonra halifebabalar arasında yapılan seçimle belirlenir.

Örneğin: Dede Baba'ya bağlı halifeler, bir araya gelirler, kapılar kapanır, dışarıyla tüm irtibat kesilir. Seçim başlar. En yüksek oyu alan Halife Baba, bir Ayin-i Cem töreninde "Dede-Baba" makamına (postuna) oturur.

16. yüzyılda oluşturulan dedebabalığın ilk dedebabası olan Sersem Ali Dedebaba, 23. dedebabası ise Hilmi Dedebaba'dır.

	Dedebabalar	Posta Oturuşu	Hakk'a Yürüyüşü	Müddeti
1	Sersem Ali Dedebaba	1551 (958 H)	1569 (977)	19 yıl
2	El-Hâc Ahmed Ali Dede	1569 (977 H)	1569 (977)	1 yıl
3	Abdullah Baba (Dimetokalı Ak Abdullah Baba)	1569 (977 H)	1596 (1005 H)	27 yıl
4	Dimetokalı Kara Halil Baba	1596 (1005 H)	1628 (1038 H)	33 yıl
5	Dimetokalı El-Hâc Vahdetî Dedebaba	1628 (1038 H)	1649 (1060 H)	22 yıl
6	El-Hâc Seyyid Mustafa Dedebaba	1649 (1060 H)	1675 (1086 H)	26 yıl
7	Bilecikli Seyyid İbrahim Agâhî Dedebaba	1675 (1086 H)	1689 (1101 H)	15 yıl
8	Urfalı es-Seyyid Halil İbrahim Dedebaba	1689 (1101H)	1714 (1127 H)	26 yıl
9	Serezli Hacı Hasan Dedebaba	1714 (1127 H)	1736 (1149 H)	22 yıl
10	Kırımlı Hânzâde Mehmed Külhân Dedebaba	1736 (1149 H)	1759 (1173 H)	24 yıl
11	Dimetokalı Seyyid Kara Ali Dedebaba	1759 (1173 H)	1783 (1198 H)	25 yıl
12	Sinoplu Seyyid Hasan Dedebaba	1783 (1198 H)	1790 (1205 H)	7 yıl
13	Horasanlı Hacı Mehmed Nuri Dedebaba	1790 (1205 H)	1799 (1214 H)	9 yıl
14	Kal'acıklı Seyyid Halil Hâkii Dedebaba	1799 (1214 H)	1813 (1229 H)	15 yıl
15	Sivaslı Mehmed Nebî Dedebaba	1813 (1229 H)	1834 (1250 H)	21 yıl
16	Merzifonlu Hacı İbrahim Dedebaba	1834 (1250 H)	1835 (1251H)	1 yıl
17	Vidinli Seyyid Hacı Mahmud Dedebaba	1835 (1251 H)	1846 (1263 H)	12 yıl
18	Sofyalı Saatçi Ali Dedebaba	1846 (1263 H)	1848 (1265 H)	2 yıl
19	Çorumlu Seyyid Hasan Dedebaba	1848 (1265 H)	1849 (1266 H)	1yıl
20	Yanbolulu el-Hâc Ali Turâbî Dedebaba	1849 (1266 H)	1868 (1285 H)	19 yıl
21	Selânikli Hacı Hasan Dedebaba	1868 (1285 H)	1874 (1291 H)	6 yıl
22	Konyalı Perişan Hafız Ali Dedebaba	1874 (1291 H)	1879 (1297 H)	6 yıl
23	El-Hâc Mehmed Ali Hilmi Dedebaba	1879 (1297 H)	1907 (1325 H)	28 yıl
24	Malatyalı Hacı Mehmed Dedebaba	? (H)	1897 (1315 H)	?
25	Hacı Feyzullah Dedebaba	1897 (1315 H)	1913 (1331 H)	16 yıl
26	Salih Niyazi Dedebaba	1913 (1331 H)	28.11.1941	28 yıl
27	Ali Naci Baykal Dedebaba	1930	1960	30 yıl
28	Salih Bedreddin Noyan Dedebaba (Âşık Noyan)	16.7.1960	6.11.1997	37 yıl, 3 ay

9

28. Dedebaba Âşık Noyan'dan sonra sağlıklı bir seçim yapılamadığından tek Dedebaba üzerinde birleşilememiştir. Günümüzde çift başlı bir yapı söz konusudur. Günümüzde hem Ali Haydar Ercan'ın hem de Mustafa Eke'nin dedebaba olduğunu kabul eden kesimler vardır.

⁹ [http://www.bektasilik.net/index.php?option=com_content&view=article&id=24:dedebabalar-listesi&catid=11:dedebabalar&Itemid=23\(14/05/2016\)](http://www.bektasilik.net/index.php?option=com_content&view=article&id=24:dedebabalar-listesi&catid=11:dedebabalar&Itemid=23(14/05/2016))

1.3. ESERLERİ

Bektaşî şiir geleneğiyle şiir yazan Mehmed Ali Hilmi Dedebaba'nın "Hilmî ve Hilmi Dede" mahlasıyla yazdığı gazel, muaşşer, müseddes, muhammes, murabba, tahmîs, mersiye, nasihatnâme, tarih, kıta, müfred şekillerinden meydana gelen bir divanı vardır. Divanında Niyâzî-i Mısrî ve Tûrâbî'den etkilenmiştir. Hece ile yazdığı şiirlerinde ise halk edebiyatı şairlerinden etkilenmiştir.

- 1- Divan
- 2- Kaşifu'l-Esrar Reddiyesi
- 3- Mehmed Ali Hilmi Dedebaba Erkân-namesi

1.3.1 DÎVÂN

En bilinen eseri matbu divanıdır. Divan haleflerinden Filibeli Ahmed Mehdi Baba tarafından henüz hayatta iken derlenerek, Dedebaba'nın ölümünden sonra 1327'de İstanbul'da basılmıştır.

Hilmî Dedebaba'nın matbu dîvânı 2666 beyitten oluşmaktadır. Dîvândaki şiir sayısı ise 347'dir.

Matbu nüshanın yanı sıra divanın iki yazma nüshası daha vardır. İlki Hilmi Baba'nın el yazması olup Bedri Noyan'ın kütüphanesinde imiş. Bu divana ulaşamadık.

İkinci yazma nüsha Yapı Kredi Sermet Çifter Kütüphanesi yazmaları arasında No:316'da bulunmaktadır. Çalışmamızda iki nüsha esas aldık.

1.3.2 KÂŞİFU'L ESRÂR'IN REDDİYESİ

Mehmet Ali Dedebaba'nın dîvânı dışındaki en önemli eseri Harputlu İshak Hoca'nın Bektaşilik aleyhindeki "Kâşifu'l-Esrâr ve Dâfi'ul-Eşrâr" adlı eserine yazdığı reddiyedir.

1288/1871 tarihinde Cavidanname'nin Feriştahzade Abdülmecid İzzeddin tarafından yapılan "İşkname-i İlahi" adlı tercümesinin iki defa taş baskı olarak yayımlanmasının ardından Harputlu İshak Hoca 1290/1873 yılında bunu bahane ederek "Kâşifu'l-Esrâr ve Dâfi'ul-Eşrâr" adlı eserini yazmıştır.

Harputî İshak Hoca "Kâşifu'l-Esrâr" adlı eserinde ilk bölümde Bektaşilerle ilgili bazı rivayet ve hikâyelere yer verir. Daha sonraki bölümler ise genellikle Hurufilerin Cavidanları ve diğer Hurufî eserlerine yer verilmiştir. Harputlu hocaya göre tüm Bektaşiler aynı zamanda Hurufî olup cavidan okurlarmış. Bu kitap halk içinde Bektaşilere karşı büyük bir infiale sebep olur. Bunun üzerine Bektaşî baba ve şeyhleri mezkûr kitaba reddiyeler yazmaya başlarlar. Bunlarından biri de Kâşifu'l-Esrâr Reddiyesi'dir.

Hilmi Dede Harputî'ye şöyle seslenmektedir:

"Ey müellif eğer senin dediğin gibi Fadl-ı Hurufiye ilah ittihaz edip tamamıyla Kur'an-ı Kerim'in ahkâm-ı münifini inkâr eden var ise biz de seninle beraber olup o misilli kimseleri tekfir edip her birilerini haşre dek nefrin ederiz."

"Asıl kitabımız Cenab-ı Fâhru'l-Mürselin Seyyidu'l-Evvelîn ve'l-Aherin Sahib-i Din-i Mübin Hz. Muhammed (sav) Efendimize Cibril-i Emin vasıtasıyla münezzel buyrulan Kur'an-ı Azim ve Furkan-ı Kerimdir."

1.3.4 ERKÂN-NAME

Tarikatın kuralları, uygulamaları, ilkeleri ve ayinleri erkandır. Bu kuralların yazılı olduğu metinlere erkan-name denir.

"Tasavvuf ıstılahında sûfîlerin uydukları ve uyguladıkları kurallara "âdâb-ı sofîyye", tarikat ehlinin gözettiği ve dikkate aldığı kurallara "âdâb-ı tarikat" veya "âdâb ve erkân" denir"¹⁰

Bektaşilik tarikatının yazılı ilk erkân-nâmesi "Balım Sultan Erkân-nâmesi" olarak bilinen ve orjinal ismi "Erkân-nâme-i Bektaşîyan ve Kavanin-i Yeniçerîyan" olan kitaptır.

¹⁰ Ethem Cebecioğlu, a.g.e, s.10.

Mehmet Ali Hilmi Dedeba'ya ait olarak dîvân ve Kâşifu'l-Esrâr Reddiyesi dışında bilinen üçüncü risale ise Merdivenköy Şahkulu Sultan Dergâhı'nda yazdığı anlaşılan Mehmet Ali Hilmi Dedeba'nın Erkân-name adlı eseridir. 30 sayfa nesih ve harekeli olarak yazılmıştır.

Erkân-name şöyle başlamaktadır:

Münacaat

Bismillahirrahmanirrahîm

Allahumme ente'l evvelü feleyse kableke şeyun...

Devamında Hz. Muhammed'e salavat ve ondan sonra da Nâd-ı Ali ve erkan-name başlıyor.

Ve şu ifadelerle sona ermektedir:

Nur-ı Nebi, Sırr-ı Ali, Pîrim, Üstadım Hacı Bektaş Veli, Üçler, Yediler, Kırklar, Haziran, Gaiban, Muhibb-i Âşıkân, Sadıkan, Dem-i Kaygusuz Sultan Efendimizin, El-Hacc Mehmed Ali Hilmi Dedebaba Efendimizin demine Hû Allah, Eyvallah, Hû Dost

Müfid Yüksel Bektaşılık ve Mehmed Ali Hilmi Dedebaba adlı eserine hem orijinal metni koymuş hem de latinize etmiştir.

1.4 SANATI

Mehmet Ali Hilmi Dedebaba divanında 347 şiir yer almaktadır. Şair, divanında Hilmi ve Hilmi Dede mahlaslarını kullanmaktadır. Şiirlerde öğreticilik ön plandadır. Amaç Bektaşî anlayışını dile getirmek ve muhataplarına benimsetmektir. Divanda tarikat ehline adabı öğretmek için bir de nasihatname vardır.

Mutasavvıf birçok şairde olduğu gibi Hilmi Dedebaba'da da şekil özellikleri, anlama feda edilmiştir. Pek çok şiirinde ölçü de kusurludur. Nitekim divanda yer alan kasidelerden hiç biri kasidenin bütün bölümlerini içermemektedir.

Seyyidi's-Süccād'dır zāt-ı şerîf şübhesiz
Nūr-ı kândîl-i 'ibâdetdir 'Alî Zeyne'l 'Abâ (G/15-4)

Gazellerin içinde övgü içerikli gazeller çoktur. Ehl-i beyt ve on iki imamı öven bu şiirler kaside bölümlerini içermediğinden gazele dâhil etmeyi uygun gördük. Oysa “Kaide: Türk edebiyatında din ve devlet büyüklerini övmek amacıyla belirli kurallar içinde yazılan uzun şiirlere denir.”¹¹ denmektedir.

Bir bölük dervîş-i derd-mendiz Allâh 'ışkına
Sâlikân-ı râh-ı 'ışkız pîre hîdmet bekleriz (G/82-2)

Hamdû'lillâh cân u dilden Muştafâ'dır sevdiğim
Haydar-ı Kerrâr 'Aliyye'l-Murtaẓâ'dır sevdiğim (G/150-1)

Hilmi Dedebaba divanında Niyazî-i Mısrî ve Turabî'den etkilenmiştir. Divanda Turabî'ye yazdığı bir muhammes de vardır.

Mâlik-i mülk-i beķā menba' -ı cûd ü seķā
Gevher-i genc-i ĥayā ma' den-i kân-ı vefā
Vāķıf-ı sırr-ı Ĥudā dāķil-i bezm-i 'alā
Lem' a-i nūr nümā enver-i ķul innemā
Mürşid-i müşkil-küşā ya' nî Turābî Baba (Mu/2-1)

Aşağıdaki dörtlükte şair vezin gereği Allah lafzının ilk ve son harflerini (Âh) kullanarak sanat yapmıştır:

¹¹ Cem Dilçin, *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, Ankara 2000, s.122.

Â[lla]h için bir bâde şun
Nûş eylesün üftâde şun
Durma hemân sen sâde şun
Ey sâķī-i bezm-i ڑarab (Mu/1-8)

1.4.1 DİL

Mehmet Ali Hilmi Divanı'nda yer alan şiirlerde dil, genellikle sadedir. Fakat şiirlerin içinde çokça Arapça ayet, hadis ve söz vardır. Az da olsa Farsça kelimelere rastlanmaktadır. Şair ayet ve hadisleri genellikle Arapça olarak divanına almıştır.

Külle yevmin hüve fi-şân dedi Kûrân'da haķķ
Her mazāhir ‘ âlem içre gösterir Haķķ’dan nişân (G/163-4)

Biz ol abdāl-ı ‘ ışķız kim **nemed-pūşân-ı** cānānız
Tecellī-gāhımız tevḥīd-i envār-ı celīdendir (G/57-3)

Mutasavvıfların halkla olan içiçeliğinden kullandığı dil de genel anlamda halkın kullandığı dildir. Hatta bazı yerlerde yerel söyleyişler de göze çarpmaktadır. Aşağıdaki beyitte “yuḥu” (uyku) sözcüğü kullanılmıştır.

Aç gözün ğaflet **yuḥusundan** uyan gel vaḥdete
Gezme ğāfil ‘ âlem-i keşretde nā-bīnā gibi (G/329-7)

Bir başka beyitte de Saplanmak anlamındaki “şancıldı” sözcüğü kullanılmıştır:

İltifāt-ı yāre mazḥar oldu Hilmī ‘ āķıbet
Sīneme **şancıldı** kaşı yaydan müjgān oķu (G/168-5)

Arapça olan bahr, Hızır ve Kuds gibi kelimeler bazı şiirlerde vezin gereği bahr, Hızır ve Kudüs şeklinde yer almaktadır:

Sensiñ benim ancaķ hıñn-ı haşînim
Senden meded diler ķalb-i hazînim
Berde ve **baħirde** sensiñ mu‘înim
Girdâb-ı ğamdayım yetiş yâ ‘Alî (Mu/37-5)

Zevķ-i bâķî kesb eder nûş eyleyen cān la‘liñi
Çeşme-i âb-ı **Hızır** cānā dudağıñdır seniñ (G/115-3)

Ne ola vezin gereği n’ola yine Arapça olan kuds da kudüs şeklinde yazılmışlardır:

N’ola i‘câz-ı Mesîhâ der isem her nefesiñ
Nefħa-yı rûħ-ı **kudüs** şâhid-i ğüftârında (G/186-3)

Ulama, sessiz bir harfle biten bir sözcükten sonra sesli ile başlayan bir kelime gelirse ve arada noktalama işareti de yoksa yapılabilir. Oysa şair ünsüz olan “sin”den sonra gelen yine ünsüz olan “ayn” harfinin Türkçe telaffuzunu düşünerek ulama yapmıştır:

Güşiş-i ‘ışķıñ ile ‘aynıma gelmez uyķu
Ki ğöñül olmaya uyķuda ruħundan ayru
Şeref-i ğüsnü **bes ‘uşşāka** ne lâzım ğayru
Saña muştāk olalı çekmem özümnden kayğu
Böyle bir ‘âlî Mesîhâ-dem cānānsıñ sen
Çürümüş tenleri iħyâ edici cānsıñ sen (Muh/5-3)

“Rabb’isini” sözcüğünde ek yığılması vardır. İki aitlik eki üst üste gelmiştir:

Egerçi *men* ‘*aref*’sırrından āgāh oldusa nefsiñ
Olur idrāk eden **Rabb’isini** kāmīl beşer yā hū (G/170-3)

Bugün pek kullanılmayan sözcüklere de divanında yer vermiştir:

Melāmet hırkasın **egnine** giy cānā gider ‘ārı
Tarīk-i faḫrda müstaḥdem-i ḫablū’l-metīn ol sen (G/159-2)

1.4.2 ÜSLÛP

20. yüzyılda Türk Dilinde yeni gelişmeler meydana gelmiş. 600 yüzyıllık imparatorluğun oluşturduğu dil yerini, yüzyılın sonuna doğru daha sade bir Türkçeye bırakmaya başlamıştır. Dilde yeni arayışlar başlamış Tanzimat dönemi Türk Edebiyatının ilk dönemimde özellikle daha sade Türkçe kullanılmıştır. Servet-i Fünûn döneminde ise daha ağıdalı bir dil kullanılmış hatta bir arada kullanılmayan sözcüklerle tamlamalar yapılmış. “Servet-i Fünûn şiirinde, mesela, sâât-ı semen-fâm (yasemin renkli saatler) gibi fantastik söyleyişler,...”¹² kullanılmıştır. Bu atmosferde yaşayan Hilmi Dede dönemine göre gayet anlaşılır bir dille şiirlerini yazmakla beraber, Servet-i Fünûnculardan etkilenmekten mi yoksa tamamen kendi uygulaması mı bilinmez, o da Türkçe kelimelere Farsça ekler getirmiştir.

Tecerüd āsumānından ṭoğunca Ḥilmī-i kemter
Münevver etdi meydānı şeb-i vuşlatda **ay-āsā** (G/6-5)

Şair eserde ayet, hadisler sıkça yer vermiş, bunu yapmakla söylediklerini teyit amacı gütmüştür. Bazı ayet ve hadislerin zımnî olarak Hz. Ali’ye işaret ettiğini dile getirir. Bazı şiirlerde ayet ve hadis metni tam olarak veriliyorken bazılarında da telmih sanatıyla o ayet ve hadisi hatırlatıcı bir işaretle yetinmiştir.

Men ‘*aref*’ esrārına vāḳıf olan ehl-i velā’
Bezm-i ḫāşş-ı vaḥdete ḫandān gelir ḫandān gider (G/69-6)

¹² Nihad Sami Banarlı, *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi* Cilt 2, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1998, s.1017.

Burada “Men arefe nefsehu fe-kad arefe Rabbehu: Nefsini bilen Rabbini bilir” hadisine işaret etmektedir.

Divan tertib eden Hilmi Dede, dil bakımından Klasik Türk Edebiyatından ziyade Halk Edebiyatına daha yakın durur. Sanat toplum içindir anlayışıyla yazdığından ölçüye çok da dikkat etmemiştir. Zira onda amaç nasıl söylediğinden ziyade ne söylediğidir. Divandaki 347 şiirden 28’inin hece ölçüsü ile yazılmış olması da onun Halk Edebiyatına yaklığının bir göstergesidir.

2. BÖLÜM: DİVANIN ŞEKİL VE MUHTEVA ÖZELLİKLERİ

2.1 DİVANIN ŞEKİL ÖZELLİKLERİ

2.1.1 Nazım Şekilleri

Mehmet Ali Hilmi Dedeba divanının biri el yazması diğeri de matbu olmak üzere iki nüshası vardır. Her iki nüsha da müretteb değildir.

Matbu divanda divan gazellerle başlamaktadır, gazeller de Arap alfabesine göre düzenlenmiştir. Gazellerden sonra sırasıyla kasideler, kıtalar, müfredler ve tarihler gelmektedir. El yazması nüsha da ise şiirler karışık yazılmıştır.

Müretteb olmayan divanı düzenleyerek müretteb divan haline getirdik. Yeni düzenlemede divan şu şekilde oluşturulmuştur: Kasideler, Murabbalar, Muhammesler, Tahmisler, Müseddesler, Muaşşerler, Mesneviler, Gazeller, Kıtalar, Nazmlar, Tarihler, Müfredler.

El yazması divanın kopmuş sayfaları vardır. Dolayısıyla divandaki bütün şiirlere orada ulaşamadık. Böylece orda bulamadığımız şiirler için matbu divanla iktifa ettik.

Divanda yer alan nazım şekillerinin dağılımı aşağıdaki gibidir:

Nazım Şekilleri	Kaside	Murabba	Muhammes	Tahmis	Müseddes	Muaşşer
Nazım Şekli sayısı	3	39	8	1	9	1
Nazım Şekilleri	Mesnevi	Gazel	Kıta	Nazm	Tarih	Müfred
Nazım Şekli sayısı	1	230	3	1	41	10
TOPLAM NAZIM ŞEKLİ				347		

Kasideler : Divanda yer alan 3 kasidenin üçü de kasidenin bütün bölümlerini içermemektedir. “Kasideler 6 bölümden oluşur.”¹³ Oysa Hilmi Dedebaba’nın Divanındaki kasidelerden hiç biri bu bölümlerin hepsini içermemektedir.

İlk kaside 17 beyit olup “ nevrüz” rediflidir. Nesib bölümünde bahar tasviri yapılmaktadır. Methiye bölümünde ise sırasıyla 12 imam övülmektedir.

2. kaside “çemen” redifli olup 27 beyittir.

3. kaside 47 beyitten müteşekkil Na‘at-ı Resûl ‘Aleyhisselâmdır. İlk iki kasidede olmayan dua bölümü bu kasidede vardır. Kasidelerde beyit sayısı genellikle 31 ile 99 beyit arasında olur. Bu bağlamda değerlendirildiğinde de Hilmi Dedebaba Divanı’nda kasideye en yakın duran şiir budur.

Musammatlar: Mehmet Ali Hilmi Dedebaba Divanı müretteb divan olmadığından musammatlar da bir arada değildi, bu şiirleri tespit ederek dize sayına göre düzenlendik.

Divanda 39 Murabba vardır. Bunlardan 11’i mütekerrir murabbadır. Mütekerrir murabbaların numaraları şöyledir: 3,6,7,15,18,20,24,35,36,37,38. Geriye kalan 28 murabba ise müzdeviçtir. En uzun murabbalar 17 dörtlükten oluşan 25. ve 32. murabbalardır. En kısa murabbalar ise 3 dörtlükten oluşan 14, 21 ,26, 33 numaralı murabbalardır.

Muhammesler: Divandaki muhammes sayısı 8’dir. Bunlardan 3’ü mütekerrir 5’i de müzdeviçtir. Muhammeslerin bent sayıları 5 ile 9 arasında değişmektedir.

Tahmisler: Divandaki tek Tahmis Sezâî¹⁴’ye yapılmış olan 5 bentlik tahmistir. Sezâî’nin 5 beyitlik olan ve matla beyitini aşağıda yazdığımız gazeline tahmis yapılmıştır.

Şûret-i mevhûma bakma âdem-i ma‘nâya gel
Harf-i libâs içre pinhân nokta-yı zîbâya gel

¹³ Cem Dilçin, *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*, Ankara 2000, s.123.

¹⁴ Sezâî, “Hasan B. Ali Gülşenî (1669-1737) bir Türk sufisi ve şairi olup kendi mahlasına izafe edilen ve Gülşeniye’nin bir kolu sayılan Sezâîye tarikatının da kurucusudur.” Geniş bilgi için bkz. İslam Ansiklopedisi 10.cilt, MEB, Eskişehir 1997, s.547.

Müseddesler: Divanda bent sayısı 5 ile 17 arasında değişen 9 müseddes vardır. Müseddeslerden 4'ü mütekerrir, 5'i de müzdeviştir. Müseddeslerden bir tanesi de “*Merşiye-i ciger-sûz-i Hazret-i İmām Hüseyin-i Şehid-i Kerbelā*” adı altındaki mersiye'dir. Muaşşerler: Divanda 7 bentten oluşan bir muaşşer bulunmaktadır.

Kısa Mesneviler: Divanda iki mesnevi vardır. Bunlardan biri Hz. Ali'yi tavsif eden 21 beyitlik kısa bir mesnevidir bir diğeri de tarih şiirleri içinde bulunan 34 nolu şiirdir.

Gazeller: Toplam 23 harfte gazel yazılmıştır.

Mehmet Ali Hilmi Dedebaba Divanı'nda yer alan 230 gazelden 96'sı 7 beyitten 66'sı ise 5 beyitten müteşekkildir. Görüldüğü üzere yoğunlukla gazellerin beyit sayısı 7'dir. Divanda en uzun gazel olan 31 beyitlik “*Der naşihat-ı Mürşid-i A'zam*” adıyla bir nasihat-nâme vardır.

Divandaki 14. gazel, 15 beyitlik bir elif-nâmedir. “Elifnâme, mısra veya beyitlerin ilk harfleri alt alta getirildiğinde, elif'ten ye'ye alfabetik bir şekilde sıralanan, ekseriyetle aruzun fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün kalıbıyla ya da 11'li hece ölçüsüyle nazmedilen gazel, kaside, müseddes gibi farklı şekillerle yazılabilen, daha çok dinî ve didaktik konulu olmakla birlikte her konuda örnekleri görülebilen şiirlerdir.”¹⁵

Elifnamenin ilk beyiti dışındaki harfleri vezne dâhildir. Divandaki elifname, Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilün kalıbıyla yazılmış bir gazeldir.

(Elif) Ey elif kâmetli dilber ey ruhu bedrü'd-dücā

(Be) Bā-ı bismillāh ile didārın olmuş pür-ziyā

(Te) Te' ālā'llāh kılmış hüsünü ahsen seniñ

(Şe) Şenāya müsteḥakdır ḥüs ü ānıñ bî-riyā

73. gazel, divandaki tek müstezaddır.

¹⁵ Feridun Hakan Özkan, *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi* 2012/64, s.187.

Bazı gazellerde ehl-i beyt, 12 imam ve Hacı Bektaş Velî methedilmektedir. Medih yönleriyle kasideye yakınlıkları olmasına karşın kasidenin bölümlerini içermemeleri hasebiyle gazel başlığı altında değerlendirmeyi daha uygun gördük.

“15 beyitten uzun olan gazellere Gazel-i mutavvel denir.”¹⁶ Divandaki üç gazel mutavvel gazeldir. Mutavvel olan gazel numaraları: 34,154 ve 230’dur

Kıtalar: Hilmi Dedebaba Divanı’nda 3 kıta bulunmaktadır. Yazma nüshada her kıtanın başlığı da kıta şeklinde yazılıdır. Ayrıca Tarih başlığı altında topladığımız 41 şiirin 40’ı da kıta nazım şekliyle yazılmıştır. Dolayısıyla toplam kıta sayısı 43’tür.

Nazımlar: Şiirdeki tek nazım “Nerdibân köyünde Şâhşulu Sultân dergâhınıñ çatalkapı üzerindeki beytidir” notunu düştüğü şiirdir.

Tarihler: Mehmet Ali Hilmi Dedebaba Divanı’ndaki bu bölümde, toplam 41 şiir bulunmaktadır. Bu şiirlerden 40’ı kıta, 1’ide mesnevi nazım şekliyle yazılmıştır.

Müfredler: Divanda 10 müfred bulunmaktadır. Bunlardan biri matla¹⁷’dır.

2.1.2 VEZİN

Mehmet Ali Dedebaba Divanı’nda en çok kullanılan ölçüsü *Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün* kalıbıdır. “Remel bahrinin bu kalıbı hem ahengi hem de kullanımının basitliği sebebiyle Türk şairleri tarafından en fazla benimsenen ve kullanılan kalıbıdır.”¹⁸ Divandaki 166 şiirde kullanılmıştır, kullanım oranı da % 47,84’tür. Bu da yaklaşık olarak divanın yarısına tekabül eder.

Remel bahrinin bir başka kalıbı olan *Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün* divanda % 12,68 ile en çok kullanılan üçüncü kalıptır.

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün kalıbı ise Divanda en çok kullanılan ikinci kalıptır. “Bu müsemmen kalıp hezec bahrinin şiirimizde en çok kullanılan kalıbıdır.”¹⁹

Divanda çok kullanılan kalıplara baktığımızda Hilmi Dedebaba’nın geleneği sürdürerek şiir yazdığını söyleyebiliriz.

¹⁶ Haluk İpekten, *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz*, Dergâh Yayınları, İst 1997, s.17.

¹⁷ Beyit, bir manzume içindeki durumuna, uyaklı ve bağımsız olup olmamasına göre çeşitli adlar alır: uyaklı beyite beyt-i musarra, uyaklı olmayan beyite de ferd ya da müfred denir. Musarra beyit ayrıca matla adını alır. Cem Dilçin, a.g.e, s.102.

¹⁸ Haluk İpekten, a.g.e, s.214.

¹⁹ Haluk İpekten, a.g.e, s.166.

Şairin aruz vezni kullanmada büyük bir sıkıntı yaşadığı ortadadır. Zira vezne tam uyan şiiri yok gibidir. Şair kimi yerlerde vezin gereği “ve ey”i ve’y, “ne ola”yı n’ola şeklinde kısaltmada bulunmuştur.

Ey vücūd-i nūr-ı Hakk **ve’y** mahrem-i Rabbi’l felak
Dāver-i vālā nesağ her dü cihānîñ bihteri (K/3-17)

N’ola sürsem yüzümü būs ederekten izine
Ayağın paşmagı tāt-ı külehimdir cānā (G/10-3)

Şair Arap alfabesinde sessiz harf olan “ayn”ın Türkçe okunuşunu göz önünde bulundurarak “ulama” yapmıştır:

Ġamdan ġama dūçār **eder** ‘uṣṣākı hemîşe
Göstermez olur çeşmine dünyā-yı maḥabbet (G/24-3)

Beyitte şair ... eder ‘uṣṣākı... arasında ulama yapmış. Oysa “ayn” sessiz harftir. Şair, sadece telaffuzu düşünerek aruz kusurunda bulunmuş. Buna benzer aruz kusurları divanın başka yerlerinde de vardır.

Dünyā **degil** ‘uḡbā dahı öz yādına gelmez
Kalbinde olan şıdk ile Mevlā-yı maḥabbet (G/24-10)
Nuḡul gibi donanmış her taraf bā-ḡudret-i Yezdān
Ḳarānfıl lāle vü nesrîn zānbak yāsemen fulyā (G/18-10)

Arapça olan nukl kelimesini vezin gereği nukul şeklinde okumuş.

Divanda hece ölçüsü ile yazılan şiir sayısı 28’dir. Bu da yüzdelik dilim olarak % 8,07’e tekabül ediyor ki azımsanmayacak bir orandır. Heceyi tercih edişi onun halk edebiyatının etkisinde kaldığını gösterir. Bunun yanında mutasavvıf olması hasebiyle etkisinde kaldığı şairlerin de hece ölçüsü ile şiirler yazdıkları görülmektedir. Etkisinde en çok kaldığı şair olan Niyazî-i Mısrî Divanı’nda “toplam 25 adet hece vezniyle yazılmış şiir bulunmaktadır.”²⁰

²⁰ Kenan Erdoğan, *Niyazî-i Mısrî Divanı*, Akçağ Yay, Ankara 1998, s.CIV.

Divanda hece vezni ile yazılmış 28 şiirden 23'ü 11'li, 3'ü 7'li, 2'si de 8'li ölçüsü ile yazılmıştır. 11'li hece ölçüsü “Türk edebiyatının her döneminde çok kullanılmış bir kalıptır. Koşmalar, destanlar, tekke şiiri nazım türleri... hep bu kalıpla yazılmışlar.”²¹ Şair, aruzda olduğu gibi hecede de en çok kullanılan ölçüyü kullanmıştır. Buradan hareketle yukarıda dediğimizi teyiden tekrar diyoruz ki şair geleneğe bağlı kalmıştır.

Hilmî Baba Divanı'nda kullanılan vezinler, sayıları ve oranları şu şekildedir:

Sıra No	Kullanılan Vezin	Vezin Sayısı	Yüzde
1	Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün	170	48,99
2	Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün	58	16,71
3	Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilün	46	13,26
4	Hece	28	8,07
5	Mef' ülü Mefā' ilü Mefā' ilü Fe' ülün	14	4,03
6	Müfte' ilün Fā' ilün Müfte' ilün Fā' ilün	8	2,31
7	Mef' ülü Fā' ilātün Mef' ülü Fā' ilātün	5	1,44
8	Müstef' ilün Müstef' ilün	4	1,15
9	Mef' ülü Fā' ilatü Mefā' ilü Fā' ilün	3	0,86
10	Müfte' ilün Fā' ilün	2	0,58
11	Mefā' ilün Mefā' ilün Fe' ülün	2	0,58
12	Mef' ülü Fā' ilātün	1	0,29
13	Fe' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fe' ilün	1	0,29
14	Müstef' ilün Müstef' ilün Müstef' ilün Müstef' ilün	1	0,29
15	Mef' ülü Mefā' ilün Mefā' ilün Fe' ülün	1	0,29
16	Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilātün	1	0,29
17	Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün	1	0,29
18	Müstef' ilün Fe' ülün Müstef' ilün Fe' ülün	1	0,29
TOPLAM		347	100

²¹ Cem Dilçin, a.g.e, s.49.

2.1.3 UYAK VE REDİF

Uyak (kafiye): “En az iki dize sonunda anlamca ayrı sesçe birbirine uyan iki sözcük arasındaki ses benzerliğidir.”²²

Divanda çoğunlukla tam uyak kullanılmış olmakla beraber diğer uyak türleri de kullanılmıştır.

Aşağıdaki beyitlerde tunç uyak kullanılmıştır:

Hzret-i Sultān Balım’dır cümle ḥabbāzlar **eri**
Bağ kerāmātına ‘aynen bunda ey cān gel **beri** (Kıt/2-1)

Yed-i luṭfu ile gel bu gözümün yaşını sil
Saḥa ‘āşık idüğüm bilmeye tā nā-geh **il** (G/128-1)

Bu dörtlükte yarım uyak kullanılmış olup uyak düzeni de düz (aaab) uyaktır:

‘Işık ola ol dervişe
Düşmez ebed teşvîşe
Cû‘ -yı melâmet-keşe
Mâ’ide gökden iner (Mu/4-5)

Uzun bir redifi olan aşağıdaki beyitte kullanılan kafiye türü zengindir:

Nûr-ı kândil-i mu‘allâdır Hüseyin-i Kerbelâ
Revnağ-efzâ-yı muşallâdır Hüseyin-i Kerbelâ (G/13-1)

Divanda yer alan kısa mesnevinin iki beyiti dışındaki beyitler “Ali’dır” şeklinde başlıyor. Böylece tekrar sanatı ile dize başı uyak oluşturmuş:

‘**Alî’dır** rehber-i rāh-ı hidāyet
‘**Alî’dır** menba‘ -ı sırr-ı velāyet

‘**Alî’dır** ma‘den-i luṭf u ‘ināyet
‘**Alî’dır** kāşif-i esrār-ı āyet (M/1-1,2)

²² Cem Dilçin, a.g.e, s.59.

Burada şair “beg” sözcüğünün “bey” şeklinde telaffuzunu düşünerek kafiye yapmış:

Hilmî ḥaḳīḳat beglerim
Ta‘ rîf-i ḥikmet eylerim
Ḥaḳḳ işidüp Ḥaḳḳ söylerim
Ey zâhid inkârın nedir (Mu/2-15)

Hilmî Dedebaba göz için uyak anlayışı ile şiir yazmıştır:

Maḥabbet şirketi ḳabûl eylemez
Demişiz *vaḥdehu lâ-şerike leh*
Şādıḳlar sözünden nûkûl eylemez
Sevdigim efendim lâ-naẓîre **leh** (••)

Âşk-ı mecâzîniñ lübb-i ḥaḳīḳat
Ḥaḳīḳat daḥi lübb-i ma‘ rifet
Bu sırra vâkıfdır ehl-i ẓarīḳat
Tecellî eyleser Allâh bir **ḳula** (قوله) (Mu/30-1,2)

Redif: “Sözlük anlamı “arkadan gelen”dir. Uyak sözcüğünün revî harfinden sonra gelen harfi, ek, takı ve sözcüklere denir.”²³ Divan edebiyatında “uyaklı sözcüklerin ses değerleri üzerinde durulmayışı, uyağın bir çizgi ve resim sanatı gibi göze yönelmesi sonucunu doğurmuştur. Bundan dolayı divan şiirindeki uyağa göz uyağı (göz kafiyesi) adı verilmiştir.”²⁴

Arap alfabesinde göz kafiyesine göre sıralanan gazeller latinize edildiğinde son harfi i,ü,â olan şiirleri “Bābu’l-Yā” adı altında topladık.

“Kimi zaman redif dizenin başındaki uyak sözcüğünden sonra dizenin bütünü de kaplayabilir.”²⁵ Aşağıdaki örnekte de buna yakın bir uygulama var.

‘ Âşık-ı dîdâr-ı ‘ ışkım yâ ‘ Alî senden meded
Mâ’îl-i dildâr-ı ‘ ışkım yâ ‘ Alî senden meded

²³ Cem Dilçin, a.g.e s.68.

²⁴ Cem Dilçin, a.g.e, s.67.

²⁵ Cem Dilçin, a.g.e, s.70.

Divandaki şiirlerin yarısından fazlasında kelime şeklindeki redif vardır. Malum kelime redifli şiir yazmak daha zor ve dikkat gereken bir iştir. Bütün beyitlerde kelimeyi yerinde kullanabilmek belki de ona uygun bir cümle kurmak gerekir. Şairin kullandığı redifleri sözcük türleri noktasında tasnifte bulunduk:

Fiil	Zamir	İsim	Edat	Zarf	Bağlaç	Ek eylem	Özel isim	Birden fazla sözcük
45	22	29	7	1	1	2	18	30

Tabloda görüldüğü gibi sözcük durumundaki redifler içinde en çok kullanılan sözcük türü fiildir. Birden fazla sözcükten oluşan redif de dikkat çekecek sayıdadır.

Bunların içinde iki sözcükten oluşan da var, ikiden fazla kelimedenden oluşan redif de vardır.

Dilberā envār-ı haḳḳ ‘ ayn-ı cemāl **olmuş saña**

Şu‘ le şalmış ḥüsnüñe bedr-i kemāl **olmuş saña** (G/11-1)

Yād edip la‘ liñ gözüm yaşın şarāb **etdim bu şeb**

Cismimi nār-ı firāḳıñla kebāb **etdim bu şeb** (G/22-1)

Terkip şeklinde olan redifler de vardır. Hem isim tamlaması şeklinde hem de sıfat tamlaması şeklinde olan terkipler bulunmaktadır:

Ḥaṭṭ-ı ḥüsnüñ üzre ḳonmuş nokṭa-yı ben **bir yaña**

Cümle ‘ ālem bir yaña ey gül-beden sen **bir yaña** (Mü/1-1)

bir yana: sıfat tamlaması

Nūr-ı k̄andīl-i mu‘allādır **Hüseyn-i Kerbelā**

Revnaḳ-efzā-yı muṣallādır **Hüseyn-i Kerbelā** (G/13-1)

Hüseyn-i Kerbelā: isim tamlaması

Mehmet Ali Dede Baba Divanı’nda özel isim olan redifler bulunmaktadır:

Cismimi kıldım fedā ‘ışḳ ile cānān **Aḥmed’e**

Yalıñız cismim degil olsun fedā cān **Aḥmed’e** (G/184-1)

Şāhib-i genc-i aḥadī

Menba’ -i zū’l ‘atā **Hüseyn**

Mālik-i sırr-ı Aḥmedī

Vāşıl-ı Kibriyā **Hüseyn** (Mu/18-1)

Mü’miniñ ḳalbinde lā-şekk nūr-ı illādır ‘**Alī**

Bezm-i ervāh-ı elest içre hüveydādır ‘**Alī** (G/200-1)

Enver-i ‘arş-ı güzīnsiñ yā **Muḥammed Muştafā**

Nūr-ı ḳarḥ-ı heftümīnsin yā **Muḥammed Muştafā** (G/228-1)

Şem‘ -i miḥrāb-ı imāmetdir ‘**Alī Zeyne’l ‘Abā**

Rehber-i rāh-ı hidāyetdir ‘**Alī Zeyne’l ‘Abā** (G/15-1)

Velîyy-i Hazret-i Hâlık

İmām-ı Ca' ferü's-Şādık

‘Ulūm-ı ‘ālîye nātık

İmām-ı Ca' ferü's-Şādık

(Mu/20-1)

Māh-ı burc-ı evliyādır **Hācī Bektaş-ı Velī**

Şem' -i bezm-i aşfiyādır **Hācī Bektaş-ı Velī** (G/200-1)

Necī-i İmām-ı nāşır

Şāh **Muhammed Bākır**

Nesl-i Betül-i tāhir

Şāh Muhammed Bākır

(Mu/6-1)

2.2 DİVANIN MUHTEVA ÖZELLİKLERİ

2.2.1 DİN

Mehmet Ali Dedebaba Bektaşî tarikatı Dedebabası olması hasebiyle divanında doğal olarak Tasavvufî terimleri sıkça kullanmıştır. Aşağıda önce terimler açıklanmış devamında terimin kullanıldığı şiirlere örnek verilmiştir.

2.2.1.1 ALLAH

Allah lafzı, bizzat divanda geçtiği gibi Allah'ın sair sıfatları da divanda sıkça kullanılmıştır. Bunlar: Hakk, Rabb, Mevlâ, Yezdan, Hüdâ, Mudill, Rabbü'l Enam, Ğaffâr, Cebbâr, Hâlık ve Bârî isimleridir.

Hilmi Dedebaba Divanı bir münacatla başlar. Divanda şair; Yasin, Meryem, Fatiha, Kalem ve İnsan surelerini aracı kılarak Rabbinden güneşin parlayan nuru ile gönlünü hayattar kılmasını ister:

Yâ *Rabb* bi-ḥaḳḳ-ı sūre-i Yâ-Sîn vü Kâf-Hâ

Yâ *Rabb* bi- ḥaḳḳ-ı Fātiḥa vü Nūn u Hel etā

(G/1-1)

Envâr-ı nûrî mihriñ ile zinde kıl dilim
Esrâr-ı ‘ışķ-ı pāk ile ve’l leyli ve’d-duḥā (G/1-2)

Tasavvufta mâsivâdan el etek çekmek bir tercihtir. Allah dışında her şey boş, nefs-i emmareden tezkiye esastır:

Gel mât-sivâdan ḥubbu kes
Ayrılma Ḥaḳḳ’dan bir nefes
Allâh bes bâķî heves
Bu nefs-i emmâreñ nedir (Mu/2-12)

Hidayete ermenin yolu ilahî bir nazarla kainata bakmaktan geçer. Zira kainat esmaülhüsna’nın tecellisidir:

Hâdi esmâsına mazḥar olayım dersēñ eger
Ḥaḳḳ nazarla nazar et kimseyi etme ızrâr (G/34-12)

Divanda esmaülhüsna’dan Hakk ismi çokça geçmektedir. Tasavvufta “lâ mevcude illa hu” yani ondan başka bir şey yoktur kaidesi vardır. Burada gören, işiten, konuşan Hakk’tır. Âlemde ondan başka bir eser yoktur. Her eserde tecelli eden Hakk’tır:

Ḥaḳḳ bilür ḥâsiyet-i ‘unşûru ehl-i ‘irfân
Ḥaḳḳ görür Ḥaḳḳ işidir Ḥaḳḳ’dır eden Ḥaḳḳ güftâr (G/34-18)

Ḥaḳḳ ‘dan özge ne var ‘âlemde ‘aceb ey vâ‘iz
Ḥaḳḳ’dan özge var ise göster eger bir âşâr (G/34-19)

İnsanın yaratılıştaki bir gayesi de Allah’ın kudretini izhar ve yaratılanın da Celal sahibinin bir sanatı olduğu hakikatını dile getirmektir:

Ƙudretiñ işbāt için halk eylemiş Hakk zātın
Şüretiñ taşvır edüp naqqâş-ı şun‘-i zü‘l-Celāl (G/126-3)

Cahil ve haddini bilmeyenler Mevlâ âşıklarının kadrini bilmezler onlar (ancak) Mevla âşıklarının kafasını keserler:

Hakikat ehliniñ kadrin ne bilsün cāhil ü nādān
Keserler başını ‘uşşâk-ı **Mevlâ**’nıñ kafasından (G/159-4)

Şair; görünürde yoksun, acemi ve ümmi fakat hakikat aleminde Yezdan’ın lütfuna hazinedarlık makamında. “Şol fakîr olup gezenlerde hazine dopdolu”²⁶:

Fakîrim Hilmîyâ şüretde gerçi tıfl hem ümmî
Hakikat ‘âleminde haznedârım fazl-ı **Yezdān**’a (G/173-10)

“Ehl-i tasavvufun bir kısmı, tevhid içinde tam huzuru kazanmak için, "Lâ meşhude illâ hu" deyip kâinatı unuttur, nisyan perdesini üstüne çeker, sonra tam huzuru bulur.”²⁷
Aslında mutasavvıfların eşyada gördükleri Allah’ın sıfatlarının tecellileridir:

Evvel ü **Âhîr** ile Bâtın ü Zâhir Hilmî
Şîfât-ı zāt-ı Hudâ’dır kamu eşyâ ne ki var (G/34-23)

Türklerde ‘Tañrı’ ismi metinlerde sıkça geçer:

²⁶ Kenan Erdoğan, *Nıyazi Mısri Divanı*, Akçağ Yay, Ankara 1998, s.34.

²⁷ Said Nursi, *Mektubât*, RNK, İstanbul 2015, s.356.

Söyle baña Tañr[1] için dilde kıram tahtıñı
Yūsuf isen sen eger bende gönül Mısr'ı var (G/54-4)

Lem-yezel: Allah'ın sıfatlarındadır “Zeval bulmaz zâil olmaz, bâki, kalıcı”²⁸
anlamındadır:

Ey cemāl-i ʔal‘ at-ı mişbâh-ı nūr-i **lem-yezel**
Geldi Hakk’dan şanıña nūr âyeti cānā meşel (G/128-1)

‘**Azze ve cell:** “Aziz ve celil olan (Allah)”²⁹ izzetli ve derecesi yüksek olan
anlamındadır:

Sensiñ ol Kur‘ân-ı nâṭık bu şıfatla yâ Hâbîb
Muşhaf-ı hüsnünde yazmış okudum Hakk ‘**Azze ve Cell** (G/128-6)

Ḥayy: Canlı, hayattar olan, Allah'ın isimlerindedndir:

Süzüldüm püte ‘ışık içre bir şâfî-derün oldum
Bi-ḥamdi’llâh özümde **Ḥayy-ı Muṭlak** bir ḥayâlim var (G/40-4)

Hâdi: “Hidayet eden, doğru yolu gösteren”³⁰ anlamındadır.

Muḍill: Dalalete saptıran, yanlış yola sevk eden Allah'ın adıdır:

Kimi **Hâdi** kimi de ism-i **Muḍill** mazharıdır
Her şıfât fi‘ ilini izhâr edecektir nâçâr (G/34-21)

²⁸ Ferit Develioğlu, *Osmanlıca –Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Aydın Kitabevi, Ankara 200, s. 547

²⁹ Ferit Develioğlu, a.g.e, s.60.

³⁰ Ferit Develioğlu, a.g.e, s.308.

Rabbü'l Enām: “Bütün mahlûkların Tanrısı”³¹ Mâsivânın Rabbi, yaratılmışların Halık’ı anlamındadır:

Bir ‘ alâmetdir bu halkıñ başı üzre dikilür

Oқuyanlar rahmet etsün diyeler **Rabbü'l Enām**

Ġaffār: “Kullarının günahlarını affeden, Allah.”³² Tевbe eden kulların tövbelerini kabul edip günahlarını bağışlayan Allah anlamındadır:

Cebbār: “Kuvvet ve kudret sahibi”³³ istediğini yapabilen anlamında kullanılan Allah’ın sıfatlarındandır.

Hālik: “Yaratan, yoktan var eden, yaratıcı.”³⁴ Mahlukatı yaratan, onları yoktan

Bāri: Yaratan, Yaratıcı.³⁵ anlamındadır:

Felek reşk etdi erdi başıma biñ cevır a‘ dādan
Cüdā oldum enīn ü āh ile ol vech-i zibādan
Ki güyā ayrılıp dur cism-i zārım ruh-ı a‘ lādan
Ümīd-i vaşlıñı kesmem ve lākin **Bāri** Mevlādan
Şığındım dest-girim **Hālik-i Cebbār’a** vü **Ġaffār’a**
Eder maқsūda vāşıl qoymaz ehl-i ‘ ışkı āvāre (Mü/5-2)

³¹ Ferit Develioğlu, a.g.e, s.221.

³² Ferit Develioğlu, a.g.e, s.274.

³³ Ferit Develioğlu, a.g.e, s.127.

³⁴ Ferit Develioğlu, a.g.e, s.318.

³⁵ Ferit Develioğlu, a.g.e, s.71.

2.2.1.2 MELEKLER

Melek g zellik ve masumiyetin ifadesidir. Divanda melek y zl , melek gibi g zel, melek huylu tabirleri ge mektedir. Bazı Şiirlerde direkt meleklerden bahsedilirken bazı Şiirlerde ise sevgili mele e benzetilmiştir.

Sevgili, melek gibi ay y zl  Şeklinde tasvir edilmiştir:

On sekiz yaşında iken ol melek-veş **m h-r **
V lideynini bırakdı ‘  k bet z r   haz n (T/25-2)

Burada melek, g zel huylu olarak tasvir edilmiş:

Cem li    sn    ni  ru ları  li  g l end mi 
 amer  al‘ at **melek  aŐlet** per -peyker Őa ı Leyl  (G/17-2)

Bur beyitte sevgili, melek y zl , g zellik, h s n ve cemalin kemal hali olarak karŐımıza  ıkmaktadır:

Dem-be-dem olma dadır   sn   cem li  ber-kem l
Ey **melek-s m ** cem li  g rmeye bir an zev l (G/127-1)

Cebra‘il: Vahiy mele idir. Peygamberlerin emir ve vahye vasıta ve memur olan d rt b y k melekten biri.

Cebrail, Hz. Peygamber‘in dergahında sohbet arkadaşı:

Sensi  ol Sult n-ı kevneyn-i ris let-kim m d m
 sit n-ı dergehinde **Cebra‘il** olmuş ned m (G/145-2)

Rûh-ı Kıuds: Cebrail, Cibril, Allah'ın emri ile Meryem'in kaftanına yenine üflediği için bu adla anılır. Bu üfürüşten Hz. İsa doğmuştur.³⁶:

Tecerrüd deyrîdir 'azm-i kudümüñ **Rûh-ı Kıuds** āsā
Tarîk-i feyz-i Hakk'da zâtını 'İsā'ya beñzetdim (G/140-5)

Kirāmen kâtibîn: İnsanın işlediği ameli kaydeden meleklerdir. İnsanın sağ ve solunda olan bu iki melek daima insan ile beraberdir. Sağındaki sevapları yazar. Solundaki günahları kaydeder. Sevapları yazan hemen

Kirāmen kâtibîn ol sücūd-ı āyet-i seb'î
Huṭṭ-i heft harfiyle cemāl-i yāre yazmışlar (G/42-2)

2.2.1.3 ÂYET VE HADİSLER

Divanda ayet ve hadisler çokça rastlanmaktadır. Bazen metnin tamamı geçerken bazen de ayet ve hadisin bir bölümü geçmektedir.

Yâ-Sîn: (Yasin, 36/1)

Huruf-ı mukattaadandır. "Yâsîn"in, genellikle "Ey insan!" manasına geldiği kabul edilir. Bununla kastedilen, Hz. Peygamber'dir. Yâsîn sûresi Kur'an'ın kalbi kabul edilmiş ve Müslümanlar arasında ayrı bir önem kazanmıştır.³⁷

Kâf-Hâ: (Kâf. Hâ. Yâ. Ayn. Sâd.) (Meryem, 19/1)

Meryem suresinin huruf-ı mukattaadan olan ilk iki harfidir.

³⁶ İskender Pala, *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, Ötüken, İstanbul 200, s.332.

³⁷ Komisyon, *Kur'an-ı Kerim ve Açıklamalı Meâli*, Türkiye Diyanet Vakfı Ankara 2012, s.439.

Fātiḥa:

“Manası itibariyle Fātiḥa, en büyük dua ve münâcâtıdır.”³⁸ Şair divanına başlarken dua ile giriş yapmış ve en büyük dua olan Fatiha’yı da şefaati yapmıştır. Fatiha açmak demektir. Kur’an Fatiha ile başlar. Hilmi Dede de divanının ilk beyitinde Fatiha suresini duasına şefaati kılarak divanına başlamıştır.

Nûn:

“Nûn. Kaleme ve (kalem tutanların) yazdıklarına and olsun ki, (Nun heca harflerindendir, manasını ancak Allah bilir bunu manasını verme cihetine gidenler ise daha çok hokka kelimesi ile manalandırmışlar.”³⁹

Hel etâ: (Hel etâ alel insani hînüm mined-dehri lem yekûn şey’en mezkûra)

“İnsanın üzerinden, henüz kendisinin anılan bir şey olmadığı uzun bir süre geçmedi mi?”⁴⁰:

Yâ Rabb bi- ḥaḳḳ-ı sûre-i Yâ-Sîn vü Kâf-Hâ

Yâ Rabb bi- ḥaḳḳ-ı Fātiḥa vü Nûn u Hel etâ (G/1-1)

Ve’l leyli ve’d-duḥâ: (Leyl 92-1) (Duha 93-1)

Geceye ve duha vaktine yemin ediyor. Aynı zamanda Leyl ve Duha surelerine de telmih var:

³⁸ Komisyon, a.g.e, s.VIII.

³⁹ Komisyon, a.g.e s. 563.

⁴⁰ Komisyon, a.g.e s.577.

Envār-ı nūr-ı mihriñ ile zinde kıl dilim
Esrār-ı ıřķ-ı pāk ile *ve'l leyli ve'd-duḥā*

(G/1-2)

Elif lām mīm rā: (Ra'd 3-1)

Huruf-ı mukattadandır anlamı herkesçe bilinmez, sırdır:

Ebrū-yı ḥaṭṭ-ı yāre kıl öz āşinā beni

Yā Rabb bi-ḥaḳḳ-ı sırr-ı *elif lām mīm rā* (G/1-3)

Mā-kāne Muḥammed (Ma-kāne Muhammed'ün eba ehadimmir ricâlikum ve lakir-Resûlallahi ve ḥatemen-nebiyyin ve kanellahu bi külli şey'in alima) (Ahzab 33-40)

"Muhammed, sizin erkeklerinizden hiçbirinin babası değildir. Fakat o, Allah'ın Resûlü ve peygamberlerin sonuncusudur. Allah her şeyi hakkıyla bilendir."⁴¹

Muşḥaf yüzüne yazmış aînin ḥāme-i ḳudret

Heftüm ḥaṭ ile āyet-i *mā-kāne Muḥammed* (G/31-2)

Bismillāhirrahmānirrahîm: (İnnehü min Süleymân'e ve innehu Bismillāhirrahmānirrahîm) (Neml 27-30)

"Mektup Süleyman'dandır, rahmân ve rahîm olan Allah'ın adıyla (başlamakta) dır."⁴²

⁴¹ Komisyon, a.g.e s.422.

⁴² Komisyon, a.g.e s.378.

Allah'ın adıyla başlayıp rehberimden ders alarak aşk yoluna koyuldum:

Bâ-i *Bismillâhirrahmânirrahîm* ibtidâ

Ders alup pîrimden etdim rāh-ı ʿışka iktidā (G/2-1)

Elestü bi-Rabbiküm: (Ve iz ehaze Rabbuke min benî Âdeme min zuhûrihim zurriyyetehum ve eşhedeum alâ enfusihim, elestü birabbikum, kâlû belâ, şehidnâ, en tekûlû yevmel kıyâmeti innâ kunnâ an hâzâ gâfilîn) (A'raf 7-172)

Ruhların yaratılışından sonra Rabbimizin “Elestü bi-Rabbiküm” ben sizin Rabbiniz değil miyim hitabına ruhların verdiği cevap: kâlû belâ şeklinde olmuştur.

“Kıyamet gününde, biz bundan habersizdik demeyesiniz diye Rabbin, Adem oğullarından, onların bellerinden zürriyetlerini çıkardı, onları kendilerine şahit tuttu ve dedi ki: Ben sizin Rabbiniz değil miyim? (Onlar da), Evet (buna) şahit olduk, dediler.”⁴³

Bizim aktimiz kalu belada verdiğimiz sözdendir. Kabulümüz de Muhammed ve Ali'dendir:

Ezel mişâkımız cem' iyyet-i *kâlû belâdandır*

Bizim ikrârımız nûr-ı Muḥammed'le ʿAlî'dendir (G/57-1)

Nahnü-kasemnâ: (E hum yaksimûne rahmete rabbike, nahnu kasemnâ beynehum maîsetehum fil-hayâtid-dunyâ ve rafa'nâ ba'dahum fevka ba'din deracâtin li yetteḥize ba'duhum ba'dan suhriyyâ, ve rahmetu rabbike hayrun mimmâ yecmaûn) (Zuhruf 43-32)

⁴³ Komisyon, a.g.e s.172.

Rabbinin rahmetini onlar mı paylaşıyorlar? Dünya hayatında onların geçimliklerini aralarında biz paylaştırdık. Birbirlerine iş gördürmeleri için kimini ötekine derecelerle üstün kıldık. Rabbinin rahmeti onların biriktirdikleri şeylerden daha hayırlıdır⁴⁴:

Şâkiriz Hilmî hemân *naḥnû-kasemnâdan* beri
Dergeh-i bâb-ı Ğaẓanfer'den verilmiş rızkımız (G/81-7)

Yehdi'llāhü li-nûrihi: (...yehdillāhu li nûrihî men yeşâu, ve yedribullāhul emsâle lin-nâsi, vallāhu bi kulli şey'in alîm) (Nur 24-35)

Allah, göklerin ve yerin nûrudur. O'nun nûrunun temsili, içinde lamba bulunan bir kandillik gibidir. O lamba kristal bir fanus içindedir; o fanus da sanki inciye benzer bir yıldız gibidir ki, doğuya da, batıya da nisbet edilemeyen mübarek bir ağaçtan, yani zeytinden (çıkan yağdan) tutuşturulur. Onun yağı, neredeyse, kendisine ateş değmese dahi ışık verir. (Bu,) nûr üstüne nûrdur. Allah dilediği kimseyi nûruna eriştirir. Allah insanlara (işte böyle) temsiller getirir. Allah her şeyi bilir⁴⁵:

Ḥazret-i Zeyne'l-^c Abâ'nîñ mâh u gûn bir zerresi
Vech-i *yehdi'llāhü li-nûrihi* oldur men yeşâ' (G/2-4)

Ve's şemsi vel-kamer: (Eş şemsu vel kameru bi husban.) (Rahman 55-5)

Güneş ve ay bir hesaba göre (hareket etmekte) dir⁴⁶:

Ay yüzü *ve's şemsi* ḥaṭṭîñ *vel-kamer* âyetleri
Rûz-ı şeb çeşmimde nûr-ı mihr-ı enverdir baña (G/7-3)

⁴⁴ Komisyon, a.g.e s.490.

⁴⁵ Komisyon, a.g.e s.353.

⁴⁶ Komisyon, a.g.e s.530.

Ḳābe ḳavseyn ev ednā: (Fe kane kabe kavseyni ev edna) (Necm 53-9)

Peygambere olan mesafesi iki yay aralığı kadar yahut daha az oldu:

Ḳābe ḳavseyn olduğun bildim anıñçün ey nigār
İki ḳaşıñdır seniñ mihrāb-ı *ev ednā* baña (G/9-2)

İnnā hedeynāhū's-sebile: (İnna hedeynahussebile imma şakirav ve imma kefura)
(İnsan 76-3)

“Şüphesiz biz ona (doğru) yolu gösterdik. İster şükredici olsun ister nankör”⁴⁷:

Ey şıfâtıñ âyet-i *innā hedeynāhū's-sebile*
Oldu zâtıñ nūr-ı *subhānellezī esrā* baña (G/9-3)

Subhānellezī esrā: (Sübhanellezi esrâ bi abdihi leytem minel-mescidil harami ilel mescidil aksallezi barakna havlehu li nuriyehu min âyâtina innehu hüves-semiul besîr)
(İsra 17-1)

“Bir gece, kendisine âyetlerimizden bir kısmını gösterelim diye (Muhammed) kulunu Mescid-i Harâm’dan, çevresini mübarek kıldığımız Mescid-i Aksâ’ya götüren Allah noksan sıfatlardan münezzehtir; O, gerçekten işitendir, görendir.”:

Ey şıfâtıñ âyet-i *innā hedeynāhū's-sebile*
Oldu zâtıñ nūr-ı *subhānellezī esrā* baña (G/9-3)

ḳul innemā: (Vellezine ateynahümül kitabe yefrahune bima ünzile ileyke ve minel ahzabi mey yünkiru ba‘ dah kul innema ümirtü en a‘büdellahe ve lâ üşrike bih ileyhi ed’u ve ileyhi meâb) (Ra’d 13-36)

⁴⁷ Komisyon, a.g.e, s.586.

“Kendilerine kitap verdiğimiz kimseler, sana indirilene (Kur’an’a) sevinirler. Fakat (senin aleyhinde birleşen) guruplardan onun bir kısmını inkâr eden de vardır. De ki: «Bana, sadece Allah’a kulluk etmem ve O’na ortak koşmamam emrolundu. Ben yalnız O’na çağırıyorum ve dönüş de yalnız o’nadır”:

Zât-ı pâkiñ şânına nâzil olubdur hel etâ

Şerhîdir Nûr-ı cemâliñ âyet-i şemsü’đ-dühâ

Küntü kenziñ gevherisiñ câmi‘i *kul innemâ*

Lâ fetâ illâ ‘Alî lâ seyfe illâ Zülfikâr (Mu/3-6)

semme vechu’llâh: (Ve lillahil meşriku vel mağribü fe eynema tüvellu fe semme vechüllah innallahe vasiun alim) (Bakara 2-115)

“Doğu da Allah’ındır batı da. Nereye dönerseniz Allah’ın yüzü (zâtı) oradadır. Şüphesiz Allah’(ın rahmeti ve nimeti) geniştir, O her şeyi bilendir”:

(Cim) Cemâl-i bâ-kemâliñ *semme vechu’llâhdır*

(H) Hâkıkatde yüzüñdür kıble-i ehl-i vefâ (G/4-3)

Yühıbbün: (Yâ eyyühellezine amenü mey yertedde minküm an dinihi fe sevfe ye’tillahu bi kavmi yühıbbühüm ve yühıbbunehu ezilletin alel mü’minine e izzetin alel kafirine yücahidune fi sebilillahi ve lâ yehafune levmete laim zalike fadlüllahi yütihi mey yeşa’ vallahü vasiun alim) (Maide 5-54)

Birçok ayette “severler” tabiri geçiyor. Maide 54. ayetteki anlam buraya muvafık.

“Ey iman edenler! Sizden kim dininden dönerse (bilsin ki) Allah, sevdiği ve kendisini seven müminlere karşı alçak gönüllü (şefkatli), kâfirlere karşı onurlu ve zorlu bir toplum getirecektir. (Bunlar) Allah yolunda cihad ederler ve hiçbir kınayanın kınamasından korkmazlar (hiçbir kimsenin kınamasına aldırılmazlar). Bu, Allah’ın, dilediğine verdiği lütfudur. Allah’ın lütfu ve ilmi geniştir”:

Cism ü cān verdim *yuḥibbūne* āyetin yād eyleyüp

Cāme-i ‘ışk-ı haḳīkīdir baña şimdi şıfāt (G/23-3)

‘**alleme’l-esmā:** (Ve alleme ademel esmae kulleha sümme aradahüm alel melâiketi fe kale embiuni bi esmaiha ülai in küntüm sadikîn) (Bakara 2-31)

“Allah Âdem’e bütün isimleri, öğretti. Sonra onları önce meleklerle arzedip: Eğer siz sözünüzde sadık iseniz, şunların isimlerini bana bildirin, dedi”:

Rıza vü emr-i Ḥaḳḳ’ı tūt yapış bir dest-i mürşide

Vücūd-ı ‘*alleme’l-esmāy*ı vil şirk ü riyādan geç (G/27-2)

Ulil-ebşār: (Kad kane leküm ayetün fî fieteynil tekata fietün tükatilü fî sebilillahi ve uhra kafiratüy yeravnehüm misleyhim ra’yel ayn vallahü yüeyyidü bi nasrihi mey yeşa’ inne fî zalike le ibratel li ülil ebsar)

“(Bedir’de) karşı karşıya gelen şu iki gurubun halinde sizin için büyük bir ibret vardır. Biri Allah yolunda çarpışan bir gurup, diğeri ise bunları apaçık kendilerinin iki misli gören kâfir bir gurup. Allah dilediğini yardımı ile destekler. Elbette bunda basiret sahipleri için büyük bir ibret vardır.” (Âl-i İmran 3-13):

Celîl-i nazm-ı ‘ışkî enver-i ruḥsāra yazmışlar

‘Ulüm-ı min ledün sırrıñ *ulil-ebşāra* yazmışlar (G/42-1)

aḥsen-i takvīm: (Lekad halaknel’insane fiy ahseni takviymin.)

“Biz, gerçekten insanı en güzel bir biçimde yarattık.” (Tin 95-4):

Gel ey zāhid dem-i âdemdesin insāniyet kesbet

Rumūz-i *aḥsen-i takvīm-i* ‘ışkî vara yazmışlar (G/42-4)

Allāhu’ş-Şamed: (İhlas112 -2)

“Allah Samed’dir. (Her şey O’na muhtaçtır; O, hiçbir şeye muhtaç değildir.)”:

Laḥmike laḥmī Muḥammed’le ‘ Alī nūr-i eḫad

Nūr-i Ḥazret-i Ḥaḫḫ olunmuşdur bular Ḥayyü’l-ebed

Söyleyübdür ol Şeh’in şânında *Allāhu’ş-Şamed*

Lā fetā illā ‘ Alī lā seyfe illā Zülfikār (Mu/3-3)

ve’l-leyli izā yağşā: (Leyl 92-1)

“(Ortalığı) бүрүдүгү zaman geceye andolsun, “

innā fetahna: (İnna fetahna leke fetham mübına) (Fetih 48-1)

“Şüphesiz biz sana apaçık bir fetih verdik.”

Yüzüñdür ve’ḍ duḫa sünbül saçın *ve’l-leyli izā yağşā*

Dudağın dā’imā *innā fetahna* iledir mezkūr (G/47-2)

Yedullāhi fevḫa eydīhim: (İnnellezıne yübayıuneke innema yübayıunellah yedüllahi fevka eydīhim fe men nekese fe innema yenküsu ala nefsih ve men evfa bima ahede aleyhülleha fe se yü’tihi ecran azıma) (Fetih 48-10)

“Muhakkak ki sana biat edenler ancak Allah’a biat etmektedirler. Allah’ın eli onların ellerinin üzerindedir. Kim ahdini bozarsa, ancak kendi aleyhine bozmuş olur. Kim de Allah ile olan ahdine vefa gösterirse Allah ona büyük bir mükâfat verecektir.”:

Mürşidiñ pendini cān ile duyup

Muḥammed ‘ Alī’nin dāmeniñ tutup

Yedullāhi fevka eydihim deyip

El ele el Hakk'ın eli dediler

(Mu/8-3)

Len terānī: (Ve lemma cāe musa li mikatina ve kelemehu rabbūhu kale rabbi erini enzir ileyk kale len terani ve lakinizur ilel cebeli fe inistekarra mekanehu fe sevfē terani felemma tecella rabbūhu lil cebeli cealehu dekkev ve harra musa saika felemma efaka kale sübhaneke tübtü ileyke ve ene evvelül mü'minin) (A'raf 7-143)

Musa tayin ettiğimiz vakitte (Tûr'a) gelip de Rabbi onunla konuşunca «Rabbim! Bana (kendini) göster; seni göreyim!» dedi. (Rabbi): «Sen beni asla göremezsın. Fakat şu dağa bak, eğer o yerinde durabilirse sen de beni göreceksın!» buyurdu. Rabbi o dağa tecelli edince onu paramparça etti, Musa da baygın düştü. Ayılınca dedi ki: Seni noksan sıfatlardan tenzih ederim, sana tevbe ettim. Ben inananların ilkiyim:

Len terānī dedi Hakk anda tecellī eyleyüp

Tûr-i Sînâ u Kelîm ü Hızr ü Mûsâ'dır gönül

(G/124-2)

lā teḥaf: (Felemma raa eydiyehüm la tesilu ileyhi nekirahüm ve evcese minhüm hîfeh kalu la teḥaf inna ürsilna ila kavm-i lut) (Hud 11-70)

“Ellerini yemeğe uzatmadıklarını görünce, onları yadırgadı ve onlardan dolayı içine bir korku düştü. Dediler ki: Korkma! (biz melekleriz). Lût kavmine gönderildik.”:

Sırr-i imlāya nazar kıl ḥarf be ḥarf dersin oḡu

Bu vücūdun maḡhariyyetini bil şēḡaf dersin oḡu

Emr-i Hakk'ı şıdk ile tut *lā teḥaf* dersin oḡu

Mekteb-i 'irfān içinde men 'aref dersin oḡu

Serseri gezme özün bil 'ārif ol Mevlā'ya gel

(Ta/1-4)

Ḳul kefā: (Kul kefa billahi beyni ve beyneküm şehida ya’lemü ma fis semavati vel ard vellezine amenu bil batılı ve keferu billahi ülaike hümül hasirun) (Ankebût 29-52)

De ki: Benimle sizin aranızda şahit olarak Allah yeter. O, göklerde ve yerde ne varsa bilir. Bâtıla inanıp Allah’ı inkâr edenler (var ya), işte ziyana uğrayacaklar onlardır”:

Vâriş-i ‘ilm-i nebevî
Zâde-i hem Mürteżavî
Şu‘le-i verd-i Riżavî
Enver-i *ḳul kefā* Hüseyn (Mu/19-2)

Külle yevmin hüve fi-şân: (Yes’eluhu men fissemaḡavati vel’ardı kulle yevmin huve fi şe’nin.)

“Göklerde ve yerde bulunan herkes, O’ndan ister. O, her an yaratma halindedir.”
(Rahman 55-29):

Külle yevmin hüve fi-şân dedi ḳurân’da ḡaḳḳ
Her mażāhir ‘âlem içre gösterir Ḥaḳḳ’dan nişân (G/164-4)

Ḳul huvellāhi eḡad: (İhlas 112-1)

De ki: “O, Allah’tır, bir tektir”:

Ferd-i vāḡiddir ḡudā mülkünde yoḡdur ḡayrısı
Ḳul huvellāhi eḡaddir fāṡır-ı kevn ü mekân (G/165-5)

innā ileyhi rāci‘ün: (Ellezine iza esabethüm müsîbetün kalu inna lillahi ve inna ileyhi raciun) (Bakara 2-156)

“O sabredenler, kendilerine bir belâ geldiği zaman: Biz Allah’ın kullarıyız ve biz O’na döneceğiz, derler”:

Nüş edince cām-ı mevti ‘ışk ile Hilmî Dede

Güş edenler diyeler *innā ileyhi rāci‘ūn*

(G/166-7)

İnnemā yurīdullāh: (...rasuleh innema yuridullahü li yüzhibe ankümür ricse ehlel beyti ve yütahhiraküm tathira) (Ahzab 33-33)

“Evlerinizde oturun, eski cahiliye âdetinde olduğu gibi açılıp saçılmayın. Namazı kılın, zekâtı verin, Allah’a ve Resûlüne itaat edin. Ey Ehl-i Beyt! Allah sizden, sadece günahı gidermek ve sizi tertemiz yapmak istiyor.”

Ḳul lâ es’elukum: (...kul la es’elüküm aleyhi ecran illel mevededde fil kurba ve mey-yakterif haseneten nezid lehu fiha husna innellahe ğefurun şekûr) (Şura 42-23)

“İşte Allah’ın, iman eden ve iyi işler yapan kullarına müjdelediği nimet budur. De ki: Ben buna karşılık sizden akrabalık sevgisinden başka bir ücret istemiyorum. Kim bir iyilik işlerse onun sevabını fazlasıyla veririz. Şüphesiz Allah bağışlayan, şükürün karşılığını verendir.”:

Ṭaha ve hel âtâ sūresi geldi

Ehl-i beytin vaşfin beyân eyledi

İnnemā yurīdullāh söyledi

Ḳul lâ es’elukum dedi Ḳur’ân’da

(Mu/27-5)

fedhulūhā ḥālidīn: (Vesikallezinet tekav rabbehüm ilel cenneti zümera hatta iza cauha ve fütihat ebvabüha ve kale lehüm hazenetüha selamün aleyküm tibtüm fedhuluha halidin) (Zümer 39-73)

“Rablerine karşı gelmekten sakınanlar ise, bölük bölük cennete sevk edilir, oraya varıp da kapıları açıldığında bekçileri onlara: Selam size! Tertemiz geldiniz. Artık ebedî kalmak üzere girin buraya, derler.”:

Hazihi Cennât-i ‘Adn sidre-i huld-i berîn
Âsitân-ı dergehiñdir *fedhulûhâ hâlidîn*
Sende hatm oldu rumûz-i sırr-ı Rabbü’l ‘âlemîn
Bir gedâdır Hilmî gelmişdir saña zâr u hâzîn
Sensiñ ol dürr-i haqîkat baħr-i zâtıñdır ‘Alî
Gevher-i kân-ı ‘inâyet Hâcî Bektaş-ı Velî (Müs/7-7)

Raħmeten lil-‘Âlemîn: (Ve ma erselnake illa rahmetel-lil alemin) (Enbiya 21-107)

(Resûlüm!) Biz seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik:

Nûr-i Rabbü’l-‘Âlemin’dir *Raħmeten lil-‘Âlemîn*
Fazl-ı Aħmed sırr-ı Tâ-hâ gizlidir âdemdedir (G/37-5)

2.2.1.4 HADİSLER

Hadisler, bazı şiirlerde tam metin olarak yer almışken bazı şiirlerde vezin gereği kısaltılmıştır.

“Ene medinetu’l-ilmi va aliyyun babuha”⁴⁸ (Hadis-i Şerif)

“Ben ilmin şehriyim Ali ise onun kapısıdır. Kim ilme gelmek isterse kapıya gelsin ”:

Noқта-ı bā-dır tarîķ-ı sırr-ı feyz-i müstaķīm
Şehr-i ‘ilmiñ şāhıyım dedi ‘Ali bābuhā (G/2-2)

“Kuntü kenzen mahfiyyen lâ u’rafu fe ahbebtü en u’rafe fe halektü’l-halke
fe arreftuhüm bî fe arefûnı”⁴⁹ (Hadis-i Şerif)

⁴⁸ eL-Aclunî, İsmail b. Muhammed b. Abdilhadî, *Keşfü’l-hafâ ve muzilu’l-ilbas*, Daru’l-kutubi’l-ilmiyye, Beyrut 1478/1997, C: 1, 184)

“Ben bilinmeyen gizli bir hazineydim, bilinmek- tanınmak istedim. Bunun üzere mahlûkatı yarattım, kendimi onlara tanıttım onlar da beni tanıdılar.”:

Bihamdi’llâh ki yokluk içre kesb etdim kamu varım

Menem ol **küntü- kenzu’llâh** göründüm bir gedâ âsâ (G/6-4)

“**Men arefe nefsehü fe kad arefe Rabbehü**”⁵⁰ (Hadis-i Şerif)

“Kim, nefsinı tanırsa Rabbbini de tanır.”:

Men ‘aref esrârına vâkıf olan ehl-i velâ’

Bezm-i hâşş-ı vahdete handân gelir handân gider (G/69-6)

“**Lâ seyfe illâ Zü’l-fekâr lâ fetâ illâ Ali**” .”⁵¹ (Hadis-i Şerif)

“Zülfikar’dan keskin ve üstün kılıç, Ali’dan büyük yiğit yoktur:

Hilmî’yem kemter-i kemîn ancak ‘Alî ferrâşiyım

Bende-i Âl-i ‘abâ’yım zümre-i Bektaşiyım

Eylerim medhîñ çün ol Şâh’ın ki Kızılbaşiyım

Lâ fetâ illâ ‘Alî lâ seyfe illâ Zülfikâr (Mu/8-3)

“**Lev lâke lev lâke mâ halektü’l-eflâke**”⁵² (Hadis-i Kutsi)

⁴⁹ el-Aclunî, *Keşfü’l-hafâ*, C: 2, 121.)

⁵⁰ Nureddin, Ali b. Muhammed b. Sultan, *el-Esrâru’l-merfua fi’l-Ahbari’l-mevdua*, Müessesetu’r-Risale, Beyrut 1391/1971, C: 1, 337

⁵¹ Es-Suyûtî, Celalaeddin Abdurrahman b. Ebî Bekr, Camiu’l-ehâdis, C: 32, 22; İbnu’l-Esir, Mecduddin b. Muhammed el-Cezerî, Camiu’l-usûl fi ehâdisi’r-Resûl, thk.: Abdulkadir el-Arnâvud, Mektebetu Daru’l-Beyân, Beyrut 1971, C: 7, 556; el-Aclunî, *Keşfü’l-hafâ*, C: 2, 331.

⁵² e l-Aclunî, *Keşfü’l-hafâ*, C:2, 148)

“Muhammed! Eğer sen olmamış olsaydın felekleri yaratmazdım.”:

Kendi nûrundan yarattı nûr-i zâtıñ Hakk seniñ
Söyledi şanıñda hem **levlâke levlâk** ol kadım (G/145-3)

“Lahmuke lahmî, demmuke demî, cismuke cismî, rûhuke rûhî,

(Etin etimdir, kanın kanımdır, cismin cismimdir, ruhun ruhumdur.)

Alevî-Bektaşî kaynaklarına göre hadis olarak geçiyor.

Yâ ‘Alî rûhike rûhî dedi şultân-ı Rüsûl
Lahmike lahmî ezel **cismike cismî** dem ü dem (G/144-3)

“Mûtû kable en temûtû”⁵³ (Hadis-i Şerif)

“Ölmeden önce ölünüz.”

Tarikatta rabıta-i mevt nefsin tezkiyesinde bir araçtır. “Onun için ölümü unutmayın, ölümü zikredin. Zikre oturduğunuz zaman ilk önce ölümü düşünün, ölümü anın, ölümü zikredin, rabıta-i mevt yapın, tezekkürü mevt yapın”⁵⁴ Rabıta-i mevt: “Ölümü düşünüp dünyanın fani olduğunu mülâhaza edip nefsin desiselerinden kurtulmaktır.”⁵⁵ Alevî inancında Cem, Hz. Muhammed’in “ Mûtû kable en temûtû” buyruğuna dayanır.⁵⁶:

⁵³ el-Aclunî, *Keşfü'l-hafâ*, C:2, 266

⁵⁴ M. Esad Çoşan, *İslam'da Nefis Terbiyesi ve Tasavvufa Giriş*, Seha Yay, İstanbul 1997, s.160.

⁵⁵ Said Nursi, Lemalar, RNK, İstanbul 2012, s.163.

⁵⁶ Mehmet Yaman (Dede), Alevilik, demos yay, İstanbul 2011, s.169.

‘ Āşık-ı şādık biziz cān içre cānān bizdedir
Mūtu kable en temū tū hayy olan cān bizdedir
Bende-i āl-i ‘ abā’yız merd-i meydān bizdedir
Biz gürūh-ı nācīyiz ādāb-ı erkān bizdedir
Zümre-i Bektaşīyiz biz ‘ ilm ü ‘ irfān bizdedir (Mu/4-1)

2.2.1.5 PEYGAMBERLER

Muḥammed: Hz. Muhammed ismi şiirde direkt kullanıldığı gibi Araplar içinde gelenek olan büyük erkek evladının babası Ebu’l Kāsım olarak anılma, son peygamber Ḥatmü’l-Mürselīn, alemin övünç kaynağı Faḥr-i ‘ ālem, Allah’ın sevgilisi Ḥabību’llāh sıfatları ile divanda geçmektedir:

Ḥaḳḳ **Muḥammed** ‘ Alī ḳurretü’l ‘ aynım
Emān yā Ḥasen’im meded yā Ḥüseyn’im
İḳrār ü imānım Şāh Ḥüseyn’im
Emān yā Ḥasen’im meded yā Ḥüseyn’im (Muh/24-1)

Hz. Muhammed’in (sav) son peygamber olduğuna dikkat çekilmiş. (Zeynel Abidin) ehl-i beyte asker olmuş,

Ḥatmü’l-Mürselīn: Peygamberlerin sonuncusu demektir:

Çāker olmuşdu ezel āl-i ‘ abāya şıdḳ ile
Şafī‘ ī olsun anıñ evlād-ı **Ḥatmü’l-Mürselīn** (T/25-3)

Faḥr-i ‘ ālem: Alemin övüncü anlamında kullanılmaktadır.

Maḥmūd Ebu’l Kāsım: Arap’larda baba, ilk erkek çocuğun babası olarak çağrılmış. Kasım, Hz Peygamberin ilk oğludur.

Fahr-i ‘âlem Hazret-i **Maḥmūd Ebu’l Kāsım** ile

Şāfi‘î maḥşerde Sa‘de’d-dīn pīr olsun aña

(T/9-5)

“Habibim de ki, eğer Allah’ı seviyorsanız, bana uyunuz ki Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın. Çünkü Allah çok yarlıgayıcı ve çok esirgeyicidir.”(Al-i İmran-31):

Nūr-ı Hakk’dır ḥilkatiñ sen kim **Ḥabību’llāh**’sıñ

Nice ‘āşık olmasun dīdārına ins ü perī

(K/3-7)

Biz seni alemlere rahmet olarak gönderdik. (Enbiya/21-107):

Nūr-ı Rabbü’l-‘âlemin’dır **raḥmeten lil-‘âlemīn**

Fazl-ı Aḥmed sırr-ı Tā-hā gizlidir âdemdedir

(G/37-5)

Hızır: Ab-ı hayatı içip ölümsüzlüğe eren kişidir. Peygamber ya da Velî olduğu konusunda rivayât var. Halk arasında büyük yer edinmiş olan Hızır, Kur’an-ı Kerim’de Musa (as) ile olan macerası anlatılmıştır. (Geniş bilgi için bkz.Kehf/59-81):

Len terānī dedi Hakk anda tecellī eyleyüp

Tūr-ı Sīnā u Kelīm ü **Hızır** ü Mūsā’dır gönül

(G/124-2)

Mūsā: İsrailoğulları peygamberidir. Kendisine Tevrat indirilen ulu’l azm peygamberlerdendir. “Edebiyatta Allah ile mükalemesi, ejderha olabilen asası, Yed-i Beyza’sı, Firavun’u suda boğması vs yönlerden ele alınır.”⁵⁷

⁵⁷ İskender Pala, a.g.e, s.296.

Musa (as) ile Hızır yol arkadaşlığı ederken Hızır'ın gemiyi delmesi, çocuğu öldürmesi, duvarı düzeltmesi gibi olaylara telmih vardır:

Hızır ile **Mūsā**'ya hem bin bir tekellüm eyleyen
Hikmet-i Tūr ile Sīnā gizlidir ādemdedir (G/37-3)

Mesīh: Hz İsa'nın lakabıdır. Elini sürdüğü hastaları derhal iyileştirmesinden ötürü bu lakabı almıştır.⁵⁸ İsa'nın (as) en büyük mucizelerinden biri ölülere diriltmesidir. Ahir zamanda inecek olan Mehdi Mesiha insanlar arasında gizlidir. İsa (as) ne zaman geleceği belli değildir:

Mürsel-i mu' ciz-nümā kim mürdeler ihyā eden
Hemdem Mehdi **Mesīhā** gizlidir ādemdedir (G/37-4)

İsā: İsrailoğullarının son peygamberi. Kendisine İncil indirilmiştir.⁵⁹ Annesi Hz. Meryem'dir. Babasız dünyaya gelen peygamberdir, beşikte iken konuşmaya başlaması ve ölülere diriltmesi mucizeleri ile edebiyatımızda yer almıştır.:

Tecerrüd deyrīdir 'azm-i kudūmūñ Rūh-ı Kuds āsā
Tarīk-i feyz-i Hāḫḫ'da zātını **İsā**'ya beñzetdim (G/139-5)

Yūsuf: “İsrailoğulları Peygamberinden Yakup Peygamberin oğludur. Divan şiirinde ismi en fazla zikredilen peygamberlerden biri Yusuf (as)'dir. Harikulade hüsnü ile sevgili kendisine benzetilir.”⁶⁰ Kurandaki kıssasında kısaca şöyle anlatılır: Yakup'un (as) 11 oğlunda biri olan Yusuf (as) gördüğü rüyayı babasına anlatır, rüyada kendisine secde eden ay, güneş ve yıldızları görür. Babası kardeşlerinin kendisine zarar verme ihtimallerine karşı, onlara anlatmamalarını ister, Yusuf (as) kardeşleri ile kıra gider, kardeşleri tarafından

⁵⁸ İskender Pala, a.g.e, s.273.

⁵⁹ İskender Pala, a.g.e, s.211.

⁶⁰ İskender Pala, a.g.e, s.418.

kuyuya atılır. Ordan geçen kervan tarafından fark edilip götürölüp köle olarak satılır. Mısır'ın azizi tarafından satın alınır. Aziz'in eşi tarafından kendisine iftira atılır, hapishanede Aziz'in rüyasını tabirden sonra kurtulur ve nihayetinde Mısır'a aziz olur. Kavuşma meclisi ile ailesiyle olan vuslata, hüsn-i kemal ile güzelliğine ve nihayetinde Mısır'a aziz olup oturduğu makama dikkat çekmiştir:

Bezm-i vişâle gelen

Hüsn-i kemâle eren

Mısr-ı dile hükmeden

Yūsuf olup cāhı gör

(Mu/5-4)

Nūh: Nuh (as) İdris peygamberden sonra peygamberlik vazifesi ile tavzif edilmiştir. Kavmi inançsızlıkta ileri gitmişti. Kavmi içinde epey uğraşmasına rağmen inanan sayısında ciddi bir artış olmuyordu. Hatta gittikçe azgınlaşan bir toplu ile karşı karşıya idi. Nuh (as) onları azapla ne kadar tehdit etti ise de onlar alay etmeye devam etmişler. Gelecek olan azap tez gelsin diyerek de istihzada bulunuyorlardı. İnanmayanlar içinde oğullarından Yam da varmış. Nuh'a (as) şöyle seslendiler: “Ey Nuh gerçekten bizimle çok mücâdele ettin, bunda da çok ısrarla davrandın. Bu işe başladığın gündenberi bizi devamlı olarak azapla korkutup durdun. Artık sözünde doğru isen şu azâbı getir de görelim. Artık ne olacaksa olsun.”⁶¹

Bunun üzerine Allah tarafınfan gemi yapması için emir gelir, gemiye kendisine inananları ve her hayvandan bir çift alır. Tufan olur her şey yok olur. Tufandan sonra yeniden bir hayat başlar. (bkz: Nuh/71-1,28;Hud/11-36,49)Can Nuh'a (sav) teşbih edilmiştir:

Cismin sefînesine olup **Nūh**-ı cān süvār

Baħr-i muħîṭ-i kevnî temāşāya bir gelir

(G/65-5)

⁶¹ Kur'an-ı Kerim, Hûd/11-32

Halil: İbrahim Peygamberin lakabıdır. Hz. İbrahim (as) putperestlerin putlarını kırınca onlardan bir kısmı “Eğer iş yapacaksanız yakın onu da tanrılarınıza yardım edin, dediler. ‘Ey ateş! İbrahim için serinlik ve esenlik ol.’ dedik böylece onlar tuzak kurmak istediler fakat biz onları çok hüsrana uğrayanlar durumuna soktuk.”⁶²

Kalp gözü açık olan aşk ateşini nura kalbeder. İbrahim’e (as) ateşi Cennet’ül Mevaya çevirdiği gibi:

Nārını nūr eyle ‘ ışıqın ‘ āşıq-ı dīdār isen

Bak **Halil**’e kıldı nārı Cennetü’l Me’vā gibi (K/230-2)

2.2.1.6 DÖRT HALİFE

Dört halife şunlardır: Hz. Ebubekir, Hz. Ömer, Hz. Osman ve Hz. Ali. Divanda sadece Hz. Ali ismi geçmektedir. Hz. Ali müteadit yerde geçmektedir. Al-i aba içinde zikredildiğinden burada ayrıca ele alınmamıştır.

2.2.1.7 ÂL-İ ABA

Peygamberimizin kendisiyle birlikte kızı Fâtıma, dâmâdı Ali, torunları Hasan ve Hüseyin’den mürekkep âilesi.⁶³:dir

Hāmī-i-i ehl-i tarīkat hāmīl-i feyz-i Hudā
Nāşir hubb-i velāyet Ehl-i beyt-i Muşafā
Şāhib-i keşf ü kerāmet nesl-i pāk-i Mürtezā
Hilkat-i hulq-i muḳaddes nā’ib-i **Âl-i ‘abā**

⁶² Kur’an-ı Kerim, Enbiya/21-68,70

⁶³ Ferit Develioğlu, *Osmanlıca- Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Aydın Kiapevi, Ankara 2000, s.25.

Ḥamse-i āl-i ‘abā’dır kıble-i maḳṣūdumuz
Sālikān -ı beyt-i ma‘mūruz ḥaḳīḳat bekleriz (Müs/8-3)

Fāṭma: Hz. Muhammed’in (sav) kızıdır. Hz. Ali’nin eşi, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin’in anneleridir. Divanda beş yerde ismi geçmektedir:

Cān-ı şīrīn-i Cenāb-ı **Fāṭma** Ḥayrū’n-nisā
Seyyidü’s-sādāt-ı ekremdir Ḥüseyn-i Kerbelā (G/16-3)

Faḥr-i risaletdir öz dedeleri
Ḥadīcetü’l-Kübrā hem ceddeleri
Fāṭimetü’z-Zehrā vālideleri
Āmān yā Ḥasen’im meded yā Ḥüseyn’im (Mu/23-6)

Ḥazret-i Şebbīr ü Şübber Ḥayder-i Kerrār ile
Fāṭimetü’z-Zehrā şefi‘ olsun aña yevme’l-kıyām (T/29-4)

‘Ali: Hz. Muhammed’in (sav) damadır. Bektaşilikte ilk imamdır. Divanda 245 yerde Ali ismi geçmektedir. Bunun dışında Hz. Ali; Ebe’l Ḥasan, ‘Aliyye’l-Mürteza, Ebā’t-Turāb, Ḥayder-i Kerrār gibi sıfatlar şeklinde de divanda zikredilmektedir:

Yā **‘Alī** yā Nūr-i Ḥaḳḳ yā Eba’l-Ḥasan yā **Ebā’t-Turāb**
Ḥall-i müşkil server-i dīn şāfi‘ -i yevmi’l hisāb
Zikreder vaşfin seniñ söyler ḥaḳīḳat dört kitāb
Lā fetā illā ‘Alī lā seyfe illā Zūlfikār (Mu/3-5)

Ḥazret-i Şebbīr ü Şübber **Ḥayder-i Kerrār** ile

Fāṭimetü’z-Zehrā şefî‘ olsun aña yevme’l-kıyām (T/29-4)

Yakdı cānım nār-ı hicrān el-meded yā **Ebe’l Ḥasan**
Oldu çeşmim giryeden kan el-meded yā **Ebe’l Ḥasan** (G/154-1)

Ġulām-ı Ḥazret-i Āl-i ‘abā’yım ben bi-ḥamdi’llāh
İmāmdır ‘**Aliyye’l-Mürteza** ol şîr-i ner yā Hū (G/168-6)

Ḥasan ve Hüseyin: (Şebbîr ü Şübber) Hz. Muhammed’in (sav) torunları, Bektaşilikte ilk imam olan Hz. Ali’nin oğulları, aynı zamanda Hasan ikinci, Hüseyin de üçüncü imamdır.

Hilmi Dedebaba Divanı’nda Hasan 10, Hüseyin 122, Şebbîr ü Şübber 5 defa geçiyor. Şebbîr ü Şübber divanın beş yerinde de birlikte kullanılmıştır. Hasan ve Hüseyin anlamındadır:

Şer‘-i pāk-i Aḥmed’e kıldıñ kemāl-i inḳıyād
Muḥyi-i dîn-i mübîn āl-i ‘abāsın yā **Hüseyn** (G/230-12)

Ḥacî Bektaş-ı Velî’dir pîrimiz Ḥilmî Dede
Bende-i Āl-i ‘abā’yız biz **Hüseynîlerdeniz** (G/76-7)

İmām Ḥasan oldu faḥr-i evliyā
İmām Ḥüseyn Şāhenşeh-i Kerbelā
‘Alî Zeynel ‘Abā envār-ı Ḥudā
Hünkār Ḥacî Bektaş Velî’dir Velî (Mu/38-2)

Hem **Ḥasan** şāhım **Hüseyn**-i Kerbelā’nın kulum
Biri dinimdir ezelden biri imānım benim (G/130-2)

Cennetiñ seyyidleri dünyā vü dîn serverleri
Evc-i rif’atdır **Ḥasan** zāt-ı sa‘âdetdir **Hüseyn** (G/153/-5)

2.2.1.8 DİĞER DİNİ MEFHURLAR

Hac, Namaz, Oruç (savm), Zekât: İslam'ın beş şartından olan bu terimlerin divandaki kullanımları da Bektaşî inancı doğrultusunda olmuş. “ Şurası iyi bilinsin ki tarikat içinde Hacca gitmek, Mürebbinin (eğitici mürşidin) gönlüne girmektir.”⁶⁴ Bekataşilik'te namazdan kasıt da gönle girebilmektir. “Namazdan kast edilen niyazdır. Bu da Hakk'a baş indirip 'secde' etmektir. Tarikat içinde secde kılmak, Niyaz Makamı'dır. Yani teslim olmaktır. Teslimden kast edilen ise başımı yolunuza koydum artık benim değildir.”⁶⁵:

Hac u zekât u namazım

Şavm-ı dā'imi niyazım

Sensiñ benim çäre-sāzım

Āmān yā Mürtezā ' Alī (Mu/35-7)

Vaqt-i vüştâdır **şalât**-ı farza eyle iktidā

Kıl münâcât u du' ā geldi niyâzıñ demleri (K/3-42)

Kıyâmet: Dünyanın sonu, bütün ölümlerin dirilerek mahşerde toplanacakları zaman.⁶⁶ demektir:

' Alī'dir hāmi-i rûz-ı **kıyâmet**

' Alī'dir şâfi' -i yevm-i nedâmet (Me/1-7)

Çopdu tufân-ı **kıyâmet** şanasın kim o zemân

Çutdu âfâk-ı cihânı zulümât-ı heyecân

İns cin hûr u melek eylediler âh u fiğân

Oldular cümleten ervâh-ı muğaddes-giryân

Dökdüler ehl-i semâ dîdeden eşk-i terini

Yañılup hûr u melek tâ'at u tesbîhlerini (Müs/9-12)

⁶⁴ Mehmet Yaman, a.g.e, s.140.

⁶⁵ Mehmet Yaman, a.g.e, s.145.

⁶⁶ Ferit Develioğlu, a.g.e, s.518.

Cennet: Allah’a (cc) inanan ve ona ibadet ve itaat edenlerin iman ve islamiyete ihlas ve sadakatle hizmet edenlerin öldükten sonra içinde ebediyyen kalacakları yer:

Qatl-gāha ericek Zeynel ‘ Abā’nın güzeri
Şaldı dört yaña figān eyleyerekden nazarı
Gördü yatmaktadır al qanlar içinde pederi
Bu işe yandı bütün halk-ı cihānın cigeri
Qatledüp qavm-i ‘ adüvv teşne şehīdler erini
Cennetiñ seyyidi dünyānıñ e‘ azz mefharini (Müs/9-12)

Seyyid-i şübbān-ı **cennet** olduğıñ ma‘ lūm iken
Nice kıydılar saña sen aşfiyāsın yā Hüseyn (G/156-16)

Cehennem: Ahirette, günahkar kulların gireceğı azap yeri, tamudur. Yedi kattır.⁶⁷:

Ey Resūl-ı müctebā Maḥbūb-ı Rabb-i zül ‘ atā
Olmayan mü’min saña qa‘ r-ı **cehennemdir** yeri (K/3-39)

Günah: Cezayı mucip amel, Cenab-ı Hakkın emr-i şerifine muvafık olmayan her şey günahdır:

Melāmet kıлма ḥüsn-i yār için ‘ uşşākı ey sūfī
Günāhkār olmağa Hakkı kudretiñ sevmek neden bā‘ iş (G/26-4)

⁶⁷ Ferit Develioğlu, a.g.e, s.130.

Kible-Ka‘be: Ka‘be müslümanların namazda yöneldikleri yer, kabledir:

Secde-i vech-i ilā‘llāh ise maḳṣūd ey dil
Ḳiblegāh etmege bir **Ka‘be**-i dīdār yetişir (G/43-2)

Mihr-i ‘ışkıñdır seniñ ‘āşıqlara imān ü dīn
Ka‘be-i vechiñ olubdur ḳible-i ehl-i yaḳīn
Zūlfikārīñdan ‘ayān oldu nice sırr-ı mübīn
Lā fetā illā ‘Alī lā seyfe illā Zūlfikār (Mu/3-4)

Duâ-Münacat: Cenab-ı Hakk’a karşı niyaz ona yalvarış, tazarrudur:

Rûz ü şeb Ḥilmī Dede saña **du‘âlar** eyler
İki ‘ālemde begim sağ olasıñ sen heme sağ (G/99-5)

Vaḳt-i vüṣṭādır ṣalāt-ı farza eyle iḳtidā
Ḳıl **münācāt** u du‘ā geldi niyāzıñ demleri (K/3-42)

Nüş edenler şāhibü’l-ḥayrātına ḳılsın **du‘ā**
Şu gibi efzūn ede ‘ömrünü Ḥayy-i lā-yezāl (T/35-4)

Gece gündüz ‘ibādātım
Secde eyleyüp ṭā‘ātım
Zikrim fikrim **münācātım**
Āmān yā Mürtezā ‘Alī (Mu/35-2)

(Lam) Liḳā-yı ḥüsnünüñ müştākı olmuş cān u dil
(Mim) **Münācāt** eylerim dergāhiña şubḥ u mesā (G/14-12)

Secde: Rabb'in huzurunda yere kapanmaktır. "Kâbe veya kible oluşu mihrabı andıran kaşlar ve âşığın yöneldiği yegane yer olmasından ileri gelir."⁶⁸ Ey gönül, amaç Allah için secde etmek ise onu mekan edinecek bir sevgili çıkar. Sevgili Ka'be'ye benzetilir:

Secde-i vech-i ilâ'llāh ise maḳṣūd ey dil

Ḳıblegāh etmege bir Ka'be-i dīdār yetişir (G/43-2)

Eyle naẓar 'āleme

Tā eresin bu deme

Secde kılup ādeme

Emr-i ilāllāhı gör (Mu/5-2)

Huri: Ahu gözlüler. Gözlerinin akı karasından çok olan pek güzel ve güzellikleri tarif ve tavsif edilemeyecek derecede güzel olan cennet kızlarıdır.⁶⁹

Cin: Gözle görülmez, latif cisimlerden meydana gelen bir varlık. Cin ruhani varlık olup ateşten yaratılmıştır. Cinler de aynen insanlar gibi Allah'a kullukla görevlendirilmişlerdir⁷⁰:

İns **cin ḥūrī** melek eylediler āh u fiğān

Oldular cümleten ervāḥ-ı muḳaddes-giryān

Dökdüler ehl-i semā dīdeden eşk-i terini

Yañılup ḥūr u melek ṭā'at u tesbīhlerini (Mu/9-12)

⁶⁸ İskender Pala, a.g.e, s.108.

⁶⁹ Abdullah Yeğin, age, s.232.

⁷⁰ İskender Pala, a.g.e, s.87.

Etdi behište sefer
İçdi şerāb-ı kevşer
Hūriler ile gezer
Kaşr-ı cinān içinde (Mu/24-12)

Kopdu tufān-ı kıyāmet şanasın kim o zemān
Tutdu āfāk-ı cihānı zulümāt-ı heyecān
İns cin **hūr** u melek eylediler āh u fiğān
Oldular cümleten ervāh-ı muḳaddes-giryān
Dökdüler ehl-i semā dīdeden eşk-i terini
Yañılup **hūr** u melek tāt at u tesbīhlerini (Müs/9-12)

Şeytan: İblis, bir defa Cenab-ı Hakk’a isyan ettiğinden rahmetinden kovulmuş
şerlere ve muzır şeyleri temsile selahiyeti olan ateşten yaratılmış bir mahlûk⁷¹:
Kötülüklerin temsilcisi, hayra kabiliyeti kalmamış mel‘un, huzurdan kovulmuş mahluktur.

Nār-ı düzaḥdır ḥased ehlin yaḳar olma ḥasūd
Çek eliñ ol fi‘lden kim fi‘l-i **şeytān**dır ṭama‘ (G/98-4)

Ādemiyyet rütbesin derk etmeyen bağı olur
Emr-i Hāḳḳ’ı tutmayan **şeytān** gelir **şeytān** gider (G/69-8)

2.2.2 TASAVVUF

Kelime anlamı: “Sofulaşma, gönlünü Allah sevgisine bağlama”⁷² terim olarak ise;
“Tasavvuf; İslam’ın ruh hayatı ve İslam Peygamber’inin şahsında temsil ettiği manevi
otoritenin, müesseseleşmiş ve günümüze kadar yaygınlaşarak gelmiş şeklidir.”⁷³

⁷¹ Abdullah Yeğin, age, s.658.

2.2.2.1 VAHDET

Yalnızlık, teklik, birlik, Allah’a yakınlık, Allah’a ulaşma... “Tasavvufta her şeyi bir olarak ve bir içinde nesneleri Allah ile görmek demektir.”⁷⁴

Tek vücut olduğunu bil ve dünya ile bir ol, kesretten sıyrıl birliğe ulaş. Her şey Allah’ın tecellisi olması hasebiyle, mana-yı isimde boğulma mana-yı harfiyle bak ki o da Allah’ın birliğine götürür. Yek vücut ile kesret-i esma tezatına dikkat çekilmiştir:

Yek vücūd olduğunu anla ‘avālimle hemīn
Vahdet-i şırfa eriş keşret-i **esmādan** geç (G/29-2)

Yāri ağıyār ile ülfet ediyorken gördüm
İkilik kalmadı şimdi gerü **vahdet** demidir (Mü/7)

2.2.2.2 TEVHİD

Tevhid ıstılahta, Allah’ bütün tasavvurattan, zihinlerdeki hayal ve evhamdan (soyutlamak) tecrid etmektir.⁷⁵ Birleme, Allah’ın tek olduğuna inanmaktır.

Şirk, tevhidin zıttıdır ve bu da küfürdür. (Hz. Muhammed’e hitaben) Şirki kaldırıp tevhidi ilan ettin. Minbere çıkarak Allah’ın en büyük olduğunu âleme ilan ettin:

Biz ol abdāl-ı ‘ışkız kim nemed pūşān-ı cānānız
Tecellī-gāhımız **tevḥīd**-i envār-ı celīdendir (G/57-3)

Küfr ü şirki ref’ edüp **tevḥīd**i i’lān eylediñ
Sen tıyurdun minber üzre ḥalkā Allāh’u Ekber’i (K/3-25)

⁷² Ferit Develioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Aydın Kitabevi, Ankara 2000, s.1036.

⁷³ Kamil Yılmaz, *Tasavvuf ve Tarikatlar*, ensar, İstanbul 2012, s.17.

⁷⁴ İsmail Karagöz (Yayına Hazırlayan), *Dini Kavramlar Sözlüğü*, DİB Yay, Ankara 2010, s.677.

⁷⁵ İsmail Karagöz, a.g.e s.659.

2.2.2.3 MASİVA

“Bir şeyden başka olan şeylerin hapsi ‘Mâsivâllah’ kısaltılmışı olarak Allah’tan başka şeyler manasında kullanılır. Mâsivâdan geçmek özünü Allah’a adamaktır. Sufiler gönülde, Tanrı’dan başka bir şey bulmazlar. Gönülünde başka bir sevgi taşıyan kişi mâsivâdan kurtulmuş olamaz. Ermişliğin özü ise mâsivâyı terk etmektir.”⁷⁶

Ölümlü dünyadan, kesretten sıyrılmış, benlikten uzaklaşan biri, mahlukattan el çekip baki aleme gitti:

Göçdü fâniden yine bir pāk tecrîd-i zevât

Mā-sivādan el çeküp ‘uqbāya kıldı ‘azm-i rāh (T/3-1)

Tecrid ehli Allah sevgisi dışındaki bütün sevgileri gönüllerinden silip atmak için uğraşır:

Ehl-i tecrîd olmuşdu varlığından el çeküp

Kalınmamışdı zerre-veş kalbinde ḥubb-i mā-sivā (T/6-2)

İlahî aşk yoluna girenler; beşeri aşklardan, mâsivâdan, en nihayetinde kendilerinden de geçerler:

Ṭarîḳ-i aşka gir cānā sevād-ı mā-sivādan geç

Maḳām-ı terk ü tecrîde erüp nefis ü hevâdan geç (G/27-1)

2.2.2.4 KESRET

Arapça, çokluk demektir. Vahdetin zıddıdır. Varlıkların varlıklarını kendilerinden bilmek, onları müstakil varlıklarla var görmektir. Mevcudatın varlığını, Allah'tan bilmeye de, vahdet denir. Her varlıkta Allah'ın gücünü görmek, kesrette vahdeti görmek demektir⁷⁷:

⁷⁶ İskender Pala, *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*, Ötüken, İstanbul 200, s.263.

⁷⁷ Ethem Cebecioğlu, *Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü*, Ağaç Kitabevi, İstanbul 2009, s.155.

Bu kıl ü kâl ve bu **keşret** olubdur perde-i vahdet
Görünen perdeden yine cemâlu'llâhdır cânâ (G/12-6)

Kesret, tevhidin zıttıdır. Tasavvufta kesretten sıyrılıp vahdeti bulma gayesi güdülür. Bunun için de isimlerin (mahlukatın) sırrına ermekten geçer. Mahlukatı esmaülhüsna'nın tecellileri olarak görmek, bütün esmanın tek bir zatın elinden çıktığına inanmak tevhid sırrına vakıf olmaktır:

Eren sırr-ı müsemâyâ bu **keşret**-gâh-ı 'âlemde
Oğur her bir varâğdan harf-i tevhîdi olur mevhûb (G/21-5)

2.2.2.5 HALVET

“Halvet, lügatte yalnız kalma, sevgili ile baş başa olmak demektir. Tasavvuf ıstılahında, tarikata giren bir müridin muayyen bir zaman sonra şeyhinin emri ile insanlardan uzaklaşarak, tekkelerin çilehane veya halvethane denilen özel bir bölümünde inziva hayatı yaşaması kendini Hakk’a vermesidir.”⁷⁸ Amaç dünya sevgisini içinden atıp muhabbettulaha ulaşmaktır.

Gar-ı ehlullahtan kasıt halvetseray-ı salikandır. Tarikat ehlinin meskeni uzlethane, gar-ı ehlullahdır bu aynı zamanda sülûk edenlerin halvethaneleridir:

Ṭarîkat ehliniñ me'vâsıdır bu gâr-ı ehlullâh
Duḥûl et 'ışk ile **halvetserây**-ı sâlikândır bu (G/38-4)

Dün gece rû'yada yâr ile mülâkât eyledik
Nûş edüp vahdet şerâbîñ bezm-i **halvet** eyledik (G/118-1)

⁷⁸ Kamil Yılmaz, a.g.e, s.195.

2.2.2.6 DERGÂH

“Farsça kapı, eşik, kapı yeri, sığınılacak yer, makam, tekke gibi mânâları vardır.”⁷⁹ Dergâh tarikat ehli için mekteptir. Şeyhin müridine ders verdiği, adap öğrettiği, muhibbanlık ile başlayıp şeyhliğe kadar giden yolun kat edildiği mekândır.:

Hâk-i pây-i mürşide gözyaşın et Hilmî revân
Yüz sürüp pîr eşigine **dergâh**-ı âdâba gel (G/125-6)

Şâkiriz Hilmî hemân *naḥnû-kasemnâdan* beri
Dergeh-i bâb-ı Ğazanfer'den verilmiş rızqımız (G/81-7)

2.2.2.7 BÂTİN

Arapça gizli, iç, öz gibi anlamı vardır. Dış anlamında kullanılan zahir kelimesinin zıttıdır. El-Bâtın, esmaülhüsna'dan biridir. Âlemin tümü Hak'tır. Zuhuru da âlemden ibarettir.⁸⁰

“Ben ilmin şehriyim Ali ise onun kapısıdır.” Hadisine telmih var. Zahir ve batındaki bütün müşkülleri açan Ali'dir:

Bâbısın cümle ‘ulūmuñ ‘ilmı ‘irfân sendedir
Zâhir u **bâtın**da sen müşkil-güşâsın yâ ‘Alî (G/206-6)

2.2.2.8 ZÂHİR

Dış, dışa ait, zuhur eden, ortaya çıkan, görünen gibi anlamları olan Arapça bir kelime ez-Zâhir, Allah'ın güzel isimlerinden biridir. Allah bu isim gereği, hikmeti, kudreti, sıfatlarıyla görünür, zuhur eder. Zahir, görünen âleme de denir⁸¹:

Ḥaṭṭ-ı ruḥsârında fark etmezse kim nûr âyetin
Bâtını görmez anıñ **zâhir**de ‘aynı şaşıdır (G/46-3)

⁷⁹ Ethem Cebecioğlu, a.g.e, s.60.

⁸⁰ Ethem Cebecioğlu, a.g.e, s.55.

⁸¹ Ethem Cebecioğlu, a.g.e, s.295.

2.2.2.9 İKRAR

Tasavvufta tarikata girenlerin girişte verdiklere söze denir. İnsanoğlunun ruhlar âleminde Allah’a verdikleri söz gibi algılanır. Allah’ın sözüne belî diyen ruh burada da şeyhe erkâna uyacağına dair söz veririr. “Bu tâbiri daha çok Bektâşîler kullanır.”⁸²

Bizim sözümüz ruhlar aleminde verdiğimiz söz üzeredir. Bizim bağlılığımız Hz. Muhammed ve Ali’nin nurundandır:

Ezel mîşâkıımız cem‘iyyet-i *ḳālū belād*andır
Bizim **ikrārımız** nūr-ı Muḥammed’le ‘Alî’ dendir (G/56-1)

Şābitiz **ikrārımızda** şekkimiz yokdur bizim
‘Ahd-i yāre ser veren merdāneyiz Bektaşîyiz (G/74-6)

2.2.2.10 TECELLİ

Arapça, açık ve zahir olmak demektir. Kaşanî ve Cürcanî’ye göre; gaybden gelen ve kalbde ortaya çıkan nurlara tecellî denir.⁸³

Bütün kainat; her şeyi yerli yerinde ve mükemmel yaratan Bari zatın sıfatları ile muttasıf. Her şeyde Bari’nin sıfatları tecelli etmiş:

Zāt-ı Barî’ sine cümle kâ’ināt olmuş şıfât
Her şıfât ol zāt ile dâ’im **tecellidār** imiş (G/94-7)

Āşk-ı mecāziniñ lübb-i ḥaḳîḳat
Ḥaḳîḳat daḥî lübb-i ma‘rifet
Bu sırra vāḳıfdır ehl-i ṭarîḳat

⁸² Ethem Cebecioğlu, a.g.e s.131.

⁸³ Ethem Cebecioğlu, a.g.e s.266.

2.2.2.11 TARİK-TARİKAT

Tarikat, yol demektir. Tarikat metot, usûl anlamında da kullanılır. Tarikat islam tarihinde adeta bir okul gibi çalışmış islam adabına uygun insan yetiştirmiştir. Tarikatta şeyh olur, müritler olur. Şeyh öğretmen müritler de öğrenci mesabesindedir. Farzları ve adabı öğrenen tarikat ehli, sünnetlere ittibada hassasiyet gösterirler.

Mürid, aşk yoluna canını ve başını koyarak girer. Girdiği bu yolda pirinde fani olur. Buna tarikatta fena fiş-şeyh denir:

Cân u başıñ kıl fedâ Hilmî **tarîk** ı ışkına

Şâh-ı iklîm-i beķâdır Hâcî Bektaş-ı Velî

(G/199-7)

Pir eşîğinden içeri girmek zahirden batına nüfuz etmektir. Meydan, tasavvufta kainat demek:

İşte bak bu merd-i meydân-ı **tarîkat**-i pîşe kim

Pîr eşîgin bekleyüp olmuşdu mihmândâr baba

(T/2-3)

2.2.2.12 MEZHEP-MEŞREB

Arapça'da, mezheb, gidilecek yol, meşreb, su içilecek yer demektir. Meşreb her insanda farklılık arzeden karakterolojik bazdaki huy, mizaç, zevk ve alışkanlıklardır.⁸⁴

Tasavvufta cam yani kadeh, sofunun kalbidir. O da muhabbet yeridir. Kalp ayine-i sameddir. Aşkın tecelligahıdır:

İçmişiz cām-ı maḥabbetden şerâb-ı ıışkı biz

Lā-ü-bâli **meşrebiz** rindâne ülfet bekleriz

(G/82-3)

⁸⁴ Ethem Cebecioğlu, a.g.e, s.183.

Biz sevgiliye ulaşma heyecanı ile yanan, dünyanın süsünü önemsemeyen kötü zahidlerden uzak duran Bektaşîyiz:

Ehl-i şevkiz **meşreb**-i rindāneyiz Bektaşîyiz
Zāhid-i bed-ḥūlara bîgāneyiz Bektaşîyiz (G/74-1)

2.2.2.13 GÖNÜL-DİL

Gönül, âşığın sevgiliye ait her şeyi barındırdığı mekândır. Gönül sevgilinin evidir. Gönül insanı insan yapan unsurları havi bir merkezdir. Gönül sevgiliye ait ne varsa onun için atan bir candır. Âşığın sevgili yerine kendisi ile hasbihal ettiği yârânıdır. Âşık sevgili diye seslenince aslında seslendiği gönüldür. Gönül Allah'ın evidir.

Göñüldür maḳsad-ı a' lā vü ednā
Göñüldür sarāy-ı tende kibriyā
Göñüldür Ka' be-i ' arş-ı mu' allā
Beyt-i mu' azzam-ı Mevlā'dır **göñül** (Mu/22-2)

Gönül evine ateş düştüğünde üstüne dökülen su ateşi söndürmez:

Düşdü **göñül** şehrine
Nār-ı muḥabbet yanar
Şanma o nār üstüne
Şu dökülünce söner (Mu/4-1)

Gönül hastası olan âşığın hastalığı daima ızdırap çektiğindendir. Âşık sevgilinin iltifatına müntazır, zira sevgilinin en ufak ilgisi âşık için hayata tutunma vesilesidir. Âşık, iltifatı kendisine can bağışlayan ilaç gibi görmektedir:

İltifātın eyler iḥyā ' âşık-ı **dil** ḥastayı
Cân bağışlarsın dilersen böyle dārūlarla sen (G/156-6)

Âşık sevgilinin güzelliğini seyretmek için aşkın gül bahçesine girmiş. Sevgilisini görünce gönül kuşa dönmüş. Edebiyatta gönül kuşa benzetilir:

Gül-zār-ı ‘ ıřķa girdim seyretmege cemālîñ
Dîdārını görünce **dil** murġu oldu vale (G/173-2)

Sevgili gönül şehrinin misafiridir. Mülk-i dil sultanı da sevgilidir:

Bekle göñlüñ şehrini îmandan yap ķal‘ alar
Çekmeden emmāre leşker mülk-i **dil** sulţānına (G/177-4)

2.2.2.14 BEZM

Meclis, sohbet mekanı, dostlar meydanı içkili eğlenceli meclis, toplantı demektir:

Sākî-i **bezm**-i ezeldir teşne-gān-ı vaĥdete
Sālikānı ķandıran oldur şerāb-ı re’fete
‘ Āşıkānı er gören erkān-ı rāh-ı vuşlata
Dest-i demānıñ tutan maĥşerde düşmez zillate
Luţf -ı Hāķķ’la *kenz-i lā yefnāya* mālîk himmete
Ĥācî Bektaş-ı Velî’dir Ĥācî Bektaş-ı Velî (Mü/8-6)

Şāfî -i **bezm**-i belādan ‘ ıřķ-ı şevķu’llāh ile
Nūş-i şahbā-yı şehādetdir ‘ Alî Zeyne’l ‘ Abā (G/15-5)

Elest bezminde, Allah ruhları yarattığında ruhlara ben sizin Rabbiniz değil miyim, sorusunu sorar ve ruhlar aleminden “evet” cevabını alır. Elest bezminde Rabbine verdiği sözde duran verdikleri söze sadık kalanlardır:

Çün elest **bezminde** lāyı ref‘ edüp illā diyen
‘ Ahdine şābit ķademdir şādıķu’l iķrār olur (G/36-2)

2.2.2.15 FAKR

Fakirlik, yoksulluk. İnsanların Allah’a karşı fakirliklerini bilmeleridir. Tasavvufta fakirlik, kişinin Allah’a karşı hiçliğini idrak etmesidir. İhtiyacını elde etmekten yoksun olma halidir. Sonsuz ihtiyacı olan insan ve buna mukabil iktidarı gayet kısa olan insan anlamındadır.

Melamet hırkası, dervişlik hırkasıdır. Gösterişten uzak, alçak gönüllülüğü ve sadeliği temsil eder. Tarik-i fakrda istihdam olan melamet hırkasını giyer:

Melāmet hırkasın egnine giy cānā gider ‘ārī
Tarīk-i fakrda müstaḥdem ḥablü’l metīn ol sen (G/158-2)

Dā’imā fakr u fenā-dārında taḥmīdimize
Giremez zāhid ḥar ḥalka-yı tevhidimize (G/196-1)

2.2.2.16 TERK

Fakr ve fena ehli dervişlerin başlarına giydikleri taç ve külahler üzerinde, dikey iniş şeklinde alâmetler olurdu. İşte bu dilim dilim görüntü veren alâmetlere terk veya terek adı verilir. Bu dilimlerin sayısı, tarikatlara göre değişirdi. Bektaşîlerde dilim sayısı 12'dir. Dört türlü terk vardır:

1.Terk-i Dünya, 2. Terk-i Ukbâ, 3. Terk-i Hesti (varlık), 4. Terk-i terk.⁸⁵ Terk-i dünya, terkler içinde ilk basamaktır. Derviş olmanın ilk adımı dünyayı terk etmekten geçer.

Âşık için hedef sevgilidir. Bunun için dünyadan, ukbadan ve sevdadan vazgeçer:

Göñül dünyādan geçdi
Bāğ-ı ‘uqbādan geçdi
Cümle sevdādan geçdi
Baña cānānım gerek

⁸⁵ Ethem Cebecioğlu, a.g.e, s.271.

Ali'in aşkıyla dünyadan el etek çekip dergaha kapandık demektedir:

Biz cihān varlığını **terk** ile olduk derviş

‘Işk-ı Hayder’le girüp dergeh-i tefrīdimize (G/196-2)

Terk-i hesti (varlık):

Varlığını **terk** eyle dā‘im cümleden tecrīd olup

Mürdeler ihyā edesiñ Hāzret-i ‘İsā gibi (G/230-3)

Terk-i terk ancak mâsivâyı terk ile mümkün olur:

Rāh-ı erkānı tecerrüdde olup halka be gūş

Zib-i dünyādan geçüp kılmışdı **terk**-i mā-sivā (T/7-2)

2.2.2.17 NEFİS

“Nefis: İnsanın bedeni, ruh, akıl, kan, azamet, ceset, izzet, görüş, bir şeyin cevheri, kötü göz, hamîyyet, ukubet, işkence, murad, arzu.”⁸⁶ anlamındadır. Nefis insanı insaniyet mertebesinin zirvesine çıkarabildiği gibi esfel-i safilin derekesine de indirir. Nefsini terbiye eden ulvi gayeler peşinde koşarken nefsin lümme-i şeytaniyesine tabi olan da malayani şeylerle meşgul olur. Nefsini bilen Rabbini tanır. Kendini bilen Rabbini bilir, tasavvuftaki devir inancına atıf var. Ondan geldik ona rücu edeceğiz:

Nefsiñ bilen Hakk’ı bilir

Şanma tehī ğayrı görür

Hakk’dan gelen Hakk’a yürür

Bu seyr ü seyyārīñ nedir (Mu/2-12)

Gelüp bu hān-gāha şıdk ile ‘āşık ‘ibādet kıl

Hevā-yı **nefsini** terk eyleyüp kesb-i sa‘ādet kıl (N/1-1)

⁸⁶ Ethem Cebecioğlu, a.g.e s.198.

Aşk tarikine giren mâsivânın bütün kirlerinden sıyrılır. Makam-ı terk ve tecridde ise âşık, nefsinı dünyevi şeylerden arındırır, heva ve hevesden geçer:

Ṭarîk-i aşka gir cānā sevād-ı mā-sivādan geç
Maḳām-ı terk ü tecrīde erüp **nefs** ü hevādan geç (G/27-1)

2.2.2.18 GAYB

Bilinmeyen, insana göre malum olmayan, meçhul olan anlamında kullanılmaktadır.

İlm-i ledün: gaybı bilme ilmidir. Hz. Hüseyin, ilm-i ledüne mazhar olan peygamberlerin varisidir. Dolayısıyla manalardaki işaretler Hz. Hüseyin’e açıldı:

Saña keşf oldu rumūzāt-ı me‘ānī sırr-ı **gayb**
Vārış-i ‘ilm-i ledünn-i enbiyāsın yā Hüseyn (G/154-14)

2.2.2.19 HAYRET

“Allah’ın gücüne, sun'una, hikmetine, karşı duyulan aşırı bir arzudur. Yaşanmadıkça bilinmez.”⁸⁷

Sevgili yüzünü âşığa göstermez, arada bir örtü yani rakip var. Âşık sevgiliye seslenmektedir. Yüzünü kibar eliyle açmasını istiyor. Bunu da yüzündeki nurun herkes tarafından görülmesi ve sanat-ı İlahiye anımsatması için istiyor. Nitekim tasavvufî inanca göre Allah’ın, Hz. Âdem’i kendi suretinde yarattığı ve böylece halife kabul ettiği inancı var. Her insan yüzü Hz. Âdem’i, o da Allah’ı anımsatır:

Aç niḳāb-ı zülfünü nāzik yed-i nāzın ile
Her gören **hayretde** ḳalsun vechiniñ tenvirini

⁸⁷ Ethem Cebecioğlu, a.g.e, s.109.

Âşık daima sevgiliye kavuşmak için beklemekte, sevgilini hem iç hem de dış güzelliğine bütün kainat hayret etmektedir. Âşık sevgilisine kavuşup onunla olmak istemektedir:

Şüretde ve sîretde
Cümle cihân **hayretde**
Vuşlat ile ülfetde
Baña cānānım gerek (Mu/18-4)

2.2.2.20 KEŞF

Arapça, açığa çıkarma, örtülü olanı açma, sezme, tahmin etme gibi anlamları olan bir kelimedir. Keşf bir şeyi örten perdenin kalkması anlamındadır. Kıl u kal edenler dedikodu edenlerdir. Dolayısıyla bunlara ilahi sırlar açılmaz mana-yı harfi ile bakamazlar. Bunlar ancak mana-yı ismi ile kainata nazar edebilirler. İlm-i batını bilenler mana alemine nüfuz edebilirler:

Qıl ü qāl ehliñe **keşf** olmadı esrār-ı ilāh
Sa‘ yı qıl ‘ ilm-i buṭūna özün eyle bīdār (G/34-10)

2.2.2.21 KERAMET

Peygamberlerden ortaya çıkan olağanüstü olaylara mucize denirken, benzeri, durum Velîler için söz konusu olunca, buna da keramet denmektedir.

Keramet sahibi olan Hz Hüseyin’in türbesinin tozu da irfan gözünün sürmesidir. Büyük zatların türbelerine hastalar şifa için götürülür. Tıpkı Mecnun’un Kâbe’ye götürüldüğü gibi:

Tütüyā-yı çeşm-i ‘ irfāndır ḡubār-ı merḡadi
Derd-i dil dermānıdır şāh-ı **kerāmetdir** Hüseyin (G/151-6)

Ḥazret-i Sulṭān Balım’dır cümle ḥabbāzlar eri

Baḡ **kerāmātına** ‘ aynen bunda ey cān gel beri (K1/2-2)

2.2.2.22 ÂŞIK

İlahi aşk yolcusu, mâsivâdan sıyrılıp, mana âlemine yelken açmış kişidir. Hz. Süleyman hayvanlarla konuşabilen bir peygamberdir. Allah bütün hayvanları onun emrine amade kılmıştır. “Süleyman'ın cinlerden, insanlardan ve kuşlardan oluşan ordusu toplanarak disiplinli bir hâlde biraraya gelerek, düzgün saflar hâlinde ve uygun adımlarla yürüyüşe geçti.” (Neml/27-17)

Süleyman peygamber aynı zamanda bir kraldır. Hz. Süleyman'ın ordusu geçerken karıncalar ezilmemek için çekilirler. Bu olaya telmihen şair diyor ki âşıklar ayaklarına yüzlerini sürmek için karınca olurlar ta ki gelip basınca ayakla temas sağlansın. Maşuğun cefası da âşık için safadır:

Sen Süleymân-ı zemânîñ pâyine yüz sürmege
Râh-ı ‘ışkıñda bu **âşıklar** anıñcün mûr olur (G/51-3)

‘**Âşıkıñım** ben tâ ezel
Ey dilber-i ‘âlî neseb
Sensin cihânda bî-bedel
Göñlüm seni eyler taleb (Mu/1-1)

Karın-i yâr olan ‘**âşıkdâ** elbet hüsn-i hâl artar
Anun-çün ehl-i dil bezminde zevk-i ittişâl artar (G/68-1)

2.2.2.23 MÜRŞİD-PİR

İrşad eden, doğru yola sevk eden, “tasavvufta insanlara hak yolu gösteren; şeyh, Velî, er, eren, pir demektir.”⁸⁸

Tarikatta pir eşiğinde beklemek kabul görülmek içindir. Adeta sevgilinin nazarını kendine celbetmektir. Yunus Emre de Taptuk Emre Dergâhı’na ikinci dönüşünde dergâha kabul edilmek için eşikte beklemiştir:

⁸⁸ İsmail Karagöz, a.g.e, s.502.

İşte bak bu merd-i meydān-ı tarikat-i pīşe kim
Pīr eşigin bekleyüp olmuşdu mihmāndār baba (T/2-3)

Tarikatta mürşidsiz olmaz tarikata girenler mürşidin önünde diz çöküp günaha tövbe ederler. Bu ayine girmeyenler de benliği içinden söküp atamazlar:

Mürşid gerekdir ādeme
Tā kim erişe bu deme
Kim girmeyen āyīn ceme
Bilmez ki ikrārıñ nedir (Mu/2-14)

2.2.2.24 MUHİBBAN

Bir tarikatın taraflısı olanlar, tarikattan olmadıkları hâlde⁸⁹ tarikatın içine girmeye müsait grup da denebilir bunlara. Bektaşîlik'te muhiblik ilk derecedir.

Biri kişinin ameli Allah içirse Allah ona sevgili olur. Âşık-ı sadık sevilinin yüzüne talip olur onu sever. Cennetin en büyük nimetlerinden biri Cemalullah'a müşerref olmaktır:

Bir kişi kim zāt-ı Hakk'dır Hakk'a zātı yār olur
‘Âşık-ı şādık muhibb ü tālīb-i dīdār olur (G/36-1)

Hācī Bektaş-ı Velī'niñ rāhına ‘âşık idi
Olmağ isterdi muhibbān-ı tarīk-i nāzenīn (T/25-4)

⁸⁹ Ferit Develioğlu, a.g.e, s.672.

2.2.2.25 DERVİŞ

“Tasavvufta Allah’ın irade ettiğinden başka kendisi için hiçbir şey istemeyen Allah’ın iradesi karşısında kendi iradesini hiçe sayan; tarikata giren şeyhe bağlanan ”⁹⁰ kişidir. “Mürşidinden yok olması fena yokluk Hz. Muhammed’de, Hz Ali’de, Yüce Allah’ta yok olmak Fenafillâh ile yine onunla kalışı Bekabillâh’ı bulmaktır.”⁹¹

Bektaşilik’te muhiblikten sonra gelen derece dervişliktir. Derviş tarikata girenler için ilk derecedir:

Bir kalendar **dervîşim** Hilmî tarîk-i ‘ışkda
Hân-kâhımdır Hasen emn ü âmânımdır Hüseyin (G/153-3)

Hidmet eden **dervîş** feyiz-yâb olur
Mürşid huzurunda kâm-yâb olur
Tarîk-i ‘ışk içre behre-yâb olur
Hakk’ı görür nûr-i hidâyet ile (Mu/29-2)

2.2.2.26 PİR-İ MUGAN

Mecazi ve tasavvufî manasıyla tekke ile âlem, feyz ve neşe meyhanesi olup şarap; bu meyhanede içilen sevgi ve neşe; pîr-i mugân da o neşeyi sunan mürşittir.⁹²

Âşıkların sarhoş hallerine bakıp aldanmamak lazımdır. Pir-i muganın meyhanesinde servet hazinesi var. “Harabat ehlini hor görme zakir/ Hazinele malik nice viraneler var”:

Görüp mestâne ‘uşşâkı gedâ ‘addetme ey zâhid
Derûn-ı hâne-i pîr-i muğânda genc-i şervet var (G/49-3)

⁹⁰ İsmail Karagöz, a.g.e, s.501.

⁹¹ Cem Erdem, Tazegül Demir, a.g.e, s.445.

⁹² İskender Pala, a.g.e s.89.

Bāde-veş pîr-i muğānîñ ayağıñ būs ederek
Düşürür mest-i meyi gūh-i beyābāna çemen

(K/2-5)

2.2.2.27 ZAHİD- RİND- SOFU

Sofu: Arapça, sūfî kelimesinin bozulmuş şeklidir. Muhlis dindarlara sofı dendiğı gibi zahire bakan, ham tipliler için de aynı tâbir kullanılmıştır. Üstad Necip Fazıl'ın özden mahrum, kırıcı, itici, çirkin yüzünde güzel İslâm'ı çirkinleştiren, dindar görünümlü kişiler için de kullandığı "ham sofı, kaba yobaz" ifadesi meşhurdur.

Rind: Farsça, laubali, kayıtsız, münkir, akıllı vs. gibi özellikleri olan kişi anlamında kullanılır. Dışı melam, hakir içi selim olan kişiye rind denir. Zahirde pejmürde özde sultan olandır.

Zahid: Zühhd sahibi olan, demektir. Zahitlikte aşamalar mevcuttur. 1. Dünyadan yüz çevirme, 2. Halktan yüz çevirme, 3. Haram ve şüphelilerden yüz çevirme, 4. Helâllerden yüz çevirme şeklinde ifade edilmiştir:

Şanma **zāhid** siz gibi ' ışı ehlî har-güş oldular

Güş edüp esrār-ı ' ışı ehl-i mengüş oldular

(G/53-1)

Ehl-i şevkiz meşreb-i **rindāneyiz** Bektaşiyiz

Zāhid-i bed-hūlara bīgāneyiz Bektaşiyiz

(G/74-1)

Şevkimiz artar belā-yı gāmdan ey **zāhid** bizim

Derd-i ' ışı-yāri çekmek-çün toğurmuş anemiz

(G/79-3)

Pür-neş'eleriz şevkle **rindān**-ı Hūdā'yız

' ışıın meyini nüş edeli cām-ı ' Alī'den

(G/166-3)

Būs eylesün ayağıñ neş'eyle **rind** olanlar

La' l-i mey ile memlū sākī be deh piyāle

(G/173-8)

Ersen de şūfî vaḥdete
Aldanma kâl ü keşrete
Kulluḳsa Rabbü'l izzete
Bu kibr ü eṭvārîñ nedir

(Mu/2-10)

2.2.3 SEVGİLİ İLE İLGİLİ UNSURLAR

2.2.3.1 PERVÂNE

Klasik edebiyatımızda mum pervane ikilisi kullanılır. Maşuk mum ise âşık da onun etrafında dönen pervanedir. Mumun etrafında dönen pervane döndükçe muma yaklaşır yaklaştıkça erimesi hızlanır. Nihayet pervane, mumda yok olur.

Aşk meclisinde kandil olan şair, güzellik mumunda pervanedir:

Bu Ḥilmî bir çerâğîñdır uyanmış bezm-i ışkında
Ki bedr-i şem' -i ḥüsnünde yanar **pervâne** ḥâlîñdir

(G/41/7)

Ayrılık ateşi âşığı pervane gibi yakar:

Yandım yine **pervâne** gibi âteş-i hecre
Ol şem' sıfat ruḥları tâbâna ḥaber ver

(G/50-3)

Erenler bezm-i dil-dâre şeb-i ḳadrinde cānânîñ

Yanar **pervâne** tek şem' -i leb-i sūzāneden geçmez

(G/87-4)

2.2.3.2 BÜLBÜL

Bülbül- gül ilişkisi mum-pervane ilişkisine benzer. Güle âşık olan bülbül, gül etrafında pervane olur. Güle yaklaşan bülbül, gülün dikenleri ile –diken rakiptir- karşılaşır. Rakiple karşılaşması sonucunda yaralanır, kanamaya başlayan bülbül, güle kan vermeye başlar. Kan alan gül, kızılığa döner:

Bağa sen girdik de gül **bülbül** ‘ aceb hâlet bulur
Lebleriniñ âb-ı Hızır’ından kıanan mestâne tek (G/111-3)

Derd-i ruhsârıñ temennâsıyla ey şîrîn dehen
Bülbül-i şûrîdeler virdiñle güyâdır seniñ (G/114-6)

2.2.3.3 NEY

Ney, ayrılığın yanık sesidir. Ney lahuti bir sestir. Bir rivayete göre Hz. Peygamber Hz. Ali’ye bir sır vermiş. Hz. Ali bunu taşıyamamış gidip bir kuyuya söylemiş. Kuyu sonra suyla dolmuş, kuyunun etrafı da kamışlık olmuş. Ney de kuyudan yükselen kamışlıktan yapılmıştır. İçi oyuk ve delik olan alettir.

Ney insana benzetilir, neyin acıklı sesi mekanından ayrılmasına bağlanır. Nitekim insanın da Allah’tan ayrılması ile başlayan çilesi ona kavuşması ile bitecektir:

Bağrım delinüp **ney** gibi dem tutmağa âhım
Ol şâh başup parmağıñ her vakt-i şehir-gâh (G/180-5)

2.2.3.4 CAN

Can; hayat, yaşamayı sağlayan şey. Can âşığın tek varlığıdır. Sevgilinin âşığı terk etmesi âşığın canından olması gibidir. Tarikatta ihvana “canlar” diye seslenilir:

Firâkıñ derd ile **cânâ** yetiş ben hastayım hasta
Kerem kıl luğf edüp zîrâ yetiş ben hastayım hasta (G/18-1)

Rûz u şeb vird-i zebânım dilde **cânânım** ‘ Alî
Râhına olsun fedâ bu cism ile **cânım** ‘ Alî (G/203-1)

2.2.3.5 SİNE

Sine içinde kalbi barındırdığından bütün okların hedefi olur. Sine, mecaz-ı mürsel sanatı ile kalbin yerine de kullanılır. Sevgilinin talim için fırlattığı kirpiklerinin oku, bin bir ok olup âşığın sinesinde patlar:

Tîr-i müjgânını ta‘lîm için atdığı o yâr

Bîñ bir ok oldu bugün **sîneme** şaydım degeni (G/208-6)

Çeşme-sâr olmuş aķar ħûn-i ciger her şeb ü rûz

Tîr-i ğamzeñ atılup **sînemi** cāna deleli (G/224-4)

2.2.3.6 TEN

Ten, can için yuva; kalp için meskendir. Can lûb, ten kışırır. Gönül öz, ten kabuktur.

Kafes ile tûtî arasında tenasüp sanatı yapılmış. Can kafesinde beslediği kuş yani ruhum, kırmızı dudaklarının şekerine feda:

Ĥilmiyā besledigim **ten** kafesinde olsun

Ṭūṭî-yı ṭab‘ım o ķand-ı leb-i ĥamrāya fedā (G/3-6)

Cism ü **ten** ü cān ü dil ‘aķl ü fikrim nuṭķ-ı dem

Ṙullarıñız hepimiz zātına sensiñ aĝay (G/225-5)

2.2.3.7 MİSKİN

Miskin, hiçbir şeyi olmayan kişidir. Allah’a ulaşma gayesi dışında bir mefkuresi olmayan saliktir.

Aciz ve miskin olan âşık sevgiliye kavuşmayı ister:

Merdüm-i dîdem likâ-yı vaşlîñi eyler taleb
Bâb-ı luţfuñda seniñ bir ‘âciz ü **miskîndir** (G/62-6)

2.2.3.8 DELİ-DİVANE

Divane, aklı başında olmayan kişiye denir. Âşığın divane olması ise sevgilisini düşünmekten başka bir şey düşünmemesidir. Sevgilinin âşığın aklını çelmesidir. Âşığın sevgili dışında bir şey görmemesidir.

Âşık, sevgilinin yanaklarını hayal etmekle kendinden geçmiş, neye uğradığını şaşırması:

Hayâl-i ‘ârızîñla bir **deli dîvāneyim** şimdi
Ki idrāk etmezem bilmem neyem âyā neyim şimdi (G/222-1)

‘Aklım u fikrim topunu cūş-ı şen tıflıñ çeleli
Beni **dîvāne**-i ‘ışk etdi cihāna geleli (G/224-1)

2.2.3.9 ŞEYDÂ –BÎMÂR

Şeyda, aşktan deliye dönmüş kişidir. Bimar, hasta demektir.

Âşıklar meclisine göz gezdirdim, divane Hilmi gibi şaşkın âşık görmedim:

Meclis-i ‘uşşâkda her yana kıldım nazar
Hilmî-i **şeydâ** gibi ‘âşık-ı hayrân yoh (G/30-7)

Gör terennümle figān etmeyi benden nice olur
Bir yaña siz daḡi ey bülbul-i **şeydā** çekiliñ (G/112-4)

Ayrılık ateşiyle yanarken hasta cismi kavuşma zemzemiyle hayat bulmuş:

Yanarken iftirākıñ āteşiyle cism-i **bīmārım**
Vişāliñ zemzemiyle eylediñ iḡyā şafā geldiñ (G/115-3)

2.2.3.10 ÂŞÜFTE

Âşüfte, çılgınca seven, iffetsiz kadın demektir.

Sevgilinin irfan meclisinde iffetsizlik etmesi, âşığı üzer:

Cānā cem-i ‘ irfānda **âşüftelik** etme
Ma‘ şūḡ-ı dil āşık-ı cānānı üzersiñ (G/109-2)

Vaşlıñı ferdāya ta‘ liḡ eyleyüp etme füsün
‘ Āşıkı **âşüfte** kılma böyle gayḡularla sen (G/157-4)

2.2.3.11 ÜFTÂD

Düşmüş, fakir, biçare; âşık, tutkun demektir.

Âşığın gözü sevgiliden başkasını görmez, gönül de ondan başkasına meyletmez:

Cān cihāndan geçüp ḡayrıya meyl eylemez
Dil veren **üftādel** sen gibi ra‘ nālara (G/188-2)

Luṭfuñla yolumuz eyle küşāde
Bu ḡullarıñ ḡamdan olsun āzāde
Deryā-yı ḡayretde ḡönül **üftāde**
Girdāb-ı ḡamdayım yetiş yā ‘ Alī (Mu/37-4)

2.2.3.12 EŞK

Eşk gözyaşı demektir. Eşk duyguların tercümanıdır. Eşk gönlü serinleten bir nefestir. Eşk duyguların taşmasıdır.

Âşık, sevgiliye hasretinden ağlaya ağlaya gözlerinden yaş yerine kan akmaya başlamış. Kanla gözyaşının birleşmesinden hasret denizi meydana gelmiş:

Ben seni görmeyeli dîdelerim kıan ağlar
Eşk-i hūnīnīmī gör oldu bi-ḥār-ı ḥasret (G/25-3)

Seni bu tarz ile gördükde dü çeşmim şulanır
O zemān-ı la‘l gibi eşk ile sinem boyanur (G/48-1)

2.2.3.13 TEŞNE

Susamış, çok istekli olandır. Susamış gönül, susamış dudak anlamında kullanılmaktadır.

Şahid-i maksud: sevgilidir. Sevgilisini yitiren (arayan) Mecnun gibi çöllere düşmüş, dudakları kurumuş Kербela’yiz. Kербela’da susuzluktan dudakları kuruyanları, çöllerde gezerken dudakları kuruyan Mecnun’a benzetmiş:

Yitürmüş şāhid-i maḳşūdunu leb-i teşne ğurbetde
Bugün Mecnūn gibi şahrā nevred Kerbelāyız biz (G/77-2)

Gönül aşk şarabının sarhoşudur, çokça susamıştır. Âşık için sevgilinin dudakları ab-ı hayat kaynağıdır:

Humār-ı bāde-i ‘ışk oldu gönlüm teşnedir ğāyet
Zülāl-i la‘l-i nābīñ çeşmesinden nūşa lāyıkdır (G/60-3)

2.2.3.14 GAM

Üzüntü, keder, tasa demektir. Âşık daima gamlıdır.

Aşk belası âşığın şevkini artırır. Zira sevgiliden gelen gam emare-i teveccüh olduğundan âşık tarafından daima istenir:

Şevkimiz artar belā-yı **gamdan** ey zāhid bizim
Derd-i ‘ışk-ı yāri çekmek-çün toğurmuş anemiz (G/79-3)

Bir şevāb et Hilmī’yi kurtar gam-ı hecrāndan
Kalb-i ehl-i ‘ışkı elṭāfiñla istiktāba gel (G/125-5)

2.2.3.15 FERYÂD

Yardım istemek, bağırmak, çağırma anlamında kullanılmaktadır.

Bülülün feryad u figanı güle olan hasretindendir:

Gülşende gonceler mest-i nāz iken
Feryādı bülbüle ta‘līm eyledim
Bu gönlüm derd ile nefḥa-sāz iken
Nevā-yı ‘ışk ile taḫsīm eyledim (Mu/22-1)

O sevgililer sevgilisini kurumuş dudaklarla anıp cihanı velveleye veren figanımdır:

Anup tenhālıgıñ leb-i teşnelikle ol şehenşāhıñ
Cihāna velvele-endāz olan **feryād** u nālemdir (G/61-6)

2.2.3.16 NÂLÂN

İnleyen, figan eden, sızlayan anlamlarında kullanılmaktadır.

Hilmi Dede Kerbelâ'yı zikrederken güle aşkından çılgına dönmüş bülbül gibi inleyip durur. Burada şair daha ziyade gülü kaybeden bülbül gibi durur Hüseyin'i kaybeden ümmet gibi:

Gülsitân-ı Kerbelâ'yı zıkr edüp Hilmi Dede
Bülbül-i şeydâ gibi nâlân gelir **nâlân** gider (G/69-9)

Çonce endişesini kalbine ilkâ ederek
Şaldı bu derd ile bülbülleri **nâlâna** çemen (K/2-159)

2.2.3.17 RAKÎB-AĞYÂR

Rakib: Âşık ile maşuk arasındaki bütün engeller, rakip olarak kabul edilir. Rakip, kimi zaman başka bir âşık olur bazen de maşuka ulaşmaya bir engel, bazen de sevgilinin mahhallesinde bir bekçi, bazen de bir dedikoducu olur. “Rakibin Divan Şiiri kahramanlarında âşık ve maşuk yani sevgili arasındaki üçüncü kişi olması bu üstlendiği rolü de hakkıyla yerine getirmesi edebi eserlerde kendisinden çokça bahsedilmesini sağlamıştır.”⁹³

Ağyâr: Diğer, başkaları anlamında kullanılmaktadır. Edebiyatta âşık, maşuk ve ağyar üçgeni vardır. Âşığın sevgiliye ulaşmada karşılaştığı engeller, sevgilinin yüz verdiği düşmanlar.

Âşık gece boyunca gizli feryad eder, ta ki kimseler duyup sevgilinin varlığından haber olup âşığa rakip olmasın:

Geceleri şubha dek gîzlî ederdim fîgân
Olmaya aña **rakîb** şâyed olup şinîde (G/184-3)

Sevgilinin düşmanla kahkaha atması ona yüz vermesidir. Bu da âşığın kahrolması anlamına gelir. Âşığın yapabileceği tek şey sabırla beklemektir:

⁹³ Abdullah Aydın, Divan Şiirinde Rakip Portresi, sonçağ yayınları, İstanbul 2013, s.2.

O meh **ağyār** ile gece şafāda ahahalarla
Hezārān yā şabūr ekmekde şimdi Hilmī -i şeydā (G/18-13)

Leb-i la‘l: Sevgilinin dudaklarıdır. Âşık için dudak candır. Âşık bunu hep kıskanır:

Sākī leb-i la‘lin şaın **ağyārına** şunma
Bezm içre ki yüz ‘aşık-ı mestānı üzersiñ (G/109-4)

Sevgili zaman zaman âşığı kıskandırmak için ağyar ile sohbet eder:

Yāri **ağyār** ile ülfet ediyorken gördüm
İkilik almadı şimdi geri vahdet demidir (Mü/7)

2.2.3.18 SULTAN- PADIŞAH

Gazellerde padişahı bahsedildiği zaman ekderiyetle sevgili kast edilmektedir. Bu durumda sevgili denen padişahın; kulları, ordusu, ülkesi, tacı, tahtı vs. vardır. Padişahın özelliği adalettir âşık sevgiliden bunu ister. Maneviyat âleminin padişahları ise dervişlerdir⁹⁴:

Ey bād-ı şabā var yürü cānāna haber ver
Ahvāl-i dil ü derdim o **sultāna** haber ver (G/50-1)

Sevgili gönüller sultanıdır, o varsa gönül tahtında ondan başkasına meyil olmaz:

Sen yetersin baña dil-ber gayrı cānān istemem
Taht-gāh-ı dilde senden özge **sultān** istemem (G/143-1)

Gönül ülkesinin kıymetli padişahı ve gönüllere adaletle hükmeden sultanım Ali:

Kişver-i iklim-i tende **pādişāh**-ı ‘izz u cāh
Taht-ı dilde hükmeden ‘adl ile **sultānım** ‘Alī (G/203-2)

⁹⁴ İskender Pala, a.g.e, s.323.

2.2.3.19 KUL

Kul; köle, padişahın raiyyeti paışahın kuludur. Padişahın sevgili olduğu yerde âşık da onun kölesidir. Sultan derviş ise kul da mürittir. Sultan Ahmed ise kullar da muhibbandır:

Öyle bir genc-i cemāle mālîk olmuş kim müdām
Nice şāhlar **kul** olur bābında Sulţān Aḥmed’e (G/184-2)

Dergāhta güneş kul olmuşsa aya düşen yeri öpüp yüzünü sürmek olur:

Dergeh-i kadr-i bülendinde **kul** olmuş āfitāb
Yer öpüp pāyine yüz sürmüş hilāl-i māhitāb
Ḥamdü’lillāh böyle bir maḥbūba kıldım intisāb
Nūr-ı vechinde yazılmış Fātiḥa ümmü’l-kitāb
Ḥaṭṭ-ı ḥüsnüñ üzre konmuş nokṭa-yı ben bir yaña
Cümle ‘ālem bir yaña ey gül-beden sen bir yaña (Mü/1-2)

2.2.3.20 GEDA

Dilenci, kul, bende, Divan şiirinde daima sultan ile birlikte tezat sanatı içinde ele alınır. Sevgilinin mahallesinde kapı kapı dolaşan âşık, bir gedadır.⁹⁵:

Bir **gedāyım** mülk-i dīdārında devlet beklerim
Ruḥlarıñ şehrinde şāhım ‘izz ü rif’ at beklerim (G/135-1)

Herkes sevgilinin güzel bakışına vurgun, ona kavuşmak ile zengin fakir herkes şeref bulmak ister:

(Nun) Niğāh-ı luṭfuñuñ meftūnudur ḥalk-ı cihān
(Vav) Vişāliñle şeref bulmak diler bāy u **gedā** (G/14-13)

⁹⁵ İskender Pala, a.g.e, s.151.

2.2.3.21 CENK-CİDAL

Divan edebiyatında savaş çok önemli bir yere sahip, sevgilinin tasviri de savaş aletleri ile yapılmıştır. Kaşlar yaya, bakışlar da oka benzetilmiştir:

Başladı **cenk** ü **cidāl** etmege a‘vân-ı Yezîd
Ehl- i beyt üzre hücum eyleyüp ol kavm-i ‘anîd
Harb edüp yetmiş iki bende vü evlâd u hafîd
Oldular ma‘rekede Hakk yoluna cümle şehîd (Mü/9-6)

Hâdî esmâsıyla etdikçe teķābül hâşılı
Lâ-cerem her vech ile **ceng** ü **cidālın** gösterir (G/67-6)

2.2.3.22 HANÇER

Ucu sivri ve eğri, iki tarafı da keskin olan bıçaktır. Divan şiirinde sevgilinin kaşı eğriliği yönünden; göz, gamze, kirpiği de âşıқта açtığı yara nedeniyle hançere benzetilmiştir:

Gördüğü demde hemân ‘âşıkına vermez emân
İki yanında iki **hançer**-i ebrû götürür (G/56-2)

Hançer-kaş ilişkisi kurulmuş. Kan dökmeye sevgilinin bakışına emsal yoktur:

Hançer-i ebrûların bağrım deler kanım döker
Görmemiş hûn-rîzlikde böyle hançer çeşmimiz (G/84-5)

2.2.3.23 TİG-KILIÇ

Bir savaş aleti olmanın yanında âşık ile maşuk arasında önemli bir unsurdur. Sevgilinin bakışı, gamzesi, kirpiği âşık üzerinde kılıç etkisindedir:

Şinede **tig**-i firâķıñ hûn feşân etmek diler

Hañçer-i hecriñ habîbim kaç^ç -ı cān etmek diler

(G/52-1)

Sevgilinin bakışı –ok gibi olsa da- âşık için iltifat olarak kabul edilir. Bundandır ki âşık onu da başkasından kıskanır:

Yār u aġyāra nigāh etmekden ise gizlice

Sînem üzre **tîġ**-i ġamzeñ şancılaydı cāna tek

(G/110-4)

2.2.3.24 OK-TÎR-YAY-KEMAN

Divan edebiyatında sevgilinin boyu, saç, kirpiġi, bakışı oka benzetilir. Bu oklar âşığın kalbine saplanır. Âşık kalbine saplanan okları çıkarmak istemez. Âşık için sevgiliden gelen lutûf de hoş kahır da hoştur.

Ok, gamze kirpik; yay, kaç; keman; sevgilinin kaşı:

Kaşın yay kirpiġin **ok** gibi işler cāna cānānım

Yüzün ay ruġların beñzer gül-i ħandāna cānānım

(G/141-1)

Sevgilinin talim için attığı bakışlar da âşığın göğsünde patlar:

Tîr-i müjġānını ta^ç lîm için atdığı o yār

Biñ bir ok oldu bugün sîneme şaydım deġeni

Gazme ve kaç âşığın göğsünde patlayan birer oktur. Patladıkça âşığın sinesi eleġe döner, tarumar olur:

Baġrını ‘ âşıkların böylece ġirbāl eder kaşın

Ġamze vü kaşın gibi kande bir **okla** yay var

(G/55-4)

Âşık, sevgilinin bir bakışına muntazırdır:

Tîr-i müjġānın hevāsıyla toludur sînemiz

Çek **kemān** ebrūların yā Hakk deyüp pertābā gel

(G/126-3)

2.2.4 BEKTAŞİLİK-ALEVİLİK

Bektaşilik konusu “Şairin Tarikatı” başlığında ele alındığından burada tekrar ele alınmamıştır.

Alevîlik: Alevî, Ali’ye ait olan, Ali’ye mensup olan anlamında kullanılmaktadır. Kavram olarak Alevî ise Hz. Ali’yi seven, onun yolunda gidenler, Ehl-i Beyte candan bağlı olanlar anlamında kullanılmaktadır. Alevîler Hz. Muhammed’in vefatıyla başlayıp özellikle Hz. Osman zamanında tırmanan hilafet tartışmalarında Hz. Ali’ye haksızlık yapıldığını düşünen bir gruptur. Alevîler ehl-i beyte yakın durup İmamet anlayışında Hz. Ali’yi ilk İmam kabul ettiler. Günümüzde Bektaşilikle içiçe girmiş olan Alevîliğin, aslında tarih sahnesine çıkışları farklı zamanlarda olmuştur. Temelde bu iki anlayış arasında farklar bulunmaktadır. Bu farklar kısaca şöyledir:

BEKTAŞİLİK İLE ALEVİLİĞİN FARKI

BEKTAŞİLİK	ALEVİLİK
-Bektaşilik, Hacı Bektaş Veli’ye dayandırılır. -Bektaşilik gizlilik yoktur dolayısıyla herkese açık bir tarikattir. - Sonradan Bektaşî olunabilir. Bektaşî olmak isteyen kişi tekkeye başvurup ikrar aldıktan sonra Bektaşî olur. -Bektaşilikte isteyen istediği ocağa intisap edebilir. -Bektaşilikte dede ehil olanlar arasından seçilir. -Bektaşilerde mücerretlik vardır. Mücerred olmayan dedebaba olamıyor	-Alevîlik, Hz. Ali’ye dayandırılır. -Alevîlikte gizlilik esastır. -Alevîlikte soy önemlidir. Alevî bir aileden gelmek gerekir. -Sonradan Alevî olunmaz -Alevilikte dede olmak için ehl-i beytten olup bir ocağa mensup olmak lazımdır. -Baba hangi ocağa mensup ise evlat da o ocağa bağlı olmak zorundadır - Alevîlikte dedelik babadan oğula geçer. -Alevilikte mücerretlik yoktur. Hatta Alevîlerin cem ayinlerine sadece evliler katılabilir.

2.2.4.1 ÂL-İ ABA

Peygamberimizin kendisiyle birlikte kızı Fâtıma, dâmâdı Ali, torunları Hasan ve Hüseyin'den mürekkep âilesi.⁹⁶:dir. Din başlığında bu konu genişçe ele alındığından âl-I abanın her ferdi burada tek tek ele alınmamıştır.

Hamse-i âl-i ‘abā’nın sırrı kendinde ‘ayān

Menba‘-ı feyz-i reşâdetdir ‘Alî Zeyne’l-‘Abā (G/15-2)

2.2.4.2 12 İMAM

İmam; önderdir, liderdir, din işlerinde Müslümanların kendisine danıştığı ve tabi olduğu kişidir. “İmam Cafer-i Sadık mezhebine bağlı olanlar, Hz. Muhammed’in Veda Haccı’ndan dönerlerken Gadir Hum denen yerde, Allah’ın emirleriyle müminlere imam, kendilerine halife olarak Hz. Ali’yi seçtiğini islam dininde 12 imamın bulunacağına birinci imamın Hz. Ali ve son imamın da Hz. Mehdi olacağına ilişkin hadisleri bulunduğuna inanırlar.”⁹⁷

İmamet meselesi Bektaşilerin Sünnilerden ayrıldığı bir konudur. “Alevî-Bektaşî inancında on iki imama bağlılık değişmez temel bir itikat ve ilkedir. Bu mevzu yüzyıllarca sürmüş günümüze kadar ehl-i beyt âşığı ozanların dilinde işlenmiş edebiyatımızda ölümsüzlüğe kavuşmuştur. Dûvaz-imam denilen şiirlerde on iki imam işlenir.”⁹⁸ Hilmi Dede Baba Diva’nında da on iki imam işlenmiştir. “Teorik ve ideolojik açıdan bakıldığında Anadolu Alevîliği için Kutsal İmam sayısının yedi ve veya sekiz on bir ya da on iki olmasının hiçbir önemi yoktur. Belirleyici olan Ali’dir. Deyim yerinde ise Ali ağacın gövdesi, imamlar ise dallarıdır.”⁹⁹

On iki imāmla on dört ma‘sumān

Ehl-i cennet içre seyyid-i şübbān

Sākī-i kevserdir bunlar bī-gümān

Mü’minleri sîr-âb eder cinānda (Mu/27-4)

⁹⁶ Ferit Develioğlu, *Osmanlıca- Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Aydın Kiapevi, Ankara 2000, s.25.

⁹⁷ Mehmet Yaman a.g.e, s.261.

⁹⁸ Mehmet Yaman, a.g.e, s.261.

⁹⁹ Anton Jozef Dierl (Çev. Fahrettin Yiğit), *Anadolu Aleviliği*, Ant Yay. İstanbul 1991, S.42.

On iki imam sırasıyla: Hz. Ali, İmam Hasan, İmam Hüseyin, Zeynel Abidin, Muhammed Bakır, Cafer Sadık, Musa Kazım, Ali Rıza, Muhammed Taki, Ali Naki, Hasan Askeri, Muhammed Mehdi.

BİRİNCİ İMÂM HZ. ALİ

Hz. Ali 598 yılında doğmuş, 661 yılında namazda iken İbn Mülcem tarafında şehit edilmiştir.

Bektaşî tarikatına göre birinci imam Hz. Ali'dir. Hz. Muhammed'e ilk inananlardandır. Hz. peygambere nübüvvet verildiğinde 10 yaşlarında olan imam, Hz. Peygamberin hem damadı hem de kuzenidir. Hz. Muhammed'in soyu Hz. Ali ile devam etmiştir.

Birinci İmâm Hazret-i Peygamber'in amcası Ebü-Tâlib'in oğludur. Hazret-i Muahammed'in (sav) nübüvvetinden otuz yıl önce Receb ayında, Mekke'de doğmuştur. Hz. Ali'nin künyesi Ebü'l Hasan'dı. Araplar içinde ilk doğan erkek evladının babası olarak çağrılmak adettendi. Dolayısıyla kendisi de en büyük oğlu olan aynı zamanda ikinci imam olan Hz. Hasan'ın babası (Ebü'l Hasan) lakabıyla çağrılırdı. Hz. Muhammed (sav) kendilerine Ebü't Türeb lakabı vermişlerdi. "Lakapları, arslan anlamına "Hayder", "Murtaza", Allah aslanı anlamına "Esedullah", "Emir'ül Mü'minin", "Mevla'l-Muttakîn" dir; daha birçok lakapları vardır. En meşhuru "Murtaza"dır. Hz. Peygamber (sav) Tebük savaşına giderken, Hz.Ali'yi Medine'de yerine bırakmıştır, savaşa katılamadığından üzülen ve üzüntüsünü Hz. Peygambere bildiren Hz. Ali'ye "Harun, Musa'ya ne menzilde ise sen de bana o menzildesin, buna razı değil misin? Ancak benden sonra peygambe olmayacak." buyurmuşlar. Ali de "Razı oldum" demiş. Razı edilmiş manasında "Murtaza" lakabı kendisine bu yüzden verilmiştir. Hicretin birinci yılı Muharrem ayının yirmi birinci perşembe günü akşamı, Rasûl-i Ekrem, tek kızları Cenâb-ı Fâtîmetü'z-Zehra'yı (A.M), Ali ile evlendirmişler, Ali (A.M.) kimsenin ermediği bu şerefe ermişti."¹⁰⁰

Hz Ali peygamber efendimizden sonra hilafete geçen 4. halifedir. Halifeliği 4 yıl 9 ay sürmüştür. Hilafeti zamanında çok sancılı bir dönem yaşamıştır. Cemel Vakası, Sıffin

¹⁰⁰ Abdülbaki Gölpınarlı, *Hz Peygamver ve on iki İmam*, Der Yay. İstanbul 1979, s.50.

Savaşı ve Hakem olayları gibi âlem-i islamda etkisi sonra da devam eden olaylar yaşanmıştır. Hicretin kırkınıcılı yılında Ramazan ayında Küfe mescidinde sabah namazında Abdurrahman bin Mülcem tarafından şehit edilmiştir.

Ali, Muhammed'in nuru Velîlerin şahıdır:

Şems Muhammed'in mähı 'Alî'dir
Cümle velîleriñ şāhı 'Alî'dir
Hakk'a gider Hilmî rāh-ı 'Alî'dir

Burc-i Hakk'dan toğdu mäh u bedrimiz (Mu/11-4)

'Alî'dir Seyyidü's-Sādāt-ı Ekrem
'Alî'dir vālid-i sıbteyn-i a'zam (M/1-9)

İKİNCİ İMAM HASAN

İmam Hasan, birinci imam olan Hz. Ali'nin oğludur. Hz. Hasan 624 yılında Medine'de doğmuştur. Hz. Ali'nin ölümünden sonra halk Hz. Hasan'a biat etti. Fakat diğer taraftan Muaviye de halifelik iddasında bulununca iki taraf karşı karşıya geldi. Hz. Hasan taraftarları daha fazla kan dökülmemesi için anlaşmaya yanaşınca Hz. Hasan ve Muaviye arasında anlaşma yapıldı. Fakat daha sonra Muaviye anlaşmayı uymayıp taraflar arasına fitne soktu. "Muaviye, İmam Hasan'ın zevcesi ve Kays oğlu Eş'as'ın kızı Cu'de'ye, İmam'ı zehirleyip şehid ettiği takdirde bin dirhem vermeyi ve onu oğlu Yezid'e almayı vaadetti. Cu'de bu vaadler üzerine İmamı zehirledi. İmâm Hasan (A.M) Medine'de, hicretin kırk dokuzuncu yılı Saferinin yirmi sekizinci yâhut yirmidokuzuncu günü vefat ettiler."¹⁰¹

Bint-i Resûl mâderi

H~~Hasan~~-ı şehîd dâderi
Zeyneb-i nefîse h'aherî

Kıdv-e-i aşfiyâ Hüseyin (Mu/18-7)

¹⁰¹ Abdülbaki Gölpınarlı, a.g.e, s.57.

Biri **Hasan** biri Hüseyin

Cedd-i Resûlü's-Şakaleyn

Ya'ni emirü'l-mü'minîn

Oldu bu 'ışkıñ temeli

(Mu/32-7)

ÜÇÜNCÜ İMAM HÜSEYİN

Üçüncü imam olan Hz. Hüseyin, Hz. Ali'nin imam olan ikinci evladı ve Hz. Muhammed'in torunudur. Alem-i islamin en menfur olayına maruz kalmış bir evlad-ı resüldür. Hz. Hüseyin 625 yılında Medine'de dünyaya gelmiş, 10 Ekim 680 yılında Kerbela'da Yezid'in taraftarları ile girmiş olduğu savaşta şehid edilmiştir.

Muaviye, ölümünden hemen önce halktan oğlu Yezid'e biat etmelerini istemiş. Hz. Hüseyin ve sevenleri buna yanaşmamışlar. Yezid'in içinde bulunduğu ortamın islamiyete uygun ortam olmadığını ve yaptıklarının da islamiyetle bağdaşmadığını dile getirmişler. Yezid'in kendileri ile mücadele edeceğini bildiklerinden Hz. Hüseyin ve arkadaşları da harekete geçmişler. Halktan biat almaya başlamışlar. Kûfe halkı da Hz. Hüseyin'i Kûfe'ye davet etmiş. İmam zulme kıyam etmişti. "Hüseyin (A.M) bu kıyamıyla dini ihya etmiş, zulmü, dine karşı olanların cüretlerini gözler önüne sermiş, Rasûlullah'ın (S.M) "Hüseyin bendendir, ben Hüseyin'denim" buyurdıkları Hüseyin'in, İslamiyet iddiasında bulunanlar tarafından, mü'minlerin emiri diye geçinen kişinin emriyle, ihanete nasıl uğradığını, nasıl şehid edildiğini, Rasûlullah'ın (S.M) vücutları mesabesinde bulunan vücutlarının, atlara nasıl çiğnetildiğini, Peygamber'in (S.M) koklayıp öptüğü gözlerin, başın, dudakların nasıl hakarete uğradığı, İslam'ın ne hale düşürüldüğü bütün âleme ilan etmiştir. İmam Hüseyin (A.M) hicretin altmış birinci yılı Muharreminin onuncu günü, ikindi vakti Kerbela'da şehid edildiler. Şehadetlerinde, elli altı yaşlarını bitirmişler, elli yedinci yıldan da beş ay, yedi gün geçmişti."¹⁰²

Hüseyin-i Kerbelâ'nın çekdiği cevri Yezîdândan

¹⁰² Abdülbaki Gölpınarlı, a.g.e, s.75.

Bu zulmü görmemiş bir kimse kim tā devr-i Ādem'dir (G/61-3)

Pādişāh-ı kişver-ārā-yı velāyetdir **Hüseyn**

Tāc-dār-ı zīb-i evreng-i hilāfetdir **Hüseyn** (G/152-1)

DÖRDÜNCÜ İMAM ZEYNEL-ABİDİN

Zeynel Abidin, Hz. Hüseyin'in oğlu, dördüncü imamdır. 659 yılında Medine'de doğmuştur. Babası şehid edildiğinde 20 yaşlarında olan imam, kendisi de babasının izini takip etmiştir. Dördüncü imam zehirlenerek şehid düşmüştür. “Künyeleri “Ebu Muhammed”, lakapları ‘Zeyn’ül-Abidin- ibadet edenlerin efendisi bezentisi, ‘Seyi’üs-Sacidin’-secde edenlerin ulusu ve ‘Zü’s-Sefenat’ Sefene, diz anlamındadır. Sefenat bu sözün çoğuludur. Fazla secde etmeleri dolayısıyla mübarek alınlarında, dizlerinde meydana gelen sertlik yüzünden bu lakapla anılmışlar.”¹⁰³

Babası Kerbela'da şehit edildiğinde 25 yaşlarında olan İmam, o dönemde hasta olduğundan savaşa katılamamış. Sonra da Yezid kendisine dokunmamış. Kerbela'dan sonra Medineye yerleşen ehl-i beytin Yezid aleyhine anlattıklarından –Yezid'in İslama mugayır ahval ve etvarı- dolayı Medine valisi kovulur. Bu olay üzerine ehl-i beyt taraftarlarından yüzlercesini kılıçtan geçiren Yezid, Zeynel Abidin'e dokunulmaması emrini vermiş. Kişiliği ile dost ve düşmanın takdirini kazanmıştır.

“İmam Zeynel Abidin Aliyy b. Hüseyin (A.M) hicri doksan beş yılı Muharrem on ikinci günü Ümeyyeoğullarından Abdülmelik oğlu Velîd'in zaman-ı saltanatında Hişam b. Abdülmelik'in ığvasıyla zehirlenerek şehadet derecesine erişmişlerdir. Ömürlerinin müddeti, doğumları otuz altıncı yıl kabul edilirse, elli yedi yıl, yedi ay, yirmi yedi gündür.”¹⁰⁴

¹⁰³ Abdülbaki Gölpınarlı, a.g.e, s.78.

¹⁰⁴ Abdülbaki Gölpınarlı, a.g.e, s.88.

Cüş ile Hilmi Dede târihin ikmâl eyledi

Genc iken gitdi beķā-bi'llāha **Zeyne'l 'Ābidin** (T/25-5)

BEŞİNCİ İMAM MUHAMMED BAKIR

Beşinci imam olan Muhammed Bakır hicri 676'da Medine'de doğmuştur. Annesi Hz. Hasan'ın kızı Fatıma, babası ise Zeynel Abidin'dir. Hem anne tarafından hem de baba tarafından soyu Hz. Muhammed'e dayanmaktadır.

“Künyeleri “Ebu-Ca'fer”dir; kendilerine “Ebu-Ca'fer'il Evvel” denmiştir. Lâkapları “Bakır”dır. Bâkır, açan, yaran, anlamına gelmektedir. Hikmeti, ilmi, yarıp açtıkları, bilgide, kendilerine bir engel, bir sınır tasavvur edilemediği, ilmi tamâmıyla kavradıklarından dolayı bu lâkapla anılmışlardır.”¹⁰⁵

Muhammed Bakır Emeviler dönemi Velîd, Süleyman, Ömer bin Abdülaziz, Yezid ve Hişam saltanatları zamanında yaşamıştır. “İmam Muhammed'ül Bakır (A.M) hicretin yüz on altıncı yılı Zi'l-Hiccesinin yedinci günü vefat etmişlerdir.”¹⁰⁶

Hüsn-i hişāle mâlik

Rāh-ı Hudāya sâlik

Rûz u leyâli nâsik

Şāh **Muhammed Bâkır**

(Mu/6-6)

ALTINCI İMAM CAFER SADIK

Cafer Sadık, Hz. Hüseyin'in oğlu Zeynel Abidin'in torunudur. Hicri 80 yılında dünyayı teşrif etmiştir. Soyu anne tarafında Hz. Ebubekir'e dayanır. Soyu iki Halifeye dayanan tek imam olma özelliğine sahiptir.

¹⁰⁵ Abdülbaki Gölpınarlı, a.g.e, s.89.

¹⁰⁶ Abdülbaki Gölpınarlı, a.g.e, s.98.

“İmâm Ca’fer’us-Sâdık (A.M) oldukça uzun bir fetret cevresinden sonra, İslâm'ın kurduğu iktisâdi, ictimâî ve siyâsi düzenin savaşıla, iktidar sâhiplerine karşı durmakla sağlanamayacağını anlamışlar, siyâsete karışmamışlar, buna karşılık Müslümanları, inanç, ahlak ve ahkâm yönünden uyarmaya koyulmuşlardı.¹⁰⁷

Hicri 148. yılında Abbasi halifesi Mansur zamanında zehirleterek şehit edilmiştir.

Râhına cânım fedâ Zeynel ‘ Abâ vü Bâkır’ıñ
Ca’ ferü’s Şâdık imâm ü emn-i emânım benim (G/130-3)

YEDİNCİ İMAM MUSA KAZIM

“İmam Mûsâ’l-Kâzım (A.M), hicretin yüz yirmi sekizinci yılı Saferi’nin yedinci pazar günü Mekke’yle Medine arasında, Ebvâ denen yerde dünyâya gelmişlerdir. Doğumlarının yüz yirmi dokuzuncu yılda olduğu da rivâyet edilmiştir. Babaları, imam Ca’fer’us-Sâdık (A.M), anneleri, Hamide-i Berberiyiye'dir (R.A)”¹⁰⁸

Emevi saltanatının son bulması ile ehl-i beyt taraftarları rahat bir nefes alacaklarını umuyorlardı. Çünkü Abbasilerin hilafetinde Ehl-i beyt taraftarlarının da rolü vardı. Fakat Abbasiler döneminde de imamlar rahat edemeyecek hep iktidarın takibinde kalmışlar. Nitekim yedinci imam Musa Kazım zamanında da baskı devam etmişti. Bütün bunlara karşı imamın yaptığı halkı aydınlatmak ve irşat etmektir.

“İmam Kazım (A.M) Bağdad’da üç yıl yaşadılar; bu müddetin çoğunu hapiste geçirdiler. Sonunda Hârûn'un emriyle Sindi, kendilerine zorla zehirli hurma yedirerek zehirledi. Şehadetleri, yüz seksen üçüncü yılın Receb ayının yirmi beşinci günüdür ömürleri, elli beş yıl, beş ay, on sekiz gündür.”¹⁰⁹

İmâm-ı Ca’ ferü’s-Şâdık imâm-ı muḳtedâmızdır
Sulûk-i râh-ı Hâḳḳ’da mürşid-i âlî hüdâmızdır

¹⁰⁷ Abdülbaki Gölpınarlı, a.g.e, s.114.

¹⁰⁸ Abdülbaki Gölpınarlı, a.g.e, s.116.

¹⁰⁹ Abdülbaki Gölpınarlı, a.g.e, s.131.

Ezelden Musā-yı **Kāzım** Velîyy-i pişvāmızdır

‘Alî Musā Rızā bābında bir kemter gedâyız biz (Mu/10-3)

SEKİZİNCİ İMAM ALİ RIZA

“Hicretin yüz elli üçüncü yılı Zi'l-Hiccesinin on birinci perşembe, yahut cumua günü, Medine-i Münevvere'de alemleri teşrif etmişlerdir. Doğumlarının Zi'l-Ka'de, yahut Rabiulevvel ayında olduğu, ataları imam Ga'fer'us-Sadık'ın (A.M) vefat ettikleri yüz kırk sekiz yılında yahut da o yıldan beş yıl sonra doğdukları da rivâyet edilmiştir. Babaları, imâm Mûsa'l-Kâzım'dır (A.M); valideleri, Hizeran'ıl-Mersiyye adlı bir cariyedir.

İmamın künyeleri “Ebü'l Hasan”dır. Lakapları “Rıza, Sabir, Radiyy, Zekiyy, ve Velîyy”dir.”¹¹⁰

Sekizinci imam olan Musa Rıza da tıpkı Musa Kazım gibi Abbasi hilafeti zamanında yaşamıştır. Harun Reşit'in oğullarından Memun ehl-i beyte yakın durmuş onları kollamıştır. Bu durum Abbasiler arasında isyana sebep olmuştur. İsyanı bastırmak için ehl-i beytten yardım alan Memun'a İmam Rıza da eşlik etmiş hatta isyanı bastırmak için yola çıkan imam yolda zehirlenmiştir. Şehadeti ile ilgili çeşitli rivayetler var fakat ekseriyetle hicri 203 yılında zehirlendiği söylenir.

Ca'ferü' ş-Şādık imāmımdır dü 'ālemde benim

Mūsā-i Kāzım 'Alî Mūsā Rızā'dır sevdiğim (G/150-4)

DOKUZUNCU İMAM MUHAMMED TAKİ

Muhammed Taki, hicri 195'te Medine-i Münevvere'de dünyaya gelmiştir. Dokuzuncu imam olan Taki'nin babası sekizinci imam olan İmam Rıza'dır. Annesi ise Sebika hanımdır. Babasından kendisine küçük yaşta imamet intikal etmiştir.

¹¹⁰ Abdülbaki Gölpınarlı, a.g.e, s.132.

“Allâhu Taâlâ Hz. isa'ya, Hz. Yahyâ'ya çocukluklarında nasıl nübüvveti ihsan etmiş ise ona da küçük yaşta ümmetin imâmetini ihsân eylemiştir. Muharreminin yirmi sekizinci günü Bağdad'a vardılar; o yılın Zi'l-Ka'de ayına dek Bağdad'da kaldılar; lakin Mu'tasım'a gidip gelmeleri çok da olmamıştır. Aynı yılın Zi'l-Ka'desinin son günü Bağdad'da vefât ettiler. İmâm Muhammed'üt-Takıyy'il-Cevâd'ın ecelleriyle vefat ettikleri de rivayet edilmiştir; vefatlarında yirmi beş yaşındaydılar.”¹¹¹ Kimi imam savaşta öldürüldü kimisi de zehirlendi. İmam Taki kendi eceliyle ölen tek imam olma özelliğine sahiptir.

Pertev-i mişbâh-ı kudretdir **Takî** bedrü'd-düca
Enver-i hürşid-i hikmetdir Nakî fevka'l-‘alâ
‘Askerî ‘dir kehkeşân-ı zînet-efzâ-yı semâ
Mehdî -i şâhib zemândır neyyir-i ‘arş-ı Hudâ
Şu‘le-bağşâ-yı şecâ‘atdir Hüseyn-i Kerbelâ (Muh/3-6)

ONUNCU İMAM ALİ NAKİ

Onuncu imam olan Muhammed Naki hicri 214'te Medine yakınlarında dedesi Musa Kazım tarafından kurulan Surya köyünde doğmuştur. Babası İmam Muhammed Taki, annesi ise Semantü'l Mağribiyye'dir. Babası vefat ettiklerinde henüz yedi yaşlarında idi. Abbasiler döneminde yaşayan imam yönetimden uzak durmuş o da diğer imamlar gibi dini hizmet ile meşgul olmuştur.

“İmâm Aliyy'ün-Nakıyy'il-Hâdi (A.M) hicretin iki yüz elli dördüncü yılı Recebinin üçüncü günü vefat etmişlerdir; aynı yılın Cumadelahirasının yirmi beşinde vefat ettikleri de rivayet edilmiştir. Mu'temid tarafından zehirletildiği meşhur rivayettir.”¹¹²

Ca‘ferü’s Şâdık’dan irşâd olmuşuz
Mūsâ-yı Kâzım’a münkâd olmuşuz
‘Aliyyü’r-Rızâ’dan âbâd olmuşuz
Takî **Nakî** bize reh-nümâ oldu (Mu/39-3)

¹¹¹ Abdülbaki Gölpınarlı, a.g.e, s.154.

¹¹² Abdülbaki Gölpınarlı, a.g.e, s.181.

ONBİRİNCİ İMAM HASAN ASKERİ

Hicri 238'de Medine-i Münevvere'de doğmuştur. Babası imam Nakiyü'l Hadi annesi ise Süsen'dir. Babası vefat ettiğinde 23 yaşında olan imam babasının bıraktığı yerden devam etmiştir. Künyesi "Hadi, Taki ve Askeri" olan imam asker mahallesinde oturduğundan "Askeri" lakabını almıştır. Abbasiler döneminde birden çok yönetici dönemi görmüş olan imam dönemin yönetimine karışmadığından yönetimle ekseriyetle iyi ilişkiler yaşamıştır.

"İmâm Hasan'ül-Askeri (A.M) iki yüz altmış yılı Rabiulevvelînin ilk günü rahatsızlandılar. Hastalıkları Halife'ye duyuruldu. Mu'temid, vezir Ubeydullah b. Yahyâ b. Hâkan'ı, yakınlarından beş kişiyle İmâm'ın (A.M) evlerine gönderdi; doktorları da tedâilleri için yolladı; ayrıca Kaazi'l-Kuzât'ı, bilginlerden on kişiyle İmâm'ın (A.M) evlerinde kalmaya memur etti. Rabiulevvelîn sekizinci gününe doğru hastalığı artmıştı. aynı gün sabah namazını kıldıktan sonra dünyalarını değiştirdiler. Yıkanıp kefenlendikten sonra kardeşleri Ca'fer, namazlarını kılmak üzere geldiği sırada on ikinci imam Sâhib'ül-Emr (A.F) gelip Ca'fer'in eteğini çekerek, "Amca" buyurdular, "Babamın namazını kılmaya benim senden daha üstün hakkım var." Ca'fer, geri çekilmeye mecbur oldu. Zamanın İmâmı, babalarının namazını kılıp çekildiler. İmâm Hasan'ül-Askerî'yi Osman b. Said (R. H) yıkamışlar, kefenlemişlerdi."¹¹³

Hasanü'l 'Askerî Ka'be-i 'irfân

Muhammed Mehdî'dir şâhibü'z-zemân

Âl-i Muhammed'dir derdlere dermân

Emân yâ Hasan'im meded yâ Hüseyin'im (Mu/23-5)

ON İKİNCİ İMAM MUHAMMED MEHDİ

On ikinci ve son İmam olan Muhammed Mehdi 869 yılında doğmuştur. Babası on birinci imam olan Hasan Askeri'dir. İmamet anlayışına göre on ikinci imam Mehdi'dir ve son imamdır. Mehdi olan imam kıyamete yakın bir zamanda gelecek ve bozulan düzeni ve islamiyete olan lakaytlığı giderecek tekrar asr-ı saadetin ruhuna muvafık bir yaşayışı ikame

¹¹³ Abdülbaki Gölpınarlı, a.g.e, s.186.

edecektir. Mehdilik inancı sadece Alevî-Bektaşî inancında olan bir bekleyiş değildir. Mehdilik beklentisi aynı zamanda sunni inançta da vardır. Şiada Mehdilik inancı ehl-i beytin şehid edilmesi ve ehl-i beyte muarız idari sistemlerden sonra taraftarlarına ümit aşılama için, hilafetin tekrar ehl-i beyt taraftarlarına geçeceği ve bunun da Mehdi vesilesi ile sağlanacağı inancı yayılmış. Ehl-i sünnet cematinde de islami yaşayıştaki lakaytlık ve bozukluktan sonra Mehdi inancı ortaya atılmıştır. Sunni inanca göre kıyamete yakın bir zamanda Mehdi gelecek tekrar asr-ı saadette olduğu gibi islamın ihyası ve hâkimiyeti Mehdi ile sağlanacaktır.

Mehdilik konusunda Alevî-Bektaşî inancında farklı olarak gaybubet inancı var. “İmam Mehdî’nin gizlendiği iki dönem vardır: “Hz. Hüccet’in (A.F) iki gaybeleri, yani gizlenişleri vardır; birincisi, doğdukları anda başlar; hicretin üç yüz yirmi sekizinci yılı Şaban’ının on beşinci gününe dek sürer. Bu müddet içinde, On ikinci İmamı, babalı imam Hasan’ül-Askeri ashabının önde gelenlerine göstermiştir, kendisinden sonra Allah’ın Hücceti ve ümmetin imamı olacağını bildirmişlerdir; birçok kişi de, çeşitli vesilelerle kendisini görmüşlerdir. Yalnız bu görmeler, hikmete binaen, ani olmuştur. “Gaybet-i Sugra–Küçük gizleniş çağı” denen ve yetmiş üç yıl süren zaman zarfında, Sahib’üz-Zaman’la Şia mabeyninde, yine kendilerinin emirleriyle, birbirlerini istihlaf eden dört kişi, Sefirlik hizmetini görmüştür. Bunlar, Dört Naib, Dört Sefir anlamlarına gelen “Nüvvab-ı Erbaa, Süfera-yı Erbaa” diye anılırlar.”¹¹⁴ Gaybubet-i sügradan sonra tekrar başlayan ve günümüze kadar devam eden gizlenişe de gaybet-i kübra denir.

Şāh Takī vü bā-Naķī’nin maḥzen-i esrārısıñ

Hem Ḥasanü’l ‘Askerī’niñ naķd-i pāk-i yārisiñ

Kim zuhūr-ı **Mehdī** ile ma‘ nāda kerrārısıñ

Ḥāşılı mü ’minleriñ ser-tācı hem ḥünkārısıñ

Sensiñ ol dürr-i şefā‘ at baḥr-i zātıñdır ‘ Alī

Gevher-i sırr-ı hidāyet Ḥācī Bektaş-ı Velīkerāmet (Müs/7-4)

¹¹⁴ Abdülbaki Gölpınarlı, a.g.e, s.192.

İsa (as)’nın göğe yükselmesi ve ahir zamanda tekrar inmesi inancı ile On ikinci imam Mehdî’nin de ahir zamanda tekrar zuhur etmesi inancı birbiriyle ilişkilendirilir:

Rûh-ı kıudsiden hemîşe mürdeler ihyâ edip

Hem-dem-i enfâs-ı **Mehdî** vü Mesîhâ’dır gönül (G/124-3)

2.2.4.3 DÖRT KAPI KIRK MAKAM

Alevî-Bektaşî öğretisi dört ana tema üzerine bina edilmiştir. Bu dört ana tema: Şeriat, Tarikat, Marifet ve Hakikat. Her kapının da on makamı vardır. “Kul, Tanrı’ya Kırk Makam’da erer, ulaşır, dost olur. Bu makamların onu Şeriat içinde, onu Tarikat içinde, onu Hakikat içinde ve onu da Marifet içindedir.”¹¹⁵

Dört kapı sırayla ele alınmıştır. Bu kapılar mâsivâdan sıyrılma aşamalarını dile getirir. “Dört Kapı, normal bir insanın başlangıçta ham olan ruhunun ve benliğinin dört aşamadan geçerek ergin hale gelmesi, ilahi sırra ulaşmasını ifade etmektedir”¹¹⁶:

Şerî‘at bâbına pâsbân olup

Ṭarîkat şehrinde hanedân olup

Ma‘rifet mülküne reh-revân olup

Hakîkat tahtına şâh ol şiyemde (Mu/26-2)

Ma‘rifet gencidir şâh-ı cihânıñ

Şerî‘at **ṭarîkat** bâbıdır anıñ

Hakîkat derdine baş ile cânıñ

Vermezler naqdini vermeden evvel (Mu/21-2)

¹¹⁵ Mehmet Yaman (Dede), *Alevilik*, demos yay, İstanbul 2011, s.265.

¹¹⁶ Mehmet Yaman (Dede), a.g.e, s.266.

Şerî' at tarîkat sırr-ı ma'rifet
Hakikat gîzlidir hem anda hikmet
Hilmiyâ ol eve gel eyle hizmet
‘Işk-ı müsellem-i ihdâdır gönül (G/22-3)

2.2.4.4 DEDEBABA, HALİFEBABA, BABA

Bektaşilikte muhiblikten başlayarak sırasıyla Derviş, Baba, Halifebaba ve en son makam Dedebabalık makamıdır. Dedebabalık makamı tektir. “Dedelik (Mürşitlik), Muhammed Ali’den kalmıştır. Bu nedenle, evlad-ı Resul’den başkasına dedelik etmek ve talip olmak caiz değildir.”¹¹⁷ Buradan anlaşılıyor ki ehl-i beyten olmayan pir olamaz.

“Bektaşilikte ise en küçükten yukarıya doğru süren bir aşamadır. Şöyle ki: Âşık, muhip, derviş, baba, halife baba ve nihayet Kutup dedebaba olma aşamasıdır. Bu da seçimle yapılır.”¹¹⁸

Hâcî Hâsib **Baba** kim bu dergah-i irşâdda
Mürşid-i âgâh idi sırr-ı sülûka âşinây

¹¹⁷ Mehmet Yaman (Dede) a.g.e, s.261.

¹¹⁸ Cem Erdem, Tazegül Demir, *Bektaşilik Öğretisinde Terim ve Kavramlar*, “Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi” / 2010 / 55 s.445.

3. BÖLÜM NÜSHALARIN TANITILMASI

3.1 Y.: Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma Kütüphanesi Y-316/35786

Tasnif No: T.811

Demirbaş No: 316

Cildin Evsafı: Siyah Bez Kaplı Mukavva içinde Son demi Osmanlı Kitap cildi

Varak: 99

Eb'ad: 227x184

Kağıt: Alalede Avrupa Kağıt

Sütûn: Ekseriya iki

Yazı: Rik'a (Çok okunaklı ve işlek)

Satır: Muhtelif

İstinsah Tarihi: 20. Asrın Başı

Baş:

Yâ Rabb bi- ḥaḳḳ-ı sūre-i Yâ-Sîn vü Kâf-Hâ

Yâ Rabb bi- ḥaḳḳ-ı Fātiḥa vü Nûn u Hel etâ

Son:

Çekip gülbangını Hilmî Dede târiḥ-i lafẓ ile

Ne ra' nâ oldu ta' mîr-i ḥāngāh-ı Ğaygusuz Sulṭān

El yazması olan bu divanda 195. Sayfadan sonra yırtılmış sayfalar var. Fakat son iki sayfa da numarasız olup sağlamdır. Biz bu iki sayfaya da numara vererek şiir numaralarında belirttik. Ardışık sayı anlayışıyla 196 ve 197 numara verdik. Bunun yanında divanda boş sayfalar var. Divandaki toplam boş sayfa sayısı 49'dur.

Y nüshası, M nüshası ile aynı gazelle başlıyor fakat sonraki şiirlerde belli bir düzene uyulmamış. Bununla beraber müfredler ve tarihler divanın sonunda yer almaktadır.

Boş sayfaların sayfa numaraları şöyledir: 14-15-16-17-18-21-22-25-26-28-61-62-63-64-75-76-80-83-84-85-86-88-90-91-92-94-96-98-102-103-104-111-112-113-114-120-131-132-133-134-145-146-147-148-150-151-152171-172-173-174

3.2 M.: EDİRNE SELİMİYE KİTAPLIĞI

Kütüphane kaydı:

Kısım: 5

Yeni No: 1644

Eski No: 385/3286

Tasnif No: 894.35-1

İç Kapak:

Matbaa: Uhuvvet Matbaası Dersaadet Babab-ı Âlî Caddesi

Numara:20

Tarih: 1327

Merdiven Köyünde Şahkulu Degahında medfun dergâh-ı şerif-i mezkûr post-nişini ve bani-i sanisi el-hac Merhum Mehmet Ali Dede Baba'nın Divanı, merhum müşarün ileyhın muhtasaran terceme-i halini dahi muhtevidir.

Merhu müşarün ileyhın tezkir-i namıyla şadi-i ruhuna vesile ve erbab-ı itkane bir tuhfe-i fakirane olmak üzere dergah-ı şerif-i mezkurun aşçılık hizmetiyle müşerref olan Ahmed Mehdi Baba Marifetiyle tab edilmiştir.

Dış kapak:

Matbaa: Dersaadet – Selanik Matbaası

Tarih: 1327

Baş:

Yā Rabb bi- ḥaḳḳ-ı sūre-i Yā-Sîn vü Kāf-Hā

Yā Rabb bi- ḥaḳḳ-ı Fātiḥa vü Nūn u Hel etā

Son:

Heft er çıkdı dedi Ḥilmī Dede tārīhini

İç şifā olsun bu ‘ālī çeşmeden mā’ en ṭahūr

Merdivenköyü’nde Şahkulu Dergâhında Medfun Dergâh-ı şerif-i mezkûr post-nişini ve bani-i sanisi El Hacc Merhum Mehmed Ali Hilmi Dedebaba’nın Divanı Merhum müşarün ileyhın muhtasaran terceme-i halini dahi muhtevidir.

Merhum müşarin ileyhın tezkir-i namıyla şadi-i ruhuna vesile ve erbab-ı ıtkane bir tuhfe-i fakirane olmak üzere dergah-ı şerif-i mezkurun aşçılık hidmetiyle müşerref olan Ahmed Mehdi Baba marifetiyle tab edilmiştir.

Divanını ölümünden sonra, Şahkulu Dergâhı’nda aşçılık yapan Filibeli Ahmed Mehdî Baba Merhum Mehmed Ali Hilmi Dedebaba’nın Divanı adıyla yayımlamıştır.

M nüshası “elif” ile başlayıp “ya”ya kadar şiirler var. Ondan sonra bir mersiye, kıtalar, müfredler ve tarih şiirleri gelmektedir. Sadece gazellerde olması gereken alfabetik sıra bu nüshada kasideleri, murabbaları, muhammesleri, tahmisi, müseddesleri ve muaşşerleri de kapsamaktadır.

Divanda Filibeli Ahmed Mehdî Baba tarafından divana bir önsöz yazılmış. Divanın sonunda Filibeli Ahmed Mehdî Baba’nın Mehdî mahlaslı şu şiiri de yer almaktadır:

İşbu dīvān belāgat ‘ unvānı ḥazret-i mürşid-i a‘ zāmīn zemān-ı ḥayātında cem‘ edip
bu kere ṭab‘ etdiren

Filibeli Ahmed Mehdî Baba

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

Pīr-i erbāb-ı maḥabbet vāḳıf-ı sırr-ı ‘ Alī

Şem’-i meydān-ı ḥaḳīḳat mürşid-i şāḥib-maḳām

Ḥān-ḳāh nāzenīniñ rükn-i ‘ulvī sīreti

Ḥāzret-i ḥilmī Baba kim muḳtedā-yı ḥāṣ u ‘ām

Ḥālet-i ‘ömründe taḥrīr etdiği dīvānını

‘Acizāne ḥıfẓa ğayret eylemişdim ben müdām

İstedim herkes bu bāğıñ güllerinden ḳoklasın

Kisve-i ṭab‘a ṣoḳup neşrine etdim ihtimām

Ḥayr ile yād olmağa olsun vesīle ḥidmetim

(Ḥoş ṣadā ḳoymaḳ) cihānda eñ muḳaddes bir merām

(Mehdiyā) ḥamd ile kim ḥamd eylemek hengāmıdır

Himmet-i iḥvān ile dīvān-ı ḥilmī buldu ḥitām

4. EK: TRANKRİPSİYON SİSTEMİ

ا ء	a , e	ش	ş
آ	ā, a	ص	ş
ب	b	ظ	z, d
پ	p	ط	t
ت	t	ظ	z
ث	s	ع	,
ج	c	غ	ğ
چ	ç	ف	f
ح	h	ق	k
خ	h	ك	k, ñ, g
د	d	ل	l
ذ	z	م	m
ر	r	ن	n
ز	z	و	v,u,ū,ü,o,ö
ژ	j	ه	h, a, e
س	s	ی	y, ı,i,î

4. BÖLÜM MEHMET ALİ HİLMİ DEDEBABA DİVAN'ININ TENKİTLİ METNİ

5.1.1 KASİDELER

1

Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün

- 1 Bi-ḥamdi'llāh yine oldu zemīn ü āsumān nev-rūz
Ḥamel burcuna naḳletdi güneş oldu cihān nev-rūz
- 2 Şereflendi bugün 'ālem ferāh-yāb oldu hep ādem
Cihānı eyledi ḥürrem bu dem oldu 'ayān nev-rūz
- 3 Gece gündüz müsāvidir menāzil anı hāvīdir
Bu aḥkā-m-ı semāvidir verir her yıl nişān nev-rūz
- 4 Getirir ḥalkı ḥandāne verir hem neş'e rindāna
İçirir tevbekārāna şerāb-ı erguvān nev-rūz
- 5 Bezendi cümle-i eşyā nebātātı kılıp iḥyā
Giyindi ḥil'at-i ḥaḍrā bütün bu ḥākdan nev-rūz
- 6 Bugün evvel bahār oldu gülistān sebze-zār oldu
Göñüller neş'edār oldu olup feyz-resān nev-rūz

1

M,47-48;Y,70

1b güneş: şems Y

- 7 Döner devrinde ‘ ışk ile felekler içre zevk ile
Olubdur nūr-ı řevk ile muııbb-i ħānedān nev-rūz
- 8 Bugün mevlūd-ı Ħayder’dır dem-i sākī-i kevserdir
Cülūs-ı řāh-ı ekberdir olubdur řādmān nev-rūz
- 9 İmām Ħasan Ħüseyn için hem ol reyĥāneteyn için
Kūh ü řaĥrā-yı zeyniçin açıldı gülsitān nev-rūz
- 10 ‘ Alī Zeyne’l-‘ Abā el-ĥaĥk Velīyy-i Ħālīk-ı Muıılaĥ
Anınçün açılıp zanbaĥ tınandı hep çemen nev-rūz
- 11 Muĥammed Bākır ol nātık İmām-ı Ca‘ ferū’ş řādık
Bular çün açdı řaĥāyık dehān-ı nüktedān nev-rūz
- 12 İmām Mūsā-yi Kāzım [u] ‘ Alī Rızā durur ĥāzım
Olup maĥrūn-ı Ħaĥk dā’im açıp ġonce dehān nev-rūz
- 13 Taķī nūr-ı münevverdir Naķī hem ĥüsn-i enverdir
Bular bir verd-i aııhardır açıp berg-i ĥisān nev-rūz
- 14 Ħasanü’l ‘ Askerī gül-fem kelām-ı a‘ lem ü ekrem
Muĥammed Mehdi-i efĥam olup řāhib zemān nev-rūz
- 15 Çehār deh Ħazret-i Ma‘ şüm maĥabbet bunlara melzüm
Bulardır ġonce-i mazlüm nihāl-i nev-civān nev-rūz
- 16 Ħācī Bektaş-ı Velī Pīrim Balım Sultān dest-ġirim
Bulardır řāhım emīrim dile ĥükm-i revān nev-rūz
- 17 Ezel ebed olup Ħilmī Dede ol řāhlara bende

Bu ‘abd-i ‘âciz efkende olubdur kâmrân nev-rûz

2

Fe‘ilâtûn Fe‘ilâtûn Fe‘ilâtûn Fe‘ilûn

- 1 Virdi zînet gine bu bezm-i gülistâna çemen
Eyledi ‘arz-ı liķā şâhid-i devrâna çemen
- 2 Bir zemân ‘uzlet edip zîr-i zemînde nâ-gâh
Uyanıp verdi şeref ‘arşa-ı ekvâna çemen
- 3 Oldu sulţân-ı bahâra kılağuz her yerde
Cümleden önce çıkıp nûzhet-i meydâna çemen
- 4 Terk edip vaķt-i ĥazânı koşalaķdan geldi
Ėâlibâ ‘aşık imiş ‘ülfet-i rindâna çemen
- 5 Bâde-veş pîr-i muğânîñ ayağın bûs ederek
Düşürür mest-i meyi kûh-i beyâbâna çemen
- 6 Her taraf faşl-ı rabî‘ oldu teferrüc demidir
Başka bir şîve verir meclis-i yârâna çemen
- 7 Gezdirir nâra yakıp dilleri cayır cayır
Erişince ķadd-i mevzûn ile demâna çemen
- 8 Ŧab‘ -ı nâzikleri taķrîk ederek gülşende
Götürür cîlve-i reftâr ile cevlâna çemen
- 9 Şu kenârında çemenzârda ârâm etmek
Şevķ ile neş’e verir fikret-i insâna çemen

2
M,74-75 ;Y,142

- 10 Esdi gül-zār-ı sabā açdı civān perçemini
Verdi tağyır-i mizāc ‘āşık-ı hayrāna çemen
- 11 Kisve-i sebze giyip ‘āşık-ı cem‘ etmiş
Beñzer ol cāzibeli zülf-i perīşāna çemen
- 12 Bāğ-ı ‘ālemde leṭāfet getirip berg-i güle
Revnāk-ı ḥüsn verir ğonce-i ḥandāna çemen
- 13 Baş açık tağlara gömgök olarakdan çıkmış
Sīnesiñ karşı tutup şebnem-i nīsāna çemen
- 14 Zülf-i ārıḡ gibi tezyīn ederek yer yüzünü
Bāğ-ı zerrinde yine döndü zer-efşāna çemen
- 15 Ğonce endīşesini ḡalbine ilkā ederek
Şaldı bu derd ile bülbülleri nālāna çemen
- 16 Rişte-i sünbül-i ġīsūsu gibi ḥübānıñ
Gelir esdikce şabā cünbüş-i lerzāna çemen
- 17 Ebr-i feyz-i kerem-i āl-i ‘abādan nem alıp
Döndürür her tarafı cennet-i ‘adne çemen
- 18 Allāh Allāh ne güzel manḡara-yı āliyedir
Beñzedip yeryüzünü ravḡa-yı Rıḡvān’a çemen
- 19 Ḥāk-i dergāhına yüz sürmek için her nev-rūz
Şıdḡ ile bende olup şāh-ı şehīdāna çemen
- 20 Ehl-i beyt ‘ışḡına cān verdiği andan bilinir

Kesseler başını gelmez daği efgāna çemen

- 21 Rüy-ı arz üzre döşenmiş her taraf kudretten
Beñzer ezhār ile qālīçe-i elvāna çemen
- 22 Hāzret-i āl-i ‘abā ‘ışkına pā-māl olmuş
Maẓhar anıñ-çün olup bu şeref ü şāna çemen
- 23 Ravza-yı cennete döndürdü sevād-ı hākī
Verdi bir başqa şafā revnāk-ı bostāna çemen
- 24 Tarḥ-ı gül-zārda yek digesine cilve eder
Hem nişin olduğu dem sünbül-i revḥāna çemen
- 25 Hüsn-i Yūsuf gibi zindān-ı zeminden çıkarak
Verdi vuşlat qoqusu ḥaste-i hicrāna çemen
- 26 Açılıp gece şafā geldi benefşe bezme
Şundu zerrīn qadeḥi nergis-i mestāna çemen
- 27 Rūz-ı Hızr oldu çemen-zāre yürü Hilmī Dede
Cilve-gāh oldu bugün hūri vü ğılmāna çemen

3

Qaşıde-i der Na‘at-ı Resūl ‘Aleyhisselām

Fā‘ilātūn Fā‘ilātūn Fā‘ilātūn Fā‘ilūn

- 1 Ey vücūdūñ āfitābı çarḥ-ı mīnā zīveri
Şeb-çerāğ-ı ‘ālem-ārādır cemālīñ enveri

- 2 Şânına *levlâke levlâk* oldu nâzil vahy ile
Sensiñ ol sulţân-ı kevneyn-i risâlet serveri
- 3 Sen şefî' ü'l müznibînsiñ rahmeten lil' alemîn
Tabl-ı cûd-ı luţfunuñ olmuş melâ'ik mihteri
- 4 Rişte-i gîsû-yı sünbül bûyını şemm eyleyen
Koklamazdı tîbiçin bir daği 'ûd u 'anberi
- 5 Ol kadar hâşiyet-i feyz ü şafâ var anda kim
La' l-i nâbîñ nûş edenler kâle almaz kevşeri
- 6 Çeşme-i feyz-i na' iminden içen mâen tahûr
'İlm ü 'irfân ile memlûdur fu'âd-ı sâgarı
- 7 Nûr-ı Hakk'dır hilkatiñ sen kim Habîbu'llâh'siñ
Nice 'âşık olmasın dîdârına ins ü perî
- 8 Yâ Resûllallâh seniñ ta' dâda gelmez 'âşıkıñ
'İşkîñ ile tolmuş âfâk-ı cihânıñ her yeri
- 9 Sen imâm-ı enbiyâ vü evliyâsıñ şübhesiz
Ümmet etmiş saña Mevlâ cümleten peygamberi
- 10 Hâtem-i hatm-i risâlet saña erdi vahy ile
Sensiñ ol haķan-ı zî-şân rüsl-ı dâd-âveri
- 11 Âsitân-ı bâb-ı ihsânında cem' olmuş hemîn
Bir gedâdır pâdişâhân-ı cihânıñ her biri
- 12 Nûr-ı Kur'an ile fer verdiñ cihâna ser-te-ser

- Eylediñ insānları küfr ü cehāletden beri
- 13 Cūş edince kā'inātı ğarķa-i raḥmet eder
Ebr-i luṭf u himmetiñ bir ķaṭresi baḥr ü beri
- 14 Mu' cizātıñ ķudreti 'ākilleri ḥayrān eder
Yek nazarda eyledi şakķu'l-ķamer engüşteri
- 15 Öyle bir iksir-i a'zamdır aña cānlar fedā
Rūşen etmiş ḥāk-i pāyin küḥlü çeşm-i ḥāveri
- 16 Yā Resūl'allāh ğubār-ı pāyine olmaz bahā
Olsa da nüh ķubbe-i eflāk memlū cevheri
- 17 Ey vücūd-ı nūr-ı Ḥaḳķ ve'y maḥrem-i Rabbi'l-felaķ
Dāver-i vālā nesak her dü cihāniñ bihteri
- 18 Da'vet etdi Ḥaḳķ seni ancak ḥarīm-i vaşlına
Lī me'allāhīde olduñ kā'inātıñ mefḥari
- 19 Maḥrem-i ḥalvet serāy-ı kibriyā olduķda hem
Kābe ķavseyne erişdi pāye-i bālā teri
- 20 *Ṭarfetü'l-ayn* içre erdiñ bezm-i ev ednāya sen
Oldu mi'rāciñ mübārek giydiñ 'ālī efseri
- 21 Ey kerīm-i pūr-himem ve'y ḥariş-i ḥayrū'l ümem
Şāḥib-i vālā-yı 'ilm şāri'leriñ ser-defteri
- 22 Kim mu'ādildir feşāḥatde belāġatde saña
Her 'ulūmuñ kenzi sensiñ nūr-ı Kur'ān gevheri

- 23 Sen haṭīb-i vahy-i tenzīl-i ilāhīsin şehā
Eylediñ nūr-ı vücūduñla müzeyyen minberi
- 24 Teng olur bu ḥāk-dān-ı ‘arşa-yı ‘ālem aña
Etmege luṭfuñ Burāk’ı bir nefes cevlan-geri
- 25 Vaşfıñ idrāk edebilmezler şabāḥ-ı ḥaşre dek
Bir araya gelse dünyānıñ bütün dāniş-veri
- 26 Haḫḫ bilür ancak anı ‘ilm-i beşer fehmedemez
‘Aḫla şıgmaz cevher-i zātıñ taşavvurdan berī
- 27 Aḫmed [u] Maḫmūd Ebe’l Kāsım Ḥabīb-i Kibriyā
Enbiyā vü evliyānıñ ser-firāzı serveri
- 28 Küfr ü şirki ref’ edip tevḥīdi i‘lān eylediñ
Sen tıyurduñ minber üzre ḥalḫa Allāh Ekber’i
- 29 Şöyle bir cüz’ü zemān içre vücūd-ı nāsdan
Maḫv kıldıñ ḥāl-i küfrü ebruvānıñ ḥançeri
- 30 Fetḫ ü nuşretde şehāvetde şecā’atde saña
Haḫḫ mu‘ādil eylemiş şāh-ı velāyet şafderi
- 31 Şīr-i Haḫḫ’dır sākī-i kevşer ‘Aliyye’l-Murtażā
Çekdi şiddetle kopardı tā ki bāb-ı Ḥayber’i
- 32 Ġazve-i Hendek’de kıldı Zūlfikār’ıñ tecrübe
Düşdü ḥāke bir uruşda ‘Amr u Abdūd’uñ seri

31 Ḥayber:Ḥayder M

- 33 Zūlfikār'ın arbına arşı siper kār eylemez
Düşmeniñ at at giyinse zırh-ı temür-i miğferi
- 34 Lāt ü Ğuzzā'dan kılıp taḥhīr Beytu'llāh'ı hem
Çekdi bām-ı Ka'be'den kırdı bütān-ı Āzerī
- 35 Leşker-i küffāra her bir ḥamlesi emvāc-ı yem
‘Asker-i İslām’ın oldu Şīr-i Ḥaḳḳ ser ‘askeri
- 36 Dāder etdiñ hem vaşı kıldıñ o zātı kendine
Emredip tā ümmet-i aşḥāba ḥubb-i Ḥayder’i
- 37 Čār-ı yārindir seniñ kim eylediñ ehl-i kisā
Murtażā vü Fāṭıma Şebbīr ile hem Şübber’i
- 38 Vāḳıf-ı sırr-ı ezeldir āl ü evlādıñ seniñ
Enbiyā-yı sālīfe olmuş mu‘ādil her biri
- 39 Ey Resūl-ı müctebā Maḥbūb-ı Rabb-i zül-‘aṭā
Olmayan mü’min saña a‘r-ı cehennemdir yeri
- 40 Ḥān-ḳāh-ı zātını ins ü melek eyler ṭavāf
Cümle maḥlūḳāt olup dīdārınıñ sevdāgeri
- 41 İstemezler sündüs-i Firdevs-i a‘lā olsa da
Ḥāk-i dergāhıñ olubdur ehl-i ‘ıṣḳıñ pisteri
- 42 Vaḳt-i vüştādır şalāt-ı farza eyle iḳtidā
Ḳıl münācāt u du‘ā geldi niyāzıñ demleri
- 43 Yā Resūl'allāh seniñ müştāḳınım leyl ü nehār

‘Afv edip cürmüm bağışla eyle luṭfuñ maẓharı

- 44 Na‘ t-ı pākiñ zikreder Hilmî Dede şubḥ u mesā
Olmuş iḥlāş ile āl-i ehl-i beytin çākeri
- 45 Ḥamdü’lillāh bende-i āl-i ‘abā’yım şıdḳ ile
Cān fedā-yı Kerbelā’yım ol Şeh’iñ ferman-beri
- 46 Āl ü evlādına olsun şad şalāt u şad selām
Āsmān-ı kudretiñ bunlar olubdur aḥteri
- 47 Olmaya zürriyyetinden bir zemān ḥālî cihān
Şöyle kim şābit ola bu kā’inātuñ miḥveri

5.1.2 MUSAMMATLAR

5.1.2.1 MURABBALAR

1

Müstef’ ilün Müstef’ ilün

- 1 ‘Āşıkıñım ben tā ezel
Ey dilber-i ‘ālî neseb
Sensin cihānda bî-bedel
Göñlüm seni eyler taleb
- 2 Ey kaḍḍ-i zibā māh-rū
Dil-beste dām-ı zülf-i bū
Gelmez göze aşlā yuḥu
Bîdāruñam her rüz ü şeb

1

M,16; Y,19

‘Āşıkıñım: Meftūnuñum M

- 3 ‘Aşkını beni hayrân eder
Gönlüm kuşun nālân eder
İki gözüm giryân eder
Luṭf et baña ey gonca-leb
- 4 Vaşlını baña eyle ‘aṭā
Cānım saña olsun fedā
Yokdur menend aṣlā saña
Bir bir aransa şark u ğarb
- 5 Ey şāhid-i ‘ālī-cenāb
Üftāde-gānını bī-hesāb
Ḥüsn ü cemālını āfitāb
Halk eylemiş anı Çalab
- 6 Kim görse sevmez vechini
Dünyāda ey dilber seni
Her bir lisānda ḥüsnünü
Vaşf etdiler ehl-i edeb
- 7 Maḥmūr-ı çeşm-i nergisiñ
‘Aqlını alır herkesiñ
Gülşende Dāvūdī sesiñ
Mest eyledi ‘uşşâkı hep
- 8 Â[lla]h için bir bāde şun
Nüş eylesün üftāde şun
Durma hemān sen sāde şun
Ey sākī-i bezm-i ıtarab
- 9 Yetdik şükür gül faşlına

Erdik a ın da a lına
Bezm-i  ar m-i va lına
C riyedir Bint 'l-  İneb

- 10 G l ende g l a  r ları 
Ne r eyle   anber b ları 
G ster hil l ebr ları 
 ev -i dile olsun sebep
- 11 Sensin zih   ulk-i  asan
Lu feyle ey   r n dehen
 ilm  gibi bir bendeden
Va lı  dir   etme    aceb

2

M stef  il n M stef  il n

- 1 Ey dil sa a n'oldu   aceb
Bu  ıldı ı  z r n nedir
  ler durursu  r z u  eb
Evr d   ez ar n nedir
- 2 Y r ol sa a sen ey g   l
N   eyle d 'im c m-ı m l
Her bir ya ın bost n-ı g l
 ncitdigin   r n nedir
- 3  ub n  dehr n b -ve  
Sen sev seni y r ol sa a

2
M,22-23;Y,39

Rü 'yet edip vech ü liķā
Ėayr ile bāzārīñ nedir

4 Zülfü ķaralar çok durur
Lākin vefāsı yok durur
Her ġamzesi bir ok durur
Ėarşu siperdārīñ nedir

5 Luţf edecek Sübhān saña
Derdiñ olur dermān saña
Cānın durur cānān saña
Maţlūb olan yārīñ nedir

6 Sensin vücūd-ı şeş cihet
Si vü dü ile bist ü heşt
Cismiñdedir eflāk-ı heft
Devvār-ı aķtārīñ nedir

7 Bu 'ālemi kimdir ķuran
Kimdir bakiş zevķin süren
Kim işiden kimdir ġören
Çeşmiñde envārīñ nedir

8 Bu 'ālem-i ekvāna bakiş
Olmuş seniñçün cümle ġalk
Ėaķķ'ı ararsañ sende Ėaķķ
Özge taleb-kārīñ nedir

9 Nefsiñ bilen Ėaķķ'ı bilir
Şanma tehī ġayrı ġörür
Ėaķķ'dan gelen Ėaķķ'a yürür
Bu seyr ü seyyārīñ nedir

- 10 Ersen de şūfî vaḥdete
Aldanma ḳāl ü keşrete
Ḳulluḳsa Rabbü'l ʿizzete
Bu kibr ü eṭvārıñ nedir
- 11 Gel gir ḥaḳīḳat iline
Tā kim saña Ḥaḳḳ biline
Al zıkr-i Ḥaḳḳ'ı diline
Ḥaḳḳ'dan diger kārın nedir
- 12 Gel mā-sivādan ḥubbu kes
Ayrılma Ḥaḳḳ'dan bir nefes
Allāh bes bākī heves
Bu nefis-i emmāreñ nedir
- 13 Allāh ola her bir işiñ
Terk eyleyip ğıll u ğışıñ
Mürşid düzeldir yañlışıñ
Vārīyyetiñ vārıñ nedir
- 14 Mürşid gerekdir ādeme
Tā kim erişe bu deme
Kim girmeyen āyīn ceme
Bilmez ki iḳrārıñ nedir
- 15 Ḥilmī ḥaḳīḳat beglerim
Taʿrīf-i ḥikmet eylerim
Ḥaḳḳ işidip Ḥaḳḳ söylerim
Ey zāhid inkārın nedir

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

- 1 Men 'Alī vaşşafiyım vaşfım budur leyl ü nehār
Okurum bu ismi zıkr ü fikrim oldur her ne var
Yād edip nāmıñ bu elfāz ile hem perverdigār
Lā fetā illā 'Alī lā seyfe illā Zülfikār
- 2 Lā fetā illā 'Alī'dir cānda cānānım benim
Nefhasıdır ol Şeh'in cismimdeki cānım benim
Dā'imā bu nuṭṭ olup vird-i süḥandānım benim
Lā fetā illā 'Alī lā seyfe illā Zülfikār
- 3 *Laḥmike laḥmī* Muḥammed'le 'Alī nūr-ı eḥad
Nūr-ı ḥazret ḥalk olunmuşdur bular Ḥayyü'l-ebed
Söyleyipdir ol Şeh'in şânında Allāhu's-Şamed
Lā fetā illā 'Alī lā seyfe illā Zülfikār
- 4 Mihr-i 'ıṣkıñdır seniñ 'aşıklara imān ü dīn
Ka'be-i vechiñ olupdur kıble-i ehl-i yakīn
Zülfikārıñdan 'ayān oldu nice sırr-ı mübīn
Lā fetā illā 'Alī lā seyfe illā Zülfikār
- 5 Yā 'Alī yā nūr-ı Ḥaqq yā Eba'l-Ḥasan yā Ebā't-Turāb
Ḥall-i müşkil server-i dīn şāfi'-i yevmi'l ḥisāb
Zikreder vaşfım seniñ söyler ḥaḳıḳat dört kitāb
Lā fetā illā 'Alī lā seyfe illā Zülfikār
- 6 Zāt-ı pākiñ şânına nāzil olubdur *hel etā*
Şerḥidir nūr-ı cemāliñ āyet-i şemsü'd-dühā

Küntü kenziñ gevherisiñ cāmi‘i *kul innemā*
Lā fetā illā ‘Alī lā seyfe illā Zūlfikār

- 7 Yer ü gök ins ü melek cinn ü vuḥūṣ vü hem ṭuyūr
Her biri ḥālī dilince çağırıpdr yā Ğafūr
Vird edip söyler bu nuṭḡu *Hāzihi cennātı ḥūr*
Lā fetā illā ‘Alī lā seyfe illā Zūlfikār

- 8 Ḥilmī’yem kemter kemīn ancaḡ ‘Alī ferrāşıyım
Bende-i Āl-i ‘abāyım zümre-i Bektaşiyım
Eylerim medhiñçün ol Şāh’ın ki Kızılbaşiyım
Lā fetā illā ‘Alī lā seyfe illā Zūlfikār

4

Müfte‘ilün Fā‘ilün

- 1 Düşdü gönül şehrine
Nār-ı muḥabbet yanar
Şanma o nār üstüne
Şu dökülünce söner
- 2 Āteş-i ‘ışḡ-ı Ḥudā
Bulmaz ebed inṭifā
‘Āşık-ı Ḥaḡḡ dā’imā
Sīnesi biryān döner
- 3 Pīr eşigiñ dervīşi
Ḥaḡḡ’a verir her işi
Dā’im eder cünbüşü
Bāde-i ‘ışḡa ḡanar

8c ki: -M

4

M,36;Y,56

- 4 ‘Āşık olanın özü
Birdir özüyle sözü
Nereye baksa gözü
Hâzret-i Hakk’ı añar
- 5 ‘İşk ola ol dervîşe
Düşmez ebed teşvîşe
Cû‘ -yı melâmet-keşe
Mâ’ide gökden iner
- 6 Mecnûn’un öz aşına
Derd ile göz yaşına
Lâne yapıp başına
Murğ-ı maḥabbet konar
- 7 Hilmî itâ‘at ile
Hakk’a ‘ibâdet ile
Nâr-ı maḥabbet ile
Benligi yakmak hüner

5

Müfte‘ilün Fâ‘ilün

- 1 Gel beri ey merd-i Hakk
Hakk’a giden rāhı gör
Añla vücūd-ı muṭlaḳı
Muṭlaḳ olan şāhı gör

- 2 Eyle naẓar ‘āleme
Tā eresin bu deme
Secde kılıp ādeme
Emr-i ilāllāhı gör
- 3 Cümle vücūd içinde
Kalb-i su‘ūd içinde
Her dem sücūd içinde
Hāzret-i Allāh’ı gör
- 4 Bezm-i vişāle gelen
Hüsn-i kemāle eren
Mısr-ı dile hükmeden
Yūsuf olup cāhı gör
- 5 Birlik içinde hemīn
Mīm ile bir oldu ‘ayn
Dedi aña ki hāteyn
Şems u duḡā māhı gör
- 6 ‘Aşk ile bir et diliñ
Besle bu cān bülbulüñ
Bekle ḡaḡīḡat gülüñ
‘Arşa çıkan āhı gör
- 7 Hilmī’yi āşüfte ḡāl
Eyleme gel kıl u kāl
İster iseñ sen kemāl
Mürşid-i āgāhı gör

Mef'ûlû Fā' ilātûn

- 1 Necî-i İmām-ı nāşır
Şāh Muḥammed Bāķır
Nesl-i Betûl-i ṭāhir
Şāh Muḥammed Bāķır
- 2 Rāh-ı hudāya rehber
Âl-i Nebî Ḥayder
Genc-i 'ulūma maẓhar
Şāh Muḥammed Bāķır
- 3 Evc-i semāda encüm
Nūr-ı 'uyûn-ı merdüm
Zât-ı imām-ı pencüm
Şāh Muḥammed Bāķır
- 4 Feyz-i felāḥa menba'
Faẓl-ı kerîmi evsa'
Fevz-i necāta merci'
Şāh Muḥammed Bāķır
- 5 Mihr-i münîr-i ḥāver
'Abd-i ilāha yāver
Mülk-i cihāna dāver
Şāh Muḥammed Bāķır
- 6 Ḥüsn-i ḥişāle mālîk
Rāh-ı Hudāya sālîk
Rûz u leyālî nāsîk

Şāh Muḥammed Bākır

7 Faḥr-i güzīn-i ümmet
Tāc-ı şerīf-i devlet
Āl-i Resūl-i rahmet
Şāh Muḥammed Bākır

8 Şulb-i imām-ı ma‘ sūm
Zāt u şıfātı mazlūm
Oldu şehīd-i mesmūm
Şāh Muḥammed Bākır

9 Ḥilmī bir ‘ āciz bende
Ḥubb-i fū ‘ ādım sende
Nūr-ı ḥayātım sende
Şāh Muḥammed Bākır

7

Hece (6+5) 11

1 Ḥorāsan şehrinden zuhūr eyleyen
Ḥünkār Ḥācī Bektaş Velī pīrimdir
Gelip Rūm diyārıñ pūr nūr eyleyen
Ḥünkār Ḥācī Bektaş Velī pīrimdir

2 Gögercin ṭonunda pervāz eyledi
Gelip Rūm erleri niyāz eyledi
Tevellā remzine āğāz eyledi
Ḥünkār Ḥācī Bektaş Velī pīrimdir

⁷
M. 38;Y,58

- 3 Binip Atkaya'ya şāhım yürüten
Beş taşı hem anda şāhit getüren
Hamīr gibi kara taşı yoğuran
Hünkār Hācī Bektaş Velī pīrimdir
- 4 Burhān istediler o dem pīrimden
Aķ dedi aķ pınar aķdı yoķ iken
Avcunda gösteren nūrdan yeşil beñ
Hünkār Hācī Bektaş Velī pīrimdir
- 5 Pīrim nesli işnā 'aşer degil mi
Kuldur kapısında bu kemter Hilmī
Muḥammed 'Alī'niñ vāriş-i 'ilmi
Hünkār Hācī Bektaş Velī pīrimdir

8

Hece (6+5) 11

- 1 Hākīkat cem'ine dāḥil olanlar
Tevellā sırrına belī dediler
Hāķķı 'ayne'l yakīn bunda görenler
Ehl-i beyte nūr-ı celī dediler
- 2 Cümle evliyāniñ oldu serveri
Yedinde gösterip yeşil enveri
Horasan pīrleri Rūmuñ erleri
Hünkār Hācī Bektaş Velī dediler
- 3 Mürşidiñ pendini cān ile duyup
Muḥammed 'Alī'niñ dāmeniñ tutup
Yedullāhi fevķa eydihim deyip

El ele el Hakk'ın eli dediler

- 4 İkrār verdim Hilmî dönmem ebedî
Kalbimde uyandı şem'-i Ahmedî
Öz tenimde gördüm Hayy u Şamed'i
Gördüğüm didāra 'Alî dediler

9

Hece (6+5) 11

- 1 *Semme vechu'llāha* 'aşık olanlar
Nūr-ı muhabbetle kalbi celīdir
'Ahd u peymānına şādık olanlar
Şābit kadem tırmağ tā ezelīdir
- 2 Aldık naşībimiz bāb-ı 'Alî'den
Meydān-ı erkān se yencelīden
Şıdık ile tutmuşum dest-i velīden
El ele el Hakk'ın kudret elidir
- 3 *Lā fetā illāmız* 'Alî'dir ol şāh
Çağırdı *edriknī benī* āle
Zikrim fikrim dā'im elhamdülillah
Kalbimde evradım nād-ı 'Alî'dir
- 4 Hāk-i pāy olmuşum āl-i 'abāya
Bendeyim şıdık ile ehl-i vefāya
Sālikim Hilmiyā rāh-ı Hüdā'ya
Pirim Hünkār Hācī Bektaş Velī'dir

Mefā‘ ilün Mefā‘ ilün Mefā‘ ilün Mefā‘ ilün

- 1 Bi-ḥamdi’llāh ezelden mü’minīn-i Muşţafā’yız biz
Gürūh-ı bende-i ḥaşş-ı ‘ Aliyye’l-Murtaza ’yız biz
Muḥibb-i muḥliş-i ḥubb-i Ḥasan ḥulku’r-Rıza’yız biz
Fedā-yı şu‘le-i ‘ışk-ı Ḥüseyn-i Kerbelā’yız biz
- 2 ‘Alī Zeyne’l-‘Abādır seyyidü’s-sücādımız el-ḥaḳḳ
Ġubār-ı pāyidir kuḥl-i ‘uyūn-i ‘āşıkān ancak
Muḥammed Bāḳır’ın nūrundan erdi dillere revnaḳ
Füyūz-ı āl-i Yasīn ile dā’im pür-şafāyız biz
- 3 İmām-ı Ca‘ferü’ş-Şādık imām-ı muḳtedāmızdır
Sulūk-i rāh-ı Ḥaḳḳ’da mürşid-i ālī hüdāmızdır
Ezelden Musā-yı Kāzım Velīyy-i pişvāmızdır
‘Alī Musā Rızā bābında bir kemter gedāyız biz
- 4 Taḳīdir teşnegān-ı feyz-i Ḥaḳḳ’a sākī-i kevşer
Naḳīdir zümre-i nācilere mişbāḥ-ı pür-enver
Semāvat u zemine verdi revnaḳ āl-i peygamber
Münevver ḳalbe mālīk bende-i āl-i ‘abāyız biz
- 5 Ḥasan’ül ‘Askerī’dir taḥt-ı dilde şāhımız her gāh
Muḥammed Mehdī-i şāhib-zemāndır hādi-i āgāh
‘Uluvv-ı cāhımızdır çāker olmak anlara bi’llāh
Ġulām-ı ehl-i beytiz ḥamdü’lillāh etkıyāyız biz

- 6 Gül-i gül-zār-ı vaḥdet ḡoncesidir çār-deh ma‘ şūm
Velāyet bāḡınıñ ezhārıdırlar zāde-i maḡlūm
Meveddet anlara cān u ḡōñūlden bizlere mersūm
Ḥulūş-ı ‘ ıřķ ile dil-beste-i nūr-ı liḡāyız biz
- 7 Erenler serveridir pīrimiz Ḥünkār Ḥācī Bektaş
Fedādır yoluna Ḥilmī Dede bin cān ile bin baş
Sülūk et rāhına sen de dilerseñ rāh-ı Ḥaḡḡ kardaş
Ṭarīḡat ehlīyiz ḡidmet-keşān-ı evliyāyız biz

11

11’li Hece (6+5)

- 1 Erenleriñ meydānında şıdķ ile
Allāh Allāh illallāhdır zikrimiz
Evrādımız budur dā‘ im ‘ ıřķ ile
Zāt-ı ilāhidir bizim fikrimiz
- 2 Cemī‘ -i kā‘ ināt nūr-ı vaḥdetdir
Mürşide erişmek Ḥaḡḡ’a vuşlatdır
Mü ’min olanlara bu bir devletdir
Ḥamd olsun Ḥudā’ya vardır şükrümüz
- 3 Āl-i Muḡammed’dir cismimizde cān
On iki imāmla on dört ma‘ şūmān
Ezelde etmişiz onlara imān
Günden güne artar bizim mihrimiz
- 4 Şems Muḡammed’in māhı ‘ Alī’dir
Cümle velīleriñ şāhı ‘ Alī’dir
Ḥaḡḡ’a gider Ḥilmī rāh-ı ‘ Alī’dir

11
M. 44;Y,63

Burc-i Hakk'dan toğdu mäh u bedrimiz

12

11'li Hece (6+5)

- 1 Bir kişi hilkatde kem-mäye olsa
Bin naşihat etseñ söz kabül etmez
‘Işk-ı haķikiden bī-vāye olsa
Göñül hazz eylemez öz kabül etmez
- 2 İ‘timād olunmaz nā-dān sözüne
Mu‘tabık degildir sözü özüne
Hiçbir an münkir münāfık yüzüne
Bağmağa hāşılı göz kabül etmez
- 3 Zāhidler zühd ile miřāl-i hardır
‘Āşıklar tālīb-i vech-i dildārdır
Gül-zār-ı maħabbet her dem bahārdır
Aña hazān ermez güz kabül etmez
- 4 Mü‘miniñ kalbinde olmaz kīnesi
Çirk-i enfüsiden ‘ārī sīnesi
Öyle bir şāfdır ki dil āyīnesi
Hilmiyā zerrece toz kabül etmez

13

11'li Hece (6+5)

12

M, 45;Y,62

13

M, 45-46; Y,71

- 1 Şüretde gedâyız sîretde şâhız
Kânâ‘ at mülkünün sulţânıyız biz
Hakîkat burcunda bedr ile mâhız
Leyle-i mi‘ râcın tâbânıyız biz
- 2 ‘İlm-i ledün okudur bizim velîmiz
Haḵk deyip Haḵk söyler bizim dilimiz
İçirdi bâde-i ‘ışkı ‘Alî’miz
Sâkı-i kevşer’in mestânıyız biz
- 3 Zâhid dese bize ne ğam Kızılbaş
Nağşını almağda olmuşuz nağkaş
Pîrimiz Hünkâr’dır hem Hâcî Bektaş
Erenler bâbının kurbânıyız biz
- 4 Tevellâ kılmışız âl-i ‘abâya
Râzıyız miñnet ü derd ü belâya
Hilmiyâ yüz sürüp Manşûr Baba’ya
Bende-i Şâhkulu Sulţân’ıyız biz

14

11’li Hece (6+5)

- 1 Hemîşe sözümüz derde şâfidir
Çün Hazret-i Hızr’ın kardaşıyız biz
Esrâr-ı hakîkat bizde maḥfidir
Ehl-i maḥabbetin sırdaşıyız biz

- 2 ‘Işk-ı mecāziden geçmişiz bizler
Cām-ı ḥaḳīḳati içmişiz bizler
Ḥaḳḳ ile bâtlı seçmişiz bizler
Gürüh-ı nācīyiz Bektaşiyiz biz
- 3 Ḥilmīyā dervīş-i derd-mend olup
Terk ü tecrīd içre dil-pesend olup
‘Urvetü’l-vuşḳaya miyān-bend olup
Dergāh-ı ‘ālīnin ferrāşıyız biz

15

11’li Hece (6+5)

- 1 Mü’miniz imān-ı yakīnımız var
Biz Muḥammed ‘Alī bendeleriyiz
Göñülde Qur’ān-ı mübīnımız var
Biz Muḥammed ‘Alī bendeleriyiz
- 2 Āl-i Muḥammed’le Qur’ān -ı ‘Azīm
‘İnd-i ilāhīde tev’emdir ‘amīm
İkrār u ‘ahdimiz böyledir ḳadīm
Biz Muḥammed ‘Alī bendeleriyiz
- 3 Qur’ān’la ehl-i beyt nūr-ı vāḥiddir
‘İbādu’llāha bunlar mürşiddir
İmān eden mü’mīn hem muvaḥḥiddir
Biz Muḥammed ‘Alī bendeleriyiz
- 4 Hünkār Ḥacī Bektaş Velī Pīrimiz
Balım Sultān olup dest-gīrimiz
Ḥazineye mālīk eñ faḳīrimiz

Biz Muḥammed ʿ Alī bendeleriyiz

- 5 Ḥilmiyā envār-ı ʿ ışk ile ʔolduk
Añladık nefsimiz Mevlā'yı bulduk
Cümle mezāhirle yek vücūd olduk
Biz Muḥammed ʿ Alī bendeleriyiz

16

11'li Hece (6+5)

- 1 Burc-ı ḥaḳīkatden ʔoĝdu māhımız
Şemʿ -i maḥabbetiñ yanıklarınız
Ḥünkār Ḥācī Bektaş Velī şāhımız
Biz Rūm ābdāllarıñ nāṭıklarınız
- 2 Ehl-i ʿ ışkıñ dā'im yanar çerāĝı
Yakīn olur ʿ ışk ehliniñ ıraĝı
On iki İmām'dır ʿ ışkın duraĝı
On iki İmām'ın ʿ āşıklarınız
- 3 Muḥammed Muştafā cānānımızdır
ʿ Aliyye'l-Murtaḫa öz cānımızdır
İmām Ḥasan Ḥüseyn imānımızdır
Ezelden añların Vāmıklarınız
- 4 ʿ Alī Zeynel ʿ Abā Bāḳır u Caʿ fer
Kāzım Rızā Taḳī Naḳī vü ʿ Asker
Muḥammed Mehdi'dir ʿ āleme rehber
Ḥilmiyā anlarıñ sādıklarınız

17

7'li Hece

- 1 Ne eyleyim ben cānı
Baña cānānım gerek
Terk etmişim cihānı
Baña cānānım gerek
- 2 Göñül dünyādan geçdi
Bāğ-ı 'uqbādan geçdi
Cümle sevdādan geçdi
Baña cānānım gerek
- 3 Bīdār ile rü'yāda
Dünyāda ve 'uqbāda
Olmuş göñül üftāde
Baña cānānım gerek
- 4 Şūretde ve sīretde
Cümle cihān hayretde
Vuşlat ile ülfetde
Baña cānānım gerek
- 5 Cānān gerek cān ile
Cān gerek cānān ile
Şūret-i Raḥmān ile
Baña cānānım gerek
- 6 Gece gündüz gözümde
Ḥilmī gizli özümde
Zikretdigim sözümde
Baña cānānım gerek

Müsteʿilün Müsteʿilün

- 1 Şāhib-i genc-i aḥadī
Menbaʾ -i zūʾl ʿaṭā Hüseyn
Mālik-i sırr-ı Aḥmedī
Vāşıl-ı Kibriyā Hüseyn
- 2 Şāh-ı şehīd-i Kerbelā
Çeşm-i Betül-i Muşafā
Nūr-ı çerāğ-ı enbiyā
Nokṭa-yı Murtaza Hüseyn
- 3 Vāriş-i ʿilm-i nebevī
Zāde-i hem Murtaza vī
Şuʿle-i verd-i Rizavī
Enver-i ḳul kefā Hüseyn
- 4 Tıfl-ı güzīn-i şāh-ı dīn
Ḥādīmī Cibrīl-i Emīn
Ḳible-i zāt-ı kāmīlīn
Mefḥar-ı evliyā Hüseyn
- 5 Dāver-i dārā-yı cihān
Şems-i ziyā-yı āsumān
Server-i her ins ile cān
Ḥāmī-i etkīyā Hüseyn
- 6 Oldu saña cāy-i ḳadīm

Küngüre-i ‘arş-ı ‘azîm
Seyyid-i şübbân-ı na‘îm
Şâhid-i aşdikâ Hüseyin

- 7 Bint-i Resûl mâderi
 Hasan-ı şehîd dâderi
 Zeyneb-i nefise h‘aherî
 Kîdve-i aşfiyâ Hüseyin
- 8 Sen şeh-i kevn iken vahîd
 Olmuş iken zât-ı sa‘îd
 Kıldı saña nice Yezîd
 Bunca cefâ revâ Hüseyin
- 9 Düşdü Yezîdler hasede
 Kıydı ‘uyûn-ı Aḥmed’e
 La‘net o ḥinzîr ebede
 Eylediler ezâ Hüseyin
- 10 Âlini evlâdını hep
 Küşte edip teşne-leb
 Oldu Yezîd aña sebeb
 Etmediler ḥayâ Hüseyin
- 11 Hazret-i Zeyneb o zemân
 Dedi ki ey faḥr-i cihân
 Ḥâke düşübdür o cüvân
 Sevgili pür-vefâ Hüseyin
- 12 Hakk’dan umar mı rahmeti
 Kılca eden meşakkati
 Kesb edinir o la‘neti

Saňa eden cefâ Hüseyn

- 13 Seňsin imâm-ı muqtedâ
Saňa vücûb-keş iktidâ
Kıldı ‘aceb cefâ saňa
Ümmet-i bî-vefâ Hüseyn

- 14 Hilmî-i şerm-sârına
Luţfedip âh u zârına
Cedd-i büzürg-vârına
Eyle beni recâ Hüseyn

19

8’li Hece

- 1 Velîyy-i Hâzret-i Hâlîk
İmâm-ı Ca‘ ferü’ş-Şâdîk
‘Ulûm-ı ‘âlîye nâtîk
İmâm-ı Ca‘ ferü’ş-Şâdîk
- 2 Hâķîķat rāhına rehber
Naķib-i āl-i Peyğamber
Hafid-i sāķi-yi kevşer
İmâm-ı Ca‘ ferü’ş-Şâdîk
- 3 Ledün esrārına ‘ārîf
Rumûz-ı ma‘ nāya vākîf
Cemî-i müşkül-i kâşîf
İmâm-ı Ca‘ ferü’ş-Şâdîk

18

13 Seňsin:seniñ M, iktidâ:ibtidâ M

19

M, 56; Y,100-101

- 4 Velāyet mülkünüñ şāhı
Sa‘ ādet burcunuñ māhı
Muhibbānıñ penāh-gāhı
İmām-ı Ca‘ ferü’ş-Şādık
- 5 Tecellî naḥliniñ ṭuru
Kelām-ı ḥikmetiñ nūru
‘Ulūmuñ kenz-i ma‘ mūru
İmām-ı Ca‘ ferü’ş-Şādık
- 6 Erenler cem‘ ine mişbāḥ
Ma‘ ārif bābına miftāḥ
Uşūlü eyleyen ıslāḥ
İmām-ı Ca‘ ferü’ş-Şādık
- 7 Şerī‘ at ḥükmüne ḥādī
Ṭarīkat cem‘ ine bādī
Hidāyetle veren şādī
İmām-ı Ca‘ ferü’ş-Şādık
- 8 Ezel kavlinde şādıkdır
Beyānātı veşā’iḳdir
Kelāmu’llāhı nāṭıkdır
İmām-ı Ca‘ ferü’ş-Şādık
- 9 ‘Alī Ḥilmī Dede her gāh
Baña ancaḳ budur şeh-rāh
İmāmımdır benim billāh
İmām-ı Ca‘ ferü’ş-Şādık

11'li Hece (6+5)

- 1 Zāhidā da‘vā-yı ‘irfān eyleme
‘Āriflik sırrına ermeden evvel
Beyhūde ‘ahd ile peymān eyleme
Erenler cem‘ine girmeden evvel
- 2 Ma‘rifet gencīdir şāh-ı cihānıñ
Şerī‘at ʔarīkat bābıdır anıñ
Haqīkat derdine baş ile cānıñ
Vermezler naqdini vermeden evvel
- 3 Muḥibb ol şıdk ile āl-i ‘Alī’ye
Pīr Hūnkār Hācī Bektaş Velī’ye
Hilmiyā ikrārım Ḥayy ü Celī’ye
Ecsām-ı ‘unşurum vermeden evvel

11'li Hece (6+5)

- 1 İlişme ḥātır-ı ‘uşşāka vā‘iz
Mülk-i mücessem-i kübrādır göñül
Müsem mā sırrına oldur muḥāfız
Genc-i mükerrrem-i esmādır göñül

- 2 Göñüldür maḳsad-ı a‘ lā vü ednā
Göñüldür sarāy-ı tende kibriyā
Göñüldür Ka‘be-i ‘arş-ı mu‘allā
Beyt-i mu‘aẓẓam-ı Mevlā’dır göñül
- 3 Şerī‘at ẓarīḳat sırr-ı ma‘rifet
Ḥaḳīḳat gīzlidir hem anda ḥikmet
Ḥilmiyā ol eve gel eyle ḥidmet
‘Işḳ-ı müsellem-i ihdādır göñül

22

11’li Hece (6+5)

- 1 Gülşende ḡonceler mest-i nāz iken
Feryādı bülbüle ta‘līm eyledim
Bu göñlüm derd ile nefḥa-sāz iken
Nevā-yı ‘ışḳ ile taḳṣīm eyledim
- 2 Ferş-i rāḥ eyledim bir yāre yüzüm
Sürünce ḳadem-i dil-dāra yüzüm
Ḳalmaya rāḥında āvāre yüzüm
Ḥāk-i ḳudümünü telṣīm eyledim
- 3 Ṭūfān-ı şehvetden rehā Ḥilmī’sin
Ġarḳ-āb-ı nefis eder hevā kimisin
Deryā-yı ‘ışḳ içre göñül gemisin
Bir güzel ḳapūdāna teslīm eyledim

23

22

M. 66;Y,129

23

M. 69-70;Y,129

11’li Hece (6+5)

- 1 Hakk Muhammed ‘ Alî kurretü’l ‘ aynım
 Emân yâ Hasan’im meded yâ Hüseyin’im
 İkrâr ü imânım Şâh Hüseyin’im
 Emân yâ Hasan’im meded yâ Hüseyin’im
- 2 ‘ Alî Zeynel ‘ Abâ Bâkır ü Ca‘ fer
 Cennet-i a‘ lāda sâkî-i kevşer
 Âl-i Muhammed’dir şâfi‘ -i maḥşer
 Emân yâ Hasan’im meded yâ Hüseyin’im
- 3 Mūsā-yı Kāzım’dır penâh-gâhımız
 Hakk’a giden Hakk’dır toḡru rāhımız
 Biz bendeyiz anlar pâdişāhımız
 Emân yâ Hasan’im meded yâ Hüseyin’im
- 4 ‘ Aliyyü’r-Rızā’dır kıble-i ḥâcet
 Muhammed Takî’dir nūr-ı hidāyet
 ‘ Aliyyü’n-Nakî’dir şāhib-i kerāmet
 Emân yâ Hasan’im meded yâ Hüseyin’im
- 5 Hasanü’l ‘ Askerî Ka‘ be-i ‘ irfân
 Muhammed Mehdi’dir şāhibü’z-zemân
 Âl-i Muhammed’dir derdlere dermân
 Emân yâ Hasan’im meded yâ Hüseyin’im
- 6 Faḥr-i risaletdir öz dedeleri
 Ḥadîcetü’l-Kübrâ hem ceddeleri
 Fâtîmetü’z-Zehrâ vâlideleri
 Emân yâ Hasan’im meded yâ Hüseyin’im

- 7 On iki imāma bendeyiz bende
Anlarıñ ‘ışkıyla göñlümüz zinde
Ḥubb-ı Sıbṭeyn ile olduḡ ferḡunde
Emān yā Ḥasan’im meded yā Ḥüseyn’im
- 8 Pīrim Ḥācī Bektaş evlād-ı Ḥayder
Āl-i Muḥammed’den toḡdu ol gevher
Ḥilmī Dede Pīr’im ‘uŝŝāḡa rehber
Emān yā Ḥasan’im meded yā Ḥüseyn’im

24

7’li Hece

- 1 Sevdi göñül bir güzel
Beym-i cüvān içinde
Gevher-i ‘ıŝḡ-ı ezel
Cism ile cān içinde
- 2 Ḥüsn ü cemāli gibi
‘Akl ü kemāli gibi
Ruḡları ālī gibi
Yok bu zemān içinde
- 3 Ḥilḡati ḡulḡ-i cemīl
Ḳāmeti Ṭūr-i celīl
Lebleridir selsebīl
Bāḡ-ı cihān içinde

- 4 Dişleri drdnedir
Dnyda bir dnedir
Dil aa pervnedir
şem[ ] -i sözün i inde
- 5  Işkı baa cn idi
Glm aa  an idi
Kendisi cnn idi
Bezm-i hbn i inde
- 6 Gr felegi ne'yledi
Rişkine el vermedi
 Aksine devreyledi
Naĥs-ı  ırn i inde
- 7 h bu zlim felek
 Aksine devredecek
Kaşki yıķılsaydı tek
Kevn  mekn i inde
- 8 Ol mehi bir şeb hemn
Zlm ile bir zlimn
Etdi şehd ngehn
Ehl-i dvn i inde
- 9 Ėayf kim ol nev-cvn
Olmadan z kmrn
 ıķdı cihndan hemn
Ėn-ı revn i inde

- 10 Şarınıp ol gül-beden
 Cismine ḥūnīn kefen
 Şolmuş ol gonce-dehen
 Gülşen-i fān içinde
- 11 Tenden olup rūḥudur
 Gül gibi ol vech-i nūr
 Ḥāk-i mezārda yatur
 Gövdesi ḳan içinde
- 12 Etdi behište sefer
 İçdi şerāb-ı kevşer
 Ḥūriler ile gezer
 Ḳaşr-ı cinān içinde
- 13 Şimdi giyip ḥulleler
 Zevḳ edip oynar güler
 Cenneti seyrān eder
 Bākī mekān içinde
- 14 Pīrime ‘āşık idi
 Mürşide lāyık idi
 ‘Ahdine şādık idi
 Merd-i imān içinde
- 15 Āh ederim āh u āh
 Hecr ile bī-iştibāh
 Olmada ḥālim tebāh
 Beyt-i aḥzān içinde
- 16 ‘Işk ile āşüfteyim
 Derd ile ālüfteyim

Eşk ile nā-ḥufteyim
Zār ü fiğān içinde

- 17 Fūrkat-i cānān ile
Ḥasret ü hicrān ile
Ḥilmī bu efgān ile
Kaldı duman içinde

25

Müfte‘ilün Fā‘ilün Müfte‘ilün Fā‘ilün

- 1 Bār-ı ğam-ı yār ile kaddim olup ḥamīde
Etmege ifşā-yı rāz oldu göñül remīde
- 2 Nice zemān sīnede ‘ışķını kıldım nihān
Rāh-ı maḥabbetde eşkim olupdu revān
Geceleri şubḥa dek gizli ederdim fiğān
Olmaya aña raķīb şāyed olup şinīde
- 3 Seyr-i gülsitān için her kaçan etseñ ḥurām
Pāyine tek ermeye gerd-i kelāl ey hümām
Ḥāk-i reh-i maķdemiñ etmede isķā müdām
Ḥavż-ı sirişk içinde fişķiyedir dü dīde
- 4 ‘Āşıkı iḥyā eder şoḥbet-i dil-cūlarıñ
Bezme tarāvet verir sünbül-i hoş-būlarıñ
Bir gün olur қоқlarınız biz de o ğisūlarıñ

Rabṭ kılıp ḳalbimiz silsile-i ümīde

- 5 Zār ü nizār olduğum ol gül-i ra‘ nā tıyup
Dīde-i pūr-ḥūndan girye-i eşkim silip
Ḥālet-i heyecānıma luṭf ile şefḳat ḳılıp
Eyledi ol mehlikā vuşlatına resīde
- 6 Merḥamet etmiş o yār ḥāline bu ğam-keşīñ
Cān u ser olsun fedā ‘ ışıḳına ol dil-keşīñ
Ḥilmī edipdir du‘ ā ‘ ömrüne sen meh-veşīñ
Biñ yaşa ey sevdigim ḥüsnüñ olup ferīdim

26

11’li Hece (6+5)

- 1 Göñül gel seniñle bir iş edelim
Cümle işler gerü ḳalsun o demde
Özümüz dervīş-i derd-mend edelim
Erenler erkānı āyīn-i cemde
- 2 Şerī‘ at bābına pās-bān olup
Ṭarīḳat şehrinde ḥanedān olup
Ma‘ rifet mülküne reh-revān olup
Ḥaḳīḳat taḥtına şāh ol şiyemde
- 3 Hilmiyā eyle gel Ḥaḳḳ’a tevekkül
Ḥazret-i Şebbīr ü Şübbet dü sünbül
Gül-zār-ı ‘ aşḳ içre olaldan bülbül
‘ Aḳl u fikrim ḳaldı ol ğonce femde

11'li Hece (6+5)

- 1 İsm-i pāk-i zāt-ı āl-i 'abāyı
Dest-i kudret yazmış 'arş-ı Raḥmān'da
Ol ismiñ nūrundan verdi ziyāyı
Cümle mevcūdāta iki cihānda
- 2 Āl-i 'abā için ḥalk oldu bī-şek
Dünyā ile 'uḳbā cennāt ü melek
Yüzü şuyu ḥürmetine nüh felek
Var oldu deyincek Ḥaḳḳ bir anda
- 3 Şefkat-i şāfi' -i maḥşer isterseñ
Luṭf u mürüvvet-i Ḥayder isterseñ
'Ālemde bī-bahā gevher isterseñ
Genc-i Ḥaḳḳ'ı ara ḳalb-i vīrānda
- 4 On iki imāmla on dört ma' sūmān
Ehl-i cennet içre seyyid-i şübbān
Sāḳī-i kevşerdir bunlar bī-gümān
Mü'minleri sīr-āb eder cinānda
- 5 *Ṭaha ve hel etā* sūresi geldi
Ehl-i beytin vaşfin beyān eyledi
İnnemā yurīdu 'llāh söyledi
Ḳul lā es 'elukum dedi Ḳur'ān'da
- 6 Ḥaḳḳı 'ayne'l-yakīn görmek isterseñ
Ehl-i beytin ḳatārına ḳatārlan

‘İlm-i ledünne ereyim derseñ
İkrār ver imān al gel bu meydānda

- 7 Nüşa-yı kübrādır vücūd-i ādem
Aḥsen-i takvīme mazhar olmuş hem
Ḥilmiyā anıñ-çün niyāz eylerem
Nūr-ı ḥaqqı gördüm vech-i insānda

28

11’li Hece (6+5)

- 1 Eger ‘āşık iseñ ey merd-i ‘ākil
Maḥabbet derdinden eyleme ikrāh
Maḥabbeti seven olur mu ġāfil
Maḥabbet ādemi eyler intibāh
- 2 Yanan şem‘a gibi ‘ışkıñ nārına
Kimse vāqıf olmaz āh u zārına
Erir noqşān ermez istikrārına
Ehl-i ‘ışka dā’im Ḥaqq olur penāh
- 3 Şerī‘atdır tarīkatıñ kapısı
Tarīkatdır ḥaḳīkatıñ yapısı
Ḥaḳīkatdır ma‘rifetiñ tapusu
Ma‘rifet gevher-i hazīnetu’llāh
- 4 Ḥilmī Dede söyler ḥaḳīkat sözüñ
Uyandır ‘ışk ile cisminde özüñ
Her eşyāda Ḥaqq’ı görürse gözüñ
*Men ‘aref*sırrına olursuñ āgāh

11'li Hece (6+5)

- 1 Bezm-i erenlerde kemāle erer
Hidmet eden şıdk-ı şadākat ile
‘Işk-ı muḥabbetle cemāle erer
Hakḳ yolunda dervīş ‘ibādet ile
- 2 Hidmet eden dervīş feyz-yāb olur
Mürşid huzurunda kām-yāb olur
Ṭarīk-i ‘ışk içre behre-yāb olur
Hakḳ’ı görür nūr-ı hidāyet ile
- 3 Cümle eşyā zāt-ı Hakḳ ile kā’im
Hakḳ’dır haḳīkatde cümle ‘avālim
Hakḳ’dan özge ne var ‘ālemde dā’im
Bildin ise Hakḳ’ı ‘arāfat ile
- 4 Hilmī Dede eyler bir hoş naṣīhat
‘Ayn-ı ‘ibādetdir mürşide hidmet
Hulūş-ı kalb ile ehl-i ṭarīkat
Pir eşigin bekler kanā’at ile

11'li Hece (6+5)

- 1 Maḥabbet şirketi kabūl eylemez
Demişiz *vaḥdehu lā-şerike leh*
Şadıklar sözünden nükūl eylemez

Sevdigim efendim lā-nazīre leh

- 2 Āşķ-ı mecāzīniñ lübb-i ḥaķīķat
 Ḥaķīķat daḥi lübb-i ma‘rifet
 Bu sırra vāķıfdır ehl-i ṭarīķat
 Tecellī eylerse Allāh bir ķula
- 3 Cümle mazāhi rde kendi göründü
 Külle yevmin hüve fī şān dedi
 Şıbgatu’llāh ile elvān eyledi
 Anıñ-çün düşdüler ķāl ehli ķīle
- 4 Ādemiñ vücūdu nuşā-yı kübrā
 Ḥaķķ etmiş ādemi ‘alleme’l esmā
 Cemāl-i ādemdir Ka‘be-i ‘ulyā
 Ḥilmiyā Ādem’e gel sücūd eyle

31

11’li Hece (6+5)

- 1 Āl-i Muḥammed’dır gönümde derdim
 Dilde evrādımdır ism-i ehlu’llāh
 Esmā-yı ekremdir devā-yı derdim
 Ḥāşıl-ı kelāmım dā’im ilā’llāh
- 2 Ḥāmil-i livā-yı Resūl-i Ekrem
 Dāver-i ‘avālim ḥāris-i ümem
 Her sırra maḥremdir her ‘ilme a‘lem
 Ḥākimle ‘ādildir ol Esedu’llāh

- 3 Ādem-i kāmildir vāşıl-ı Mevlā
Esmā-yı ‘āleme oldur müsem mā
Ṭāhir ü muṭahhar ekmel ü a‘lā
Ervāḥ-ı Ādem’dir emr-i hüve’llāh
- 4 Ḥilmī’ ’im ḥāmidim her dem Allāh’a
Aḥmed [ü] Maḥmūd u Resūlu’llāh’a
Sālikim dā’imā rāh-ı ilāha
Dilimde virdimdir elḥamdü’lillāh

32

Müfte‘ilün Müfte‘ilün

- 1 Bir güzeliñ bendesiyim
Ḥazret-i maḥbūb-ı celī
‘Āşık-ı efkendesiyem
Cān u gönülden ezeli
- 2 Nūr-ı Hudā nūr-ı Eḥed
Zātıdır Allāhü’ş-Şamed
İki cihān içre ebed
Gelmemiş aşlā bedeli
- 3 Nām-ı Muḥammed ‘Arabī
Mefḥar-ı mevcūd-ı Nebī
Ḥilkāt-i eşyā sebebi
Feyz-i füyūzāt zıllī
- 4 Cennet ile hūrī melek
Yaradılıp çārḥ-ı felek
‘Işkı ile devr ederek

On iki burc-ı amelı

- 5 Cismike cismı ezelı
Demmike demmı ezelı
Lāhmike lahmı ezelı
Nūr-ı Muḥammed’le ‘Alı
- 6 Ḥazret-i Zehrā-yı şadef
Dürdâne-i Şāh-ı Necef
Ol iki genc-i lev ‘aref
Gevher-i Ḥaḳḳ lem-yazelı
- 7 Biri Ḥasan biri Ḥüseyn
Cedd-i Resūlü’ş-Şaḳaleyn
Ya‘ni emirü’l-mü’mînın
Oldu bu ‘ıŝkıñ temelı
- 8 Şāhım ‘Alı Zeyne’l-‘Abā
Bāḳır hem Bedrü’d-Dücā
Ca‘fer imām-ı reh-nümā
Kāşif-i sırr-ı müncelı
- 9 Cānda cānānım Kāzım’ı
‘Alı Rızā-yı Hāşimı
Mevcūd ‘ilminiñ
‘Ālimi fażl-ı Ḥudā ekmelı
- 10 Ḥubb-ı Muḥammed’le Taḳı
‘Işķ-ı ‘Alı ile Naḳı
Āyet-i ḥüsnüñ sebaķı
Oḳuyup ezberlemeli

- 11 ‘ Askerīyim ‘ Askerīyim
Emrine ferma-beriyim
Hem ‘ Alevī Ḥayderīyim
Rāh-ı maḥabbetde belī
- 12 Ḥatm-i imāmān-ı cihān
Mehdi-i şāhibü’z-zemān
Hādi-i her ins ile cān
Fażlınıñ olmaz ḥaleli
- 13 Çehār-deh-i ma‘ şümīn
Revnāk-ı hem naķş-ı nigīn
Bāğ-ı behişt ile berīn
Ġonce-i ṭomār-ı güli
- 14 Ceddi Nebī nesl-i ‘ Alī
Vāķıf-ı sırr-ı ezeli
Gösteren ol kudret eli
Pīrim Ḥācī Bektaş Velī
- 15 Hıntāyı aḥcār kılop
Aḥcārı güftār kılop
Mu‘ ciziñ izhār kılop
Yürüden oldur cebeli
- 16 Cümle şecer olsa kalem
İns ü melek etse raķam
Eyleseler vaşfını hem
Şerhedemezler dügeli
- 17 Ḥilmī-i kemter kemīne

Şāhķulu Sultān demine
Dāķil edibdir cem' ine
İki cihānıñ güzeli

33

11'li hece (6+5)

- 1 Dilberā vechiñde ne ħüsn ü ān var
Şem' -i ruĥun kıldı dīvāne beni
Envār-ı tal' atım tekrār-be-tekrār
Yandırdı āteş-i sūzāna beni
- 2 'Aķlım aldı başdan o çeşm-i āhū
Zıkr ü fikrim oldu dem-be-dem yā Hū
Sevdā-yı la' l ile dendān-ı incü
Genc-i ' ışķa kıldı vırāne beni
- 3 Zülf-i dil-āviziñ sūnbül mişāli
Açılmış ruĥlarıñ bir gül mişāli
Ĥilmī'yi söyledip bülbül mişāli
Düşürdü ' ışķ ile nālāna beni

34

7'li hece

- 1 Dost cemāliñ görmege
Her bir a' zām göz oldu
Pāyine yüz sürmege
İçim tışım yüz oldu

33

M, 105-106; -Y

34

M, 106; Y,194

- 2 Cüş etdi cân ‘ ıřķ ile
Toldu göñlüm zevķ ile
Buldum yāri řevķ ile
Geceler gündüz oldu
- 3 Dost eline varmaĝa
Varıp yāri görmege
Kalmadı dere tepe
Dört yanım dümdüz oldu
- 4 Taĝ u řaĝrā ser-tā-ser
Giydi yeşil cāmeler
Rindāna ‘ īd-i ekber
Çün bugün nev-rüz oldu
- 5 Her eřyā bir ĥarf olmuş
Hem mazrūf hem zarf olmuř
‘ Aceb ‘ ilm-i şarf olmuş
Bir nokta biñ söz oldu
- 6 Kalmadı ĝayrı aĝyār
Yār ile toldu diyār
Ref olup tīr ü tār
Her taraf efrüz oldu
- 7 Hilmiyā bāzāra gel
Naķd-i cānıñ ver evvel
Gevher-i ‘ ıřķ-ı ezel
Şanma kim ucuz oldu

Müstefîlün Müstefîlün

- 1 Sensiñ ezel nûr-ı celî
 Hall eyleyen her müşküli
 Müştâkı̇m cāndan belî
 Yâ Hâcî Bektaş-ı Velî
- 2 Nefs ü hevādan pāksin
 Bedr-i mehi eflāksın
 Şehzāde-i levlāksın
 Yâ Hâcî Bektaş-ı Velî
- 3 Sensiñ erenler serveri
 Esrār-ı hı̇kmet maşdarı
 Genc-i hâkîkāt mazharı
 Yâ Hâcî Bektaş-ı Velî
- 4 Sırr-ı yedu'llāhı 'ayān
 Sensiñ eden keşf ü beyān
 Bā-hüccet-i 'ālî-nişān
 Yâ Hâcî Bektaş-ı Velî
- 5 Pîr-i tarîk-i nāzenîn
 Erkān-ı tecrîd-i güzîn
 Rûh-i Kuds ile hem-nişîn
 Yâ Hâcî Bektaş-ı Velî
- 6 Sensiñ Velîyy-i mu' teber
 Pîrāye-i şems ü kamer
 Pâyine 'arş oldu maqarr
 Yâ Hâcî Bektaş-ı Velî

M, 106-107; Y,195 (ilk beş dörtlük)
1a ezel: ol Y

- 7 İrşād için münkirleri
Yek demde nuṭṭuñ cevheri
Taş eyledi sîm ü zerî
Yâ Hâcî Bektaş-ı Velî
- 8 Huşk-i dıraḥta bir naẓar
Kıldıkda oldu bār-ver
Kış vaḳti verdi sîb-i ter
Yâ Hâcî Bektaş-ı Velî
- 9 Beş taş ı şhād eylediñ
Münkiri irşād eylediñ
Mü ’minleri şād eylediñ
Yâ Hâcî Bektaş-ı Velî
- 10 Ol taş kim olduñ süvār
Bā kudret-i perverdgār
Taş oldu esb-i rāhvār
Yâ Hâcî Bektaş-ı Velî
- 11 Hilmî gedāya bî-gümān
Sensiñ mü ’in ü müste ’ān
Luṭf -ı ’aṭā kı l her zemān
Yâ Hâcî Bektaş-ı Velî

36

8’li Hece

35

⁹ Münkirleri: vezin gereği –ler eki çıkarıldı.

36

M107-108; Y,54

- 1 Her dem gönlmdeki zikrim
Emān yā Murtaẓā ‘ Alī
Evvel āḥir budur fikrim
Emān yā Murtaẓā ‘ Alī
- 2 Gece gündüz ‘ ibādātım
Secde eyleyip t̃ā‘ ātim
Zikrim fikrim mnācātım
Emān yā Murtaẓā ‘ Alī
- 3 Görünen bu cān gözüme
Nazar eyleyen zme
Halāvet veren sözüme
Emān yā Murtaẓā ‘ Alī
- 4 Efendimsiñ sen ezeli
Seni bildim lem yezeli
Levh-i sīnemde yazılı
Emān yā Murtaẓā ‘ Alī
- 5 Görünen hem gören sensiñ
İşidip söyleyen sensiñ
Bu kudreti veren sensiñ
Emān yā Murtaẓā ‘ Alī
- 6 ‘ Arş-ı k̃albmde maḥmdum
Sensiñ maṭlb u ma‘ bdum
İki ‘ ālem de maḥşdum
Emān yā Murtaẓā ‘ Alī
- 7 Ḥac ü zekāt ü namāzım
Şavm-ı dā’imi niyāzım

Sensiñ benim çāre-sāzım
Emān yā Murtaẓā ‘Alī

- 8 Ehl-i Beytiñ bendesiyim
‘Āşık-ı efgendesiyim
Bir ‘abd-i şermendesiyim
Emān yā Murtaẓā ‘Alī

- 9 Şāhım sen merḥamet eyle
Hilmī’ye mürüvvet eyle
Maḥşer günü şefkat eyle
Emān yā Murtaẓā ‘Alī

37

11’li Hece (6+5)

- 1 Göñül keştisiyle baḥr-i miḥnetde
Girdāb-ı ğamdayım yetiş yā ‘Alī
Emvāc-ı fūrkatle ḥāl-i ḥayretde
Girdāb-ı ğamdayım yetiş yā ‘Alī
- 2 Sensiñ bize dā’ım ḥelāl-i müşkil
Sensiñ eden bizi necāta vāşıl
Koyma bizi baḥr-i elemde sāfil
Girdāb-ı ğamdayım yetiş yā ‘Alī
- 3 Şād olsun göñlümüz ğamdan kırtulsun
Ġam yerine zevk ü maḥabbet tolsun
Seniñ ‘āşıqlarıñ aġlarken gülsün
Girdāb-ı ğamdayım yetiş yā ‘Alī

- 4 Luṭfuñla yolumuz eyle küşāde
Bu ҡullarıñ ğamdan olsun āzāde
Deryā-yı hayretde göñül üftāde
Girdāb-ı ğamdayım yetiş yā ‘Alī
- 5 Sensiñ benim ancaķ hısn-ı haşānim
Senden meded diler ҡalb-i hażānim
Berde ve baħırde sensiñ mu‘īnim
Girdāb-ı ğamdayım yetiş yā ‘Alī
- 6 Ey dāver-i ‘ālem ey zāt-ı ekrem
Eyle bizi luṭf u feyzinle hürrem
Sensiñ baña matlūb seni isterem
Girdāb-ı ğamdayım yetiş yā ‘Alī
- 7 ‘Afv eyle cürmümüz eyle şefā‘at
Zāhir ü bāṭın sensiñ Şāh-ı Velāyet
Ḥilmī ҡuluñ diler senden mürüvvet
Girdāb-ı ğamdayım yetiş yā ‘Alī

38

11’li Hece (6+5)

- 1 Ecdādı Muḥammed atası ‘Alī
Hünkār Ḥācī Bektaş Velī’dir Velī
Ol cevher-i pākiñ güzīde nesli
Hünkār Ḥācī Bektaş Velī’dir Velī
- 2 İmām Ḥasan oldu faħr-i evliyā
İmām Ḥüseyn Şāhenşeh-i Kerbelā
‘Alī Zeynel ‘Abā envār-ı Ḥudā

Hünkâr Hâcî Bektaş Velî'dir Velî

3 Muḥammed Bākır'dır kıretü'l 'ayneyn
Ca'ferü's-Şâdık'dır şâhib-i 'ilmeyn
Mūsâ-yı Kâzım'la şulb-i Ḥasaneyn
Hünkâr Hâcî Bektaş Velî'dir Velî

4 Aliyyü'r-Rızâ'dır sâhib-i sa'âdet
Taķî'yle Naķî'dir sır-ı velâyet
Ḥasanü'l 'Askerî kenz-i kerâmet
Hünkâr Hâcî Bektaş Velî'dir Velî

5 Muḥammed Mehdî'dir ḥatm-i imamân
Ḥaķķ sırrını anda kıldı nümâyân
Ol kâşif-ı müşkil şâhibü'z zemân
Hünkâr Hâcî Bektaş Velî'dir Velî

6 Sırr-ı *yedu'llâh* bildiren bize
Şemme vechullâhı gösteren bize
'İşķ-ı ilâ'llâhı erdiren bize
Hünkâr Hâcî Bektaş Velî'dir Velî

7 Hilmiyâ ol piriñ oldum çâkeri
Ol benim şâhım ben anıñ kemteri
Erenleriñ ser-firâzı serveri
Hünkâr Hâcî Bektaş Velî'dir Velî

39

11'li Hece (6+5)

1 'Ulûmuñ şehridir Aḥmed-i Maḥmûd

Bābı anıñ ‘Aliyye’l Murtaẓā oldu
Muḥammed Muṣṭafā cümleye maḳṣūd
Nūr-ı vāḥid şîr-i kibriyā oldu

- 2 Ḥasan Ḥulķı’r-Rızā şāh-ı ‘ālemdir
 Ḥüseyn-i Kerbelā faḥr-i ādemdir
 ‘Alī Zeyne’l ‘Abā faẓl-ı ekremdir
 Muḥammed Bākır’dan ḥaḳḳ-nümā oldu
- 3 Ca’ferü’ş Şādık’dan irşād olmuşuz
 Mūsā-yı Kāzım’a münḳād olmuşuz
 ‘Aliyyü’r-Rızā’dan ābād olmuşuz
 Taķī Naķī bize reh-nümā oldu
- 4 Ḥasan’ül ‘Askerī cān u cānānım
 Muḥammed Mehdi’dir dīn ü imānım
 Envār-ı füyūẓ-i māh-ı tābānım
 Ḥilmiyā göñlümde rüşenā oldu

5.1.2.2 MUHAMMESLER

1

Fe’ilātün Fe’ilātün Fe’ilātün Fe’ilün

- 1 Yeter ey āh yeter dilde füzün olma baña
 Ğam u endüh ile bir berķ-i derün olma baña
 Elem ü nāle-i cān-gāh-ı бүтүн olma baña
 Şerer-i sūziş-i ğam birle sükün olma baña
 Sönüyor eşkim ile dūd-ı sūtün olma baña
- 2 Nice dem çekdi göñül miḥnetini devrānıñ

¹
M, 9; Y,6

Bari hürmetle tut ey çarh bu dem mihmānıñ
Bu fenā bezminiñ hıç görmemişim handānıñ
Yetişir zehr-i gamıñ içdiceğim cānānıñ
Sen de ey cām-ı şafā derd ile hūn olma baña

3 Duyucak hālime rahm eylemiş ol sīm-beden
Nāz u reftār ile bir kad sehī ser ü semen
Dili pür-şevk ederek geldigi dem hulk-i Hasan
Yürüyüp menzil-i maḫsūda er tāli[‘] sen
Dem-i vuşlatda şaḫın şefkat-ı dūn olma baña

4 Geldi ta[‘] ayyūn olalden beri meşhūda göñül
Her işiñ eyledi tefvīz o ma[‘] būda göñül
Ederek [‘] arz-ı niyāz Aḫmed-i Maḫmūd’a göñül
[‘] Aşk rāhında diler yetmege maḫşuda göñül
Yürü ey zāhid-i bed rāh-nümün olma baña

5 Edecek ba[‘] zı o meh zülfünü ruḫsāra niḫāb
Eser elbet o dem āhım gibi bir bād-ı şehāb
Kişver-i ḫüsnüñü seyretmege bu ṭab[‘] -ı şebāb
Keşti-i [‘] ışkā süvār oldu bu Ḥilmī bī-tāb
Seyl-i eşkim gibi ey baḫr nigūn olma baña

2

Fā‘ilātün Fā‘ilün Fā‘ilātün Fā‘ilün

1 Mālik-i mülk-i beḳā menba[‘] -ı cūd u şehā
Gevher-i genc-i ḫayā ma[‘] den-i kān-ı vefā
Vāḫıf-ı sırr-ı Ḥudā dāḫil-i bezm-i [‘] alā
Lem[‘] a-yı nūr nümā enver-i ḳul innemā
Mürşid-i müşkil-küşā ya[‘] nī Turābī Baba

²
M, 11-12;Y,8

- 2 Cāmi‘ -i feyze maḥal faḫlına yetmez ḥalel
Kāşif-i remz-i hüve’l evvel ve’l āḫir ezel
Her ne ki vardır güzel zātına olmaz bedel
Ḳuṭb-ı reh-i lem-yezel nāşiye-i ‘ azz ve cell
Mürşid-i müşkil-küşā ya‘ nī Turābī Baba
- 3 Fā‘ il-i muḥtārdır a‘ zam-ı ebrārdır
Şaḥib-i esrārdır nāzım-ı güftārdır
Bir meh-i ruḥsardır Ka‘ be-i dīdārdır
Enver-i envārdır Ḥazret-i Ḥünkārdır
Mürşid-i müşkil-küşā ya‘ ni Turābī Baba
- 4 Şöyle ki bir pāk zat aḥsen-i nūr-şifāt
Rāşid-i rāḥ-ı necāt kāşif-i her müşkilāt
Vāriş-i hem mu‘ cizāt rehber-i silk-i şalāt
Nuṭḡ-ı feminden hayāt nūş eden olmaz memāt
Mürşid-i müşkil-küşā ya‘ ni Turābī Baba
- 5 Evvel ü āḫir ḳadīm ‘ ālim ü ‘ ilm ü ‘ alīm
Maẓhar-ı feyż-i rahīm noḡta-yı bā-yı besīm
Hem elif ü lām u mīm ḥılḳat-ı ḥulḳ-ı ḥalīm
Ḥilmī-i kemter-nedīm zıkrini eyler ḳadīm
Mürşid-i müşkil-küşā ya‘ ni Turābī Baba

3

Fā‘ ilātün Fā‘ ilātün Fā‘ ilātün Fā‘ ilün

- 1 Şāh-ı iklīm-i velāyetdir Hüseyn-i Kerbelā
Sıbt-ı Sulṭān-ı risāletdir Hüseyn-i Kerbelā
Şāhib-i genc-i ʿadāletdir Hüseyn-i Kerbelā
Şāfiʿ-ı rūz-ı kıyāmetdir Hüseyn-i Kerbelā
Maẓhar-ı feyz-i şehādetdir Hüseyn-i Kerbelā
- 2 Cedd-i pākidir cemī ʿ-ı enbīyānıñ mefḥarı
Vālid-i zī-şānıdır cümle veliler serveri
Ceddesidir müʾminin ü müʾminātıñ māderi
Bidʿ a-yı nūr-ı nübüvvetdir o zātıñ maşdarı
Nūr-ı kandil-i siyādetdir Hüseyn-i Kerbelā
- 3 Ol Ḥasan Ḥulkıʾr-Rızā kim kıretüʾl-ʿayn-ı Resūl
Dāder-i vālāsıdır şibt-ı Nebī necl-i Betül
Muḳtedā-yı ehl-i imāndır bular zāt-ı fuḥūl
İḳtidā etmek bize olmuşdur erkān-ı uşūl
Şemʿ-ı mihrāb-ı imāmetdir Hüseyn-i Kerbelā
- 4 Şulb-i pāki eyledi kevneyi envār ile zeyn
Seyyidüʾs-Süccād ʿAlī Zeynel-ʿAbā necl-i Hüseyn
Āl-i Yāsīn ile ṭoldu hamdüʾlillāh ḥāfiḳeyn
Selsebīl-i feyziniñ müştākı olmuş hūr-ı ʿin
Merkez-i bāb-ı saʿādetdir Hüseyn-i Kerbelā
- 5 Ḥāzret-i Sulṭān Bākırdır Velīyy-i züʾl-celāl
Caʿferüʾş-Şādık imām-ı muḳtedā-yı ehl-i ḥāl
Ḥāmī -ı dīn-i Muḥammed maẓhar-ı faẓl u kemāl
Mūsā-yı Kāzım ʿAlī Mūsāʾr-Rızā ferḥunde fāl
Evc-i aʿlā-yı şerāfetdir Hüseyn-i Kerbelā

- 6 Pertev-i mişbāh-ı kudretdir Taķī bedrū'd-dücā
Enver-i ħurşīd-i ħikmetdir Naķī fevķa'l-‘alā
‘Askerī ’dir kehkeşān-ı zīnet-efzā-yı semā
Mehdī -i şāhib zemāndır neyyir-i ‘arş-ı Hudā
Şu‘le-baĥşā-yı şecā‘atdır Ĥüseyn-i Kerbelā
- 7 Ĥācı Bektāş-ı Velī ’dir pīrimiz hünkārımız
Ol erenler serveridir mürşid-i dil-dārımız
Biz gürūh-ı nācīyiz āl-i ‘abādır yārimiz
Ehl-i ‘ışķız böyledir Ĥilmī Dede iķrārımız
Menba‘-ı nūr-ı hidāyetdir Ĥüseyn-i Kerbelā

4

Fā‘ilātūn Fā‘ilātūn Fā‘ilātūn Fā‘ilūn

- 1 ‘Āşık-ı şādık biziz cān içre cānān bizdedir
Mūtu ķable en temū tū ħayy olan cān bizdedir
Bende-i āl-i ‘abā’yız merd-i meydān bizdedir
Biz gürūh-ı nācīyiz ādāb-ı erkān bizdedir
Zümre-i Bektaşīyiz biz ‘ilm ü ‘irfān bizdedir
- 2 Lezzet aldık ħubb-i fillāhdan kemāl-i şevķden
Müncelīdir ħalbimiz āyīnesi ol zevķden
Nefy ü işbāt eyleyip geçdik cem‘ ü farkdan
Dersimiz aldık ħaķīķat üzre pīr-i ‘ışķdan
Zümre-i Bektaşīyiz biz ‘ilm ü ‘irfān bizdedir
- 3 Ĥamdülillāh şıdķ ile tesbīĥ ü tehlīl eyledik
Ĥubb-i Ehl-i Beyti dā‘im dilde tecmīl eyledik
Āl ü evlād-ı Resūlullāh’ı tafđīl eyledik

H'āce-i 'ilm-i ledünden böyle taḥṣīl eyledik
Zümre-i Bektaşîyiz biz 'ilm ü 'irfān bizdedir

4 Āteş-i 'ışk-ı Ḥabibullāh ile sūzāneyiz
Şem' -i bezm-i ḥānedāna cān verir pervāneyiz
İçmişiz vaḥdet meyinden 'ışk ile mestāneyiz
Vā' iziñ efsāne nuṭkundan ezel bī-gāneyiz
Zümre-i Bektaşîyiz biz 'ilm ü 'irfān bizdedir

5 Sevḳ edip Ḥilmī Dede 'ışka fu'ād-ı ecvedi
Sırr-ı tevḥīde erip bulduk ṭarīḳ-i erşedi
Bāb-ı Ḥayder'den bize erdi füyūz-ı sermedi
Biz kelāmu'llāh-ı nāṭıḳdan okuduk ebcedi
Zümre-i Bektaşîyiz biz 'ilm ü 'irfān bizdedir

5

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

1 Terāzū-yı maḥabbetde dilim ṭurmaz maḳāl artar
Habāb-ı eşk ile memlū dü dīdemde leāl artar
Künūz-ı 'ışka mālīk ḳalb-i 'ārifde kemāl artar
Kelām-ı vā' izi ṭartdım derūnunda ḍalāl artar
Riyā vü 'ucb ile dā'im dilinde ḳīl ü ḳāl artar

2 Ledün esrārını 'ārif olandan gūşa sa'y et kim
Edeb tāciñ giyip Ḥaḳḳ şoḥbetini gūşa sa'y et kim
Ḥurūf-ı vaḥdeti levḥ-i dil-i menḳūşa sa'y et kim
Muvahḥid çeşmesinden ḳana ḳana nūşa sa'y et kim
Tecellī-gāh-ı Mevlā'dır o menba' dan zülāl artar

5
M, 39-40; Y, 54

- 3 Devā-yı vaşl-ı yāri sīne-i mecrūhuma ekdim
Şifā-yāb oldu emrāz-ı derūnum tā ki mūhlikdim
Bi-ḥamdi'llāh ḥayāt-ı tāze buldum çünki dil-tengdim
Ġubār-ı pāy-i yāre yüz sürüp çeşmānıma çekdim
Anınçün fenn-i kīmyāda bugün ḳadr-ı kemāl artar
- 4 Vuzū et āb-ı raḥmetle ṭahāret üzre mevḳūf ol
Şalāt-ı dā'im içre ḳıble-i dīdāra ma'ṭūf ol
Şebāt et kisve-i dervīşe gir şabr ile mevşūf ol
Ṭarīḳ-i 'ışḳa sālīk ḥubb-i fillāh ile me'lūf ol
Maḥabbet şāf olursa bir gönülde ḥüsn-i ḥāl artar
- 5 Cihān bezminde ey 'āşīḳ bulam derseñ eger me'men
Cenāb-ı Hācī Bektaş-ı Velī bābında ṭut mesken
Tecerrüd cāmesin giy münzevī ol tā ki her şeyden
Rızā-yı Hāḳḳ'ı tahşīle çalış 'ālemde Ḥilmī sen
Füyūzāt-ı ilāhī dilde envār-ı cemāl artar

6

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

- 1 Ledün 'ilmine erip tīz-rev ol olma yavaş
Anı idrāk edemez gerçi ki her 'aḳl-ı ma'āş
İki renk üzre velī penbe-i aşl-ı ḳumaş
Ne güzeldir iki gömlek ki sırrı olmaya fāş
Budur erlik çıḳa ammā birisinden iki baş
- 2 Bu rumūzātı bilen bildi hemān ḥālī degil
Nitekim Hāḳḳ evi anda beden ḥālī degil
Cem-i ḳālū belāya çünki eren ḥālī degil

Ki gelenler bu cihāna ikiden hālī degil
Biri lā havfe düşüpdür birisiñin gözü yaş

3 Kimi dünyā kimi ‘ukbāya olur ‘azm-i süvār
Kimisi ‘ālim ü ednā kimisi cāhil ü zār
Kimi de halka verir Hakk duruyorken ikrār
Yürü var eyle tefekkür bu rumūzu ne ki var
Haberı al perī andan vaṭan-ı aṣla ulaş

4 Okuyup mekteb-i ‘ışk içre seç ağı karadan
Dem-i vahdetde şaķın çıkmayasıñ sen şıradan
‘Aref esrārına er kim ere saña yaradan
Ki ola bir iki deryā gide benlik aradan
Tuta sırrıñ dü cihānı kıala bu ceng ü şavaş

5 Şeref-i ‘ışka erip terk et o şöhreti şanı
Bu fenā içre bekāya eriben Hakk’ı tanı
Reh-i cānānda bu Hilmī gibi ver cism u cānı
Budur āhır saña pendim diler iseñ ki anı
Ser-i kuyunda bu naķşıñ yürü var tırma tılaş

7

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

1 Şanma ‘ışkından beni mehcūrum ey şāh-ı cihān
Buldu kuvvet sīnede mihriñ bi-haķķ-ı lā-mekān
Terk-i cān etsem de etmem terkini bir an hemān
Mübtelā-yı derd-i ‘ışkıñdır bu göñlüm her zemān
Ey benim iki gözüm nūru efendim bī-gümān

7
M. 71-72; Y,135

- 2 Mülk-i Çîn'e vermezem bir mûy-ı zülf-i ' anberiñ
Bî-bedeldir genc-i ' âlemde yanağı cevheriñ
Ol kadar cāna mücellâdır cemāl-i dilberiñ
Âsumāna ' arz-ı tenvîr etdi hûsn-i enveriñ
Vech-i nûrundan tapıp pertev çerâg-ı âsmân
- 3 Âb-ı hayvândır dudağın şerbet-i cûy-ı behişt
Nûru'llāhu ileyke ey dilber-i ' anber-sirişt
Sûre-i ve's şemsdir tuğrâ-yı hûsnünde nüvişt
Bendeñi senden dilermiş ayıra ağıyar-ı zişt
Ger benim olsa cüdâ senden dil ayrılmaz bir an
- 4 Geçmezem ' ahd-i ezelde etdigim mişâkdan
Eylerim ümmîd-i vaşlıñ Hâzret-i Hallāk'dan
Eylemiş tezyîni hûsnüñ ahsen-i ahlâkdan
Hâlet-i ' ışkıñla geçdim enfûs [u] âfâkdan
Cân fedâ kıldım fedâ ' ışkın yolunda ey cüvân
- 5 Oldu ham kaddim bugün bâr-ı ğam-ı hicrân ile
Eşk-i çeşmimden şulandı nice bir giryân ile
Halkı ta' cîz eyledi âh-ı dilim efgân ile
Kanıma girmekse efkârıñ seniñ müjgân ile
Göz ucuyla bir işâret eyle ey kaşı kemân
- 6 Hicr-i derdinden za'îf oldum benimde yok mecâl
Tâb u tâkatden düşüp ferş üzre oldum bir hayâl
Eyledim tahkîk sensiz bendeki şîhhat muhâl
Ey tabîb-i cân u dil eyle dermân-ı vişâl
Âh-ı nâlemden nihâyetsiz bedenden haste cân

- 7 Genc-i miḥnetdir baña cāna firākıñla otağ
Bulmadım bu ālem-i keşretde bir cāy-i ferāğ
Eyledi çün baht-ı nā-kāmım beni senden ırāğ
Bir taraftan nār-ı ʿışkıñ sīneme yakmağda dağ
Bir taraftan hūn-i dil olmağda çeşmimden revān
- 8 Raḥm kıl bu ʿāşık-ı bī-çāreniñ efgānına
Hiç kes kılmaz bu deñlü bende-i fermānına
ʿAfv ü ıtlāk et beni al başıñıçin yanına
Merḥamet kılmak düşüpdür pādişāhlar şānına
Neyledimse luṭf edip bağışla ey şāhım emān
- 9 Kılma ḥāk-i āsitānından cüdā bu kemteri
Şonra taʿcīz eylerim āhımla ehl-i maḥşeri
Öyle muḥkem tutmuşum dāmān-ı pākiñ ey peri
Bāb-ı vaşlında saña nezretmişem cān u seri
Ölme var ayrılma yok Ḥilmī reh-i Ḥaḳḳ’da ʿayān

8

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

- 1 Ey velāyet bāğınıñ perverde-i vaḥdet güli
Vech-i pākiñ cılve-gāh-ı reng-i envār-ı celī
Vaşf-ı ḥüsnüñ bülbulüdür evliyā-yı Rūm ili
Fetheden sensiñ diyār-ı Rūmu ey gerçek velī
Es-selām ey nesl-i Ḥayder Ḥazret-i Seyyid ʿAlī
- 2 Hāk-i pāk-i merḳadiñdir kuḥl-i erbāb-ı başīr
Ḳalb-i ʿuşşākānı rūḥāniyyetiñ eyler münīr
Āstān-ı dergehiñdir melce-i ehl-i faḳīr

8
M, 96; Y, 183

‘ Āşık-ı şādıklara sensiñ zahîr ü dest-gîr
Es-selâm ey nesl-i Hayder Hâzret-i Seyyid ‘ Alî

- 3 Sen serây-ı ma‘ rifet tahtında ‘ âdil şâhsiñ
Āsmân-ı burc-ı himmetde münevver mâhsiñ
Noқта-yı bâdir zuhûruñ harf-i bismi’llâhsiñ
Seyyidü’s-Sādât evlād-ı Resûlu’llâhsiñ
Es-selâm ey nesl-i Hayder Hâzret-i Seyyid ‘ Alî
- 4 Zât-ı pâkiñdir Velîyyu’llâh kutbu’l ‘ ârifin
Menziliñ bezm-i velâyet içre gavşu’l-vâşilin
Kâşif-i remz-i haķîkat maẖhar-ı nûr-ı mübîn
Maḥrem-i sırr-ı hüviyyet hem-dem-i Rûḥu’l-Emîn
Es-selâm ey nesl-i Hayder Hâzret-i Seyyid ‘ Alî
- 5 Türbe-i pâk-i şerîfiñdir meṭâf-ı mü’minân
Bî-kes ü bî-çâre-gâna der-gehiñ dârü’l-emîn
Ġam-keşân-ı maḥreme sensiñ mu‘în ü müste‘ân
Senden istimdâd eder bu Ḥilmî-i kemter hemân
Es-selâm ey nesl-i Hayder Hâzret-i Seyyid ‘ Alî

5.1.2.3 TAHMÎS

1

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

- 1 Zâhidâ terk eyle lâyı menzil-i illâya gel
Bezm-i ḥâşşü’l- ḥâşşa er tâ mecma‘-ı ‘ ulyāya gel
Qaldır işneyniyyet örtüsün dem-i yektāya gel
Şûret-i mevhûma bakma âdem-i ma‘ nāya gel
Harf-i libās içre pinhân noқта-yı zibāya gel

¹
M, 63; Y, 115

- 2 Āb-ı şāf ü vaḥdet ile ṭolduñ ise ey gönül
Cevher-i māhiyyetiñ sen bildiñ ise ey gönül
Ādemiyyet menzilini bulduñ ise ey gönül
Ṭālib-i sırr-ı Muḥammed olduñ ise ey gönül
Sidre vü Ṭübāda ḳalma ‘ālem-i ednāya gel
- 3 Ayrı ğayrıdır deme cānān ile cāna şaḳın
Aldanıp keşretle ḳalma zāhir elvāna şaḳın
Vaḥdet-i sırfa eriş gel baḳma efsāne şaḳın
Sırr-ı Ḥaḳḳ’ı ger dilerseñ gitme yabāna şaḳın
Āyet-i insānı oḳu maḫhar-ı kübrāya gel
- 4 Sırr-ı imlāya nazar ḳıl ḫarf be ḫarf dersin oḳu
Bu vücūduñ maḫhariyyetini bil şafaḳ dersin oḳu
Emr-i Ḥaḳḳ’ı şıdḳ ile ṭut *lā teḫaf* dersin oḳu
Mekteb-i ‘irfān içinde *men ‘aref* dersin oḳu
Serseri gezme özüñ bil ‘ārif ol Mevlā’ya gel
- 5 Her tecellīniñ zuhūru maşdarı ādemdedir
Ḥaḳḳ ile Ḥaḳḳ olmanıñ hem maḫharı ādemdedir
Ḥilmiyā cennāt-i ‘adniñ kevşer-i ādemdedir
Ey Sezā’ı küntü kenziñ cevheri ādemdedir
Derbeder olma gözüñ aç kenz-i lā yefnāya gel

5.1.2.4 MÜSEDDESLER

1

Fā‘ilātūn Fā‘ilātūn Fā‘ilātūn Fā‘ilūn

¹
M, 8-9; Y,5

- 1 Yağdı cānım nār-ı ‘ışkıñ vech-i aḥsen bir yaña
Şabr u samānım tutuşdu cismile ten bir yaña
Çīn-i zūlfūñ sūnbül-i ruḥsār-ı gülşen bir yaña
Tār kıldı ‘aql ü fikrim nāz u şīven bir yaña
Ḥatt-ı ḥüsnüñ üzre konmuş nokṭa-yı ben bir yaña
Cümle ‘ālem bir yaña ey gül-beden sen bir yaña
- 2 Dergeh-i ḳadr-i bülendinde ḳul olmuş āftāb
Yer öpüp pāyine yüz sürmüş hilāl-i māhtāb
Ḥamdü’lillāh böyle bir maḥbūba kıldım intisāb
Nūr-ı vechinde yazılmış Fātiḥa ümmü’l-kitāb
Ḥatt-ı ḥüsnüñ üzre konmuş nokṭa-yı ben bir yaña
Cümle ‘ālem bir yaña ey gül-beden sen bir yaña
- 3 Zīb-i ter vermiş tutup hoş mūyuna āyīneler
Şayḳal etmiş kendözün dil-cūyuna āyīneler
Medd-i ser ḳılmış raṭīb-i būyine āyīneler
Çāk çāk olmuş baḳınca rūyuna āyīneler
Ḥatt-ı ḥüsnüñ üzre konmuş nokṭa-yı ben bir yaña
Cümle ‘ālem bir yaña ey gül-beden sen bir yaña
- 4 Her tel-i zūlfünce var olmuş ḡulām ‘āşıḳlarıñ
Naḳd-i cān vermiş vişālīn-çün tamām ‘āşıḳlarıñ
Muşḥaf-ı rūyuna baḳdıḳca müdām ‘āşıḳlarıñ
Sūre-i el-ḥamd okur eyler kıyām ‘āşıḳlarıñ
Ḥatt-ı ḥüsnüñ üzre konmuş nokṭa-yı ben bir yaña
Cümle ‘ālem bir yaña ey gül-beden sen bir yaña
- 5 Cān-fezādır kelāmıñ cevheri māü’l-ḥayāt
Bezmi vaşlinda bulur ‘āşıḳlarıñ ḡamdan necāt
Ḳaşlarıñ miḥrāb rūyuñ ḳible-i ḥamse’s-şalāt
Secde-gāh etmiş bu Ḥilmī vechini ey pāk-i zāt

Haṭṭ-ı ḥüsnüñ üzre konmuş nokṭa-yı ben bir yaña
Cümle ‘âlem bir yaña ey gül-beden sen bir yaña

2

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Ey Velīyyu’llāh-ı Ekrem ey künüz-ı zül-‘aṭā
‘Āciz ü bî -keslere sensiñ mu‘în ü muḳtedā
Ehl-i derdiñ derdine senden olur dā’im devā
Ḥān-ḳāh-ı maḳdemiñ derd ehline dārü’ş-şifā
Bî-devā ḳaldım cū-dermān isteyü geldim saña
El-meded yā Şāhḳulu Sulṭān yā Manşūr Baba
- 2 Ḥāk-i pāy-ı merḳadiñ tütüyā-yı çeşm-i ‘āşıḳān
Āsitān-ı dergehiñ derd ehline kehfü’l-emān
Mücrim [ü] bî-çāreye sensin zāhîr ü müste‘ān
Yüz sürenler şıdḳ ile āzād olur ḡamdan hemān
Bî-devā ḳaldım cū-dermān isteyü geldim saña
El-meded yā Şāhḳulu Sulṭān yā Manşūr Baba
- 3 Sensin ol sulṭān-ı zi-şān-ı kerîm ü pür-himem
Bāb-ı iḥsānıñ tutan çekmez cihān içre elem
Cevher-i in‘āmıña maḳzar olan çeksin müḡam
Zıḳredip nāmıñ şehā her dem daḡilek söylerem
Bî-devā ḳaldım cū-dermān isteyü geldim saña
El-meded yā Şāhḳülū Sulṭān yā Manşūr Baba

- 4 Zār u giryānım eşigiñ ḥākine düşdüm meded
Nāle-i ‘ uşşākıña sensin meded-res kılma red
Dürr-i baḥr-i cūduña yokdur ebed ḥad ü ‘ aded
Tāb u ṭāḳatden berī etdi beni endūh u derd
Bī-devā ḳaldım cū-dermān isteyü geldim saña
El-meded yā Şāhḳulu Sulṭān yā Manşūr Baba
- 5 Türbe-i pakiñ kılar ins ü melek dā’im ṭavāf
Ḥall-i müşkildir kapuñ sensin rumūz-ı inkişāf
Luṭfuña mazḥar olanlar *neccinā mimmā neḥāf*
Ḥilmī-i bī-çāre ‘ abdiñ cürmünü eyle mu‘ af
Bī-devā ḳaldım cū-dermān isteyü geldim saña
El-meded yā Şāhḳulu Sulṭān yā Manşūr Baba

3

Mefā‘ ilün Mefā‘ ilün Mefā‘ ilün Mefā‘ ilün

- 1 Añıp bezm-i vişāliñ rūz u şeb ey mihr-i raḥşānım
Firāḳıñ āteşiyle çıkdı ‘ arşa dūd-ı efḡānım
Ne yapdıñ niçin incindiñ bu denlü bendeñe cānım
Ne bā‘ iş oldu bunca nāz ü istiḡnāya cānānım
Egerçi bilmeyip ben bir kuşūr etdimse sulṭānım
Bağışla başıñ için her ne ise cürm ü ‘ işyānım
- 2 Ezelden ben seniñ bir ‘ aşık-ı dil-ḥasteñ olmuşken
Şifā-yı vuşlata er görmege şāyesteñ olmuşken
Nigāh-ı luṭfuña bu cān ü dil peyvesteñ olmuşken

2
4b kılma:etme Y
3
M, 70-71; Y,127

O müşgin-rişte-i gīsūlarında besteñ olmuşken
Ne yaptım niçin incindiñ bu denlü bendene cānım
Ne bā^ç iş oldu bunca naz ü istignāya cānānım

3 Aya şāhım nedir bunca tegāfūl eylemek benden
Dem-ā-dem luţf umarken bu dil-i ğamḥ^āraya senden
Ne yapsın şimdicek neyle tesellī olsun efgendeñ
Bu ğam böyle giderse korḡarım cānım çıkar tenden
Añıp bezm-i vişāliñ rūz u şeb ey mihr-i raḡşānım
Firāḡiñ āteşiyle çıkdı ^ç arşa dūd-ı efgānım

4 Seni cānım gibi sevmekde iken ey gül-endāmım
Vişālinden beni dūr eyledin tā yetmeden ḡāmım
N'ola bir kez bakıp gülseñ yüzüme ğonce-i fāmım
Bu ḡāl-i hecr ile artmaḡdadır endūh ü ālāmım
Revā mıdır beni terk etmek ey serv-i ḡıramānım
Saña lāyık olan afv eylemek var ise noḡşānım

5 Ḥayāl-i ḡüsnüñü taşvīr edip bu levḡ-i cānımda
Hemīşe şaḡlar iken ḡırz-ı cānım gibi yanımda
Vefā resmin umarken ben leb-i ğonce dehānımda
Fedā kılmak düşer mi Ḥilmī'yi sen mihribānımda
Aḡar seyl-āb-veş yollarına bu çeşm-i giryānım
Ḳudümünle olur ma^ç mūr ancak ḡalb-i vīrānım

4

Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilün

1 Mülk-i ḡüsn içre şeh-i devvār-ı devrānsıñ sen
Dilimiñ taḡt-ı nişinindeki sulṡānsıñ sen

⁴
M, 71; Y, 138

Nice vaşf eyleyeyim men ki zihî şânsiñ sen
Hâşılı Mısr-ı dile Yūsuf u Ken‘ân’siñ sen
Böyle bir ‘ālî Mesîhâ-dem cānānsiñ sen
Çürümüş tenleri ihyā edici cānsiñ sen

2 Gün desem gün yüzüne vālih ü hayrān olmuş
Meh desem meh yüzü nūruñ ile tābān olmuş
Felegiñ necmi görüp hālîni lem‘ân olmuş
Yalınız men degil ‘āşık saña devrān olmuş
Böyle bir ‘ālî Mesîhâ-dem cānānsiñ sen
Çürümüş tenleri ihyā edici cānsiñ sen

3 Gūşîş-i ‘ışkîñ ile ‘aynıma gelmez uyku
Ki gönül olmaya uykuda ruḥundan ayru
Şeref-i ḥüsnü bes ‘uşşāka ne lāzım ğayru
Saña muştāk olalı çekmem özümden kayġu
Böyle bir ‘ālî Mesîhâ-dem cānānsiñ sen
Çürümüş tenleri ihyā edici cānsiñ sen

4 Neye teşbîh edeyim bilmezem ebrūlarını
Nāfe-i Çîn’e deġişmem men anıñ būlarını
Dil-rübālîkda görüp kāmî-i dil-cūlarını
Rişte-i rūḥa şebîh etdim o ġisūlarını
Böyle bir ‘ālî Mesîhâ-dem cānānsiñ sen
Çürümüş tenleri ihyā edici cānsiñ sen

5 Nîgeh-i merḥametiñ ehl-i dile rūḥ-efzā
Marāz-ı ‘ışka vişāliñ şeref-i ‘ayn-ı şifā
Ḥāk-i pāyin ki olur merdüm-i çeşme tūtyā
Seni bu vaşf ile medḥetdi hemîn Ḥilmî gedā
Böyle bir ‘ālî Mesîhâ-dem cānānsiñ sen
Çürümüş tenleri ihyā edici cānsiñ sen

Mefâ' ilün Mefâ' ilün Mefâ' ilün Mefâ' ilün

- 1 Kerem kıl ey şabā sür' atle 'azm et menzil-i yāre
Edeble āstānīñ būs edip gir bezm-i dil-dāra
Getür taķrīre hālīm raķm eder şāyed ben zāra
Açıldı sīne-i şāfımda nā-geh nice biñ yara
Fırākıñ tīgīle doğrandı bağrım oldu şad-pāre
Diyār-ı ğurbet-i miķnetde ķaldım ħayf bī-ķāre
- 2 Felek reşk etdi erdi başıma biñ cevır a' dādan
Cüdā oldum enīn ü āh ile ol vech-i zībādan
Ki güyā ayrılıpdır cism-i zārım ruh-ı a' lādan
Ümīd-i vaşlıñı kesmem ve lākin Bāri Mevlādan
Şıgındım dest-girim Hālīķ-i Cebbār'a vü Ğaffār'a
Eder maķsūda vāşıl koymaz ehl-i ' ıķķı āvāre
- 3 Seher-gāh oldu ey bād es varıp dil-dār [ı] bīdār et
Sürüp yüz ħāk-i pāyına ħafıyyen hālīm ızhār et
Enīn ü fırķat [u] hicrān derdimden ħaberdār et
Cüdā düşdüm ben andan sen benim-ķün seyr-i didār et
Şaķın sen de ta' aşşuķ etme bād ol vech-i envāra
Gezersin soñra sen de ben gibi şahrāda hem-vāre
- 4 Şafādan urmazam dem dilde şād u hürremim yoķdur
Feraķ baķş edici destimde bir cām u Cem' im yoķdur
Baña ğurbetde tesliyyet verir bir öz hem demim yoķdur
Cigerde var biñ derdim ve lākin merhemim yoķdur

Şabā bi'llāhi 'arz et gördüğün dem mäh-ı ruhsāra
Acır güş eyleyince hālime ol didesi kara

5 Ğarībim derd-i nākım bī-mecālīm genc-i ğurbetde
Ne dilde h'āb-ı rāhat var ne dil cāy-ı selāmetde
Belā-yı hecr ile ālūdeyim bāzār-ı miḥnetde
Vücūd-ı ğam-kūsārım sūz olupdur nār-ı fūrkatde
Dü çeşmim kanlu şu saçmağda dā'im mişl-i fevvāre
Mü'eşşir olmadı ğurbetde bu sīnemdeki nāra

6 Benim bir ḥulq-i aḥsen taht-ı dilde pādīşāhımdır
Ṭarīḳ-i 'ışka cān vermegim için resm-i rāhımdır
Vişālinden bu dem dūr olduğum baht-ı siyāhımdır
Ve lākin ḥamse-i āl-i 'abā ümid-ğāhımdır
Te'essüf kılmazam bu bāğ-ı ğamda çekdiğim bāra
Nihāl-i 'āḳıbetden nāzırım bir tatlı eşmāra

7 Ḥudā kādirdir ey gön'lüm elem çekme tevekkül kıl
Necāta irgürür kullarını lā-büd taḥammül kıl
Erenler dāmeniñ tut şıdḳ ile Ḥaḳḳ'a tevessül kıl
Ḥayāl-i ḥavfa düşme Ḥilmiyā fıkır-i tecemmül kıl
Cefāyı çekmeyen ermez şafā-yı zevḳ-i dīdāra
Belāya şābir olmak tapşurur 'uşşāḳını yāre

6

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

1 Beni meftūn-ı ḥüsn ü ān edip bir vech-i meh-pāre
Nigāh-ı 'aqlım aldı yek nazarda ol gözü kara
Ṭabīb-i 'ışka vardım ben ararken derdime çāre
Açıldı neşter-i müjgān ile sīnemde şad pāre

⁶
M, 81; Y, 162-163

Esîr-i dām-ı ‘ışk oldum bakıp ruhsâr-ı dildâra
Taḥammül zevķiñ iḥsân eyle yâ Rabb ben giriftâra

- 2 Maḥabbet bâdesin nûş eyledim cānāndan aldım
Cemāl-i yâre baḳdım vâlih ü ḥayrân olup ḳaldım
Hemân dem şîşe-i ‘ârı melâmet taşına ḳaldım
Amîḳ-i lücce-i girdâb-ı ‘ışḳa şevḳ ile daldım
Ḥayālât-ı zamîrim mâlik oldu dürr-i şeh-vâre
Çıḳardım rişte-i manzûme derdim ‘arz edip yâre
- 3 Ayâ şâh-ı melâḥat bendeñi luṭfuñla mesrûr et
Ḳadem rencide ḳıl çeşmânımı vaşlıñla pür-nûr et
‘Abîr-i ‘anber-i zülfüñ meşâmm-ı cāna menşûr et
Ḥarâb olmuş dilim dest-i ‘inâyâtıñla ma‘mûr et
Mecâlim ḳalmadı endûh-i ğamla çekdigim bâra
Naşıl şabreyleyim hicrân-ı yâre gelmeyem zâra
- 4 Mürüvvet vaḳtidir resm-i vefâ eyyâmıdır cānâ
Teġâfûl eyleme derdiñ çekenden ey melek-sîmâ
Gereḳdir ‘âşık-ı bîmârıñı vaşlıñla et iḥyâ
Firâḳıñ âteşiyle ḥarḳ olubdur ḳaşr-ı dil tenhâ
Aḳar hûn-âb-ı çeşmim sînem üzre mişl-i fevvâre
Ve lâkin ğaz gibi ḳuvvet verir baġrımdaki nâra
- 5 ‘Aceb üftâdelik ḥâliyle şimdi bir ḥayâl oldum
‘Arîz-i ‘arşa-yı ‘ışk içre Mecnûn’a mişâl oldum
Ḥulûş-i ḳalb ile muştâḳ-ı envâr-ı cemâl oldum
Güzergâhında yâriñ gerçi Ḥilmî pâyimâl oldum
Ṭarîḳ-i ‘ışk içinde ḳalmadım mehcûr u âvâre
Anıñcün nâzırım mir’at-ı ḥüsn-i yâre hem-vâre

4e aḳar: eger M

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Ey velāyet mülkünün envārı nūr-ı mūncelī
V’ey ḥaḳīḳat taḥtınıñ şāh-ı serīr-i ekmeli
Cedd-i pākiñdir çerāğ-ı enbiyālar efḍali
Ḳatre-i raḥm-i şadefden māye-i aşıñ velī
Sensiñ ol dürr-i velāyet baḥr-i zātıñdır ‘Alī
Gevher-i sırr-ı kerāmet Ḥācī Bektaş-ı Velī
- 2 Şāh Ḥasan Ḥulḳi’r Rızā’dandır şerāfet zātına
Şāh Ḥüseyn-i Kerbelā’dandır siyādet zātına
Şāh ‘Alī Zeyne’l-‘Abā’dandır velāyet zātına
Şāh Bāḳır Ḥaḳḳ-nümādandır kerāmet zātına
Sensiñ ol dürr-i siyāde baḥr-ı zātıñdır ‘Alī
Gevher-i sırr-ı şerāfet Ḥācī Bektaş-ı Velī
- 3 Ḥaḳḳ-ı İmām Ca‘ferü’s Şādıḳ’dan etdin fetḥ-i bāb
Fazl-ı Kāzım sırr’ile ‘uşşāḳı kıldın kām-yāb
Şāh ‘Alī Mūsā Rızā’dan gösterip vech-i cenāb
Nūra ğarḳ oldu cihān ol nūrdan aldı nisāb
Sensiñ ol dürr-i imāmet baḥr-i zātıñdır ‘Alī
Gevher-i sırr-ı seḥāvet Ḥācī Bektaş-ı Velī
- 4 Şāh Taḳī vü bā-Naḳī’nin maḥzen-i esrārısıñ
Hem Ḥasanü’l ‘Askeri’niñ naḳd-i pāk-i yārisiñ
Kim zuhūr-ı Mehdī ile ma‘nāda kerrārısıñ
Ḥāşılı mü’minleriñ ser-tācı hem ḥünkārısıñ
Sensiñ ol dürr-i şefā‘at baḥr-i zātıñdır ‘Alī
Gevher-i sırr-ı hidāyet Ḥācī Bektaş-ı Velī

- 5 Cedd-i pāk-i enbiyāsıñ nesl-i pāk-i evliyā
 ẖıble-i ehl-i ḥaḳīḳat oldu zātıñ muḳtedā
 ẖıldılar bir bir velīler saña gelip iḳtidā
 Cümlesıñ irşād edip ẖıldıñ rumūza āşınā
 Sensıñ ol dürr-i velāyet baḥr-i zātıñdır ‘Alī
 Gevher-i sırr-ı kerāmet Ḥācī Bektaş-ı Velī
- 6 Ka‘be-i dīdārına yüzler süren Ḥācī olur
 Dest ü demānıñ tutanlar zümre-i nācī olur
 ‘Āşık u şādıḳlarıñ elbetde ser-tācı olur
 Sem‘-i nādāna bu sözler cümlesi acı olur
 Sensıñ ol dürr-i ṭahāret baḥr-i zātıñdır ‘Alī
 Gevher-i sırr-ı ziyāret Ḥācī Bektaş-ı Velī
- 7 Hāzihi Cennāt-i ‘Adnün sidre-i ḥuld-i berīn
 Āstān-ı dergehiñdir *fedḥulūhā ḥālīdīn*
 Sende ḥatm oldu rumūz-ı sırr-ı Rabbü’l-‘ālemīn
 Bir gedādır Ḥilmī gelmişdir saña zār u ḥazīn
 Sensıñ ol dürr-i ḥaḳīḳat baḥr-i zātıñdır ‘Alī
 Gevher-i kân-ı ‘ināyet Ḥācī Bektaş-ı Velī

8

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Ey velīler ser-firāzı v’ey erenler ekmeli
 Dāmen-i pākīn tutup verdik yedu’llāha eli
 Faẖl-ı Ḥaḳḳ envār-ı vechinde dem-ā-dem mūncelī
 Pertev-i mişbāḥ-ı ḳudret ḥāzin-i nūr-ı celī

Mazhar-ı sırr-ı Muhammed vâriş-i ‘ilm-i ‘Alî
Hâcî Bektaş-ı Velî’dir Hâcî Bektaş-ı Velî

2 Mâlik-i mülk-i velâyet tâc-ı fahr-i mü’minîn
Kâm-bahşâ-yı sa‘âdet dest-gîr-i sâlikîn
‘Ârif-i lübb-i hakikat kümmelîn-i râsihîn
Kâşif-i esrâr-ı hikmet hâce-i ‘ilm-i yakîn
Pîr-i erkân-ı tarikat hâdi-i râh-ı mübîn
Hâcî Bektaş-ı Velî’dir Hâcî Bektaş-ı Velî

3 Hâmî-i-i ehl-i tarikat hâmil-i feyz-i Hudâ
Nâşir-i hubb-ı velâyet ehl-i beyt-i Muşafâ
Şâhib-i keşf ü kerâmet nesl-i pâk-i Murtażâ
Hilkat-i hulûk-i muqaddes nâ’ib-i âl-i ‘abâ
Tâc-dâr-ı kutb-ı ‘âlem mürşid-i müşkil-küşâ
Hâcî Bektaş-ı Velî’dir Hâcî Bektaş-ı Velî

4 Çâr ‘alâmetle diyâr-ı Rûm’a teşrîf eyleyen
Evliyâ-yı Rûm’a râh-ı Hakq’ı ta‘rîf eyleyen
Bî‘at-ı halka yedu’llâh ile teklîf eyleyen
El ele el Hakq’a tefsîriyle tavşif eyleyen
Sırr-ı istihlâkı erkânıyla tekşîf eyleyen
Hâcî Bektaş-ı Velî’dir Hâcî Bektaş-ı Velî

5 Zâde-gân-ı Âl-i Hayder server-i Rûm u ‘Acem
Zümre-i nâcîleriñ pîri Velîyy-i muhterem
Bende-gân-ı muhlîşine eyleyen hüsni himem
Bendesiniñ bendesi çekmez dü ‘âlemde elem
Hâzin-i genc-i ‘inâyet menba‘-ı lûtf u kerem
Hâcî Bektaş-ı Velî’dir Hâcî Bektaş-ı Velî

- 6 Sākī-i bezm-i ezeldir teşne-gān-ı vaḥdete
Sālikānı kıandıran oldur şerāb-ı re'fete
‘Āşıkānı er gören erkān-ı rāh-ı vuşlata
Dest-i dāmānıñ tutan maḥşerde düşmez zillate
Luṭf-ı Hakk’la *kenz-i lā yefnāya* mālīk himmete
Hācī Bektaş-ı Velī’dir Hācī Bektaş-ı Velī
- 7 Nūr-ı imāndır seni sevmek ayā pīr-i ezel
Zāt-ı pākindir Velfıyy-i lā yezel vü lemyezel
Senden ızhār oldu envār-ı kerāmet bī-bedel
Kurb-ı Hakk’dır evvel ü āḥir saña muṭlaḳ maḥal
Aḥsen-i takvīm remziñ eyleyen tefsīr ü ḥall
Hācī Bektaş-ı Velī’dir Hācī Bektaş-ı Velī
- 8 Luṭf edip geldiñ diyār-ı Rūm’a tā başdıñ ayak
Burc-ı Rūm’a āsmān-ı feyzden toḡdu şafaḳ
Ḥubb-ı ehl-i beyt ile sensiñ eden ızhār-ı Hakk
Her sözüñ bir rehber-i rāh-ı hidāyetdir el-ḥakk
Maḥzar-ı fażl-ı İlāhī vāşıl-ı Rabbi’l-felaḳ
Hācī Bektaş-ı Velī’dir Hācī Bektaş-ı Velī
- 9 Biz tecerrüd rāhına girdik budur dil-ḥ’āhımız
Meslek-i Bektaşīdir Ḥilmī Dede şeh-rāhımız
Hān-kāh-ı aḳdesi dā’im tecellī-gāhımız
Āsmān-ı burc-ı eşrefde münevver māhımız
Ḥamdü’lillāh bendeyiz biz taht-ı dilde şāhımız
Hācī Bektaş-ı Velī’dir Hācī Bektaş-ı Velī

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

- 1 Devşirip mäh-ı Muḥarrem’de Yezîd ‘ askerini
Seçdiler âl-i Nebî düşmeniniñ eñ şerîni
Giydirip zırh ü vegâ cevır ü cefâ miğferini
Sevķ edip ceyş-i melâ‘ iniñ aşl-ı ekferini
Zapt edip Kerbelâ arşasınıñ her yerini
Çekdiler âl-i ‘ abâ katline ḥançerlerini
- 2 Bir taraftan daḡi evlâd-ı Nebî-i Zî-Şân
Cem‘ edip mü‘ min-i muḥlişleri sâdât-ı cinân
Geldiler yetmiş iki merd-i Nerîmân-ı cihân
Kerbelâ’ya kûrup ordusunu ehl-i îmân
Açdılar şâh-ı şehîdiñ ‘ alem-i enverini
Kurdular âl-i Resûl’üñ ḡiyem-i aḡdarını
- 3 Toldular şaf şaf olup rezm-gehe ehl-i sitem
Tûrdu ol kavme muķâbil şeh-i ferḡunde himem
Kıldı a‘ dâya nidâ sıbt-ı Nebî-i Ekrem
Ey uranlar şeref-i ni‘ met-i İslâm’dan dem
Kangı bir ümmet urur zâde-i peyğamberini
Düşünüñ va‘ d olunan rûz-ı cezâ maḡşerini
- 4 Çıkdı serdâr-ı şakî şâh-ı şehîde karşı
At sürüp ‘ arşa-yı heycâda o zâlim ileri
Etdiler naķş-ı ‘ uhûd eylediler ḡüft ile ḡû
Atdılar tîr-i cefâ ol kavm-i ‘ adû
Etmege teşne şehîd iki cihân dâverini
Yıkdılar dîn-i kavîniñ şeref-i minberini
- 5 Başladı cenk ü cidâl etmege a‘ vân-ı Yezîd

Ehl- i beyt üzre hücum eyleyip ol kavm-i ‘anîd
Harb edip yetmiş iki bende vü evlād u hafîd
Oldular ma‘ rekede Haqq yoluna cümle şehîd
Kesdiler şāh-ı şehîdîñ veled-i ekberini
Urdular tîr ile ma‘ şüm-ı ‘Alî Aşgar’ını

6 Hayme-gāha gelerek şāh-ı şehîd-i mazlûm
Ehl-i beyt ile vedā‘ eyledi ol kân-ı ‘ulûm
Seyyidāt āh ü fîgān giryē-künān oldu ‘umûm
Yağasın yırttı saçın yoldu nisā-yı ma‘ şüm
Bağrına başdı ‘Alî Zeyne’l-‘Abā peykerini
Tapşırıp ‘ilm ü emānātîñ aña yek-serini

7 Zü’l-Cenāh üzre süvār oldu o sulţān-ı cihān
Girdi meydān-ı veğāya çekerek seyf ü sinān
Aldılar orta yere sıbt-ı Resûl’ü ol an
Etdiler yirmi iki biñ kişi tîr-i bārān
Döndürüp dîde-i ğırbāle ten-i gül terini
Düşürüp hāk-i siyāh üzre cihān serverini.

8 Düşdüğü demde atından yere şāh-ı mazlûm
Her taraftan ok atıp kavm-i Yezîd etdi hücum
Şadr-ı envārına başdı ayağıñ şimr-i zālûm
Gözünü açdı Hüseyin dedi çekil ey meş’ûm
Farz-ı zuhru kılayım feyz-i ilāh āverini
Alayım ‘ömrümüzüñ soñ dem-i tekbîrlerini

9 Sîne-i pākine başdıkda o şimr-i nā-pāk
Titredi şabr ederek rûh-ı Resûl-i levlāk
Oldu ervāh-ı nebiyyān ü velîler ğam-nāk
O dem az kaldı ki alt üst ola arz u eflāk
Şaşırp seb‘ a-yı seyyāre menāzil yerini

Tār [u] mār eyleyecekdi felegiñ mihverini

- 10 Kıbleye karşı turup Һazret-i sultān-ı şehīd
Kıldı erkān-ı teyemmümle vuzū ’uñ tecdīd
Cānib-i Һaqq’a tevekkül olup etdi tahmīd
Okuyup Fātiha-yı Һazret-i Kur’ān-ı Mecīd
Secde-i evvel içinde o kerem-güsterini
Etdiler hāke berāber dü cihān efserini
- 11 Şimr-i mel’ ūn çekerek Һaңcer-i cevri-efgenini
Büse-gāh-ı Nebevīden keserek gerdenini
Ayırıp re’s-i şerīfinden o nāzik tenini
Şoldurup Һayf beķā mecma’ ının gülşenini
Dikdiler nīze-i ‘udvāna Һüseyn’iñ serini
Koydular kanlar içinde cesed-i eṭharını
- 12 Kopardu tūfān-ı kıyāmet şanasın kim o zemān
Tutdu āfāk-ı cihānı zulümāt-ı heyecān
İns [ü] cin hūr u melek eylediler āh u figān
Oldular cümleten ervāḥ-ı mukaddes giryān
Dökdüler ehl-i semā dīdeden eşk-i terini
Yañılıp hūr u melek tāt at u tesbīhlerini
- 13 Sāl-ı hicret o meh altmış bire etmişdi duḡul
‘Aşr-ı evvelde olup vāqı’a-yı Һarb-i melül
Tīr-i a’ dāya hedef oldu Һamu āl-i Resūl
Vaḡt-i cum’ aydı şehīd olduḡu dem necl-i Betül
İçdiler cām-ı şehādetle beķā kevşerini
Terk edip zīnet-i dünyā ile sīm ü zerini

- 14 Ḳatlı-gāha ericek Zeynel ‘ Abā’nıñ güzeri
 Şaldı dört yaña fiğān eyleyerekden nazarı
 Gördü yatmaqdadır al anlar içinde pederi
 Bu işe yandı bütün alk-ı cihānıñ cigeri
 Ḳatledip avm-i ‘ adüvv teşne şehidler erini
 Cennetiñ seyyidi dünyānıñ e‘ azz mefarini
- 15 Ḥazret-i Zeyneb ile sitti Ruiyye giryān
 Yolarak saçlarını seyyideler etdi fiğān
 Şehribānı döverek sīnesin oldu nālān
 Çağrışıp nāalar üstünde cemī‘ -i nisvān
 Ḳoydular ayf yetīm āl-i ‘ abā duterini
 Ġurbet illerde garīb eylediler āherini
- 16 Etmedi kimseye bir böyle zulum avm-i Mecūs
 Ne Yahūdī ne Naşāra ne nüfūs-ı menūs
 Görmemiş böyle cefā mişlini ar-ı fānūs
 ‘ Arş-ı a‘ lāda olup far-i risālet me‘yūs
 Açdılar alk-ı cihān rüyuna matem derini
 Yadılar nār-ı taassürle gönül micmerini
- 17 Nice an ağlamasun āh ederek Hilmī Dede
 Oldular āl-i ‘ abā zulme sezā her yerde
 Kimisi zehr-i helāhille olup pejmürde
 Kimi de tīg-i cefā ile olup rencide
 Āl-i Süfyān’a felek verdi zulum şeş-perini
 Ḳırdılar āl-i Resül’üñ ol iki şeh-perini

5.1.2.5 MUAŞŞER

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

- 1 Hâzret-i Pîr kim işnâ ‘ aşerin nesl-i gülü
 Düşücek Rûm’a gögercin şıfat anıñ zıllı
 Şuluca Karahöyük nâmda tutdu maḥalli
 Geldi Rûm erleri arslana süvārân dökülü
 Bize göster dediler tutduğumuz kudret eli
 Yed-i feyzinde görüp bildiler ol mühr-i celî
 Dedi Emre’m saña tapduk saña ey şâh belî
 Evliyâ zümresiniñ eşref-i kuṭbu ezeli
 Vâriş-i ‘ ilm-i Nebî-zâde-i evlâd-ı ‘ Alî
 Nâmıñ nâm-ı Muḥammed Hâcî Bektaş-ı Velî
- 2 Şuluca Karahöyük oldu o sulṭāna maḥar
 Ki var ol yerde kerāmâtlarından çok eşer
 Biri ezcümle ki Atkaya yürütmüş nice yer
 Biri de hıntâ vü çavdarı kılıp anda ḥacer
 Birisi aḳ deyü emreyleyicek aḳdı pınar
 Biri de beş taş olup Hâḳḳ’a şehâdet eyler
 Birisi memlaḥa-yı milḥ ki dürr ü gevher
 Bu kerâmetleri inkâr eden olur ekfer
 Vâriş-i ‘ ilm-i Nebî-zâde-i evlâd-ı ‘ Alî
 Nâmıñ nâm-ı Muḥammed Hâcî Bektaş-ı Velî
- 3 Şuluca Karahöyük’de var idi bir âdem
 Yoğurur idi çamur yapmak için kerpiç hem
 Etmege yardım aña vardı o şâh-ı ekrem
 Ehl-i şekkler dediler Hâzret-i Hünkâr’a o dem
 Gel yoğur bu kara taşı var ise sende himem
 Yoğurup etdi ḥamur gibi taşı kân-ı kerem

¹
 M, 92-93; Y,184

İz edip ol hacere başdığı yerlerde şadem
şimdi derler aña Hamur Kaya nāmın ‘ālem
Vāriř-i ‘ilm-i Nebī-zāde-i evlād-ı ‘Alī
Nāmıñ nām-ı Muḥammed Hācī Bektaş-ı Velī

- 4 O civārda var idi bir kara taşdan bir ğār
Üzerine çile-geh etmişdi o ğārı hünkār
Çıkarıp erba‘ın ol ğārda çün leyl ü nehār
Geldi bir gün görüşüp Hızır aña dedi ey yār
Nice bu penceresiz yerde durursuñ her yār
İşidip bu sözü pīr etdi kerāmet izhār
Urup ol taşā velāyet elin İbn-i Kerrār
Açılıp bir derīce şaldı o ğāra āřār
Vāriř-i ‘ilm-i Nebī-zāde-i evlād-ı ‘Alī
Nāmıñ nām-ı Muḥammed Hācī Bektaş-ı Velī

- 5 Hulefālar dediler bir gün āyā pīr-i huzūr
Bu arāzi ne ‘acebdir ki ḥatabdan maķřūr
Nice yurd eyleyelim berd-i řatī heyzümdür
Baķ kerāmet ü velāyātına hīç var mı fütūr
Çıkarıp hırķasını yaķdı temāmet pūr-nūr
Hırķa řađı ki denūr cümle-i nāsa meřhūr
řavurup ol řađa ḥākisterīni etdi nüřūr
Bitip ol ḥākde ařl-ı mīře-i nā-mevfūr
Vāriř-i ‘ilm-i Nebī zāde-i evlād-ı ‘Alī
Nāmıñ nām-ı Muḥammed Hācī Bektaş-ı Velī

- 6 şarı derler var idi bir kişi kim ehl-i hevā
Ḥāzret-i Pīr’e muḥālif idi ol dem zīrā
Mevsim-i zemherīde geldi dedi Pīr’e aya
şu duran řuru āđađdan yitirirseñ elma
O dem er olduğuna eylemezem şek ařlā

O zemān Ḥazret-i Pīr etdi münācāt ü du‘ā
Bitip ol ḥuşk şecerde nice sīb-i ra‘nā
Görüp ol ḥāleti dil mürdeler oldu iḥyā
Vāriş-i ‘ilm-i Nebī-zāde-i evlād-ı ‘Alī
Nāmıñ nām-ı Muḥammed Ḥācī Bektaş-ı Velī

- 7 Sen o şāh-ı fuḳarāsıñ ki ezel zāt-ı fuḥūl
Sen o nesl-i sü‘edāsıñ nesebiñ āl-i Resūl
Seni vaşfetmege bi’llāh ki ‘ācizdir ‘uḳūl
Cem āyīn-i ṭarīkindir olan aşl-ı uşūl
Saña şıdḳ ile tevessül eden olur mu melūl
Der-i luṭfuñda bu Ḥilmī ḳulunu eyle ḳabūl
Reh-i ‘ışḳıñda murādım saña olmaḳ mevsūl
Olayım ben de erenlerde ḳabūl u maḳbūl
Vāriş-i ‘ilm-i Nebī-zāde-i evlād-ı ‘Alī
Nāmıñ nām-ı Muḥammed Ḥācī Bektaş-ı Velī

5.1.3 MESNEVİ

1

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Fe‘ulün

- 1 ‘Alī’dir rehber-i rāh-ı hidāyet
‘Alī’dir menba‘-ı sırr-ı velāyet
2 ‘Alī’dir ma‘den-i luṭf u ‘ināyet
‘Alī’dir kāşif-i esrār-ı āyet
3 ‘Alī’dir maşdar-ı ‘ilm ü belāgat
‘Alī’dir ḥāme-pīrā-yı feşāhet

¹
M, 18-19; Y,23

- 4 ‘Alī’dir cāmi‘ -i Ḵur’ān ‘Alī’dir
 ‘Alī’dir Sūre-i Raḥmān ‘Alī’dir
- 5 ‘Alī’dir leb-i çār erkān ‘Alī’dir
 ‘Alī’dir ḥüccet ü burhān ‘Alī’dir
- 6 ‘Alī’dir ibtidā ile nihāyet
 ‘Alī’dir her ḥuṣuṣāta kifāyet
- 7 ‘Alī’dir mazḥar-ı faẓl-ı ilāhī
 ‘Alī’dir kün-fe-kānıñ pādişāhı
- 8 ‘Alī’dir bu cihānuñ şems ü māhı
 ‘Alī’dir cümle maḥlūkuñ penāhı
- 9 ‘Alī’dir ḥāmi-i rüz-ı kıyāmet
 ‘Alī’dir şāfi‘ -i yevm-i nedāmet
- 10 ‘Alī’dir Seyyidü’s-Sādāt-ı Ekrem
 ‘Alī’dir vālid-i sıbṭeyn-i a‘ ẓam
- 11 ‘Alī’dir şāḥib-i mecd-i mufahḥam
 ‘Alī’dir mālīk-i genc-i mu‘ aẓẓam
- 12 ‘Alī’dir cedd-i vālā-yı necābet
 ‘Alī’dir aṣl-ı i‘ lā-yı şerāfet
- 13 Muḥammed’le ‘Alī’dir nūr-ı vāḥid
 Bu nūru bir bilen oldu muvaḥḥid

- 14 Muḥammed'le 'Alī'dir cism-i cāvīd
'Alī rehber Muḥammed oldu mürşid
- 15 'Alī'dir dāder-i Faḥr-i Risālet
'Alī'dir maẓhar-ı nūr-ı sa' ādet
- 16 'Alī'dir sākī-i cennāt u kevşer
'Alī'dir feyż-i Ḥaḳḳ bedr-i münevver
- 17 'Alī'dir ṭayyib ü ṭāhir muṭahhar
'Alī'dir her ġazā içre muẓaffer
- 18 'Alī'dir şāḥib-i seyf-i şecā' at
'Alī'dir merd-i meydān-ı celādet
- 19 'Alī'dir Ḥilmiyā dīnim imānım
'Alī'dir vird ü tesbīḥ-i lisānım
- 20 'Alī'dir tendeki rūḥ-ı revānım
'Alī'dir nūr-ı Ḥaḳḳ yokdur gümānım
- 21 'Alī'dir rehber-i ehl-i 'ibādet
'Alī'dir Ka'be-i erbāb-ı ḥācet

5.1.4 GAZELLER

Bismillāhirraḥmānirraḥīm

BĀBU'L -ELĪF *

20 b nūr: -Y

b āña: Metinde olduğu halde vezin gereği çıkarıldı

21 a rehber: Ka'be Y

* BĀBU'L ELĪF; -Y

Mef'ulü Fā'ilātü Mefā'ilü Fā'ilün

- 1 Yā Rabb bi- ḥaḳḳ-ı sūre-i Yā-Sīn vü Kāf-Hā
Yā Rabb bi- ḥaḳḳ-ı Fātiḥa vü Nūn u Hel etā
- 2 Envār-ı nūrı mihriñ ile zinde kı l dilim
Esrār-ı ' ıṣṣḳ pāk ile ve'l leyli ve 'd duḥā
- 3 Ebrū-yı ḥaṭṭ-ı yāre kı l öz āşinā beni
Yā Rabb bi- ḥaḳḳ-ı sırr-ı Elif-Lām-Mīm-Rā
- 4 Ezkār-ı şükr ü ḥamd ola her işim müdām
İḥsān ü luṭfla kıldıñ baña ' atā
- 5 Yā Rabb bi- ḥaḳḳ-ı āyet-i Mā-kāne Muḥammed
Evlād-ı ' Alī'den etme beni bir nefes cüdā
- 6 Yā Rabb bi- ḥaḳḳ-ı se Muḥammed u çar İmam ' Alī
Maḳbūl-ı dergeh olam ben de dā'imā
- 7 Yā Rabb bi- ḥaḳḳ-ı dü Ḥasen dü Ḥasen ü yek Ḥüseyn ile
Güyā kı l öz zebānımı her demde Rabbenā

¹
M, 7; Y,1

- 8 Yā Rabb bi-ḥaḳḳ-ı Ca‘fer ü Mūsī -i rūh-ı pāk
Rūz-ı cezāda şefī‘ olalar olar baña
- 9 Yā Rabb bi-ḥaḳḳ-ı çehār-deh ma‘şūm-ı ehl-i beyt
Mir‘āt-ı derūnum et añlarla pūr-cilā
- 10 Evşāf-ı ḥüsn-i cemāl-i nebī vü velī
Bulsun sözümüñ evvelī bunlarla intihā
- 11 Ğavvāş-ı baḥr-ı ‘ışḳ olup izhār edem nīce
Yā Rabb nazm-ı lü’lū’ mercān bī-bahā
- 12 Yā Rabb bi-ḥaḳḳ-ı Sūre-i Kevşer bu Ḥilmī ’yi
Ḳanddır şerāb-ı ‘ışḳ ile ver neş’e-i beḳā

2

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Bā-yı Bismi’llāhirrahmānirrahīm ibtidā
Ders alıp pīrimden etdim rāh-ı ‘ışḳa iḳtidā
- 2 Nokṭa-yı bādır ṭarīḳ-ı sırr-ı feyz-i müstaḳīm
Şehr-i ‘ilmiñ şāhıyım dedi ‘Ali bābuhā
- 3 ‘İşḳ bir genc-i ḥaḳīḳatdır maḥabbet cevheri
Ma‘deni şebbīr ü şübber cān olur kıymet aña
- 4 Ḥazret-i Zeyne’l-‘Abā’niñ māh u gün bir zerresi
Vech-i yehdi’llāhü li-nūrihi oldur men yeşā’

2

M, 6; Y,2

1a Bismillahirrahmanirrahim (Neml 23:123), Rahman ve rahim olan Allah’ın adıyla

2a ṭarīḳ: zuhūr Y

- 5 Kıble-i rāh-ı ḥaḳīḳat reh-nümā-yı rāh-ı dīn
Ḥazret-i Baḳır ü Ca‘ fer Mūsā-yı Kāzım Rızā
- 6 Şāh Taḳī vü bā-Naḳī ’niñ ḥāk-i pāy-ı devleti
Tūtiyā-baḥşā-yı ferdır çeşm-i cāna da ’imā
- 7 Ḥamdü’lillāh ‘ Askerī ’niñ ‘ askeri olduḳ bugün
Şāhımız Mehdī-i devrāndır velī şaḥib-livā
- 8 Menzil-i tecrīde erdim ḥırş-ı nefsim terk edip
Ḥacı Bektaş-ı Velī ’niñ çākeriyim bī-riyā
- 9 ‘ Āşık-ı şādık olup ‘ ışkıñ yolunda şükr kim
Ḥilmī cānım rāhına kılmaklıḡa geldim fedā

3

Fe‘ilātün Fe‘lātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

- 1 Eyledim naḳd-i dili bir meh-i ra‘ nāya fedā
Şeb-i cemde uyanan ruḥları şem‘ āya fedā
- 2 Cevher-i aşlım olan māye-i cismim güherī
Leb-i la‘ liñde olan lü’lü’-yı lā-lāya fedā
- 3 ‘ Andelīb-i dil ü cān şahn-ı çemende ey dost
Gül yüzünde açılan ḡonce-i zībāya fedā
- 4 Cigerim kanlı kebābı seniñ ey nergis-i mest
Cem-i vaşlıñda olan sāḳī -yi şahbāya fedā

- 5 Mā-ḥaṣal ḥūn-ı derūnumda olan nāfe-i dil
Çīn-i zūlfūnde olan ʿanber-i sārāya fedā
- 6 Hilmiyā besledigim ten kafesinde olsun
Ṭūṭi-yi ṭabʿım o kând-ı leb-i ḥamrāya fedā

4

Fāʿilātūn Fāʿilātūn Fāʿilātūn Fāʿilūn

- 1 Oldu gül-rūyuñ görüp gülşende gül ḥayrān saña
ʿAndelīb-i gül degil ḥayrān bütūn devrān saña
- 2 Ṭarf-ı ruḥsārında reng-ā-reng olup naḫş-ı ezel
Bir besāt-ı reng-i nev olmuş şükūfistān saña
- 3 Çīn-i zūlf-i ʿanberiñ düşdükçe zıllı vechine
Hoş ḥayāl olmuş çemende sünbül ü reyḥān saña
- 4 Reşkden şahrāya düşmüş meşk-i ehvā-yı ḥoten
Ol kadar-ı zībā yaraşmış nergis-i mestān saña
- 5 Böyle ḥüsn endām ile gördükde kadd-i nāzikiñ
Ḥaḫḫ için güftāra gelsin kim dimez cānān saña
- 6 Naḫd-i ḥüsnüñ ver alıp bend et kemend-i zūlfūne
ʿİd-i vaşlıñda yeter bu Ḥilmī koç kurbān saña

5

Feʿilātūn Feʿilātūn Feʿilātūn Feʿilūn

4
M, 7; Y,3
5
M, 7; Y,3

- 1 ‘Āşık ol derdi ile yanıp yakıla şubḥ u mesā
Eriyip şem‘ şıfat ḥāşıl ede şevḳ ü ziyā
- 2 Tuta bir mürşid-i cānān etegin cān verip
Erişe menzıl-i maḳşūda kılıp kesb-i bekā
- 3 Ḳalb-ı mir’atını pāk ede ğubār-ı kemden
Görüne kendine ol ayı neden nūr-ı liḳā
- 4 Pāklıktan yine bir ḥāle ki şāfī dil olup
Her neye kılsa naẓar görmeye Ḥaḳḳ’dan mā‘ adā
- 5 Bezm-i ‘ışık içre görüp nazmımı derler Ḥilmī
Her sözüñ bir varak-ı ḥikmet-i gencīne-küşā

6

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Rızā bābında bir ḥāk-i vücūdum ḥāk-i pāy-āsā
Ġubār-ı rāh-ı ‘ışığım maḥva erdim gerd-i cāy-āsā
- 2 Kılıp çāk-ı girībān tır-i ta‘na hem göğüs verdim
Bu endām-ı tenim sūrāh sūrāh oldu nāy-āsā
- 3 Ğam-ı ‘ışık ile şo’l deñlü za‘if oldum ki el-ḥāşıl
Büküldü ḳad-ı mevzūnum yed-i fūrḳatle pāy-āsā
- 4 Biḥamdi’llāh ki yokluk içre kesbetdim ḳamu varım
Menem ol *küntü-kenzu’llāh* göründüm bir gedā-āsā

- 5 Tecerrüd āsmānından toğunca Hilmī-i kemter
Münevver etdi meydānı şeb-i vuşlatda ay-āsā

7

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

- 1 'Ayn u ebrū mescid ü mihrāb u minberdir baña
Secde-gāhım kıble-i dīdār-ı dil-berdir baña
- 2 Hāl-i ruhsarıñ imiş maqşad hācerü'l-esvedden
Şükr kim yüz sürmegim her dem müyesserdir baña
- 3 Ay yüzü *ve 'ş şemsi* haţtūñ *vel-kamer* āyetleri
Rūz-ı şeb çeşmimde nūr-ı mihr-i enverdir baña
- 4 Gülşen-i 'adn içre tūbā-yı hāqīkatdır kadiñ
Her nihāl naḥl-i nağamın vaşl-ı hoşterdir baña
- 5 Tālib-i cām-ı behiştim şun lebiñ kandır beni
La'l-i nābiñ şerbeti şahbā-yı kevşerdir baña
- 6 Zülf-i ğamzeñ arasından cān u dil gidip gelir
Her tavaf-ı 'umre tek bir haccü'l ekberdir baña
- 7 Ka'be-i dīdārınıñ müştākı olmuşdur gönül
Hilmiyā gel tut delīl-i 'ışkı rehberdir baña

8

Mef'ülü Mefā'ilü Mefā'ilü Fe'ülün

7

M, 8; Y,4

1 ebrū :kaşın Y

8

M, 8; Y,4

- 1 Sevdim hele bir dilberi kim hüs-nü cemîlâ
Ğâyetle güzel mişli cihân içre alîlâ
- 2 Şebbir ile Şübber mehimiñ ism-i şerîfi
‘Ayneyn-i nebî ile velî nesl-i alîlâ
- 3 Vaşfinda anıñ ‘âciz olupdur kamu vaşşâf
Şânında demiş âyet-i taḥhîr-i celîlâ
- 4 Yüzler süreni şıdķ ile dergâhına anıñ
Dünyâda vü ‘uḳbâda omaz ḥor u zelîlâ
- 5 Biñ cân ile urbânıñ olup ilmî-i kemter
Râhında ḥayât âbını hem ıldı sebîlâ

9

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

- 1 Nûr-ı vechiñdir abîbim ıble-i ‘ulyâ baña
Ka‘be dîdârıñ yüzüñdür Mescidü’l-‘Aḳsâ baña
- 2 *âbe avseyn* olduḡun bildim anıñçün ey nigâr
İki aşıñdır seniñ miḥrâb-ı *ev ednâ* baña
- 3 Ey şıfâtıñ âyet-i *innâ hedeynâhü’s*-sebîl
Oldu zâtıñ nûr-ı *subḥânellezî esrâ* baña
- 4 ‘Ahd ü peymân eyleyip baḡlandım ‘ıḣķıñ bendine
Ṭurre-i ḡisûlarıñdır ‘urvetü’l-vüḣkâ baña

- 5 Āb-ı zemzem menba‘ ı çāh-ı zenaḥdānındadır
La‘ l-ı nābīñ çeşmesidir kevşer-i ḥamrā baña
- 6 Ravza-i ḥüsnüñdür ‘āşıklara dārü’n na‘ im
Cennet içre kâmetiñdir sidre-i tûbā baña
- 7 Bezm-i ḥāşîñdan bu Ḥilmî bendeni dūr eyleme
Sensiz ey cānān gerekmez dünyā vü ‘ uqbā baña

10

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘lātün Fe‘ilün

- 1 Yüzüñ eflāk-ı dile bedr-i mehimdir cānā
Kara zülfüñ şeb-i baḥt-ı siyehimdir cānā
- 2 Dün bugün Ḥaḳḳ’a ‘ibādet için ey kıble-i cān
Ayağın başdığı yer secde-gehimdir cānā
- 3 N’ola sürsem yüzümü būs ederekden izine
Ayağın basmağı tāk-ı külehimdir cānā
- 4 Gözüme sürme için ḥāk-i kudümüñ çekeyim
Nazar-ı merdüme kuhl-ı nıgehimdir cānā
- 5 Açılıp göz göz olup dāğ-ı müjeñ sinemde
Nıgehin cānıma temrenlü sehimdir cānā
- 6 Geceler ‘ālemi tatlu uyķusundan ey gül
Uyaran ḥalkı bütün āh u vahımdır cānā

7 b ‘ uqbā: uḡrā Y

10

M, 10; Y, 7

4 b kuhl-ı: ekmel M

- 7 Diler ‘afv eyle diler Hilmî ’yi kurbân eyle
Cem-i besmele-gehe toğru rehimdir cânâ

11

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

- 1 Dilberâ envâr-ı haqq ‘ayn-ı cemâl olmuş saña
Şu‘le şalmış ħüsnüñe bedr-i kemâl olmuş saña
- 2 Âftâb-ı tal‘at-ı ħürşidden ħaţlar çekip
Armağan-ı lâ-yezâlî bî-zevâl olmuş saña
- 3 Şubĥ ser çekmiş niķâb-ı zülfüñ ol meh pâreye
Şâmlar seyyâre tek püskürme ħâl olmuş saña
- 4 Ay tutulmuş perde çekmiş gün cemâl-i vechiñe
Enver-i nûr-ı hidâyet ittihâl olmuş saña
- 5 Lâle dem urduķca reng-i rûy-ı ħüsnüñden müdâm
Gül ħicâbından kızarmış vech-i âl olmuş saña
- 6 Âşyân-ı ķalb-i ‘uşşâķıñ temâşâ ķılmađa
Pîç-i ebrû pâleriñ bir perr ü bâl olmuş saña
- 7 Bir nigâĥ-ı merĥamet ķılmaz mısın bu ‘âşıkā
Her nefesde Hilmî dâ‘î mâĥ u sâl olmuş saña

12

11

M, 11; Y,9

12

M, 12; Y,9

Mefâ' ilün Mefâ' ilün Mefâ' ilün Mefâ' ilün

- 1 Bu 'alem kim görürsün bir tecellî-gâhdır cânâ
Kimi 'âkıl kimi mecnûn kimi âgâhdır cânâ
- 2 Kimi zâlim kimi mazlûm kimi fâsık kimi ma'şûm
Kimi 'âbid kimi zâhid kimi gümrâhdır cânâ
- 3 Kimi 'âlim kimi câhil kimisi mürşid-i kâmil
Kimi müflis kimi de şadr-ı 'ulüvvi câhdır cânâ
- 4 Şu 'ünât-ı ilâhîdir bu ef'âl-i tenevvü' hep
Her eşyâ bir tecellî mazhar-ı bi'llâhdır cânâ
- 5 Münezzeh cümle eşyâdan 'aceb sırr-ı hafîdir bu
Görünen her mezâyâdan yine ol şâhdır cânâ
- 6 Bu kıl ü kâl vü bu keşret olupdur perde-i vaḥdet
Görünen perdeden yine cemâlu'llâhdır cânâ
- 7 Gören kimdir görünen kim bu vaḥdet-ḥânedede Ḥilmî
Gören de görünen de cümle nûru'llâhdır cânâ

13

Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilün

- 1 Nûr-ı kândîl-i mu'allâdır Ḥüseyn-i Kerbelâ
Revnaḳ-efzâ-yı muşallâdır Ḥüseyn-i Kerbelâ
- 2 Tayyib ü tâhir muṭahhardır şıfât ü zât ile
Rics-i işminden müberrâdır Ḥüseyn-i Kerbelâ

- 3 Rāhına cānlar fedā cānān-ı ‘ālemdir ezel
Cevher-i ḥüsn-i mücellādır Ḥüseyn-i Kerbelā
- 4 Būy-ı ‘ışkıyla mu‘aṭṭardır dimāğ-ı ‘āşıkān
Ca‘d-ı müşğīn-i muṭarrādır Ḥüseyn-i Kerbelā
- 5 Zübde-i āl-i Muḥammed’dir vücūd-ı nāziki
Māye-i feyz-i muşaffādır Ḥüseyn-i Kerbelā
- 6 Seyyid-i şübbān-ı ehli’l-cennedir çün lā-cerem
Dāver-i şadr-ı müvellādır Ḥüseyn-i Kerbelā
- 7 Zikreder nām-ı şerīfin rūz u şeb Ḥilmī müdām
Sırr-ı esmāya müsemmādır Ḥüseyn-i Kerbelā

14

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 (Elif) Ey elif kāmetli dilber ey ruḥu bedrū’d-dücā
(Be) Bā-ı bismillāh ile dīdārīñ olmuş pür-ziyā
- 2 (Te) Te‘ālā’llāh kılmış ḥüsnüñü aḥsen seniñ
(Şe) Şenāya müsteḥakdır ḥüsn ü ānīñ bī-riyā

14

M, 12-13; Y,10

1b Bismillah: Allah’ın adıyla

- 3 (Cim) Cemāl-i bā-kemālîñ şemme vechu'llāhdır
(H) Hāqīkatde yüzüñdür kıble-i ehl-i vefā
- 4 (Hı) Hayāl-i 'arzîñ ile qalb-i 'āşık müstenîr
(Dal) Dudağıñ şerbetidir ehline olmuş devā
- 5 (Zel) Zekāvetle feṭānetle müzeyyen tıynetin
(Rı) Refīk olsun saña tevḫīk-i Bārī dā'imā
- 6 (Ze) Zevāle ermesin ḥurşīd-i ḥüsnüñ ey güzel
(Sin) Ser-efrāz olsa nūr-ı ṭal'atıñ fevḫ'al'-alā
- 7 (Şın) Şeref vermiş cihān bāğına serv-i kāmetiñ
(Şad) Şafā-baḥş eyleyip endāmıñ olmuş dil-küşā
- 8 (Ḍad) Ḍalālet perdesin ref' etdi dest-i himmetiñ
(Ṭı) Ṭarīk-i Hāḫḫ'a oldu 'ışık u şevkiñ reh-nümā
- 9 (Zı) Zuhūruñ 'ālem-i 'ışkı fūrūzān eylemiş
(Ayn) 'İşk ehlini kılmış sırr-ı 'ışka āşinā
- 10 (Ġayn) Ġayrı bilmezem Hāḫḫ'dan seni ey hūr-ı 'în
(Fe) Fazīlet ehli sensin sendedir faẓl-ı Hudā
- 11 (Ḳaf) Ḳırā'at eylerim vechiñde ben ümmü'l-kitāb
(Kef) Kelāmu'llāh-ı nāṭıqdır femin mu'ciz-nümā
- 12 (Lam) Liḳā-yı ḥüsnünüñ müştākı olmuş cān u dil
(Mim) Münācāt eylerim dergāhıña şubḥ u mesā

9 a fūrūzān:tevsī'Y ; b 'Aşk ehlini: 'uşşakānı Y

- 13 (Nun) Nigāh-ı luṭfuñuñ meftūnudur ḥalk-ı cihān
(Vav) Vişālîñle şeref bulmak diler bāy u gedā
- 14 (He) Hilāl ebrūlarıñ şakḳu’l-kamer tefsīridir
(Ye) Yedu’llāh ile zāhir oldu ḥaṭṭ-ı istivā
- 15 Ḥarf-i imlā maşdarı yek nokṭadır Ḥilmī Dede
(Lam-elif) Ḳā’im maḳāmı pā vü çā vü jā vü gā

15

Fā’ ilātün Fā’ ilātün Fā’ ilātün Fā’ ilün

- 1 Şem’ -i miḥrāb-ı imāmetdir ‘ Alī Zeyne’l-‘ Abā
Rehber-i rāh-ı hidāyetdir ‘ Alī Zeyne’l-‘ Abā
- 2 Ḥamse-i āl-i ‘ abā’nıñ sırrı kendinde ‘ ayān
Menba’ -ı feyz-i reşādetdir ‘ Alī Zeyne’l-‘ Abā
- 3 Ceddidir şāh-ı velāyet ceddesi Bint-i Resūl
Zāde-i faḥr-i siyādetdir ‘ Alī Zeyne’l-‘ Abā
- 4 Seyyidi’s-Süccād’dır zāt-ı şerīf şübhesiz
Nūr-ı ḳandīl-i ‘ ibādetdir ‘ Alī Zeyne’l-‘ Abā
- 5 Şāfi’ -i bezm-i belādan ‘ ışk-ı şevḳu’llāh ile
Nūş-ı şahbā-yı şehādetdir ‘ Alī Zeyne’l-‘ Abā
- 6 Gösterirdi nās içinde nice burhān-ı ‘ azīm
Vāriş-i genc-i velāyetdir ‘ Alī Zeyne’l-‘ Abā

- 7 Nām-ı pākīñ vird edin Hilmī Dede şubḥ u mesā
Pertev-endāz-ı şefā' atdır ' Alī Zeyne'l- ' Abā

16

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

- 1 Tāc-dār u Şāh-ı Efḥam'dır Hüseyin-i Kerbelā
Nūr-ı çeşm-i Faḥr-i ' Ālem'dir Hüseyin-i Kerbelā
- 2 Necl-i sulṭān-ı velāyet sıbt-ı ḥatmü'l-mürselin
Zīb-i rükn-i ' arş-ı a' zamdır Hüseyin-i Kerbelā
- 3 Cān-ı şīrīn-i Cenāb-ı Fāṭıma Ḥayrū'n-nisā
Seyyidü's-sādāt-ı ekremdir Hüseyin-i Kerbelā
- 4 Dāder-i ' ālī-tebārıdır Ḥasan Ḥulkı'r-Rızā
Gevher-i genc-i mükerremdir Hüseyin-i Kerbelā
- 5 Yüz sürenler meşhed-i envārına bulur necāt
Maḥzar-ı feyz-i muḥaddemdir Hüseyin-i Kerbelā
- 6 Şāfi' -i rüz-ı nedāmetdir günahkār ümmete
Ma' den-i eşfāk u erḥamdır Hüseyin-i Kerbelā
- 7 Çāker-i ednāsıyım iḥlāş ile Hilmī Dede
Şāh-ı evreng-i mu' azzamdır Hüseyin-i Kerbelā

17

Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün

16

M, 14; Y,13

17

M, 15; Y,12

- 1 Kaşınıla kirpiğin zülfün seniñ ey kâmet-i zîbâ
Biri misk ü biri ‘ anber birisi sünbül-i ra‘ nâ
- 2 Cemâlin hüsni ü âniñ ruhları âlin gül endâmın
Kamer tal‘ at melek haşlet perî-peyker şacı Leylâ
- 3 Gözüñ âhû dişiñ incü dehâniñ hoşka-yı dârû
Nigâhıñ cân verir mürde-dile nuṭkuñ eder ihyâ
- 4 Müselsel turre-i gisûlarıñ hablü’l-metîn olmuş
Mühelhil şüretiñ ‘ uşşâka nûr –ı ‘ urvetü’l-vuşkâ
- 5 Kulağıñ mahzen-i hikmet meşâmın bûy alır Hakk’dan
Dudağın çeşme-i kudret lisânıñ kenz-i lâ-yefnâ
- 6 Vücûduñ Tûr-ı Sînâ’sı tecellî-gâh-ı Mevlâ’dır
Göründü dest-i pâkiñden zihî sırr-ı yed-i beyzâ
- 7 Tavâf eyler melâ’ik ins ü cin Hilmî Dede ey yâr
Yüzüñ beyt-i mu‘ azzamdır cemâlin kıble-i ‘ ulyâ

18

Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün

- 1 Bi-ḥamd’illâh gidip ğam geldi nev-rûz -ı neşât-efzâ
Bezendi sū-be-sū elvân çiçekle tag ile şahrâ

5 b kenz-i lâ-yefnâ: tükenmez hazine

18

M, 15; Y,13

- 2 Bahār eyyāmı kevne zīb ü zīnet-baḥş için el-ḥaḳḳ
Olupdur gülsitānda gül bedenden ḡonceler peydā
- 3 Çemen tıflını emzirdikçe dā ’im ebr-i nīsāndan
Giyipdir dāye-i arz ol şerefle ḥil’ at-i ḥaḍrā
- 4 Mu’ aṭṭar oldu ḥūbānıñ libās-ı ’ ıṭrı şeb-būydan
Açıldı dīde-i zerrīn uyandı nergis-i şehlā
- 5 Şarıldıkça şarılmış zūlf-i ’ arız ḳadd-i dil-cūya
Yakışdıḳça yakışmış rūy-ı āle sūnbül-i ra’ nā
- 6 Şekāyık hem-dem olmuş bāḡcede ortanca dilberler
Menekşe boynunu bükmüş yatur gül-zārda tenhā
- 7 Ḥanımeli civān perçemiñ açmış ḥūsn-i Yūsuf’ dan
Şunar ’ uşşāḳa hem zerrīn ḳadeḫle bāde-i ḥamrā
- 8 Gelincik penbe giymiş pek yaraşmış şimdi māsā ’ llāh
Yeşillenmiş açıp dilber dudaḡı feslegen-āsā
- 9 Şalın serv-i ḥıramānım temāşā eyle ezhārı
Döşenmiş şahṇ-ı gülşende kaṭife atlas u mīnā
- 10 Nuḳul gibi donanmış her ṭaraf bā-ḳudret-i Yezdān
Ḳarānfıl lāle vü nesrīn [u] zānbaḳ yāsemen fulyā
- 11 Çıkınca nīlüfer fi’ l-baḥrdan hem ’ anber vü mercān
Şedef aḡzın açıp incüsün etmiş gülşene ihdā

- 12 Şükûfistânı tenvîr etmege hem bezm-i rindânı
Yakıp âvîzeden âteş çiçeği balmumuñ ra‘nâ
- 13 O meh ağıyâr ile gece şafâda kâhkahalarla
Hezârân yâ şabûr çekmekde şimdi Hilmî -i şeydâ

BĀBU’L BĀ*

19

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

- 1 Lâle-veş rûyına renk vermiş o gül gonce ‘aceb
Bürünüp câme-i zibâlara ol yâr bu şeb
- 2 Şîve-i nâz ile bend etmege dil-bestelerin
Zîr-i fesden çıkarır turre-i tarrârını heb
- 3 Gördüm ol meh-veşi bu tarz ile ‘aqlım gitdi
Şâm ile şubhumu fark eylemez oldum yâ Rabb
- 4 Getür ey sâkî-i gül-çehre mey-i gülğünü
Yaraşır vaşlına bir böyle mehiñ bint-i ‘ineb
- 5 Hilmîyâ naqd-i dili bezme kamu şarf ederim
Olsam ol yâr ile halvetde bu şeb leb-ber-leb

20

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

* BĀBU’L BĀ‘: -Y

19

M, 16; Y, 19

20

M, 16; Y, 19

- 1 Yār vaşlıñ eyle yā Rabb bu dil-i zāra naşīb
Kıl müyesser devlet-i dīdār-ı yārı ‘ an- karīb
- 2 Cūşa geldi murğ-i rūhum tırmayıp eyler figān
Gülşen-i ‘ adninde artıķ etdi feryād ‘ andelīb
- 3 Öyle derdim var ki bir ‘ āşık giriftār olmasın
Kaldı ‘ āciz kılmağa dermān biñ hāzık ṭabīb
- 4 Luṭf edip tedbīr-i derd-mende meded kıl yā ‘ Alī
Senden özge kalmadı ‘ ışık içre dermānım Ḥabīb
- 5 Hilmiyā gel şıdk ile tıt dāmenin Şāh’ıñ müdām
Tā olasıñ rüz u şeb anıñla luṭfeyler Mucīb

21

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Göñül ‘ ışık-ı ḥaķīķī içre ḥubbu’llāhdır maḥbūb
Maḥabbetten ğaraż ancak rızāu’llāhdır matlūb
- 2 Mecāz-ı mā-sivāyı terk edip gel varlığın maḥvet
Bu yolda ermeyenler maḥv-ı şırfa kaldılar maḥcūb
- 3 Nazar kıl Ḥaķķ nazarla dehre sen senden gören kimdir
Kimiñdir kudret ü kuvvet ya kimdir cālib ü meclūb
- 4 Bu ‘ ālem kim görürsün bir debistān-ı ma‘ ārifdir
Kitāb-ı kā’inātı gel oķu añla nedir mektūb

- 5 Eren sırr-ı müsemməyə bu keşret-gāh-ı ‘ālemde
Oğur her bir varakdan harf-i tevhīdi olur mevhūb
- 6 Buṭūn ‘ilmini fehmetmez olanlar kıl ü kāl ehli
Bu esrār anlaşılmaz olmadan bir mürşide mensūb
- 7 Erenler dāmeniñ tūt izlerinden kılca ayrılma
Ṭarīk-i Hakk’da Hilmī ‘ışk ola dā’im saña maşhūb

22

Fā‘ilātūn Fā‘ilātūn Fā‘ilātūn Fā‘ilūn

- 1 Yād edip la‘liñ gözüm yaşın şarāb etdim bu şeb
Cismimi nār-ı firākıñla kebāb etdim bu şeb
- 2 Ol kadar kan agladım dendān-ı dürrüñ zikredip
Baḥr-i aḥmer tek cihānı ğarq-ı āb etdim bu şeb
- 3 Zülf ü rüyüñ ḥasret-i endişesiyle şubḥa dek
Cān evini tīşe-i ğamla ḥarāb etdim bu şeb
- 4 Nār-ı ğam dūd-ı firāk içre şerāre-pāş olup
Berq-i āhım āsmān üzre şihāb etdim bu şeb
- 5 Perde perde her bir uzvum yār için āhenk eder
Sūz-ı dilden sīnemi çeng ü rebāb etdim bu şeb
- 6 Mā-cerā-yı ‘ışkıımıñ biñden birin tahrīr edip
Çekdigim ālām u derdi bir kitāb etdim bu şeb

- 7 Rūz-ı hicrānıñ be-her şaniyesi bir yıl gelir
Hilmiyā cem‘ eyleyip bir bir hesāb etdim bu şeb

BĀBU’L TĀ*

23

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 La‘l-i nābıñdan içelden şerbet-i ma’ü’l-hayāt
Zî-hayāt-ı feyz-i ‘ışk oldum baña ermez memāt
- 2 Ölmeden evvel ölüp ‘ışkın yolunda şükr kim
Eyledim bir özge cān kesbin bu cismim içre zāt
- 3 Cism ü cān verdim *yuḥibbūn* āyetin yād eyleyip
Cāme-i ‘ışk-ı haḳīkīdir bana şimdi şifāt
- 4 Ka‘be-i dīdārıñı kıldım özüm çün secde-gāh
Kaşlarıñ mihrābın etdim kıble-i ḥamse’ş-şalāt
- 5 Maḥrem-i cem‘ iyyet-i ḳurb-i ilāh oldum bugün
Menzil-i tecrīde erdim Hilmiyā buldum necāt

24

Mef‘ülü Mefā‘ilü Mefā‘ilü Fe‘ülün

23

M, 17; Y,23

1 b Zî-hayāt:zinde-gāh Y

3 yuḥibbūne :severler

24

M, 17-18; Y,23

- 1 Her ‘āşık olan etmeye da‘vā-yı maḥabbet
Zīrā ki sürer maḥşere da‘vā-yı maḥabbet
- 2 Zannetme ki da‘vā-yı maḥabbet olur āsān
Ger ‘āşık isen eyleme şevvā-yı maḥabbet
- 3 Ğamdan ğama dūçār eder ‘uşşākı hemīşe
Göstermez olur çeşmine dünyā-yı maḥabbet
- 4 Peşmīne-i miḥnetden eder lebsini āḥer
Giydirmez olur ‘āşıkā dībā-yı maḥabbet
- 5 Şad-varṭa-ı kayğuya eder ādemi dūçār
Her kim ki verir ‘ışk ile imzā-yı maḥabbet
- 6 Ekdār ü belā ḥarfīni imlā ile yazmış
Ḥaṭṭāṭ-ı ezel çekdiği tuğrā-yı maḥabbet
- 7 Bu rāh-ı melāmetde gerek şabr u taḥammül
Ger ‘āşık isen etmege icrā-yı maḥabbet
- 8 Āyīne-i şāf-dili biñ pāre eder āh
Urduçça sitem taşını a‘dā-yı maḥabbet
- 9 Mey-ḥāne-i rencide alır neş’eyi ‘āşık
Nüş eyleyecek şevk ile şahbā-yı maḥabbet
- 10 Dünyā degil ‘uqbā daḥi öz yādına gelmez
Kalbinde olan şıdk ile Mevlā-yı maḥabbet

1 b da‘vā:ğavğa Y

4 –Y (bu beyit yazma nüshada yok)

8 a āh: -ler Y

10 a daḥi: -Y

- 11 Āyīne gibi şāf-dil ol şıdk ile Hilmī
Tā sende görünsün bu tecellā-yı maḥabbet

25

Fe‘ilātūn Fe‘ilātūn Fe‘ilātūn Fe‘lūn

- 1 Gel yetiş gör ki nedir cānıma kār-ı ḥasret
Fūrḳatīñ derdi beni eyledi zār-ı ḥasret
- 2 Nice demdir ki gözüm görmedi gül ruḥlarıñı
Oldu her rüz baña bir şeb-i tār-ı ḥasret
- 3 Ben seni görmeyeli dīdelerim ḳan ağlar
Eşk-i ḥūnīnımı gör oldu bi-ḥār-ı ḥasret
- 4 Ağlaya ağlaya āteş dökülür dīdemden
Gözümün nūrunu hecreyledi nār-ı ḥasret
- 5 Āteş-ābād kesilmez mi gözümde ‘ālem
Etdi sūzān dil-i Hilmī’yi şerār-ı ḥasret

BĀBU’Ş ŞĀ*

26

Mefā‘ilūn Mefā‘ilūn Mefā‘ilūn Mefā‘ilūn

- 1 Göñül feryādına gülşende bir ḡonce-dehen bā‘ iṣ
Gözüm yaşı revān seller gibi ol gül beden bā‘ iṣ

25

M, 19; -Y

4b nār ile : “ile” vezin gereği çıkarıldı

* BĀBU’Ş ŞĀ‘ -Y

26

M, 19; Y,27

- 2 Dilā çokdur cihānda kâmet-i mevzûn ‘ar‘ arlar
Olur gül-zârı seyrân etmege ser ü semen bâ‘ iş
- 3 Çıkıp şahrâlara üftâdelikle mevsim-i gülde
Civânân ile hem bezm olmaga şahn-ı çemen bâ‘ iş
- 4 Melâmet kılma hüsni-yâr için ‘uşşâkı ey sūfî
Günâhkâr olmağa Hakk kûdretiñ sevmek neden bâ‘ iş
- 5 Lisânîñ hıfz kıl dâ’im şağın incitme bir şağşî
Olur her nîk ü bed encâmına lafz-ı semen bâ‘ iş
- 6 Öürsem de yine ayrılmagım yok kûy-ı dilberden
Olur ‘ulviyyet-i insân için hubbû’l-vaţan bâ‘ iş
- 7 Riyâz-ı ‘ışka girdim ülfet-i rindân için Hilmî
Muţavvel vaşfına yâriñ olup hulq-ı Hasan bâ‘ iş

BĀBU’L CĪM*

27

Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün

- 1 Tarîk-i ışka gir cānā sevād-ı mā-sivādan geç
Maķām-ı terk ü tecrîde erip nefis ü hevādan geç
- 2 Rıza vü emr-i Hakk’ı tut yapış bir dest-i mürşide
Vücūd-ı ‘alleme’l esmāyı bil şirk ü riyādan geç

3a şahrâlara :sahralarda M,Y

* BĀBU’L CĪM: -Y

27

M, 19-20; Y,29

- 3 Hākīkat bābınıñ miftāh-ı ‘ışk-ı sırr-ı ālādır
Düñül etmek dilerseñ bezm-i hāşa hāş u lādan geç
- 4 Hayāl-i nefis imiş ‘ālemde hubb-i salṭanat zevkī
Telebbüs et libās-ı faķrı da havf u recādan geç
- 5 Bekā-bi’llāha yetmeklik dilerseñ sen de ey Hilmī
Hased buğz u ṭama‘ kīn ṭutma gel kibr-i fenādan geç

28

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Menzil-i mi‘rāca maḥbūb-ı Hākķ etdik de ‘urūc
Nūr-ı vechinden münevver oldu encümle burūc
- 2 İndiler gökden yere teşrīfiñ istiķbāl için
Eyledi burc-ı esedden şems ü māh ol dem hurūc
- 3 *Şemme vechu’llāhdan ref*^r oldu cümle perdeler
ķābe kavseyne erip etdi ḥarem-gāha vülūc
- 4 Āşikār etdi ķamu sırr-ı ḥafiyi Hākķ saña
ķıldı genc-i a‘zamı esrār-ı ķalbiñde dūrūc
- 5 Yā Resūla’llāh ķoma zulmetde Hilmī mücrimi
Nūr-ı vechiñ oldu bezm-i enbiyā içre bülūc

29

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

28

M,20; Y,29

29

M, 20; Y,29

- 1 Nokta-yı aşlını fehmeyle süveydādan geç
Zikr-i tevḥīde çalış Haqq'a teberrādan geç
- 2 Yek vücūd olduḡuñu anla 'avālimle hemīn
Vaḥdet-i şırfa eriş keşret-i esmādan geç
- 3 Kīn kibir buḡz u ṭama' dan özüñü pāk eyle
Faḫr ile faḫr ederek atlas u dībādan geç
- 4 Ādemiñ zīneti māl ile degil 'ilm iledir
Cem' -i māl etmek için nās ile ḡavḡādan geç
- 5 Nīk ü bed maşdarıdır 'unşūr-ı terkīb-i vücūd
Maḫhar-ı zāt olagör esfel ü a' lādan geç
- 6 Terk edip varlğıñı maḫv edegör benligiñi
Bezm-i 'irfānda kemālāt ile da' vādan geç
- 7 Özüñe Ḥilmī Dede kendi sözüñle nuş et
Vā' iziñ verdigi efsāne-i ḡülyādan geç

BĀBU'L ḤĀ *

30

Müfte' ilün Fā' ilün Müfte' ilün Fā' ilün

- 1 Her ne zemān yanımda ḡazret-i cānān yoḡ
Bil ki o dem tenimde ḡākim olan cān yoḡ

3 b faḫrederek: faḫredip Y
6 a Terk edüp: Terk ede gör Y
* BĀBU'1-ḤĀ: -Y

30
M, 20-21; Y, 23

- 2 Şehr-i cīvānānı ben geşt ü güzār eyledim
Sen gibi ey mehlikā böyle kaşı kemān yoḥ
- 3 Baḡ-ı dil-āvīzde pāyine yüz sürmege
Seyl-i sirişkim gibi bir daḡı çağlayan yoḥ
- 4 Nāz ile reftār eder böylece yārim gibi
Gülşen-i dehr içinde serv-i ḥıramān yoḥ
- 5 Qalbini ‘āşık-ların luṭf ile tenvīr eder
Sen gibi ey dil-rübā bir meh-i tābān yoḥ
- 6 Kevn ü mekānı bütūn cüst ile cū eyledim
Yār-i civānım gibi lebleri ḥandān yoḥ
- 7 Meclis-i ‘uşşāḳda her yana kıldım nāzar
Ḥilmī-i şeydā gibi ‘āşık-ı ḥayrān yoḥ

BĀBU’L DĀL*

31

Mef‘ūlū Mefā‘ilū Mefā‘ilū Fe‘ūlūn

- 1 Sevdim hele bir dilberi kim ismidir Aḥmed
Hem ismi müsemması güzel lebleridir ḳand
- 2 Muşḥaf yüzüne yazmış aının ḥāme-i ḳudret
Heftüm ḥaṭ ile āyet-i *mā-kāne Muḥammed*
- 3 Maḥbūb-ı cihān āfet-i devrānsın efendim
Dünyāda vü ‘uḳbāda bulunmaz saña mānend

* BĀBU’L DĀL: -Y

31

M, 21; Y, 35

- 4 ‘Āşıklarıñı kılmağa efgende hemîşe
Ancak bu hüner saña müselleme kamu dil fend
- 5 ‘İşk ile giriftâr olalı dām-ı vişāle
Zülfî reseniñ gerden-i Hilmî’ye kıla bend

32

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Haste-i hicrân-ı ‘ışkım yâ ‘Alî senden meded
Tâlib-i dermân-ı ‘ışkım yâ ‘Alî senden meded
- 2 Rûz u şeb tırmaz gözüm kan yaş döker her bir taraf
Dem-be-dem giryân-ı ‘ışkım yâ ‘Alî senden meded
- 3 Ğam bucağında enîn ü âh olubdur kâr-ı men
Suhte-i sūzân-ı ‘ışkım yâ ‘Alî senden meded
- 4 Hâlî olmaz bir nefes yâriñ hayālî dîdeden
Bende-i cânân-ı ‘ışkım yâ ‘Alî senden meded
- 5 Gülşen-i vahdet-sarây-ı ‘uzlet etdim ihtiyâr
Hâdim-i sulţân-ı ‘ışkım yâ ‘Alî senden meded
- 6 İsterim elţâf ü ihsânıñ baña her dem ola
Tâbi‘-i fermân-ı ‘ışkım yâ ‘Alî senden meded
- 7 Rağm kıl bu Hilmî-i bî-çâre mücrim bendeñe
Cân-fedâ-yı cân-ı ‘ışkım yâ ‘Alî senden meded

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

- 1 ‘ Āşık-ı dīdār-ı ‘ ışkım yā ‘ Alī senden meded
Mā’ il-i dildār-ı ‘ ışkım yā ‘ Alī senden meded
- 2 İsterem yāriñ cemālī nūrunu her dem görem
Tālib-i envār-ı ‘ ışkım yā ‘ Alī senden meded
- 3 ‘ Ālem-i şūretde vü ma’ nāda sensiñ pādīşāh
Bende-i hūnkār-ı ‘ ışkım yā ‘ Alī senden meded
- 4 Bāb-ı luṭfuñdan diler senden gönül şefkat-ı müdām
Hādīm-i esrār-ı ‘ ışkım yā ‘ Alī senden meded
- 5 Bāde-i ‘ ışkılāla kıandır kevseriñ sākīsisiñ
Sākin-i gül-zār-ı ‘ ışkım yā ‘ Alī senden meded
- 6 Derd-mendiñdir bu Hilmī kıl devālar derdine
Tā ezel bīmār-ı ‘ aşkım yā ‘ Alī senden meded

BĀBU’R RĀ*Fe’ ilātün Fe’ ilātün Fe’ ilātün Fe’ ilün*

- 1 Ey aḥī ‘ ārif iseñ eyleme aşıñ inkār
Bir avuç ḥāk-i siyehden yaradıldıñ ey yār

- 2 Çār ‘unşūrla müzeyyen ederek endāmıñ
Eylemiş cismiñ o terkīb ile Hāḡḡ cevherdār
- 3 Geç nazar eyleme ḡāke o seniñ aşlıñdır
Yine ric‘ at edeceksiñ sen o aşla nā-çār
- 4 Kāra toprak diyerek kıılma ḡāḡāretle nazar
Māye-i cismiñ odur bulduñ anıñla reftār
- 5 Seni terbiyyet edip bunca zemān batnında
Sızdırıp māhiyyetiñ etdi vücūduñ ıḡdār
- 6 Nice ni‘ metler ile ol seni besler ḡālā
Vācib oldur edesiñ sen de teşekkür bisyār
- 7 Hadd-i zātıñı bilip kimseyi incitme şaḡın
Bezm-i ma‘ nāda olam derseñ eger ber-ḡūrdār
- 8 Bir avuç ḡāk iken eczā-yı vücūduñ aşlı
Yine maḡrūrsuñ ey merdüm-i merdüm-āzār
- 9 Menzil-i ma‘ rifet-i ‘ıḡḡ-ı ilāḡiye çalıḡ
Olasın sen de sezā-vār -ı dem-i vuḡlat-ı yār
- 10 Kıl ü ḡāl ehliñe keḡf olmadı esrār-ı İlāḡ
Sa‘ yı kıl ‘ilm-i buḡūna özüñ eyle bīdār
- 11 Men ‘aref sırrına erdiñ ise ādem olduñ
Yohsa her şūret-i insān olan olmaz ḡūşyār
- 12 Hādi esmāsına maḡḡar olayım derseñ eger
Hāḡḡ nazarla nazar et kimseyi etme ızrār

- 13 ‘Ayn-ı işfāk ile bak nāsa ‘ayb-cū olma
Olmak isterseñ eger mazhar-ı luṭf-ı settār
- 14 Her mezāhirde şu ’ünāt-ı İlāhī görünür
Geh hevāī gehi ḥākī gehi mā’ī gehi nār
- 15 Tavrdan tavra giren esfel ü a’lāda odur
Ḳābe kavseyn ev ednādaki devr-i pergār
- 16 Yoğ iken cümle cihān var idi zāt-ı Bārī
Zāt-ı Bārī’den olup cümle mezāhir izhār
- 17 Halk-ı ‘ālem dedigi cümlesi Hakk varlığıdır
Çün eşer oldu mü’essir ile dā’im seyyār
- 18 Hakk bilür ḥāsiyet-i ‘unşūru ehl-i ‘irfān
Hakk görür Hakk işidir Hakk’dır eden Hakk güftār
- 19 Hakk’dan özge ne var ‘ālemde ‘aceb ey vā’iz
Hakk’dan özge var ise göster eger bir āṣār
- 20 Zerreyi şems-i cihān kaṭreyi deryā bilesiñ
Görme aḥḳar anı sen aṣlıñı eyle tezkār
- 21 Kimi Hādī kimi de ism-i Muḍill mazharıdır
Her şıfāt fī’lini izhār edecekdir nāçār
- 22 Mü’miniñ ḳalbi durur kenz-i İlāhī el- ḥakk
Ne dilerseñ dile andan bulasıñ luṭf-ı hezār

13 a nās: ḥalk Y

¹⁴ gehi: vezin gereği kısa okundu oysa doğrusu “gehī”dir.

- 23 Evvel ü Āhir ile Bāṭın ü Zāhir Ḥilmī
Şıfāt-ı zāt-ı Ḥudā'dır kamu eşyā ne ki var

35

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

- 1 Nūr-ı vechiñ ey perī meh-rū mu bu bilmem nedir
Yoḥsa şem'-i şeb fūrūğ-cū mu bu bilmem nedir
- 3 Zīr-i fesden taşra çıkmış heft ser ejder gibi
‘Aqlımı tārāc eden gīsū mu bu bilmem nedir
- 4 ‘İşk şahrāsında ser-gerdān edipdür ‘āşıkıñ
Mest-i çeşm-i nāz ile āhū mu bu bilmem nedir
- 5 ‘Anber-i ḥaṭṭıñ Ḥıṭā-yı müşg-i Çin şāhı mı
Ya gıdā-yı rūḥ olan ḥoş bū mu bu bilmem nedir
- 6 Kevşer-i cennet ki olmuş selsebīl-i ehl-i ‘ışk
La‘l-i nābından ağan ol şu mu bu bilmem nedir
- 7 Çār ḥaṭ çekmiş o mülk-i ḥüsnüñü zabṭ etmege
Ḥançer-i leşker-keşān ol mū mu bu bilmem nedir
- 8 Dūd-ı āhıñ Ḥilmiyā ser çekmiş eflāk üstüne
Leyl-i dilde kıldığın ya hū mu bu bilmem nedir

36

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

35

M, 24; Y,40

36

M, 24; Y,41

- 1 Bir kişi kim zāt-ı Hakk’dır Hakk’a zātı yār olur
‘Āşıķ-ı şādık muhibb ü t̄alib-i dīdār olur
- 2 Çün elest bezminde lāyı ref̄ edip illā diyen
‘Ahdine şābit kademdir şādıķu’l ikrār olur
- 3 Māl ü mülk ü devlet-i dünyāya vermez gön̄lünü
Bende-i āl-i ‘abā gencīne-i esrār olur
- 4 Cān ü dilden rāh-ı Hakk’a kim vücūduñ bezleder
Rūz-ı maḥşerde şefī‘i Ḥaydar-ı Kerrār olur
- 5 Vāşıl-ı dīdār-ı Hakk ol kişidir kim Ḥilmiyā
Her nefesde cām-ı Cem tecrīd ile hüşyār olur

37

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Lā deme gel zāhid illā gizlidir ādemdedir
‘İlmü’l-esmā’ hem müsemmā gizlidir ādemdedir
- 2 Cān gözün bīdār edip ‘ibretle kılsañ bir nazar
Kudret-i Bārī Te‘ālā gizlidir ādemdedir
- 3 Ḥızr ile Mūsā’ya hem biñ bir tekellüm eyleyen
Ḥikmet-i Tūr ile Sīnā gizlidir ādemdedir
- 4 Mürsel-i mu‘ciz-nümā kim mürdeler iḥyā eden
Hem-dem-i Mehdī Mesīḥā gizlidir ādemdedir

- 5 Nūr-ı Rabbü'l-‘âlemin’dir rahmeten lil-‘âlemîn
Fazl-ı Aḥmed sırr-ı Tâ-hâ gizlidir âdemdedir
- 6 Hâzihi cennât-ı ‘Adn ü sidre-i ḥuld-ı berîn
Kevşer ü ḥūrî vü tûbâ gizlidir âdemdedir
- 7 Her nefes bu nüh felek çarḥ üzre devrân eyleyen
Künbed-i ‘arş-ı mu‘allâ gizlidir âdemdedir
- 8 Cümle-i eşyâyı bir yüzden muşanna‘ gösteren
‘Aks-i mir’ât-ı mücellâ gizlidir âdemdedir
- 9 Ḥilmiyâ gel âdemi bil âdemîsin âdemî
Ḥâtem ile mühr-i ‘ulyâ gizlidir âdemdedir

38

Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün

- 1 Zihî kāmildir ol insân ḥaḳîkat çeşmini ferler
Bulup bir mürşid-i ‘irfân çerâğ-ı ḳalbin enverler
- 2 Erilmez menzil-i Ḥaḳḳ’a tehî dest ey dil-i dānâ
Ṭutup bir dāmen-i cānān ki ol cānîñ mübeşşerler
- 3 Girip meydān-ı ‘ışḳ içre zuhūr et ümm baṭnından
Vücūd-ı ḥilḳatiñ ol an ki ol cemde mükerrerler
- 4 *Seḳāhum Rabbuhum ḥamrañ* kirām-ı dest-i ḳudretten

İçip ol bâdeyi ey cān ede zātın muhammerler

- 5 Dilā bu remz-i eş‘ārım özün fehmi eyleyen añlar
Ki Hilmî söyledi vicdān yaza ‘aynen muharrerler

39

Mef‘ūlū Mefā‘ilū Mefā‘ilū Fe‘ūlūn

- 1 ‘Āşık leb-i ma‘şūk-ı dūr-efşānını söyler
Şādık reh-i ‘ışka ser-i kurbānını söyler
- 2 Yanık şeb-i vuşlatda olup yār ile hem-dem
Nāţık-ı dil erbāb-ı sühandanını söyler
- 3 Fā’ik olan her işde dem-ā-dem reh-i Hakk’da
Lāyık kişi miqdār ile ‘irfānını söyler
- 4 Ayık girip ol deyre pey-ā-pey içerek dem
Tā’ik daği mey-hānede mestānını söyler
- 5 Kanık olalı Hilmî cem ü cām u cemāle
Vāmık oluban ‘ahd ile peymānını söyler

40

Mefā‘ilūn Mefā‘ilūn Mefā‘ilūn Mefā‘ilūn

- 1 Menim kim yalınız ‘ışk içre şanmañ şāde hālīm var
Tarīk-i terk ü tecrīd içre bir özge kemālīm var

39

M, 25; Y, 42

40

M, 25; Y, 42

- 2 Rızā-yı dosta şarf etdim kamu dilde olan varım
Menim ol bî-mekân şimdi ne bir mülk ü ne mâlim var
- 3 Sevād-ı mā-sivādan el çekip ‘ālemde devroldum
Ne bir endîşe-i bâtıl ne evlād ü ‘iyālim var
- 4 Süzüldüm püte-i ‘ışk içre bir şāfî-derûn oldum
Bi-ḥamdi’llāh özümde Ḥayy-ı Muṭlaḳ bir ḥayālim var
- 5 Zuhūrum ‘ālemi ma‘nāda baṭn-ı ümmiden olmuşdur
Anıñçün Ḥilmî dünyāda ne bir kıl ü ne ḳālim var

41

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Beni ‘ışk āteşine yandıran ruḥsār-ı aliñdir
Dile āh etdiren tā şubḥ arzū-yi vişāliñdir
- 2 O gīysū-yi perīşanıñdır aḥvālim eden böyle
Beni sevdālara dūḳār eden ebrū vü ḥālîñdir
- 3 Meded kıl nā-tüvāndır ḥastedir bu cism-i pür za‘fım
Der-i vuşlat me‘ābında şehā bir ḳaddi dāliñdir
- 4 Nigāh-ı mest-i nāzından olup cān ü gönül medhūş
Meger bintü’l ‘ineb mehr-i mü‘eccelsiz ‘iyāliñdir
- 5 Sen ol rûḥ-ı muḳaddessiñ ki ‘ālemde nazīriñ yok
Ḳılan mürde dili iḥyā dem-i ‘īsā me‘ālîñdir

- 6 Dil-i ‘uṣṣākıñña Ka’be ezelden ey kamer tal‘at
Sücūd-ı ‘āşıkān ancak seniñ beyt-i cemālîndir
- 7 Bu Hilmî bir çerāğındır uyanmış bezm-i ‘ışkında
Ki bedr-i şem‘-i hüsnuñde yanar pervâne hālîndir

42

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Celîl-i nazm-ı ‘ışkı enver-i ruhsāra yazmışlar
‘Ulüm-ı *min ledün* sırriñ *ulil-ebşāra* yazmışlar
- 2 Kirāmen kâtibîn evvel sücūd-ı āyet-i seb‘i
Huṭūt-ı heft harfiyle cemāl-i yāre yazmışlar
- 3 Okudum muşhaf-ı hüsnuñde yāriñ *semme vechullāh*
Haķīkat Ka’be’sin esrārını dīdāra yazmışlar
- 4 Gel ey zāhid dem-i ādemdesin insāniyet kesb et
Rumüz-ı aḥsen-i taqvīm-i ‘ışkı vara yazmışlar
- 5 Yıkarsa ḳalbiñ a‘dālar eriş bir mürşid-i zāta
Göñül ta‘mīriñ keşfini ol mi‘māra yazmışlar
- 6 Göründü şābb-ı emred şūretinde ‘aynıma bir er
Bu vech-i ma‘nevî Hilmî cem-i ikrāra yazmışlar

43

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

42

M, 26; Y,44

43

M, 26; Y,44

- 1 Sevme gayrîyi gönül ‘ aşıkā bir yār yetişir
Dil-i dīvāneye bir dilber ü dildār yetişir
- 2 Secde-i vech-i ilā’llāh ise maqşūd ey dil
Kıble-gāh etmege bir Ka‘be-i dīdār yetişir
- 3 Şaykal et āyīne-i khalbi maḥabbetle mūdām
Şem‘ -i tevfiḳ-i İlāhī dile envār yetişir
- 4 Haşr dīvānına yetmekde ne ğam ey vā‘ ız
Sāye-i hubb-ı ‘ Alī başıma destār yetişir
- 5 İki ‘ ālemde budur maqşadı ehl-i ‘ ışıñ
Hilmiyā şıdk ile tut dāmen-i Hünkār yetişir

44

Mefā‘ ilün Mefā‘ ilün Mefā‘ ilün Mefā‘ ilün

- 1 Bi-ḥamdi’llāh benim ḥüb-ı cihān bir Aḥmed’im vardır
Şükür minnet ki maḥbūb-ı zemān bir Aḥmed’im vardır
- 2 Kamu maḥbūblarıñ şāhı görenler bedr ile māhı
İki ‘ ālemde bi’llāhī hemān bir Aḥmed’im vardır
- 3 Şemīm-i zūlfüdür ‘ anber dehānı lezzet-i sükker
Menim la‘ l-i leb-i kevşer-feşān bir Aḥmed’im vardır
- 4 Cemāl-i vechi ğāyetdir kemālī bī-nihāyetdir
Vişālī hem sa‘ ādetdir civān bir Aḥmed’im vardır

1a yetişir: yeter M

- 5 Şağı sünbül beñi nesrîn gözü âhû ruhu rengîn
‘Acâ’ib tûṭî-i şîrîn zemân bir Aḥmed’im vardır
- 6 Kazâdan setr kıl Bârî belâdan şaklayıp yâri
Budur Ḥilmî kuluñ zârî emân bir Aḥmed’im vardır

45

Fe‘ilâtûn Fe‘ilâtûn Fe‘ilâtûn Fe‘ilûn

- 1 Gördü dil çeşmi yine dîde-i dildâr şükür
Geldi gitmişdi fer-i ‘aynıma bisyâr şükür
- 2 Elem-i hecr ile olmuş idi bîmâr gönül
Etdi ol şûḥ-ı devâ-sâz hele tîmâr şükür
- 3 Gece gündüz baña söyle a cânım etmez mi
Ni‘am-ı vaşlına nâ’îl olan ızhâr-ı şükür
- 4 Kimse bilmez idi esrârını şükrüñ yoḥsa
Açdı genc-i deheniñ la‘l-i güher-bâr şükür
- 5 Olmuş ânîde ele almağa ṭab‘-ı talebim
Şalına şalına ol şîve-i reftâr şükür
- 6 Pâk edip gir dememiş ḥâne-i tenden Ḥilmî
Urdu mir’ât-i dile şaykal-ı envâr şükür

46

45

M, 27-28; Y,45

46

M, 28; Y,44

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

- 1 Hâzret-i Hızır'ın habîbim çünkü öz kardaşıdır
Cân-fezâ eyler leb-i la'li gönüller aşır
- 2 Ref' kıldıkça şehâb-ı zülfün ol bedr-i münîr
Nûra gark eyler cihânı şâbb-ı emred yaşır
- 3 Haft-ı ruhsârında fark etmezse kim nûr âyetin
Bâfını görmez anın zâhirde 'aynı şaşır
- 4 Kible-i ebrûsuna meyl edeliden cân u dil
Çevre yanımda hisâr olmuş melâmet taşır
- 5 Yol verir istim-i âhımla o vapur-ı dile
Sevdiğim baîr-i emelde şimdilik yüzbaşır
- 6 Cedvel-i kudret çekilmiş kaşların tuğrâsına
Söyle ki Hilmî'ye bu nakşın Hudâ nakkaşır
- 7 Çek elin men' eyleme ey nâşih bizi cânândan
Terk-i cân etsem n'ola râhında kim Bektaşî'dir

47

Mefâ' ilün Mefâ' ilün Mefâ' ilün Mefâ' ilün

- 1 Kelâm-ı Hakk ne kim var muşhaf-ı hüsnündedir meştûr
Ki ol muşhafda yazılmış cemâlin âyeti pür-nûr
- 2 Yüzündür *ve'd duhâ* sünbül saçın *ve'l-leyl izâ yağşâ*

7a ey: -M

47

M, 28; Y,45

Dudağıñ dā'imā *innā fetahñā* iledir mezkūr

- 3 İki kaşıñ miyānında çekilmiş bir elif cānā
Ki ol haṭ ile olmuşdur cemaliñ Ka'be'si ma'mūr
- 4 Hem ol haṭ üzre konmuş nokṭa-veş bir ḥāl-i Hindū kim
Yed-i kudretle ṭab' olmuş haṭ-ı ḥüsnüñde ol mem-hūr
- 5 Ki sen her bir nefes alır verirsñ bu ten-i zāra
Celālīdir biri anıñ cemālīdir biri meşhūr
- 6 Çü sensin bu şıfatla Ka'be-i maḫşūdu 'uşşākıñ
Gel ey dilber vişālīñ ile kıl bu Ḥilmī'yi mesrūr

48

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

- 1 Seni bu tarz ile gördükde dü çeşmim şulanır
O zemān la'l gibi eşk ile sīnem boyanır
- 2 Geceler tā-be-seher derd-i firākıñla hemān
Yetmege 'arşa degin āh u fiğānım ulanır
- 3 Gidicek nāz ile mellāḥ-ı gönül fülk-i yeme
Cigerim kanıyla ol dem yedi deryā bulanır
- 4 'Anber-i zülfü saçıp uykuya varmış zīrā
Ötme ey murğ-ı seher derd ile cānān uyanır
- 5 Şerer-i ḥüsnüñe yanmaḫlık için Ḥilmī gedā
Ruḥ-ı şem'inde çü pervāne mişālī dolanır

Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün

- 1 Hıdiv-i 'ışk derler dilde bir şāhib-sa' ādet var
Anıñçün hāzır olmuş cān evinde tāt-ı rif' at var
- 2 Vücūd iklīmini teşhīr edip 'adl eylemiş cānā
Eger çıksın deseydi ben ne derdim emr-i devlet var
- 3 Görüp mestāne 'uşşākı gedā 'addetme ey zāhid
Derūn-ı hāne-i pīr-i muğānda genc-i şervet var
- 4 Rızā-yı yāre şarfetdim kamu sermāye-i varım
Hele bāzār-ı dilde şimdilik şāfi maḥabbet var
- 5 Felek rakḳāş sīne sāz āhım nāy ü nālem def
Bi- ḥamdi'llāh yine şaḥn-ı çemende sāz ü şoḥbet var
- 6 Şafālar zevḳler nūş eyleyen 'uşşāka baḥş eyler
Yed-i sākīde ey Hilmī bu şeb bilmem ne ḥikmet var

Mef' ulü Mefā' ilü Mefā' ilü Fe' ulün

- 1 Ey bād-ı şabā var yürü cānāna ḥaber ver
Aḥvāl-i dil ü derdim o sultāna ḥaber ver

- 2 Yüz sür kadem-i hāk-i şerīfine benimçün
Ādāb ile var şāhid-i devrāna haber ver
- 3 Yandım yine pervāne gibi āteş-i hecre
Ol şem‘ şıfat ruḥları tābāna haber ver
- 4 Endūh ile çeşmimden akan ḥūn-i sirişkim
Ol gonce-i gül nergis-i mestāna haber ver
- 5 Şerḥ eyle ğam u derdim o dildār-ı ‘azīze
Raḥm eder ola bu dil-i nālāna haber ver
- 6 Ey bād-ı seḥer sensiñ o peyk-i dil-i ‘uşşāk
‘Uşşāk haberinñ lebleri ḥandāna haber ver
- 7 Her kanda görürseñ dile gel ‘arz-ı niyāz et
Bu Ḥilmī’yi o zūlf-i perişāna haber ver

51

Fā‘ilātūn Fā‘ilātūn Fā‘ilātūn Fā‘ilūn

- 1 Şanma ‘ışkıñdan beni ey gül beden mehcūr olur
Gitse başım başıñ için cān u ten mesrūr olur
- 2 Zūlmet-i zūlfüñ cihānı tīre kılsa ey şanem
Enver-i ‘ışkıñla bu gönlüm gözü pūr-nūr olur
- 3 Sen Süleymān-ı zemānıñ pāyine yüz sürmege
Rāh-ı ‘ışkıñda bu āşıklar anıñçün mūr olur

- 4 Dideden vechiñ ırāğ olduysa cānā yok ‘aceb
Kāmet-i hüsñ ü cemāliñ şanma dilden dūr olur
- 5 Āsmān-ı tālī‘ in oldukça gün günden münīr
Hāne-i kalbimde Hilmī gece gündüz sūr olur

52

Fā‘ilātūn Fā‘ilātūn Fā‘ilātūn Fā‘ilūn

- 1 Şinede tiğ-i firākıñ hūn-feşān etmek diler
Hançer-i hecriñ habībim kaṭ‘ -ı cān etmek diler
- 2 Hırmen-i ‘ömrüm diler yakmak ğamıñ sūzişleri
Berk-i ‘ayşım bād-ı aḥzānım hazān etmek diler
- 3 Ben dilerken cem‘ -i hātır eyleyip ber-gām olam
Reşk edip tārīk-i bahtım nā-tüvān etmek diler
- 4 Ey perī hāk-i rehiñ ‘atşān -ı eşk olmuş meger
Dide-i hūn-ābeden eşkim revān etmek diler
- 5 Gülşen-i hüsñüñ hayāl etdikçe tenhā rüz u şeb
‘Andelīb-i cān ü dil āh u fiğān etmek diler
- 6 Āh ne müşkil derd imiş derd-i firāk u hecr-i yār
Hilmī-i bī-çāreniñ kaddiñ kemān etmek diler

53

Fā‘ilātūn Fā‘ilātūn Fā‘ilātūn Fā‘ilūn

52

M, 29-30; Y,47

53

M, 29-30/47

- 1 Şanma zāhid siz gibi ‘ışk ehli ḥar-gūş oldular
Gūş edip esrār-ı ‘ışkı ehl-i mengūş oldular
- 2 Zühd ile zāhid ayılmaz maḥşere varsa bile
İçdiler cām-ı gurūru öyle ser-ḥoş oldular
- 3 Dest-i Ḥaydar’dan muḥibb-i ehl-i beyt-i Muştafā
Nūş edip ‘aşkıñ şerābın mest [ü] medhūş oldular
- 4 Setr edip a‘dā gözünden cismini ehl-i niyāz
Vardılar beyt-i bekā içre kefen-pūş oldular
- 5 Bāğ-ı dünyādan çıkıp gül-zār-ı ‘Adn’e uçdular
Kondular tābūt-ı ‘ışka şanki bir kuş oldular
- 6 ‘İşk-ı yāri şaklayıp ağıyardan şāhib-göñül
Yatdılar ḥāk-i gūristān içre ḥāmūş oldular
- 7 Menzil-i tecrīde erdi merd olanlar Ḥilmiyā
Çün arūs-ı dehri tatlık eyleyip boş oldular

54

Müfte‘ilün Fā‘ilün Müfte‘ilün Fā‘ilün

- 1 Tekye-i dilde yine bir güzeliñ zikri var
Çile-keş ‘āşıqlarıñ özge ne bir fikri var
- 2 Ḥālī degildir göñül şanma tehī şuğlümüz
Ed‘iye-i ḥayr ile yād olunur şükrü var

- 3 Bāğçe-i dilde gezer o gibi cānānımız
Otlu ulu dīdede anma ki u ırı var
- 4 Sytle baa Tar[1] iin dilde uram tatıı
Ysuf ise sen eger bende gl Mır'ı var
- 5 Hlm gl flk ullan olup nāudā
Bar-i mut ' ı sāil  ne ka' rı var

55

Mfte' iln Fā' iln Mfte' iln Fā' iln

- 1 Geri semāda ey yār rz u eb gn  ay var
Vechie bezer seni angı ' aceb gn ay var
- 2 Luf ile terf edip tat-nin ol hemān
Sen eh-i hbān iin dilde bir a sarāy var
- 3 Zevra-ı hsn yrt sen eh-i bareynsi
Bar-i mute bedel iki gzmde ay var
- 4 Barı ' ā bylege irbāl eder
amze v a gibi ande bir ola yay var
- 5 Gel gidelim cān u ser o gibi urbān iin
Belki abl ederler yār alunda pay var
- 6 Hlm bu i' r-i terni g edeli ehl-i dil
Mey-kede-i ' ıda na' ra-yı hy u hāyı var

56

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

- 1 Ey gönül çün seni ol kâmet-i dil-cû götürür
Zülf-i zincirine bend etmek için o götürür
- 2 Gördüğü demde hemân ‘ aşıkına vermez emân
İki yanında iki hançer-i ebrû götürür
- 3 Gözümün yaşı akar sîneme mişl-i deryâ
Cigerim âteşi sönmez daha çok şu götürür
- 4 Nâfe-i miski çü şordum dediler Çîn ehli
Anı yâr etdigin ol dîdesi âhû götürür
- 5 Yerde koymaz kademi hâkiñ alıp bây u gedâ
Çeşm-i ‘ uşşâkına tûtyâ için o bu götürür
- 6 Ne ‘ aceb gülşen-i fûrkatde sükût eyler isem
Bülbülün nağme-i dil-süzunu gül-rû götürür
- 7 Hilmiyâ kimse baña rahm edip olmaz yoldaş
Semt-i cânânesini na‘ ra-yı yâ Hû götürür

57

Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün

- 1 Ezel mişâkımız cem‘ iyyet-i *kālū belâd*andır
Bizim ikrârımız nûr-ı Muḥammed’le ‘ Alî’ dendir

- 2 Tevellā ehliyiz biz mürşid-i rehberden el tutduk
Sülûkumuz Cenāb-ı Hācī Bektaş-ı Velī'dendir
- 3 Biz ol abdāl-ı ʿışkız kim nemed-pūşān-ı cānānız
Tecellī-gāhımız tevḥīd-i envār-ı celīdendir
- 4 Tarīk-i Hāḫḫ'da gerden-bend-i teslīm-i rızāyız biz
Kānā'at tācımız serde velīyy-i kümmelīdendir
- 5 Tecerrüd rāhına girdik uyandı çeşm-i ma' nāmız
Şuā'-yı ḫalbimiz Ḥilmī çerāğ-ı mūncelīdendir

58

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

- 1 Dilberā ʿışkıñ seniñ dilde beḳā bi'llāhdır
Cismim anıñçün tarīḫinde fenā-fi'llāhdır
- 2 Ḳalb-i ehl-i ʿışkı tenvīr eyleyen sensiñ şehā
Nūr-ı vechiñ ay güneş ḫal'at cemālu'llāhdır
- 3 Ḥüsn ü āniñ *ve'd duḫā ve'l leyl izā yeğşā* saçñ
Ḳaşlarıñ vechinde saṭr-ı ḫarf-ı bismi'llāhdır
- 4 Āb-ı hayvāndır lisāniñ nūş eden bulur ḫayāt
Her ne söylerseñ sözüñ cümle kelāmu'llāhdır
- 5 Nūr-ı Hāḫḫ'dır rūh-ı a'zam kim tecellī eylemiş
Ey güzel ser-tā-be-pā cismin şıfatu'llāhdır

- 6 Nām-ı pākiñ vird edinmişdir bu Hilmī rūz [u] şeb
‘Āşıkā evşāf-ı hūsnūñ ‘ayn-ı zikru’llāhdır

59

Mef‘ülü Mefā‘ilü Mefā‘ilü Fe‘ülün

- 1 ‘Āşıklarā mestāne kılan cām-ı Cemiñdir
Bülbülleri dem- beste eden gonce femiñdir
- 2 Sünbül ne çiçek saçlarıña beñzedem anı
Bu bûy-ı dil-āvizi veren zülf-i hamiñdır
- 3 Gül-zāra çık ey rūh-ı revān arz-ı cemāl et
Ezhār ayak üstünde baş egmiş haşemiñdir
- 4 İncü gibi dendānlarıñ gül ki görünsün
Yākūt-ı lebe āb-ı dehen la‘l-i yemiñdir
- 5 Kimyāger-i kehhāl olanıñ çeşm-i alile
Çekdikleri tūtyā deyü hāk-i kadem-iñdir
- 6 ‘Uşşāk şafā pīşedir ammā ki ne yapsın
Kān ağladıcı dīdeleriñ derd ü gamiñdır
- 7 Geh dīde vü geh dilde olur cilveger ol māh
Āyā o perī çehreyi bilmem ki kimindir
- 8 Cennāt u cihānı değışir vaşlına ol kes
Bir dem ki seniñ maḥrem-i bezm-i ḥaremiñdir

- 9 Dil teşneyim öz baŝıñ için vaŝlıña kandır
Hilmî dağı ârzü-keş-i luţf u keremiñdir

60

Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün

- 1 Benim göñlüm gözüm nûr-ı cemâl-i yâre ‘ âşıkdır
Tarîk-i ‘ ışkda cân vermege kavlinde şâdıkdır
- 2 Kemâl-i şevk ile bezminde dil-dârın hulûŝâne
Cemâli şem‘ ine pervâne-veş bi’llâhi yanıkdır
- 3 Humâr-ı bâde-i ‘ ışk oldu göñlüm teşnedir gâyet
Zülâl-i la‘ l-i nâbıñ çeşmesinden nûŝa lâyıkdır
- 4 Hayâl-i kâmetiñ zevkiyle dâim hâbdan dūrum
Anıñ-çün gözlerim gaflet yukusundan uyanıkdır
- 5 Akıp hūn-âbe-i eŝkim ser-i kūyunda ol ŝâhıñ
Ġubâr-ı râhına şu ŝaçmadan dîdem bulanıkdır
- 6 Bi-hamdi’llâh rif‘ at buldu ‘ ışkım bâb-ı rif‘ atde
Tefeyyüz etdi dil ‘ uşşâk içinde şimdi Vâmık’dır
- 7 Severler cümlesi ‘ âşıklarıñ gerçi o dil-dârı
Ve lâkin hepsine Hilmî kulu ‘ ışk içre fâ‘ikdir

61

Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün

60

M, 32; Y,50

61

M, 32; Y,50

- 1 Gel ey dil āh u efgāna bugün māh-ı Muḥarrem'dir
Gel ey dīde aķıt seyl-i sirişki āle mātemdir
- 2 Tūtop demān-ı 'arşı çūn melā'ik şimdi ķan aĝlar
Bugūnlerde semādan yaĝdıĝı bārān degil demdir
- 3 Hüseyn-i Kerbelā'nın çekdigi cevri Yezīdāndan
Bu zūlmü görmemiş bir kimse kim tā devr-i Ādem'dir
- 4 Düşünce ḥāke tenhā *zū'l-cenāḥ* üstünden ol server
Olan āmāc tīr-i eşkıyāya Şāh-ı Ekrem'dir
- 5 Yıkıldı tīşe-i ğamla taḥammül-ḥānesi bi'llāh
Naşıl āh etmesin insān olan bu zūlm-i azlemdir
- 6 Anıp tenhālıĝıñ leb-teşnelikle ol şehenşāhıñ
Cihāna velvele-endāz olan feryād u nālemdir
- 7 Yakıp nār-ı firāķa cān eviñ Ḥilmī 'alev-rīz et
Bu ğamlar benzemez herbir ğama bu başķa bir ğamdır

62

Fā'ilātūn Fā'ilātūn Fā'ilātūn Fā'ilūn

- 1 Nūn-ı aĝzıñ içre cānā dişleriñ *Yā-sīn*'dir
Levh-i dīdārıñdaki ḥālīñ nuķāt-ı şīndir
- 2 Aḥsen-i taķvīm sensin sendedir ḥüsn ü cemāl
Vaşfiñi şerḥ eyleyen çūn sūre-i *ve't-tīn*dir

- 3 Kaşların *ḳavseyni ev ednā* rumūzuñ gösterir
Nergis-i çeşmānıñ ‘ayn-ı hūr u ‘illīyyindir
- 4 Cām-ı ‘ışkıñ nūş eden mest-i elest olmuş şehā
La‘l-i nābıñ bezm-i ḥāşş-ı māye-i teşhindir
- 5 Nār-ı dūzaḥdan emīn olmuş yanan ‘ışk oduna
Āteş-i ‘ışkıñ seniñ uşşākıñı te’mindir
- 6 Merdüm-i dīdem likā-yı vaşlıñı eyler taleb
Bāb-ı luṭfuñda seniñ bir ‘āciz ü miskindir
- 7 Murtażā şanıñda denmiş Ḥilmiyā Ebā’t-Turāb
Cevher-i māhiyyet-i ādem o mā vü tıyındır

63

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Nūr-ı vechiñ bir kez elbetde gören meftūn olur
Her ne cevır ü luṭf kılsañ ‘āşıkıñ memnūn olur
- 2 Sūre-i *innā feteḥnā* yazmış alnıñda Celīl
Muşḥaf-ı ḥüsnüñe imān etmeyen maḡbūn olur
- 3 Nokṭa-yı ḥāliñ görüp her kim ki imān eyledi
Ehl-i beytiñ fırkasıñdan şayılır maḡrūn olur
- 4 Būy-ı müşgin zülfüñe kim ‘ışk ile cānın verir
Bezm-gāh-ı kām-ı ‘ışka yetmege me’zūn olur

- 5 Meh-cebîn-i enver-i şems-i cemâliñ görmeyen
Zulmet-i ğafletle bu dil hânesi maḥzûn olur
- 6 Derd-i hecriñde olan dil-ḥaste-i bî-keslere
Vaşl-ı tiryâkıñ ‘ilâcı şıḥḥat u ma‘cûn olur
- 7 Medd-i âhı ‘âşıkıñ eflâke ser çekse n’ola
Serviler bâğlarda ‘ışkıñla kad-i mevzûn olur
- 8 La‘l-i nâbıñ şerbetinden kanmağa ‘âşıklarıñ
Âsitânıñ ḥâkine yüzler sürüp meskûn olur
- 9 Vaḥdetiñ deryâsına ğarḳ oldu Ḥilmî kemteriñ
Şayd-ı ‘ışkıñla o deryâda dūr-i meknûn olur

64

Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün

- 1 Gülüñ taṣvîr-i ḥüsnü sîne-i bülbülde ḳalmışdır
Anıñçün âteş-i bülbül derûn-ı gülde ḳalmışdır
- 2 Gezip Hind ü Hıfâ’yı Avrupa’da mesken etmişler
Bütün Çîn ehli şimdi kişver-i kâkülde ḳalmışdır
- 3 Nasıl teşbîh edem bilmem mu‘aṭṭar zülfünü yâriñ
Meger bûy-ı dil-âvîzi biraz sünbülde ḳalmışdır
- 4 Şevâb et şun şabûhu luṭf edip ‘uşşâka ey sâkî

Gözü mestāne-i ʿışkıñ sebū-yı mülde ʿalmışdır

- 5 Erişdi Kaʿbe-i maḫsūda Ḥilmī rind olan erler
Riyā-yı ʿucb ile sūfī muʿavvec yolda ʿalmışdır

65

Mefʿūlū Fāʿilātū Mefāʿilū Fāʿilūn

- 1 Ādem libās-ı ḥarf ile imlāya bir gelir
Esmā-yı rumūz sırr-ı müsemmāya bir gelir
- 2 Her bir tamām ʿālem ü eşyāyı devr ile
Tekmīl edip merātibin aʿlāya bir gelir
- 3 Gāhī basīt gāh mürekkeb olur vücūd
Āhir ḥavāş-ı ḥamse-i raʿnāya bir gelir
- 4 Her nefis türlü renge girip sūret ʿarz eder
Şonra cemāl-i ḥüsn ile dünyāya bir gelir
- 5 Cismin sefīnesine olup Nūḥ-ı cān süvār
Baḥr-i muḥīṭ-i kevnī temāşāya bir gelir
- 6 Her nefis-i nāṭıka ezeli Ḥaḫḫ kelīmidir
Bu tūr-ı tende seyr-i tecellāya bir gelir
- 7 Mehd-i vücūda Rūh-ı Muḫaddes verip şeref
Emvāt cismi nefḥ ile iḥyāya bir gelir

65

M, 33-34; Y, 52

2 a Her bir ʿvālim-i eşyāyı devr edüp tamām Y

5 a süvār: olup Y

- 8 Ādem odur ki ma‘ rifet-i nefsin anlayıp
Vaḥdet deminde menzil-i illāya bir gelir
- 9 Ḥilmī beḳā-yı zāt ile bil nokta sırrını
Ādem-i vücūd nüṣḥa-yı kübrāya bir gelir

66

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Luṭf edip dīdārını ‘ uṣṣāḳa cānān gösterir
Ḳalbini tenvīr için yārānına ān gösterir
- 2 Ḥüsnüñü ızhār edip mir‘āt-ı ‘ālemde müdām
Cilve-i ‘aḳs-i ruḥu bir demde biñ ṣān gösterir
- 3 *Ṣemme vechullāh* imiş yārīñ cemāl-i enveri
Muṣḥaf-ı ḥüsnünde dā’im nūr-ı Ḳur’ān gösterir
- 4 Tār-ı zülf-i yār olup ‘āşıḳlara *ḥablü’l-metīn*
Kim ki bend oldu ana rüyunda imān gösterir
- 5 Mażhar-ı nūr-ı hüviyyetdir cemī‘-i kā’ināt
Her mezāhir sırr-ı esmā ile elvān gösterir
- 6 Zāt-ı Ḥaḳḳ’dır cümle ta‘yīnātdan ṣādır olan
Her şıfatda kendini el’ān kemā-kān gösterir
- 7 ‘Unṣūriyyet cāmesin Ḥilmī giyip cānānımız
Şīve-i reftār ile her laḫza cevelān gösterir

67

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

- 1 Her cihetden dostum kendi hayālin gösterir
Yār-ı bākīdir o hüsn-i bī-zevālin gösterir
- 2 Şems-i zāta karşı her bir zerre bir āyinedir
Hakḫ gözüyle bakısan anda Hakḫ cemālin gösterir
- 3 Çarḫ devrān eylemekden ādem olmaḫdır ġaraz
‘Ayn-ı ādemle Cenāb-ı Hakḫ vişālin gösterir
- 4 Ādem’iñ cisminde her bir ḫatre bir deryā mişāl
Mevce geldikçe hevā ile celālin gösterir
- 5 Dilberiñ vechinde mestūr Fātiḫa ümmü’l kitāb
Mağz-ı Qur’ān’dan ‘ibāret ḫaṭṭ u ḫālın gösterir
- 6 Hādī esmāsiyla etdikçe teḫābül hāşılı
Lā-cerem her vech ile ceng ü cidālin gösterir
- 7 Kendini bildirmek için Ḥilmī üstād-ı ezel
Her mezāhirde şu’ünāt-ı kemālin gösterir

68

Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün

- 1 Ḳarīn-i yār olan ‘āşıkda elbet hüsn-i ḫāl artar
Anun-çün ehl-i dil bezminde zevḫ-i ittişāl artar

67

M, 34; Y, 53

68

M, 34-35; Y, 53

1 a: Ḳarīn-i ḫakḫ olan şāhib-gönülde hüsn-i ḫāl artar Y

- 2 Maḥabbet bâdesin nûş eylemiş pür neş'edir dâ'im
Ruḥuñ endîşesiyle ḳalb-i ' âşıkda ḥayâl artar
- 3 Hilâl ebrû iken günden güne bedr olmuş ol meh-veş
Şafâdan ḥüsn ü ân-ı yârda nûr-ı cemâl artar
- 4 Şabâ taḥrîk edende zülf-i ' anber bûy-ı cânânı
Ḳulûb-ı ' âşıkânı lerze-nâk eyler kelâl artar
- 5 Kimi mâha kimisi vech-i yâri mihre benzetmiş
Miyân-ı nâsa ḥaylî güft ü gû girmiş maḳâl artar
- 6 Edîb-i kâmil olmaḳlık dilerseñ sen de ey vâ' iz
Kitâb-ı ders-i ' ışkî ḥıfza sa'y et kim kemâl artar
- 7 Ḥayâtıñ şarf eder Ḥilmî menâzil almağa ' uşşâḳ
Ḳarîb olduḳça kūy-ı yâre ârzü-yı vişâl artar

69

Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilün

- 1 ' Âlem-i nâsûta ḥalk ' uryân gelir ' uryân gider
Gâh olur erḥâmdan bîcân gelir bîcân gider
- 2 Merkez-i ḥestîye âmed-şod eden cümle nüfûs
Her biri bir derd ile giryân gelir giryân gider
- 3 Zînet-i arz u semâyı seyreden ehl-i naẓar
Şâni' iñ şun' un görüp ḥayrân gelir ḥayrân gider

4 b Ḳulûb: ḳılup M

69

M, 35; Y, 55

- 4 Rahm-i māderden doğan eṭfāl-i ‘uṣṣāk-ı ilāh
‘Ālem-i ‘ulviyyete insān gelir insān gider
- 5 Her mezāhirde tecelliyāt-ı Hakk’ı fehm eden
‘Ārif-i billāh olur ‘irfān gelir ‘irfān gider
- 6 Men ‘aref esrārına vākıf olan ehl-i velā
Bezm-i hāşş-ı vaḥdete ḥandān gelir ḥandān gider
- 7 Hānedān-ı ehl-i beyt-i Muṣṭafā’yı sevmeyen
Esfel-i süfliyyete nādān gelir nādān gider
- 8 Ādemiyyet rütbesin derk etmeyen bāḡi olur
Emr-i Hakk’ı tutmayan şeyṭān gelir şeyṭān gider
- 9 Gülsitān-ı Kerbelā’yı zıkr edip Ḥilmī Dede
Bülbül-i şeydā gibi nālān gelir nālān gider

70

Mef‘ūlū Mefā‘ilū Mefā‘ilū Fe‘ūlūn

- 1 Bir dilde ki Mecnūn gibi ‘ışkıñ eşeri var
Leylāsına erdirmek için reh-güzeri var
- 2 Dünyāda gönül her kimi sevse güzel oldur
Milyonlar ile gerçi bu ‘ālemde perī var
- 3 Göster baña bu bezm-i civānānda ey dost
Ben sevdiceğim gibi kimiñ sīm-berī var

5 a Her: Hep M

70

M, 35; Y, 56

1 a Bir: -Y

- 4 Bir haylî zemân oldu gözüm görmedi yârî
Gönlümde nihân derd ile fûrkat kederi var
- 5 Ben zâr u zebûn olmadayım ‘ışk eleminden
Bir bencileyin kimde ciger pâreleri var
- 6 Dil hânesi yanmağdadır ey yâr meded kıl
Cismimde benim âteş-i ‘ışkıñ şereri var
- 7 Bir hüsni melek dilberiñ üftâdesi oldum
Hilmî Dede gönlümde anıñ ayrı yeri var

71

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

- 1 Ey melek-ğaşlet lisânım vird-i tezkariñdadır
Şu‘le-i şems-i haqîkat vech-i envârındadır
- 2 Ey nigâr-ı nâzenînim sen melâhat şâhısın
Ahsen-i takvîm nûr-ı mâh-ruhsârıñdadır
- 3 Yek nazarda gözleriñ meftûn eder ‘âşıqları
‘İlm-i teşhîr-i ma‘ânî çeşm-i sehharıñdadır
- 4 *Kenz-i lâ yefnâ* dehânıñ la‘l-i gevherdârıdır
Kıymeti mülk-i cihânıñ dürr-i şeh-varıñdadır
- 5 Gülşeni tezyîn eden endâm-ı hüsniñdür seniñ
Reng-i rûyuñ tâbişi gül-zâr-ı ezhârıñdadır

- 6 Dāne-i ḥālīñ giriftārıdır ‘āşıklar müdām
Dām-ı dil cānā o müşğın turreñiñ tārīñdadır
- 7 Kaşlarıña miḥrābın Ḥilmī Dede eyler sücūd
Ka‘ betü’l-‘uşşāk ancak yār-ı dīdārīñdadır

72

Mef‘ülü Fā‘ilātü Mefā‘ilü Fā‘ilün

- 1 Üftāde-gāna ‘ışk ile çağmağı çağdılar
Dil ḥānesinde āteş-i heycānı yaqdılar
- 2 Ben üste çıkdığım zemān eşnāf-ı ‘ışkda
Ferhād u Kays ise iki torlak çıraqdılar
- 3 ‘Uşşākı lu‘āb-ı la‘lini tatdıkdā ol mehiñ
Elden o anda şīşe-i ḥamrı bıraqdılar
- 4 Gül-zār-ı yāre vermek için şu sirişkimiz
Mānend-i seyl oldu da ol ḥāke aqdılar
- 5 Ḥilmī Dede üftādesi olmuş bir āfetiñ
Zencīr mişāli zülfünü gerdāna taqdılar

73

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

Fe‘ilātün Fe‘ilün

72

M, 36; Y, 56

2 b Kays: Mecnūn Y

73

M, 37; Y, 54

3b paya: pāyine M, Y

- 1 Yine bu haste gönül hicr ile efgân ediyor
Âh firāvân ediyor
- 2 Gözleyip yâri gözüm hüzn ile giryân ediyor
Sînemi kan ediyor
- 3 Nice gün oldu yüzüñ nûrunu ben görmeyeli
Pâya yüz sürmeyeli
- 4 Dâr-ı dünyâyı bu gam başıma zindân ediyor
Eşkimi tuğyân ediyor
- 5 Haylî demdir yolunu bekliyorum cānânıñ
Ben o gül yüzlü civānıñ
- 6 Âteş-i hasreti bu cānımı sūzân ediyor
Kanıma galeyân ediyor
- 7 Darbe-i ʿışka giriftâr olalı cān u gönül
Sevdi bir kākül-i sünbül
- 8 Ne ederse baña ol serv-i hıramân ediyor
Luţf -ı firāvân ediyor
- 9 Hilmiyâ şefkat edip hāl-i perîşânıma yār
Merhamet eyledi her bār
- 10 Vuşlatı bendesine her zemân ihsân ediyor
Derdime dermân ediyor

BĀBU'Z ZĀ

2b Sînemi al kan ediyor; al vezin gereği çıkarıldı

- 1 Ehl-i şevkiz meşreb-i rindāneyiz Bektaşīyiz
Zāhid-i bed-ḥūlara bīgāneyiz Bektaşīyiz
- 2 Merd-i tecrīdiz ‘alā’iḳden geḳip olduḳ berī
Bī-tekellūf sākin-i mey-ḥāneyiz Bektaşīyiz
- 3 Bī-ḡaraḫ bu bezm-i ‘iṣret-ḥāne-i ‘ālemdeyiz
Cām-ı ‘iṣḳ u şevḳ ile mestāneyiz Bektaşīyiz
- 4 Mālik-i genc-i rumūzuz bizdedir dürr-i Necef
Gerḳi zāhir-bīne biz vīrāneyiz Bektaşīyiz
- 5 Murḡ-i şehbāz-ı ḳadīmiz āsumān-ı feyzde
Ṭā’ir-i taḳdīs ile hem-lāneyiz Bektaşīyiz
- 6 Şābitiz iḳrārımızda şekkimiz yoḳdur bizim
‘Ahd-i yāre ser veren merdāneyiz Bektaşīyiz
- 7 Cānımız ḳıldıḳ fedā Ḥilmī cemālu’llāha biz
Şem‘-i ‘iṣḳa yanmaḡa pervāneyiz Bektaşīyiz

- 1 Bir bölük merdān-ı ‘iṣḳız şāh-ı merdānīleriz
Pençe-i Ḥayber-güşā-yı şīr-i Yezdānīleriz

- 2 Vā‘ iẓiñ ifsādīñ ıslāḥ etmege irşād ile
Ḥācī Bektaş-ı Velī Ḥaḳḳ pīr-i erkānīleriz
- 3 Bī-başardır zāhidān görmez velāyet nūrunu
Biz ṭulu‘ -ı burc-ı Ḥaḳḳ’ da māh-ı tābānīleriz
- 4 Girmişiz ser-pā-bürehne arşa-yı ‘ ıṣḳ içre biz
Cāme-i ḥubb-i sivādan şöyle ‘ uryānīleriz
- 5 Şükr ü ḥamd et Ḥilmiyā rāh-ı ḥaḳīḳatde bugün
Bir bölük Bektaşīyān-ı merd-i imānīleriz

76

Fā‘ilātūn Fā‘ilātūn Fā‘ilātūn Fā‘ilūn

- 1 ‘ Ābidān-ı Muṣṭafā’yız biz Ḥüseynīlerdeniz
‘ Āşıḳān-ı Murtażāyız biz Ḥüseynīlerdeniz
- 2 Başımız top eyledik şāh-ı şehīdīñ ‘ ıṣḳına
Cān fedā-yı Kerbelā’yız biz Ḥüseynīlerdeniz
- 3 N’ola mecrūh eylese a‘ dā bizim endāmımız
Mest-i şahbā-yı cefāyız biz Ḥüseynīlerdeniz
- 4 Tīr-i ta‘ n-ı zāhide kıldık hedef biz sīnemiz
Ḥāmil-i derd ü belāyız biz Ḥüseynīlerdeniz
- 5 Āteş-ı ḥubb-ı imāmeyn ile yansın cismimiz
Sūz-ı ‘ ıṣḳa mübtelāyız biz Ḥüseynīlerdeniz

- 6 Ȧamse-i ehl-i kisādır serde tāc-ı faħrimiz
Dervīş-i bāb-ı rızāyız biz Ȧüseynilerdeniz
- 7 Ȧacī Bektaş-ı Velī'dir pīrimiz Ȧilmī Dede
Bende-i āl-i 'abāyız biz Ȧüseynilerdeniz

77

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

- 1 Ezelden derd-i 'ışķ-ı ħüsn-i yāre mübtelāyız biz
Anın-çün rüz u şeb gözyaşlarıyla āşināyız biz
- 2 Yitirmiş şāhid-i maķşūdunu leb-teşne ğurbetde
Bugün Mecnūn gibi şahrā neverd-i Kerbelāyız biz
- 3 Belā-keşlikde şāhib-imtiyāzız derd ü miħnetle
Melāmetle *şunūfu 'l-belāi li'l* velāyız biz
- 4 Maķām-ı Ȧazret-i Şāh-ı Necef'dir kıble-i 'uşşāk
Ġubār-ı ħāk-i pāy-i zā'ir-i şīr-i Ȧudā'yız biz
- 5 'Abā-yı 'ışķı giydik şevķ ile erkān-ı pīr üzre
Bi-ħamdi'llāh ğürūh-ı bende-i āl-i 'abāyız biz
- 6 Maħabbet bādesin nūş eyledik mest-i elest olduķ
Ayılmaz tā ebed pür-neş'e-i cām-ı şafāyız biz
- 7 Şükür Ȧaķķ'a ħulūş-ı ħalb ile Ȧilmī Dede dā'im
Ġulām-ı ħānedān-ı ehl-i beyt-i Muştafā'yız biz

78

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

- 1 Biz ğulemān-ı ezel āl-i 'abā-yı Aḥmed'iz
'Ābidān-ı Kerbelā'yız cān fedā-yı Aḥmed'iz
- 2 Biz tevellā ehliyiz olduḡ teberrādan berī
Ḥamdü'lillāh ümmet-i şıdḡ u şafā-yı Aḥmed'iz
- 3 Gözleriz emriñ tutup nehyiñ koyup elden müdām
'Āşıkız şafī-diliz ḥubb-i rızā-yı Aḥmed'iz
- 4 'Ayn-ı 'irfān içre ancak bizleriz nūr-ı başār
Tütüyā-yı çeşm-i cānız hāk-i pāy-i Aḥmed'iz
- 5 İsteriz nān-ı şefā' at bāb-ı Ḥayder'den hemīn
Çākeriz 'abdiz ḡuluz Ḥilmī gedā-yı Aḥmed'iz

79

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

- 1 Biz muḡīm-i şehir-i 'ışkız beyt-i ğamdır ḡānemiz
Murḡ-i bāḡ-ı miḡnetiz cāy-ı elemdir lānemiz
- 2 Şek degil yansaḡ tarīḡ-i 'ışḡda ser-tā-ḡadem
Şem' -i bezm-i yār için cāndır bizim pervānemiz
- 3 Şevḡımız artar belā-yı ğamdan ey zāhid bizim
Derd-i 'ışḡ-ı yāri çekmek-çün toḡurmuş anamız

- 4 Zevk-i vaşlından daķık olmak bize bir luţfdur
Āsiyāb-ı cevrine düşdükçe yāriñ dānemiz
- 5 Leyle-i hecriñ şabāh-ı vuşlata tebdīl olur
‘ Akd-i zūlf-i yāri Hilmī keşfedince şānemiz

80

Fā‘ilātūn Fā‘ilātūn Fā‘ilātūn Fā‘ilūn

- 1 Pākdir jeng-i ḥasedden dā’imā āyīnemiz
Yumuşuz āb-ı ḥaķīkatle gönülden kīnemiz
- 2 Çün melāmet-keşleriz biz ḥalk içinde bī-fütūr
Atlasından yeg bu ḥalkıñ hırķa-yı peşmīnemiz
- 3 Cān evimiz ḥālī olmaz bir nefes aḥbābdan
Tīr-i ta‘n-ı zāhide olmuş nişāngeh sīnemiz
- 4 Gerçi bir vīrāne şekl isek de lākin ey faķīh
Gevher-i ‘ışķ-ı ilāhīyle tolu gencīnemiz
- 5 Ḥamdü’lillāh ‘abd-i memlūkuz Cenāb-ı Ḥayder’e
Ol sa‘ādet için ey Hilmī toğurmuş ninemiz

81

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Artar eksilmez cemālu’llāha zāhid ‘ışkımız
Neş’e-i cām-ı ‘Alī’dendir müdām-ı şevkimiz
- 2 Ayrılık olmaz tarīk-i evliyāda zerrece
Kırkımız birdir bizim hem birimizdir kırkımız
- 3 Bākımız yokdur hücum-i ta‘ne-i ağıyardan
Gerden-i a‘dāya besdir zūlfikār-ı nuṭkumuz
- 4 Merd-i tecrīdiz yuduḡ el-i nefsimiz çirk-ābdan
Ehl-i ḥāliz yok durur zāhid mişālī fişkımız
- 5 Giymeyiz vā‘iz gibi biz zerk-i zer bāf kabā
Atlasından yeg durur bu pāre pāre delkimiz
- 6 Baş açık koymaz bizi maḥşerde pīriñ sāyesi
Na‘līn-i cānānımızdır tāc-ı faḥr-i farkımız
- 7 Şākiriz Ḥilmī hemān *naḥnü-kasemnādan* beri
Dergeh-i bāb-ı Ğāzanfer’dan verilmiş rızkımız

82

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Biz ḡulām-ı Ḥayder’iz bāb-ı sa‘ādet bekleriz
Ḥān-ḡāh-ı pīrde genc-i velāyet bekleriz

81

M, 42-43; Y, 67
7 a şākir: çaker Y

82

M, 43; Y, 69

- 2 Bir bölük dervîş-i derd-mendiz Allāh ‘ ışıķına
Sālikān-ı rāh-ı ‘ ışıķız pīre ĥidmet bekleriz
- 3 İçmişiz cām-ı maḥabbetden şerāb-ı ‘ ışıķı biz
Lā-ü-bāli meşrebiz rindāne ülfet bekleriz
- 4 Āşinā-yı sırr-ı esmāyız müsemmāmız budur
Bende-i āl-i ‘ abāyız nūr-ı raḥmet bekleriz
- 5 Zāhir ü bāṭında zāt u şüreti bir görmüşüz
Ehl-i tevḥidiz ezelden bezm-i vaḥdet bekleriz
- 6 Ḥamse-i āl-i ‘ abādır kıble-i maḳşūdumuz
Sālikān -ı beyt-i ma‘ mūruz ḥaḳīḳat bekleriz
- 7 Seyr-i ḥüsn-i yār edip ‘ uşşāḳ bir bir gitdiler
Biz de Ḥilmī devrimizde vaḳt ü sâ‘ at bekleriz

83

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Baḥr ü berde verdi islîmi vapura āhımız
Şükrü li’llāh kūy-ı dildāre açıldı rāhımız
- 2 Milket-i ġamdan çıkıp yetdik diyār-ı ḥüsnüne
Vuşlatıyla bendesin elbet ḳayırır şāhımız
- 3 Zāhir ü bāṭında besdir dilberin virdi bize
Yokdur cānāndan özge-ḳün bizim dil-hāhımız
- 4 Haccü’l-ekberdir cemāli Ka‘be’si ‘ āşıḳlara

Öz zenaḥdānı olupdur āb-ı zemzem çāhımız

- 5 Cānımı şükrāne verdim ben hilāl ebrūsuna
Ḥilmiyā burc-ı esedden toğduğu dem māhımız

84

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

- 1 Şu' le- i şem' - i cemālīñle münevver çeşmimiz
Allāh Allāh bak ne nūra düşdü maẓhar çeşmimiz
- 2 Şeh-levendim şāhid-i maqşūd sensiñ bendeñe
Şevk-i rūyuñla olup cāna mübeşşir çeşmimiz
- 3 Görmemiş dersem yeridir bāğ-ı dehri seyr edip
Reng-i ruḥsārīñ gibi bir gonc-i ter çeşmimiz
- 4 Sāḥir-i çeşmiñ çekip dil levḥine bir dā'ire
Çin-i zülf-i ' anberiñ kılmış musaḥḥar çeşmimiz
- 5 Ḥançer-i ebrūların bağrım deler kanım döker
Görmemiş hūn-rizlikde böyle ḥançer çeşmimiz
- 6 Kalb-i ' uşşākıñ ele almaklığa ' azm et şehā
Eşk-riz olsun yoluñda kıl mübeşşer çeşmimiz
- 7 Ḥayli demdir görmedim şem' -i cemāl-i yāri ben
Ol sebebdan Ḥilmiyā şimdi mükedder çeşmimiz

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

- 1 Rind olur şahbā-yı ʿışkı nüş eden mestānemiz
Mest olur kudret kelāmın gūş eden rindānemiz
- 2 Mübtelā-yı müskirātız şanma ey vā' ız bizi
Bāde-i ʿışk-ı İlāhiyle tolu peymānemiz
- 3 Sāki-i bezm-i ezeldir pīrimiz hünkār-ı ʿışk
Yek vücūduz ʿālem-i vaḥdetde yok bīgānemiz
- 4 H̱āce-i ʿilm-i ledünden ders-i ḥikmet aḥzine
Bir debistān-ı ma'ārifdir bizim dem-ḥānemiz
- 5 Cān evimiz zulmet-i işrākden vārestedir
Nūr-ı tevḥīd ile rūşendir ebed kāşānemiz
- 6 Biz kanā' at ehliyiz hırş u ṭama' dan ḥāliyiz
Kenz-i lā-yefnāya mālīkdir dīl-i virānemiz
- 7 Bende-i Āl-i ʿĀbā'dır şıdk ile Ḥilmī Dede
Ehl-i beyte çāker olmakçün toğurmuş anamız

Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün

- 1 Reh-i cānānda kim ‘āşık degildir cāndan geçmez
Ol ‘āşıkdır ki cānından geçer cānāndan geçmez
- 2 Fedā-yı derd-i ‘ışk olmak degildir müşkil ‘uşşāka
Velī bī-derd olan semt-i yem-i dermāndan geçmez
- 3 Ümīd-i va‘de-i lutf-ı şeh-i hūbān olan kimse
Der ü bābından ayrılmaz hemīn ihsāndan geçmez
- 4 Erenler bezm-i dildāra şeb-i kadrinde cānānıñ
Yanar pervāne tek şem‘-i leb-i sūzāneden geçmez
- 5 Güzeller Ka‘be-i didār-ı vuşlat ‘īdgāhında
Bi-ḥamdi’llāh ki bu Ḥilmī gibi qurbāndan geçmez

87

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Ḥabībim göñlümün ‘ışkıyla yanık olduğun bilmez
‘Aceb pervāne-veş şem‘ine lāyık olduğun bilmez
- 2 Şunardı bu dil-i bīmāra ammā ol leb-i la‘lin
Devā-yı derd-i ‘ışka böyle ḥāzık olduğun bilmez
- 3 Vücūd iklimini teşhīr edip devletlū sultānım
Serāy-ı dilde taht-ı rūha lāyık olduğun bilmez
- 4 Olupsuñ şükr-i cānān ile sen de zū’l-cenāh ey dil
Ve lākin ol saña sen ana ‘āşık olduğun bilmez

87

M, 45; Y, 67

2 a Şunardı o leb-i la‘lin dil-i bī-çāreye ammā M

- 5 Ne hikmetdir ki ma‘ şūk ola‘ āşık ‘ āşık u ma‘ şūk
Özünden bir hāyal etmezse Vāmık olduğun bilmez
- 6 Demişler yāre Hilmī cān fedā-yı ‘ ışkını olmuşdur
Ne şanmışlar ki güyā kavli şādık olduğun bilmez

88

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

- 1 Dilberā biz ki seniñ hüsnuñe hayrān oluruz
Sen de incitme bizi zār ile giryān oluruz
- 2 Böyle ma‘ mūr kalır şanma bu hüsñ ü ānı
Yıkılıp kaşr-ı beden āhiri virān oluruz
- 3 Bu cihān içre şaķın cāhıñna mağrūr olma
Şoyunup hil‘ at-i ‘ āriyeti ‘ uryān oluruz
- 4 Sen ü benlik aradan kalķar ‘ aceb hālet olur
Bir gün ey māh-liķā hāk ile yeksān oluruz
- 5 Cismimiz vuşlat eder hāk ile cān cānāna
Bir zemān ķabr u gūristānda mihmān oluruz
- 6 Tağılıp ‘ unşūr-ı ten her biri bir kāne gider
Yetmege menzil-i maķşūda perişān oluruz
- 7 Şu‘ le-i şem‘ -i İlāhīyle münevver bu vücūd
Şem‘ a sırr olduğū dem biz dağı pinhān oluruz

88

M, 47; Y, 74

4a kalķar: gider Y

6a gider:irer Y

- 8 A benim kıara gözüm perdeyi kıaldır aradan
Perde ref^ç olduğu dem cümle nümāyān oluruz
- 9 Hilmiyā her kişi ef^ç āli ile zāhir olur
Bi^ç şete her ne zemān maẓhar-ı fermān oluruz

BĀBU'S SĪN*

89

Fā^çilātün Fā^çilātün Fā^çilātün Fā^çilün

- 1 Rūz u şeb çeşmimde ol zülf-i siyāh ez-zīr-i fes
Eksik olmaz ħāl-i ruĥsarın ħayāli bir nefes
- 2 Terk ü tecrīd olmuşum ^çışkın yolunda şükr kim
Nūr-ı vechiñdir baña ancak dü ^çālemde heves
- 3 Maĥmil-i ^çışkı bu sevdā mülk-i ħüsnünden baña
Sārbān-ı ^çaql u fikrim rāhına çekmiş ceres
- 4 Cennet içre girmeyi ey yār sensiz istemem
Hūrī vü Tūbā değil sensiñ baña feryād-res
- 5 Rişte-i zülfünle bend etdiñ Hilmī bendeñi
Ya müdāvā kıl bu derdine yaĥūd peyvendi kes

90

Mefā^çilün Mefā^çilün Mefā^çilün Mefā^çilün

* BĀBU'S SĪN: -Y

89

M, 48; Y, 79

90

M, 48; Y, 79

- 1 Şerāb-ı nābı şun sākiyā bulsun şafā meclis
İçip ol cām-ı ‘ ışkı yāre olsun āşinā meclis
- 2 Elinde devr ederken bāde-i gülgün ol şūhuñ
Leb-i şahbā-yı sāğardan olupdur pür-cilā meclis
- 3 Cihān ‘ uşşākını cem‘ eylemek isterseñ ey sāķī
Açıp hūsnūñ kitābın şerh kıl eyle ‘ alā meclis
- 4 Mey ü maḥbūb ārzū kıldığım ‘ ayb etme ey vā‘ iz
Mey ü maḥbūb olan yerde olur her şeb şabā meclis
- 5 Zülāl-i şevķi gördüm besteler zevķiñ füzūn eyler
Ki meh-rūlar ne mihr ile olur hep dil-küşā meclis
- 6 Kudümü ḥākine naḥd-i dil ü cānım nişār olsun
Olursam yār ile ḥalvetde ḥālī Ḥilmiyā meclis

91

Fe‘ilātūn Fe‘ilātūn Fe‘ilātūn Fe‘ilūn

- 1 Bir gönül olmaz ise ḥubb-ı ‘ Alī’ye me’nūs
Çalınır deyr-i naşāra gibi anda nāķūs
- 2 Sāķī-i kevşeri sev mü ’min iseñ ey merdüm
Ḥulle-i cennet olur sana palās-ı melbūs
- 3 Kim ki sevmez ise evlād-ı Resūllu’llāh’ı
Ola maḥşerde şefā‘ atden o ādem me’yūs

- 4 Her kim ihlāş ile sevse Ḥasaneyn’i cāndan
Ḳalbi rūşendir anıñ nūr-ı ‘ Alī’yle fānūs
- 5 Ṭab‘ -ı vesvāsdan ‘ārī ‘ urefā menzilidir
Giremez ḥalka-yı rindāneye sūfī sālūs
- 6 Giydigiñ atlas-ı zer-tārı soyarlar bir gün
Gezme şahrāyı gurūr içre mişāl-i ṭāvūs
- 7 Dāmeniñ pūr edegör devşirerek Ḥilmī Dede
Dürr-i nazmı çıkarıp sāhile atma ḳāmūs

BĀBU’Ş ŞİN

92

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Ḥacī Bektaş-ı Velī’ nin bendesine atma taş
Taş eder Allāh seni kılma velilerle savaş
- 2 Hem-dem olma Ḥaḳḳ’ ı bilmezlerle bir dem ey aḥī
Bu meşeldir kim yanar dā’im ḳuru yanında yaş
- 3 *Kelimi’n nās* üzre lāzımdır tekellüm ḥalk ile
Ḳıl ḥazer nā-maḥreme sırr-ı ṭarīḳi etme fāş
- 4 Ḥüsn-i şüretle mümāşāt et cemī‘ -i nās ile
Mūy-ı kibri serden et tīg-i tevażu‘ la tırāş
- 5 Zāhid-i zerrāḳı gör maḡrūr-ı zühd olmuş yatur
Ḥāne-i ‘ ucba girip şalmış tekebbürle firāş

- 6 Hakk nazar kıl cümle mevcūdāta gel dervīş olup
Menzil-i ‘ irfān içinde pāye-i ‘ arşa ulaş
- 7 Allāh Allāh diyerek Hilmī Dede ihlāş ile
Hamse-i āl-i ‘ abāya kıl fedā cān ile baş

93

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Bilmez idim gönlüm ey dilber saña müştāk imiş
Tā ser-ā-pā nār-ı ‘ ışıķıñla tenim iħrāk imiş
- 2 Başım üzre pāy-i naziñla revān olsañ n’ola
Reh-güzārında bu cismim bir kara toprak imiş
- 3 Hāk-i pāyi kuhl-veş cān gözlerim pür-nūr eder
Dide-i bahtım kudümünle şehā iħrāk imiş
- 4 Āşık-ı dil-ħasteyi bir anda şirīn-kām rder
Lebleriñ āb-ı hayāt-ı bādeden ezvāk imiş
- 5 Çeşm-i ‘ uşşāķa hemīşe ħüsñ ü ānın gösterir
Ruħları āyine-i billürdan berrāk imiş
- 6 Miħnet ü endūh ile bu ħākdān-ı dehrde
Derd-i ‘ ışıķı kendine zevķ eyleyen ‘ uşşāk imiş
- 7 ħüsñ-i ħāle sa‘y et ey Hilmī Dede leyl ü nehār
Sevdiren kendini yāre aħsen-i aħlāk imiş

7a dede ihlāş: ħulūş-ı ħalb

93

M, 51; Y,82

- 1 Ȧamdü’lillāh ben de bildim bende yārim var
 imiş
 Tende ki rūh-ı revānım cümle emr-i yār imiş
- 2 Rü ’yet-i Ḥaḳḳ’ı diler cennetde zāhid halbuki
 Zīr ü bālā her Ȧarafdan görünen dīdār imiş
- 3 Ğaflet ehli aḥsen-i taḳvīmi idrāk eylemez
 Bī-başardır vech-i yāri görmesi düşvār imiş
- 4 Kendi nūrun kendi vech-i pākine kılmış niḳāb
 Ḥüsn ü ānın gizlemiş nā-ehlden settār imiş
- 5 Gāh Hādī geh Muḍill esmāsın izhār eyleyip
 Vā ’izi şalmış gümāna bir ‘aceb cebbār
 imiş
- 6 ‘Ālem-i hestīyi kılmış kendi kendinden binā
 Ḥaḳḳ ile günde biñ şān eyleyen mi‘mār imiş
- 7 Zāt-ı Barī’sine cümle kā’ināt olmuş şıfāt
 Her şıfāt ol zāt ile dā’im tecellīdār imiş
- 8 Ḳahr u luṭfun bir bilen yāriñ kemāl-i ‘ışḳ ile
 Nārını nūr eyleyen ‘āşık Ḥalīl-eṭvār imiş

- 9 ‘ Ākıl ol vahdet meyinden nūş edip Hilmī
Dede
Cām-ı ‘ ışk-ı şevk ile ser-mest olan hüşyār imiş

BĀBU’D DĀD*

95

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Olma mağmūm ey gönül kıl hālını cānāna ‘ arz
‘ Abd olan kılmak gerek aḥvālını sulṭāna ‘ arz
- 2 Ehl-i derd için olur bu dehrde her bir devā
Var ise derdiñ eger eyle hemān dermāna ‘ arz
- 3 Cān evinde yār eger mihmān ise ver cānını
Mīz-bān lāzımdır etmek varını mihmāna ‘ arz
- 4 El ‘ aṭş gūyāna la‘ l-i nābiñ iḥsān et şehā
Teşne-i ‘ ışka eder sākī olan peymāne ‘ arz
- 5 Nāle-zen ol Hilmiyā yār eşiginde nitekim
‘ Andelīb efğānın eyler gonce-i ḥandāna ‘ arz

96

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Eyleme gönlündeki zārı şakın bir cāna ‘ arz
Fāş olur sırrıñ o dem zīrā begim her yana ‘ arz

* BABU’D DĀD: -Y

95

M, 52; Y, 86

96

M, 52; Y, 86

- 2 Tîz-rev olma cihānda ‘ākıbet-bîn ol gönül
Bir işi yapmazdan evvel eyle gel vicdāna ‘arz
- 3 Āteş-i ‘ışk içre yanmak isteyen pervāne-veş
Bāl ü per eyler hemîşe şu‘le-i sūzāna ‘arz
- 4 Zāhidā gezme beyābān-ı ta‘aşşubda müdām
Müşkiliñ hāl eyle kıl bir mürşid-i ‘irfāna ‘arz
- 5 Kādiyü’l-Hācāta Hilmî şıdķ ile kıl ilticā
‘Āşıķa lāzımdır etmek hālını cānāna ‘arz

BĀBU’Ŧ ŦĀ*

97

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Müncelīdir muşhaf-ı rüyuñda cānā hüsñ-i haţ
Haţ -ı hüsñüñ üzre konmuş dest-i kudretle nuķaţ
- 2 Kaşlarıñda *Ķābe kavseyñiñ* rumūzu münderic
Şābb-ı emreddir cemālīñ tār-ı zülfüñdür ķaķaţ
- 3 Mülk-i a‘zamdır vücūduñ kenz-i Mevlā andadır
Muķkemāt u beyyinātīñ cevheridir anda baş
- 4 Cümle āşār-ı tekevvünden mü‘eşşir görünür
Līk lāzımdır başiret ref‘ olunduķda taķ
- 5 Kimse idrāk edebilmez vaķdetiñ deryāsını
Bende-i āl-i ‘abāya keşf olunmuşdur faķaţ

* BABU’Ŧ ŦĀ: -Y

97

M, 52; Y,89

- 6 Īn ü āndan geç sūcūd eyle cemāl-i ādeme
‘Işķ-ı Hāķķ’la zāhidā tevĥīde gir ķılma ğalať
- 7 Vāşıl-ı dīdār-ı yār olmaķ dilerseñ Ħilmiyā
Ħubb-ı ehl-i beyte eyle ķalbiñi şıdķ ile rabť

BĀBU’L ‘AYN*

98

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Ey ťama‘ ķār kimse terk et rāh-ı nīrāndır ťama‘
Od olur cem‘ etdigiñ şey āteş-i cāndır ťama‘
- 2 A gözün ğaflet yuĥusundan özüñ bīdār ķıl
‘Ārif iseñ bil anı kim cehl-i nā-dāndır ťama‘
- 3 Az ťama‘ dan çok ziyān ĥāşıl olur arb-ı meşel
Dāne-i dām-ı belā sayyād-ı ĥarmāndır ťama‘
- 4 Nār-ı dūzaĥdır ĥased ehlin yaķar olma ĥasūd
ek eliñ ol fī‘lden kim fī‘l-i şeytāndır ťama‘
- 5 Ħ‘ār olur maĥşerde cem‘ -i māl ile meşġul olan
Şāhibin pā-māl eder ĥüsrān u ĥizlāndır ťama‘
- 6 Kibr ü ķīn ehli kemāl-i feyzden maĥrūm olur
Ħırş ile me‘lūf olan nā-dāna cevlēndır ťama‘

* BABU’L ‘AYN: -Y

98

M, 52-53; Y,93

- 7 Āl-i Süfyān mesnedinden buğz imiş ‘ālī rüteb
Meslek-i Mervāniyānda mīr-i mīrāndır ʔama‘
- 8 Her ne deñlü zāhid olsa cennete girmez baḥl
Baḥl ile tev‘em hemīşe zehr-i şu‘ bāndır ʔama‘
- 9 Cennet-i a‘ lā seḥāvet ehline lāyık durur
Geç ʔama‘ dan gir behište nār-ı sūzāndır ʔama‘
- 10 Girmek isterseñ erenler bezmine dervīş olup
Nefsiñi kıl tezkiye imāna düşmandır ʔama‘
- 11 Ey ʔama‘ kār kimse saña nuşş eder Ḥilmī Dede
Terk et ol fi‘l-i kabīḥi fi‘l-i mervāndır ʔama‘

BĀBU’L ĞAYN*

99

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Yandı dil āteş-i ‘ışkıñ ile mānend-i çerāğ
Eridi kalmadı cismimde benim zerrece yağ
- 2 Nār-ı ‘ışkıñ şereri şancılarak bu tenime
Sūz-i hicrānıñ açıp sīne-i bī-tābıma dağ
- 3 Nice gün görmeyeli Yūsuf-ı ḥüsnüñ yüzünü
Ḳalb-i Ya‘ḳūb-ı ḥüzün-gırime cāy oldu bu ʔağ
- 4 Seyl-i eşkim reh-i ḥākine revān oldu ʔamu
Ḳaplayıp mevc-i sirişkimle kara çeşmimi ağ

* BABU’L ĞAYN: -Y

- 5 Rûz u şeb Hilmî Dede saña du‘ âlar eyler
İki ‘ âlemde begim sağ olasıñ sen heme sağ

100

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Sûz-ı ‘ ıñkıñ sîneme ey yâr açdı tâze dâğ
Rûşen etdi cân eviñ şan kim tonanmış şeb çerâğ
- 2 Pertev-i hüsn-i cemâliñdir seniñ nûr-ı başar
Dîdeden dūr etme kim luṭf edecek cânlar bucağ
- 3 Tende cânım mihr-i ‘ ıñkıñdır seniñ ey mâh-rû
‘ ıñkıñ iḥyâ-kerdesidir kâse-i serde dimâğ
- 4 Bende benlik kalmadı ey dost sensiñ varlığım
Fâriğem cümle enâniyyetden etdim ben ferâğ
- 5 Rindler bezminde ser-mest olmuşam ayrılmazam
Şanma sūfî mey-keşim mey-ḥāneden çekdim ayağ
- 6 Eyledim taḥkîk la‘ l-i yâr imiş âb-ı ḥayât
Yoksa Kûh-ı Kâf-ı zulmetde tehî bir kuru dağ
- 7 Gezmezem Mecnûn gibi şahrâları Hilmî Dede
Yâr eşigin beklerim her bir yanım bostân u bâğ

BĀBU’L FĀ*

101

100

M, 53; Y,95

* BĀBU’L FĀ: -Y

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Qāmetiñ ‘aynıyla cānā lafzatu’llāha elif
Pertev-i ḥüsnünde envār-ı İlāhī münkeşif
- 2 Qābe kavseyn iki qaşıñ *semme vechullāh* yüzüñ
Görse vahdet nūrunu zāhid olurdu mu‘terif
- 3 Ka‘be-i maqşūd dīdārıñ imiş ‘āriflere
Zülfünüñ pūşīdesinde nice ‘āşık mu‘tekif
- 4 Qıble-i ḥacāt sensin kudret-i Mevlā ile
Qaşlarıñ mihrābına şaf-beste ‘uşşāk mün‘atıf
- 5 Ḥamse-i āl-i ‘abāya āşık-ı şādık olup
Hubb-i fi’llāh ile Ḥilmī kalbiñ eyle muttaşif

102

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Qılma ebr-i zülfüñ ile māh rūyuñ münḥasif
Başıñ için nūr-ı vechiñ eyle cānā münkeşif
- 2 Qaşlarıñ yayına qarşı sīnesin kılmış hedef
Raḥm kıl ‘uşşāka tır-i ğamzeñ atma münḥarif
- 3 Ḥarf-i ebcedde elif qaddiñ aḥad remziñ eder
Sen o bī-hemtā güzelsiñ ḥalk-ı ‘ālem mu‘terif

- 4 Hakk-şinās ol ey güzel fehm eyle kendi nefsiñi
Kıl ü kâl-i vâ' ize uyma kelâmı muhtelif
- 5 *Semme vechullâhı* tezkâr eyleyip eyler sücûd
Ka' be-i ' ışk-ı İlâhî içre Hilmî mu' tekif

BĀBU'L KĀF*

103

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

- 1 Menşe'-i icād ü cem'-i mebde'-i ' âlemdir ' ışk
Maẓhar-ı ta' yîn-i şun'-ı maşdar-ı âdemdir ' ışk
- 2 Gevher-i esrâr-ı ' ilm-i mâye-i feyz-i vücûd
Kâf u nûn içre muţalsam kenz-i müstahkemdir ' ışk
- 3 Cümle eşyâ ki birer yüzden nümâyân oldu lik
Şaykal-ı envâr-ı mir'ât-ı dil-i muhkemdir ' ışk
- 4 Tâk u mînâ u nüh eflâk ü şüreyyâ-yı seher
Mâh u hürşid-i be-raks-âver Hudâ a' lemdir ' ışk
- 5 Nîl olur geh katreler geh Nîl iken bir kâtr' olur
Seyrden maşşûd vuşlatdır haqîkî yemdir ' ışk
- 6 ' Işkdır ser-menzil-i maşşûda vâsıl eyleyen
' Āşık u ma' şûk olanla Hilmiyâ hem-demdir ' ışk

104

* BĀBU'L KĀF: -Y

103

M, 54; Y, 99

104

M, 54-55; Y, 100

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

- 1 İltifāt et luṭf edip cānā men Mecnūna baḳ
Zülf-i zinciriñ girih-gİR eyleyip gerdāna ṭaḳ
- 2 Zülfikārī ḳaşlarıñdır kotaran ğamdan beni
Seyf-i Ḥayder'le ḳaçan kim feth olundu beyt-i Ḥaḳḳ
- 3 Cān evinden girmege mihr-i ruḥuñ seyyālesi
Revzen açdı sīnem üzre tiĝ-i ğamzeñ ḳıldı şaḳ
- 4 Ḥüsnuñün müştākıyım Allāh için pervāne-veş
Şu' le-i şem' -i ruḥuñda cism-i varım külli yaḳ
- 5 Tār-ı zülfüñ gibi āhımla şeb-i yeldādayım
Ṭoĝmadı bilmem ne ḥikmet şubḥ-ı vaşlından şafaḳ
- 6 Olma magmūm-i firāḳ ey dil bu 'işret-ḥānede
Pīr-i 'ışḳıñ şīşesinden cām-ı şevḳi durma çāḳ
- 7 Ders-i 'ışḳ-ı yāri ezberse murādıñ Ḥilmiyā
Muşhaf-ı ḥüsñünden al ḥıfz eyle her gün bir varaḳ

105

Mef' ülü Fā' ilātün Mef' ülü Fā' ilātün

- 1 Ebdān-ı yār-ı ma' mūr ḥaḳ etmiş anı Ḥallāḳ
Levh-i ruḥunda mestūr kitāb-ı ḥüsñ-i aḥlāḳ

- 2 Hakk dest-i kudretiyle yazmış yedi haṭ üze
Vechinde āyet-i nūr eyler kırā'āt ' uşşāk
- 3 Hüsnüñ bugün görmeyen ferdāda daḥi görmez
Kılmış cihānı ey hūr envār-ı vechiñ işrāk
- 4 Cān vermege yolunda ' ahd eylemiş ezelden
' Uşşākı kılma mehcūr zülfünden etme ıtlāk
- 5 Maḥşer günü bu demdir ba' ş oldu ḥalk-ı ' ālem
Üflendi tā dem-i şūr çalındı ṭabl-ı eşfāk
- 6 Ey dilber-i yegāne sensiñ ḥabīb-i gītī
Her ' āşıkıñ bir Manşūr ' ışkınıla ṭoldu āfāk
- 7 Bize ezel deminden izhār-ı ' ışk edipdir
Ḥilmī cihānda meşhūr āl-i ' abāya muştāk

106

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

- 1 Bāğa çıkmış seyr için zannım o gül-endāma baḳ
Nergisi mestāne kılmış dīde-i bādāma baḳ
- 2 Sünbül ü şeb-būyu ḥayrān eylemiş gīsūsuna
Şānelenmiş ' itr ile ol zülf-i zerrīn-fāma baḳ

5a Maḥşer: ' Aşr Y

5d ṭabl: zıll M

106

M, 55; Y, 100

- 3 Yek nazar kıl lutf edip bu sîne-i pür-dâğıma
Âteş-i ‘ışk-ı maḥabbetle yanan ecsâma bak
- 4 Gördü ḥālim ḥāline şükr eyledi mecnûnlar
Sevdigim hemm ü ḡamıñla çekdigim âlâma bak
- 5 ‘Âşık-ı dil-ḥasteyi üzme güzel başıñ için
İltifât et derd-i hicrânın çeken nâ-kâma bak
- 6 Hüsne maḡrûr olma rûyuñ seyr edip ayîne
Şanma bâḡîdir o ḥüsn ü ânı sen encâma bak
- 7 El erişmez vaşlına ol meh-veşiñ ḡayrı zemân
Pâyini bûs etmek için Ḥilmiyâ bayrâma bak

107

Mef‘ûlû Fâ‘ilâtü Mefâ‘ilü Fâ‘ilün

- 1 Bir yerde ki bu derd-i diliñ âşinâsı yok
Ḥāzık ṭabīb olsa da derdiñ devâsı yok
- 2 Loḡmân olup da biñ kez ‘ilâc etse ‘âşıḡa
Yâr olmadıkça derde ‘ilâcıñ şifâsı yok
- 3 ‘Âşık vişâl-i yâre ererse bulur necât
Zîrâ bu renc ü derd-i diliñ intihâsı yok
- 4 Bir yer ki zîb ü zînet ile olsa gül-zâr
Yâr olmayınca ol yeriñ aşla şafâsı yok

- 5 Cennetde olsa da ‘uṣṣāka biñ elem erer
Mademki yanıñda sevgili dil-rubāsı yok
- 6 Ma‘şūk ederse ‘aşıkā tevfiķini refiķ
Her ҡanda olsa ğayra anıñ iltimāsı yok
- 8 Nā-puhtelere Hilmī Dede verme göñlünü
Her vechе gülen vech-i periniñ vefāsı yok

108

Fe‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fe‘ilün

- 1 Nice gün görmeyeli ҡaşlarıñ ey mäh seniñ
Şeb-i hecriñde ҡalıpdur bu göñül āh seniñ
- 2 Rüz u şeb beyt-i hāzān içre yumulmaz dü-gözüm
Қıla teşrif ҡudümüñ gözedip rāh-ı seniñ
- 3 Dökme meh-rūyuña zülfüñ tarayıp ҡılma niķāb
Görmek ister yüzünü cān gözü her ğāh seniñ
- 4 Pertev-i nūr şalıp bezme gel ey rūḥ-ı revān
Teşne-i mühr-i leb-i la‘liñim ey şāh seniñ
- 5 Derd-i ‘ışķın ile Hilmī nice zār eylesin
Kām-yāb olmadı vaşlıñ ile eyvāh seniñ

109

Mef‘ulü Mefā‘ilü Mefā‘ilü Fe‘ulün

108

M, 56; Y,105

109

M, 56; Y,105

- 1 Āh eyleme bîhûde şağın cānı üzersiñ
Cān içre olan sevgili cānānı üzersiñ
- 2 Cānā cem-i ‘ irfānda āşüftelik etme
Ma‘ şūķ dil-i āşık-ı cānānı üzersiñ
- 3 Vā‘ iz fikir et hālet-i merdāne-i ‘ ışkı
Bir mūr-ı dile degme Süleymān’ı üzersiñ
- 4 Sāķī leb-i la‘ lin şağın ağıyārına şunma
Bezın içre ki yüz ‘ aşık-ı mestānı üzersiñ
- 5 ‘ Āşık tel-i miżrāb-ı dil-sāza ururken
Tel kırma ki ol zülf-i perişānı üzersiñ
- 6 Bin nāz ile her demde bu lāyık mı efendim
Hilmī gibi bir kemter-i yeksānı üzersiñ

110

Mefā‘ ilün Mefā‘ ilün Mefā‘ ilün Mefā‘ ilün

- 1 Şebistān-ı haķıķatde hilāl-i māh-ı enversiñ
Gülsitān-ı leţāfetde açılmış bir gül-i tersiñ
- 2 Ne lāyıkdır saña hūrşid ü meh teşbîh etmeklik
Naziriñ yok iki ‘ ālemde sen bir böyle dilbersiñ
- 3 Hayāt-ı cān bulur cām-ı cemiñden nūş eden ‘ āşık
Leb-i la‘ lin zülāl-i cān-fezādır āb-ı kevşersiñ

- 4 Hıfā-yı Hind ü hālīñ müşg-i Çīn'e şāh-ı bŭy olmuş
Şŭkŭfistāna hükm eyler şemīm-i zŭlf-i 'anbersiñ
- 5 Cemāl-i yār olupdur ġālibā manzŭruñ ey Hilmī
'Aceb sevdāya dŭşmŭşsŭñ yine bilmem ne söylersiñ

111

Fā'ilātŭn Fā'ilātŭn Fā'ilātŭn Fā'ilŭn

- 1 Kāşkī yansaydı cihān bu şem'a-yı sŭzāna tek
Yalıñız baña qalırdı yanmaġa pervāne tek
- 2 'Akl u fikrim kākŭlŭñde dolaşıp qalmaz idi
Pençe-i destim taraydı zŭlfŭnŭ ger şāne tek
- 3 Bāġa sen girdikde gŭl bŭlbŭl 'aceb hālet bulur
Lebleriniñ āb-ı Hızr'ından qanan mestāne tek
- 4 Yār u aġyāra nigāh etmekden ise gizlice
Sīnem ūzre tīġ-i ġamzeñ şancılaydı cāna tek
- 5 'Akl u fikrim cān u cismim nezr kıldım vaşlıña
Bāb-ı luţfuñdan erem bir gŭn deyŭ iħsāna tek
- 6 Seyl-i eşkim mevsiz başdan ayaġımdan aqar
Sen hŭmā-yı nāza çeşmim n'ola olsa lāne tek
- 7 Mā-sivā-yı dehrden 'ārī olup Hilmī quluñ
Lāyık oldur kim vere dil sen teki cānāna tek

111

M, 57; Y, 106

4 gizlice:böylece M

6 nāze:tāze M

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

- 1 Çekiliñ bir yaña ey kâmet-i zibâ çekiliñ
Geliyor nâz ile ol şâhid-i bâlâ çekiliñ
- 2 Gelicek baķ ne leṭâfet gelir ol gül-zâra
Baḥş-i ḥüsn etmeyinñiz ey gül-i ḥamrâ çekiliñ
- 3 Dili mest etmek için kâkül-i müşgîn yeter
Hele ey sünbül-i hoş ‘anber-i sârâ çekiliñ
- 4 Gör terennümle figân etmeyi benden nic’olur
Bir yaña siz daḥi ey bülbül-i şeydâ çekiliñ
- 5 Eremez dâmen-i zibâsına bir şūḥ-ı cihân
O kadar ḳaddi ki var yârda zîrâ çekiliñ
- 6 Leb-i şîrîni gelir Ḥilmî’ye cândan da lezîz
Vâ‘ izân siz içinñiz şehd-i muşaffâ çekiliñ

Fâ‘ilātün Fâ‘ilātün Fâ‘ilātün Fâ‘ilün

- 1 Açdı güller sînesin sen nev-cüvân açmaz mısıñ
Vaḳtidir luṭf ile ḳalb-i ‘âşıkân açmaz mısıñ

112

M, 57; Y, 106

10

6 Vâ‘ izân siz içinñiz: İçin ey vâ‘ iz siz Y, muşaffâ: muştafa M

113

M, 57; Y, 106-107

- 2 Bāb-ı elṭāfiñ gerek aġyāra mesdūd eyleseñ
Gelmişiz çün bābına biz bende-gān açmaz mısıñ
- 3 Āşinālıklar diler senden bu göñlüm ey şanem
Ġonce-veş ben bülbül-i zāra dehān açmaz mısıñ
- 4 Ben saña kılken beni lāyık mı aġyār incide
Sen livā-yı nuşretiñ şāh-ı cihān açmaz mısıñ
- 5 Hep gezersiñ baħr-ı istiġnāda fülk-i nāz ile
Sen limān-ı vuşlata hīç bād-bān açmaz mısıñ
- 6 Ejdehā mānendi zabṭ etmiş o nev şāribleriñ
Ṭılsım-ı güftār ile genc-i nihān açmaz mısıñ
- 7 Şāne zen olsa n'ola Hilmī bu çin-i zülfünü
Akd-i zülfüñ bir zemān ey dil-sitan açmaz mısıñ

114

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

- 1 Kaşlarıñ mihrāb vechiñ beyt-i 'ulyādır seniñ
Nūr-ı Haqq hüsni cemāliñde tecellādır seniñ
- 2 Kible-i 'uşşāksıñ sen ey şeh-i mülk-i cemāl
Hilkatiñ her 'aybdan zaten müberrādır seniñ
- 3 Dāmen-i pākiñ münezzehdir cemī' -i nehyden
Haqq demeklik haqq-ı zātında hüveydādır seniñ

113

4 b_nuşretiñ: nuşretiñ ey M,Y

114

M, 57-58; Y,107

- 4 Sensiñ ey dilber beni mest-i cünün-ı ʿışk eden
Lebleriñ iksir-i aʿzamdan da aʿlâdır seniñ
- 5 Gezdirir bādām-ı ʿaynıñ şevk ile şahrâları
Gözleriñ derdiyle âhûlar da şeydâdır seniñ
- 6 Derd-i ruhsârıñ temennâsıyla ey şirîn-dehen
Bülbül-i şûrîdeler virdiñle gûyâdır seniñ
- 7 Neşʿe-yâb-ı cām-ı şevkiñdir bu Hilmî kıl kabûl
Tâ şabâh-ı haşre dek ʿışkıñla rüsvâdır seniñ

115

Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün

- 1 Ey kamer talʿatlı cânân bedr çağıñdır seniñ
Hüsnüñ etrâfiñda encüm şeb-çerâğıñdır seniñ
- 2 Cennet-i ʿAdn’iñ nihâl-i kâmetiñ tûbâsıdır
Ravzatü’l ʿuşşâk ey dilber yañağıñdır seniñ
- 3 Zevk-i bâkî kesb eder nûş eyleyen cân laʿliñi
Çeşme-i âb-ı Hızır cânâ dudağıñdır seniñ
- 4 Vâdi-i ʿışkıñdaki üftâdeler bulmaz halâş
Şayd-ı murğ-i rûha dâm ol zülf-i bâğındır seniñ
- 5 Muşhaf-ı dîdârını hıfz eyledim kalbimdedir
Âyet-i hüsnüñdeki beñler durağındır seniñ

- 6 Meş‘ al-āsā reh-güzār-ı kūyünü rüşen kılan
Süz-i ‘ışkın sîneme açdığı dâğındır seniñ
- 7 İktibās-ı feyz edip envār-ı hüsniñden hemîn
Bezm-i hâşşında yanar Hilmî çerâğıñdır seniñ

116

Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün

- 1 Münevver eylediñ dil Ka‘besin cânâ şafâ geldiñ
Getirdiñ ğamze-i ‘ömrüñ kerem-kāra şafâ geldiñ
- 2 Gözüm yollarda qalmışdı hele sa‘y etdiñ ‘ışk olsun
Tarîk-i merveden ey kâmet-i bālâ şafâ geldiñ
- 3 Yanarken iftirākıñ âteşiyle cism-i bīmārım
Vişâliñ zemzemiyle eylediñ ihyâ şafâ geldiñ
- 4 Tarāvet-bahş kıldıñ lutf edip bu bezm-i ‘uşşāka
Qudüm-ı yümn ile ey rûh-ı rûh-efzâ şafâ geldiñ
- 5 Yıkılmış cân evim ta‘mîr için mi‘mār-ı vaşlıñla
Qadem rencide kıldıñ eylediñ ihra şafâ geldiñ
- 6 Gönül bāğın mu‘atţar eyledi ğisū -yı müşğiniñ
Mu‘anber bûyiñ ile ey gül-i ra‘nâ şafâ geldiñ
- 7 Hilâl ebrûña dönmüşken bu Hilmî ‘aşık-ı zârıñ
Cemâl-i bedr ile ey mäh-ı bî-hemtâ şafâ geldiñ

117

116

M, 58; Y,108

Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün

- 1 Cihān bir cismdir cānā aña sen tāk-ı zīversin
Göñüldür pāy-ı tahtın sen şehin şāhān-ı dilbersin
- 2 Getir zülf-i şehābın kevnı tenvīr eyle ey dilber
Bu hüsñ ü ān ile sen māk-ı enverden münevversin
- 3 Şalın gül-zāra çık şimşāda göster kıdd-i mevzūnū
Bu endām-ı tarāvetle ki sen serv-i sanevbersin
- 4 Gel ey rūh-ı revānım teşne-gāna vaşlın kıandır
Sen ol ser-çeşme-i māü'l hayāt feyz-perversin
- 5 Ne deñlü iftiḥār etseñ sezādır saña ey Hilmī
Bugün meydān-ı ışk içre gulām-ı Āl-i Haydar'sın

118

Mef' ulü Mefā' ilü Mefā' ilü Fe' ulün

- 1 Ey gül ne yaraşmış saña ol ruḥlar-ı ālīn
Gül-zār-ı leṭāfetde de yok hüsñ-i mişālīn
- 2 Ruḥsārına yazmış nokṭa-yı sūre-i Nūn'dur
Ḥaṭṭāt-ı ezel kıdret eliyle ḥaṭṭ-ı ḥayālīn
- 3 Yād eyleyecek la' līnı leb-teşne-i ışķa
Te'sīri olur mu 'acabā āb-ı zülālīn

- 4 Meh-pārecigim eyledi vicdānımı tenvīr
Cānım evine toğduğu dem aş-ı hilālīñ
- 5 Zūlfūñ yayılıp ebr gibi rūyuñu utmuş
Ref' eyle biraz tā göreym māh-cemālīñ
- 7 Ey dilber-i yektā beni tenhā mı şanırsıñ
Aşıñla enīs oldu baña üsn-i cemālīñ
- 8 ilmī gözümüñ yaşı eder gülşeni sīr-āb
Yüz sürmek için pāyine sen serv-i nihālīñ

119

Fā' ilātūn Fā' ilātūn Fā' ilātūn Fā' ilūn

- 1 Dūn gece rū 'yāda yār ile mülākāt eyledik
Nūş edip vađdet şerābıñ bezm-i alvet eyledik
- 2 Ref' olup keşret hicābı açılıp vağdet sözü
Bir zemān yārīñ ayālātıyla şöhet eyledik
- 3 Şüreti sīretde gördük sīreti sūretde biz
üsn ü ān-ı dilberi her yüzde rū 'yet eyledik
- 4 Yār ile yār oldu dil ađyār arada kalmadı
Ol sebebdan yār ile üsn-i maabbet eyledik
- 5 āk edip işneyniyet lebsiñ yed-i vağdet ile
Hem-dem olduğ yār ile ma' nāda vuşlat eyledik

- 6 ‘Avn-i Hakk’la cān gözü bīdār olunca hā’bdan
Semt-i şavb-ı yāre ‘ışk ile ‘azīmet eyledik
- 7 Kanda olsağ gönümüz cānān ile birlikdedir
Gerçi Hilmī nice demdir seyr-i ğurbet eyledik

120

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 ‘Ālem-i imkāna geldik cismimiz cān eyledik
Zāhir oldu sırr-ı vaḥdet cānı cānān eyledik
- 2 Mü’mine mir’āt olup mü’mīn tecellī eylemiş
Semme vechullāhı biz her yüzde seyrān eyledik
- 3 Şüret ü ma‘nāda bir gördük şıfātı zātı biz
Hakk’ı bir bildik ezel hakkıyla imān eyledik
- 4 Secde-gāh olmuş bize her yer biz ehl-i vaḥdetiz
Kudret-i Bārī’yi her eşyāda ikān eyledik
- 5 Kahr ü luṭfuñ bir bilip yārīñ şafā-yāb olmuşuz
Kalbimiz her vech ile mesrūr u ḥandān eyledik
- 6 Aḥsen-i taḳvīm imiş insān-ı kāmīl şübhesiz
Alleme’l esmā rumūzuñ bildik iz‘ān eyledik
- 7 Zākir ü mezkūr cümle hakk ey Hilmī Dede
Men ‘aref sırıñ görüp taḥkīk-i ‘irfān eyledik

120

M, 59; Y, 109

4b Bārī: Hakk M

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

- 1 Nāz ederseñ ey perī nāz ile sen perversiñ
Yaraşır nāz saña sen dilber-i nāzik tersiñ
- 2 Nāzenīn ṭab‘ mña dil-dāde olan ‘ aşıklar
Nice sevmez seni sen ḥüsn ü perī-peykersiñ
- 3 Eylediñ bŷy-ı nezāketle mu‘ aṭṭar bezmi
Şaçı sŷnbŷl yŷzŷ gŷl bir beden-i ‘ anbersiñ
- 4 Ḥŷsnŷñe ān verir şīve-i nāzendeligin
‘ Ālemi kendiñe ŷftāde eden zīversiñ
- 5 Deheniñ ḥoḳḳa-yı dārŷ-yı mŷdāvāt-ı cihān
Līk iksīr-i şafā-baḥş-ı ḥayāt-āversiñ
- 6 O ḳadar ḥŷsn ü cemāl-i nigehe māliksiñ
Yek nazarda dileseñ biñ dili bend eylersiñ
- 7 Nāz ederseñ de eger Ḥilmī seniñ bendeñdir
Nāzlısıñ sen bilirim nāz edici dilbersiñ

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Ey cemāl-i pertev-i şems ü ḳamerden tāb-nāk
Kim eder bu ḥŷsn ü āna nās içinde iştirāk

- 2 Sünbül-i zülfüñ dimāğ-ı ‘ aşıkānı kıldı mest
Mey-perestān etdiler mey-hānelerden infikāk
- 3 Cān bağışlar sözleriñ iksiri emvāt-ı dile
La‘ l-i şirīniñ yanıñda āb-ı hayvān telh-nāk
- 4 Rişte-i gīsūlarında bend olup üftāde-gān
Kıldılar ebrūlarıñ sevdāsına cānlar fedāk
- 5 Nīm nigāhıñ ‘ ālemi teşhīr edip kılmış esīr
Sīne-i ‘ uşşākı tīr-i ğamzeñ etmiş çāk çāk
- 6 Ey ḥabīb-i pūr-himem ve‘y şāh-ı ḥüsn-i zū‘l-kerem
Dā‘im olsun bende-gāna feyz-i iḥsānıñ ma‘ āk
- 7 Kıl teveccüh başım üzre baş ayağıñ luṭf edip
Maḳdem-i rāhiñda bu Ḥilmī Dede bir ḳabza ḥāk

BABU‘L LĀM

123

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

- 1 Muşḥaf-ı tende zihī besmele-i bā’dır dil
‘ Aṭf-ı tefsiri olan nokṭa-yı ma‘ nādır dil
- 2 Sūre-i Fātiḥa vu Nūr ile birdir iḥlāş
Lafz-ı terkībde Yā-Sin ile Tā-hā’dır dil
- 3 Cennet-i ‘ ıṣṣā eren ehl-i бүтүна el-ḥaḳḳ
Merkez-i ma‘ rifet-i Sidre vü Tübā’dır dil

123

M, 61; Y, 118
2 b lafz: lūṭf Y

- 4 Teşne-i feyż-i İlāhî olan ehl-i derde
Çeşme-i rahmet-i Raḥmān-ı muşaffâdır dil
- 5 Mü'miniñ kalbi tecellî-gehidir Allāh'ın
Beyt-i Ḥaḳḳ kenz-i ilāh 'arş-ı mu'allâdır dil
- 6 Görünür çeşm-i me'āni ile Allāh dā'im
Şaykal-ı zāt ile mir'ât-ı mücellâdır dil
- 7 Ḥaḳḳ nazarla nazar et cān evine Ḥilmî Dede
Menzil-i cilve-geh-i Ḥazret-i Mevlâdır dil

124

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Maḥrem-i esrār-ı 'ilm-i men'arefnâdır gönül
Tılsım-ı genc-i müsemma sırr-ı esmâdır gönül
- 2 *Len terānî* dedi Ḥaḳḳ anda tecellî eyleyip
Tür-ı Sînâ u Kelîm ü Hızır ü Mūsâ'dır gönül
- 3 Rûh-ı qudsiden hemîşe mürdeler ihyâ edip
Hem-dem-i enfās-ı Mehdî vü Mesîhâ'dır gönül
- 4 Ka'betu'llāh et anı bütlerden 'ārî eyleyip
Mülk-i 'uzmâ-yı mücessem beyt-i Mevlâdır gönül
- 5 Âşiyân eyler çün anda rûh-ı tayrân-ı 'uḳûl
Böyle bir 'ālî maḳām-ı Ḳāf-ı anḳâdır gönül

- 6 Andan erdi menzil-i mi‘ rāca Ḥatmü’l-Enbiyā
Künbed-i mīnā vü naḡş-ı ‘arş-ı a‘ lādır göñül
- 7 Anda gördü şābb-ı emred sūretiñ çün bī-hicāb
Cilve-gāh-ı ḡaḡḡ-nümā-yı sırr-ı esrādır göñül
- 8 Heft ḡarfi anda yazdı *kāf’ü nūn ve’l ḡalem*
Kim zuḡhūr-ı noḡḡa-yı sırr-ı süveydādır göñül
- 9 Ḥilmiyā ol beyte cān u baḡ u dilden ḡidmet et
Nuḡḡ-ı *mā-ūḡiye* naḡm-ı yār-i Ṭāḡā’dır göñül

125

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Yār derdinden şafā-yāb olmayan ‘āşık degil
Derd-i ‘ışḡı çekmeyenler ‘āşık-ı şādık degil
- 2 Yetmek olmaz menzil-i maḡşūda ey dil bī-elem
Şoḡbet-i cānāna cānın vermeyen Vāmık degil
- 3 Sūz-ı ‘ışḡ ile hemīşe sīne pūr-dāḡ olmayan
Şem‘-veş bezm-i maḡabbetde meḡer yanık degil
- 4 Vā‘ ız-i bī-ḡod ne bilsün bādeniñ keyfiyyetin
La‘l-i nābından o dil-dāriñ ezel zā’ik degil
- 5 Ders-i ‘ışḡı görmeyenler mekteb-i ‘irfānda
Aña ‘ālimdir denilmez ḡāl ile nāḡık degil

- 6 Derd-i ‘ışk-ı yāri fāş etmez tabībe ehl-i dil
Kim bu derdiñ çāre vü tedbīrine hāzık degil
- 7 Sīnemi ferş eyledim rāhında cānā kıl kabūl
Gerçi Hilmī hāk-i pāyiñ olmağa lāyık degil

126

Fā‘ilātūn Fā‘ilātūn Fā‘ilātūn Fā‘ilūn

- 1 Ey nigār-ı nāzenīnim lutf edip meh-tāba gel
Seyr-i gül-zār et bu şeb eglen kenār-ı āba gel
- 2 Hüsñ ü ānın gösterip üftāde-gānın gönölün al
Dest-gir ol bende-gāna cānib-i aḥbāba gel
- 3 Tīr-i müjgānıñ hevāsıyla toludur sīnemiz
Çek kemān ebrūlarıñ yā Hākḫ deyip pertābā gel
- 4 Şubḥ erişdi bezm-i nūşā nūşī terk eyle biraz
Rāḥat etsün çeşm-i mestiñ ey gül-i ter ḥāba gel
- 5 Bir şevāb et Hilmī’yi kırtar ğam-ı hicrāndan
Kalb-i ehl-i ‘ışkı elṭāfıñla istiktāba gel
- 6 Hāk-i pāy-ı mürşide gözyaşıñ et Hilmī revān
Yüz sürüp pīr eşigine dergeh-i ādāba gel

127

Fā‘ilātūn Fā‘ilātūn Fā‘ilātūn Fā‘ilūn

126

M, 62; Y, 117

5b ehl-i ‘ışk: ‘uşşākān Y

127

M, 62; Y, 115

- 1 Dem-be-dem olmaqdadır hüsni ü cemālîñ ber-kemāl
Ey melek-sīmā cemālîñ görmeye bir an zevāl
- 2 Sen cemāle mazhar olmuş bir mücessem nürsuñ
Hakḫ Te‘ālā eylemiş sende tecellî-i cemāl
- 3 Kudretiñ işbāt için halk eylemiş Hakḫ zātıñı
Şüretiñ taşvîr edip nakḫāş-ı şun‘-ı zü‘l-celāl
- 4 Gel ne nisbetdir aña teşbîh edem ruḥsārıñı
Sende zāhir şıbgatu’llāh-ı ezel ey vech-i āl
- 5 *Ḳabe ḳavseyn* iki ḳaşından kināyetdir seniñ
Sırr-ı *ev ednāy*ı anda gördü ehl-i vecd ü ḥāl
- 6 Şafḥa-yı idrāke şıgmaz hüsniñ dībācesi
Muşḥaf-ı dīdārıñı tefsīre kimde var maḥāl
- 7 Ḳandır Allāh ‘ışḳına vaşlıñla Ḥilmī teşneyi
Şerbet-i la‘l-i lebiñdir çeşme-i āb-ı zülāl

128

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

- 1 Yed-i luṭfuñ ile gel bu gözümüñ yaşını sil
Saña ‘āşık idigim bilmeye tā nā-geh il
- 2 Böyle ḳalmaz giderek artar eger tutmazsañ
Gel ey Allāh’ı seversen ḳoma eşkim ola Nîl

1a Dem be dem: Gün be günY

128

M, 62; Y, 116

- 3 Yem-i hüsnüñdeki Hindü-yı civārın baña sor
Keştî-i ‘ışkım alır şimdi o şuda yüz mîl
- 4 Şerer-i ‘aşk ile her gece bu cism-i zārım
Ġam-ı sâhilde yanar şanki fenār yâ kandîl
- 5 Nice demdir ki göñül ‘aşkıñ ile ihyâdır
Sever Allāh’ı sever gibi bu Hilmî seni bil

129

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Ey cemāl-i tal‘at-ı mişbāh-ı nūr-ı lem-yezel
Geldi Hakk’dan şāniña nūr āyeti cānā meşel
- 2 Rüşenâdır çeşm-i mişkâtında envār-ı celî
Şu‘le şalmış pertev-i ruhsārîña şem‘-i ezel
- 3 Şüret ile sîretiñ ahsen yaratmış Hakk seniñ
Şimdi sensiñ bu zemân içre güzellerden güzel
- 4 Kible-gāh-ı ‘āşıkānsiñ secde-gāh-ı mü’minān
Beyt-i Raḥmān’dır vücūduñ müşkilâtı kıldı ḥal
- 5 Vāşıl olmaz bî-ḥaberler kaşlarıñ esrārına
Kim ne ma‘nādan kināyetdir o ḥatt-ı bî-bedel
- 6 Sensiñ ol Kur’ān-ı nāṭık bu şıfatla yâ Ḥabīb
Muşḥaf-ı hüsnünde yazmış okudum Hakk ‘azz ü cell
- 7 Zulmet-i ġamdan ḥalaş oldu bu Hilmî çākeriñ

Nūr-ı ʿışkıñ tutdu muhkem hāne-i dilde maḥall

BĀBU'L MĪM*

130

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

- 1 Hakk Muhammed'le ʿAlī'dir cānda cānānım benim
Nefhasıdır anlarıñ cismimdeki cānım benim
- 2 Hem Hasan şāhım Hüseyin-i Kerbelā'nıñ kuluyum
Biri dinimdir ezelden biri imānım benim
- 3 Rāhına cānım fedā Zeynel ʿAbā vü Bākır'ıñ
Caʿferü'ş Şādık imām ü emn-i emānım benim
- 4 Mūsā-yı Kāzım Rızā'dır nūr-ı ʿayneynim şehā
Hem Takī vü bā Naķī'dir şems-i tābānım benim
- 5 ʿAskeri'niñ ʿaskeri oldum bi-ḥamdi'llāh bugün
Mehdī-i şāḥib-zemāndır şāh-ı sulṭānım benim
- 6 Mā-sivādan el çekip kaṭʿ-ı taʿalluk kılmışım
Hācī Bektaş-ı Velī'dir pīr-i erkānım benim
- 7 Ḥamdü'lillāh çāker-i āl-i ʿabā'yım Ḥilmiyā
Pādişāhım Ḥazret-i Şāhkulu Sulṭanım benim

131

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

* BĀBU'L MĪM:-Y

130

M, 63-64; Y,121

131

M, 64; Y,121

- 1 Dilberā mir 'āt-ı vechiñ ' ayn-ı zātımdır benim
Kāmetiñ tūbāsı ma' nāda şıfātımdır benim
- 2 'Allme'l-esmā vücūduñ nüşha-yı kübrā yüzüñ
Ebrūvān-ı haṭṭ-ı hüsnüñ şeş cihātımdır benim
- 3 Hāzihi cennāt-i 'adnün vaşf-ı rüyūñ şerhidir
Lebleriñ āb-ı zülālī uş hayātımdır benim
- 4 Cismimi rāhında bezl etdim fedā olsun saña
Cānımı didārına vermek zekātımdır benim
- 5 Rūz u şeb ruḥsār-ı yārinden gönül gāfil degil
İki kaşñ arası şavm u şalātımdır benim
- 6 Yüz sürüp hāk-i der-i dergāh-ı pīre Hilmiyā
Girmişim meydān-ı 'ışk içre necātımdır benim

132

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

- 1 Sīnemi yar benim yara bilipdir bilirim
Yaramı yār benim yāre bilipdir bilirim
- 2 İstese merhem-i vaşlıyla müdāvāt eyler
Derdime yār benim çāre bilipdir bilirim
- 3 Ğam ü endūḥdan āzürde olan göñlümüzü
Dilese luṭf ile kırtara bilipdir bilirim

- 4 Elem-i fūrkat-i cānān ile şahrāya düşüp
Ğayri endîşeden āvāre bilipdir bilirim
- 5 Geceler tā be-seher ağladığım tenhāda
Giryemi kaşı gözü kara bilipdir bilirim
- 6 Demeden ben aña hālīm o bilir ahvālīm
Çekdigim derdi o meh-pāre bilipdir bilirim
- 7 Yāre ‘āşıklığı Hilmī niçin arz edeyim
Benim ‘āşıklığım ol yāre bilipdir bilirim

133

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Bülbül-i zārım gül-i gül-zārı gözler gözlerim
‘Āşık-ı dil-ħasteyim dil-dārı gözler gözlerim
- 2 Cān verir ‘uşşākına bûy-ı dil-avîzi ile
Her zemān ol zülf-i ‘anber yāri gözler gözlerim
- 3 Nergis-i çeşmānınıñ meftūnuyum Allāh için
Göz yumup açınca gül-ruhsārı gözler gözlerim
- 4 Bir zemān görmek ile ılanmaz gönül aç gözlüdür
Vech-i yāri görmege tekrārı gözler gözlerim
- 5 Cām-ı ‘ışk u şevk ile Hilmī olup mest-i mūdām
Ol sebebden gece gündüz yāri gözler gözlerim

133

M,64; Y,128

2b yār:bār Y

Mef'ülü Mefā'ilü Mefā'ilü Fe'ülün

- 1 Sen bir gül-i gül-zār-ı şabāḥatsiñ efendim
Üç gönçeli bir verd-i melāḥatsiñ efendim
- 2 'Älemde bulunmaz saña beñzer saçı sünbül
Her vech ile mümtāz-ı zerāfetsiñ efendim
- 3 Māhir bakışiñ eyledi teşḫir cihānı
Bilmem bu bakışlarla ne āfetsiñ efendim
- 4 Her laḫẓada biñ nāz ile biñ 'işve edersiñ
Bu tarz ile sen şāh-ı nezāketsiñ efendim
- 5 Ebrūlarınıñ her biri bir mäh-ı münevver
Rüşen-gir-i leylī-i icābetsiñ efendim
- 6 Gel bezm-i çemen-zāra yetir ḳalbe sürūru
Sen ḥüsn-i leṭāfetle bir āyetsiñ efendim
- 7 Ḥilmī reh-i 'ışkında miyān-besteñ olupdur
Sen de aña bir tāk-ı sa'ādetsiñ efendim

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Bir gedāyım mülk-i didārında devlet beklerim
Ruḥlarıñ şhrinde şāhım 'izz ü rif'at beklerim

134

M, 64-65; Y,126

4a biñ 'işve : hem 'işve

135

M,65; Y,123

- 2 Zār u zār oldum der-i luṭfunda ey şūh-ı cihān
Ni‘ met-i ḥüsnüñ görüp in‘ ām-ı vuşlat beklerim
- 3 Nakd-i cān verdim gönül beytin alıp cānāndan
Şimdi cānā kūşe-i vaḥdetde şoḥbet beklerim
- 4 Zülmet-i hecrinde dil nā-hōş mizāc olmuş yatur
La‘ l-i nābından şerāb-ı cām-ı şoḥbet beklerim
- 5 Aç dehānıñ bir tekellüm kı l bu ‘abd-i ‘ācize
Senden ey şāh-ı kerem mihr ü maḥabbet beklerim
- 6 Kām-yāb eyle vişāliñle bu Ḥilmī bendeñi
İhtiyācım vardır iḥsānıña himmet beklerim

136

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Derd-mendim ḥasteyim derdime dermān isterim
Ṭālib-i dārū-yı ‘ışkı m vaşl-ı cānān isterim
- 2 Şaçma isrāf eyleyip eşki dem-ā-dem her taraf
Senden ey göz dökmege ḥün-ı firāvān isterim
- 3 Kūh-ı ğamda kalmışam bir ğam-güsārım yok benim
Şerḥ-i ḥālīm kı lmağa ğam-h‘ār bir cān isterim
- 4 Bāl u per açmış gönül pervānesi hicrān şebi
Yanmağa şem‘ -i ruḥ-ı cānāna sūzān isterim

- 5 Geh götür dildāra benden geh yetir andan baña
Senden ey bād-ı şabā peygāmı her an isterim
- 6 Terk-i tecrīd esbine oldum bi-ḥamdi'llāh süvār
Men ki Ḥilmī ' ıışķ meydānında cevlan isterim

137

Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün Mefā'ilün

- 1 ' Aceb bir dilber-i mekkāra ey dil ben de mecbūrum
Ne ğam-nākim cefāsından ne bir vaşlıyla mesrūrum
- 2 Görünce rū-be-rū dürlü nevāzişler ile söyler
Ki ey müştāk-ı dīdārım vefā resminde meşhūrum
- 3 Kemāl-i ḥüsn ile rū-yı maḥabbet gösterip gāhī
Ki bilmem ol maḥabbet şūretā mı ben de mahmūrum
- 4 Bu rütbe nāzı yāriñ bizlere bilmem nedir yā Rabb
Ya ifrāt-ı maḥabbetden midir ol ḥāl-i mehcūrum
- 5 Verip cān u gönül şāh-ı şehīdiñ ' ıışķına Ḥilmī
Bi-ḥamdi'llāh ki ol ' ıışķ-ı maḥabbet ile pūr-nūrum

138

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

- 1 Yār derdiñ diledim derdime dermān etdim
Cān evinde anı ben ' ıışķ ile mihmān etdim

137

M, 65; Y,124

138

M, 65-66; Y,122

- 2 Yele verdim çıkan āh-ı şerer-i dūd-i dili
Gökyüzünde daḥi ḳandīl-i fūrūzān etdim
- 3 Ğamze-i tīḡi çekip sīnemizi şerḥa ḳılan
Öyle urdu ki ciger ḳanını efşān etdim
- 4 Dāḡlar açdı mükerrer beden-i za‘ fīmıza
Göz göz olmaḳlık için ben daḥi pūyān etdim
- 5 Yāre derdim anıcaḳ derdimi yār etdi beter
Gönlüm ol ecr ü mükâfat ile ḥandān etdim
- 6 Dās-ı ebrūsu biçip mezra‘ a-yı fikrimizi
Fehm ü derkim yığının ‘akl ile harmān etdim
- 7 Yāri ta‘ cīzden etdim ḥaz̤er ancaḳ Ḥilmī
O sebebden ki ḳamu derdimi pinhān etdim

139

Mef‘ūlū Mefā‘ilū Mefā‘ilū Fe‘ūlūn

- 1 ‘Aşk āteşini meş‘ ale-i ḳalp ile yaḳdım
Şimşād-ı dili āh ile her bir yaña çaḳdım
- 2 Çeşmim yaşı ālūde olup cism ü tenimle
Ḥāk-i reh-i dildāra ayaḡ altına aḳdım
- 3 Cānān ile cem etdigimiz vaşl şebinde
Zencīr-i siyeh zūlfünü gerdānıma taḳdım

- 4 Demān ü yedinden tutarak yārimiñ ol an
‘Uşşāķı olup ruĥları envārına baķdım
- 5 Hilmī olalı bende-i Hünkār erenler
Nefsim çerisin taşra göñülden hele kaķdım

140

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Kađ-i serv ü ĥırāmānıñ görüp tūbāya beñzetdim
Nihāl-i naĥl-i ĥālīñ Cennetü’l Me’vāya beñzetdim
- 2 Şabādan sünbül-i zülfüñ tağılmış pīç ü tāb olmuş
Ruĥunda āşiyān etmiş per-i anķaya beñzetdim
- 3 Ĥayāt-ı cān bulur cām-ı lebiñden kām alan ‘āşık
Anıñ-çün la‘l-i nābın kevşer-i ĥamrāya beñzetdim
- 4 Şu‘ā-yı vech-i nābından olup cān-ı göñül medhūş
Kaşıñ yayıñ tūlū‘ etmiş hilāl-i aya beñzetdim
- 5 Tecerrüd deyrīdir ‘azm-i kudümüñ rūh-ı ĥuds-āsā
Tarīķ-i feyz-i Ĥaķķ’da zātını ‘İsā’ya beñzetdim
- 6 Bu Hilmī kıble-i cānāndan ĥayra sücūd etmez
Anıñ-çün yār vechiñ Ka‘betü’l-‘ulyāya beñzetdim

141

140

M, 66; Y,123

141

Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün

- 1 Kaşın yay kirpigin ok gibi işler cāna cānānım
Yüzün ay ruğların beñzer gül-i ḥandāna cānānım
- 2 Müselsel kākülün zincir-i sevdā-yı cünün olmuş
Mükemmel geçti tavkın gerdem-i ḥayrāna cānānım
- 3 Dudağın çeşme-i rahmet dehānıñ ḥavz-ı kevserdir
Lisānıñ lafzı beñzer āyet-i Qur'ān'a cānānım
- 4 Cemāliñ pertevinden çeşm-i 'ālem nūra ğarḳ olmuş
O rütbe mālīk olmuşsuñ bu ḥüsn ü āna cānānım
- 5 Kudümün ref' eder gözden sirişkim ey ḳamer-ṭal' 'at
Şeb-i tarīk-i hecrī döndürür tābāna cānānım
- 6 Mu'anber sünbül-i zülfün dimāğım eyledi ta'ṭir
Tokundukça o pīç-i zülfe zerrin-şāne cānānım
- 7 Zihī ṭālī' seniñ Ḥilmī Dede üftādeñ olmuşdur
Şaḳın üzme anı sen de atıp hicrāna cānānım

142

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

- 1 Derdime eyle devā dīdeleri ḳaracığım
Sīneme merhem o sīneñ şar unut yaracığım

M, 66-67; Y,129

142

M, 67; Y,125

- 2 Yanağın şu‘lesine yandı o pervâne-i dil
Yine senden olur ihyâ dil-i bîmârecigim
- 3 Deheniñ sırrını her ‘âşık-ı şeydâ bilemez
Ne güher-kânıdır ol la‘l-i güher-pârecigim
- 4 Ham olur kad-i çemen zâra şalınsañ serviñ
Bu tarâvet ile ey şîve-i reftârecigim
- 5 Kadem-i hâkiñ öpüp bunca zemân yalvardım
Demediñ bir kere ey ‘âşık-ı bî-çârecigim
- 6 Merhamet eyle kuluñ Hilmî-i bî-çâreñe sen
Ey benim iki gözüm nûr-ı ciger-pârecigim

143

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

- 1 Sen yetersiñ baña dil-ber gayrı cânân istemem
Taht-gâh-ı dilde senden özge sultân istemem
- 2 ‘Andelîb-âsâ hemîşe nâle-kârıñ olduğum
Bâg-ı hüsnüñ var iken seyr-i gülsitân istemem
- 3 Nâfe-veş câna dimâğ-ı cânımı ta‘tîr için
Sünbül-i gîsûlarıñ bes bûy-ı reyhân istemem
- 4 Bezm-i ‘âlemde hemân ey sâķî-yi mâ’ü’l-hayât
Devr-i la‘liñ şerbetinden başka devrân istemem

- 5 Āteş-i ‘ışkıñ ile yanmağdayım pervâne-veş
Nāra hācet yok a cānım şem‘-i sūzān istemem
- 6 Her ne deñlü mübtelā-yı renc isem de ey ṭabīb
Derd-i ‘ışk-ı yār için tedbīr-i dermān istemem
- 7 Şād-mān eyle vişālīñle bu Ḥilmī bendeñi
‘Āşıķıñdır merḥamet kıl başķa iḥsān istemem

144

Fā‘ilātūn Fā‘ilātūn Fā‘ilātūn Fā‘ilūn

- 1 Allāh Allāh yā ‘Alī yā şāh-ı sulṭān-ı kerem
Cūd [u] iḥsānıñ yanıñda bir gedā Ḥātem’le Cem
- 2 Men ne ḥaddim vaşfedem Allāh medḥ edermiş seni
Hel etā şanıñda münzel ey Velīyy-i pūr-himem
- 3 Yā ‘Alī *rūḥike rūḥī* dedi sulṭān-ı Rūsül
Laḥmike laḥmī ezel *cismike cismī* dem ü dem
- 4 Zümre-i āl-i Muḥammed şulbüne maḥşūşdur
Ey vücūd-ı ıştıfā ey nūr-baḥş-ı muḥterem
- 5 Cennet ü düzaḥ seniñ taḫsīmine mev‘ūddur
Söyledi zīrā hadīşinde bunu ḥayrū’l ümem
- 6 Seyyid-i şübbān-ı ehli’l-cenne zādendir seniñ
Ḥāmil-i nūr-ı livā’ül-ḥamd sensiñ lā-cerem
- 7 Ehl-i beytiñ ‘ışķına eyle şefā‘at Ḥilmī’ye

6a ey:eñM

144

M, 67; Y,126

Sensiñ ey sulṭān-ı ʿālem şāfiʿ-i yevm-i nedim

145

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

- 1 Ey riyāz-ı behcetiñ cennāt-ı Firdevsi'n-naʿīm
Bābınıñ miftāhı Bismillāhirrahmānirrahīm
- 2 Sensiñ ol sulṭān-ı kevneyn-i risālet kim müdām
Āsitān-ı dergehinde Cebra'il olmuş nedīm
- 3 Kendi nūrundan yaratdı nūr-ı zātıñ Ḥaqq seniñ
Söyledi şānında hem *levlāke levlāk* ol qadīm
- 4 Gelmesen bu kevne gelmezdi vücūda kün fekān
Nūr-ı vechiñ-çün vücūda geldi eşyā-yı ʿadīm
- 5 Zāhir ü bātında qurb-i bār-gāh-ı ʿizzete
Şerʿ-i pākiñdir cihān içre şırātü'l-müstaķīm
- 6 Yā Resūlla'llāh şefāʿ at kııl bu Ḥilmī mücrime
Rüz-ı haşr olduqda qoyma bīkes ü zār ü elīm

146

Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilātün Fāʿilün

- 1 Men fūrūğ-ı lem'a-baḥş-ı āftāb-ı ṭalʿ atım
Hem şuʿā-yı evc-i dilde māh-tāb-ı rifʿ atım
- 2 Gerçi görmezler beni her merdüm-i ḥuffāş olan
Kim qadīm nūr-ı şevk-i şemʿ-i bezm-i vaḥdetim

145

M, 67-68; Y,124

146

M, 68; Y,125

- 3 ‘ Ālem-i şüretde bir kemter gedâyım lîk men
Şüret-i ma‘ nâda ‘ âlî pâdişâh-ı himmetim
- 4 Gülşen-i bâğ-ı haķīkatdır hemîşe menzilim
Āşiyân-ı ma‘ rifetde ‘ andelîb-i hikmetim
- 5 Bu tefâhür iki ‘ âlemde yeter Hilmî baña
Hamdüli’llâh hâk-i pâ-yi ehl-i beyt-i re’fetim

147

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

- 1 Şād-mân olmaz felek ger dîde pür-hûn olmasam
Râhat etmez bir nefes ğam birle maḥzûn olmasam
- 2 Tâğıdır görse eger bir dem cem‘ olmuş gönlümü
Miḥnet-i derd ü belâ-yı ‘ ışķa maḥrûn olmasam
- 3 Reşk eder her kayddan âzâde gördükde beni
Bir perîniñ dām-ı gîsûsunda meftûn olmasam
- 4 Hiç enîs eyler mi vahşîlerle ehl-i ‘ aḳl olan
Düşmez idim Ḳays-veş şahrâya Mecnûn olmasam
- 5 Şaḳlar idim mülk-i tende ben de bir tedbîr edip
Hilmiyâ cân vermege cānâna medyûn olmasam

148

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

147

M, 68; Y, 125

2a bir: -M / cem‘ :cemî‘ M

148

M, 68; Y, 121

- 1 Şu‘le şalmış hüsnuñe şo‘l ruḥlar-ı ra‘nā bu kim
Nūr-baḥş-ı dīde-i ‘uṣṣāḳ eder āyā bu kim
- 2 Cān bağışlar nāz ile güftāra geldikçe hemīn
Āb-ı Hıẓr olmuş dudağıñ şerbeti gūyā bu kim
- 3 Bāğ-ı ‘Adn içre perīṣān eylemiş sünbülleri
Zülf-i müşgīn ü hırāmı kāmēt-i Ṭūbā bu kim
- 4 Bir nihān-ı gencdir ağızında yā dendānıdır
Ol güherler kim dizilmiş anda hoş ārā bu kim
- 5 Nice demdir görmedim bir böyle ruḥsār-ı cemīl
Söyleyiñ Allāh için Hilmī’ye bu zībā bu kim

149

Fā‘ilātūn Fā‘ilātūn Fā‘ilātūn Fā‘ilūn

- 1 ‘Işḳdan cānımda var bir derd-i hicrān ey ḥakīm
Şanma ḡayrı derd gibi dermānı āsān ey ḥakīm
- 2 Var ise tedbīr-i derdimde ‘ilācım kaydıñ et
Cismimden kayd-ı ta‘alluḳ çekmeden cān ey ḥakīm
- 3 Dildeki tāb-ı ḥarāret tendeki emrāz-ı ‘ışḳ
Sīnede ḡam dāğıñ açmışdır fīrāvān ey ḥakīm
- 4 ‘Işḳ zaḥmından ciger cismimde pāre pāredir
Hūn-ı derdimdir iki çeşmimden aḳan ey ḥakīm

- 5 Kılma her bî-derdler bezminde şerh-i hâlimi
Al emānet cān kıl bu derdi pinhān ey hākīm
- 6 Merhem-i vaşl-ı dil-ārāmımdan özge derdime
Renc çekme kār kılmaz ğayrı dermān ey hākīm
- 7 Mübtelā-yı derd-i ‘ışk olmuş bu Hilmī kes ümīd
Kābil-i şıhhat degil bu derd-i berrān ey hākīm

150

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Hāmdü’lillāh cān u dilden Muştafā’dır sevdiğim
Haydar-ı Kerrār ‘Aliyye’l-Murtażā’dır sevdiğim
- 2 Hāzret-i Sıbṭeyn-i Ekrem necl-i Zehrā-yı Betül
Şāh Hāsan şāhım Hüseyin-i Kerbelā’dır sevdiğim
- 3 Seyyidü’s-Süccād ‘Alī Zeyne’l-‘Abāya bendeyim
Nūr-ı Bākır Hākk-nümā bedrū’d-dücādır sevdiğim
- 4 Ca‘ferü’ ş-Şādık imāmımdır dü ‘ālemde benim
Mūsā-i Kāzım ‘Alī Mūsā Rızā’dır sevdiğim
- 5 Şeh Takī ü bā Nakī’niñ hüsününñ müştākıyım
Hem Hāsan’ül-‘Askerī mīr-i livādır sevdiğim
- 6 Mehdī-i şāhib-zemāndır hādi-i dīn-i mübīn
On iki şadr-ı velāyet reh-nümādır sevdiğim
- 7 Hācī Bektaş-ı Velī’dir pīrimiz Hilmī Dede

150

2b Cismiden: Cismimden M,Y
M, 69; Y,128

Ol erenler serveri müşkil-güşâdır sevdigim

151

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

- 1 Geceler tâ be-seher başım açıp çağırayım
Ola ki hâlîme rahm ede deyü yalvarayım
- 2 Geçdi bir bunca meh ü hefte vü eyyâm-ı ‘aceb
Demediñ cānib-i ‘uşşâkıma bir kez varayım
- 3 Yād edip bendeñi hâtırâ getürmezsiñ hîç
İş bu lâyıık mı ki her demde seni ben arayım
- 4 Derd-i hecristen ten-i bî-tābımı āzürde kılıp
Deşt-i ğam içre yatur bir cesed-i pür-yarayım
- 5 Pîç-i zülfünde tolaşmış beñim ‘aql u fikrim
Emr kııl iki elimle tarayım kıurtarayım
- 6 Āh-ı engîz ile şeydālîğım ‘ayb etmeñ kim
Şeb-i gül-zār-ı maḥabbetde yanar bir çırayım
- 7 Bezm olup Ḥilmî’yi al ḥalvete gir ey rāsım
Zülf-i zincirini gerdānıma bāri sarayım

BĀBU’N NŪN*

152

151

4 Rızā: er-Rızā M,Y

M, 68; Y,122

* BĀBU’N NŪN: -Y

152

M,73; Y,144

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

- 1 Pādişāh-ı kişver-ārā-yı velāyetdir Hüseyn
Tāc-dār-ı zīb-i evreng-i hilāfetdir Hüseyn
- 2 Ceddi pāki şānına *levlāke levlāk* oldu vaḥy
Kā 'ināta rehber-i rāh-ı hidāyetdir Hüseyn
- 3 Şīr-i Hāḫḫ' dır vālidī şıḫteyn-i faḥr-i 'ālemiñ
Rezm-gehde irşle şāhib-i şecā' atdır Hüseyn
- 4 Seyyid-i şübbān-ı ehli'l-cennedir ehl-i Betül
Dünya vü 'uḫbāda sulṭān-ı sa' ādetdir Hüseyn
- 5 Gūş-vār-ı 'arş-ı a' ḫamdır vücūd-i enveri
Āsmāna zīnet-efzā-yı leṭāfetdir Hüseyn
- 6 Tütüiyā-yı çeşm-i 'irfāndır gubār-ı merḫadi
Derd-i dil dermānıdır şāh-ı kerāmetdir Hüseyn
- 7 Her ne deñlü mücrim olsaḫ ḡam degil Hilmī Dede
Cürmümüz 'afv eyler ol kān-ı şefā' atdır Hüseyn

153

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

- 1 Tāc-ı devletdir Ḥasan şāh-ı velāyetdir Hüseyn
Faḥr-i ümmetdir Ḥasan şāhib-kerāmetdir Hüseyn
- 2 Cedleri ḫatm-ı risālet raḫmeten lil' ālemīn
Nūr-ı ḫudretür Ḥasan mişbāḫ-ı ḫikmetdir Hüseyn

- 3 Ȧyder-i Kerrār'dır Sıbteyn-i Ekrem vālidı
Māh-ı tal' atdır Ȧasan mihr-i ſecā' atdır Ȧüseyn
- 4 Ol imāmeyniñ olup māderleri bint-i Resūl
Necl-i ' iffetdir Ȧasan evlād-ı ' iſmetdir Ȧüseyn
- 5 Cennetiñ seyyidleri dünyā vü dīn serverleri
Evc-i rif' atdır Ȧasan zāt-ı sa' ādetdir Ȧüseyn
- 6 Ȧanda var böyle ſerefli bir neseb-i ' ālī-cenāb
Pāk-i hilḳatdir Ȧasan memdūh-ı sīretdir Ȧüseyn
- 7 Müftehirdir bendelikle Ȧilmī āl-i Ȧayder'e
Baḫr-i raḫmetdir Ȧasan kān-ı ſefā' atdır Ȧüseyn

154

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

- 1 Dil-penāhımdır Ȧasan cismimde cānımdır Ȧüseyn
Ŗāh-ı rāhımdır Ȧasan rūh-ı revānımdır Ȧüseyn
- 2 Rūz ü ſeb envār-ı ' ıſkıyla bu gönlüm zindedir
Bedr-i māhımdır Ȧasan ſems-i cihānımdır Ȧüseyn
- 3 Ben ğulām-ı ḫānedān-ı ehl-i beytim ſıdk ile
Pādiſāhımdır Ȧasan Ḥaḳān ü ḫānımdır Ȧüseyn
- 4 Sācidim hākdir der-i dergāhına iḫlāſ ile
Ȧible-gāhımdır Ȧasan dīn ü imānımdır Ȧüseyn
- 5 Bir ḳalender dervīſim Ȧilmī ṯarīḳ-i ' ıſḳda

Hân-kâhımdır Hasan emn ü emânımdır Hüseyin

155

Dede merhûmuñ en şon söylediği merşiyelerdendir

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

- 1 Mest-i cāmü’l-belâ-yı li’l-velâsın yâ Hüseyin
Sen şehîd-i tîğ-i tuğyân-ı cefâsın yâ Hüseyin
- 2 Cism-i pâkinde açılmış gül gibi şad pâreler
Derd-i hûn-âlûd-ı çeşm-i Kerbelâ’sın yâ Hüseyin
- 3 Hakk yolunda cân u ser kıldıñ fedâ rahmet saña
Târik-i zîb-i sürûr-ı mâ-sivâsın yâ Hüseyin
- 4 ‘Âlem-i hestîde sen ızhar-ı Hakk kılmak için
Şehsüvâr-ı merd-i meydân-ı veğâsın yâ Hüseyin
- 5 Çekmedi kimse cihânda çekdiğin mihnetleri
Rih-veş derd-i belâya mübtelâsın yâ Hüseyin
- 6 Kağı bir mezhebde câ’izdir saña buğz eylemek
Merdüm-i çeşm-i Habîb-i kibriyâsın yâ Hüseyin
- 7 Saña buğz etmez in ‘âlemde İslam’ım diyen
Sen emîrû’l mü’minîn zıll-ı Hudâ’sın yâ Hüseyin
- 8 Dîn ü imândan saña zulm eyleyen mahrûmdur
Sen şalât-ı nûr-ı âl-i Muşafâ’sın yâ Hüseyin
- 9 Vâlidîndir *lâ-fetâ illâ ‘Aliyye’l-Murtażâ*

Necî-i pâk-i Hâzret-i Hayrû'n-Nisâ'sın yâ Hüseyn

- 10 Sıbt-ı Ekrem dâderiñdir hâletiñ bint-i Resûl
Mü'minîn [ü] mü'minâta pîşvâsın yâ Hüseyn
- 11 Zübde-i âl-i Muḥammed'dir vücūd-ı aḳdesiñ
Seyyidü's-sādât sultân-ı seḫâsın yâ Hüseyn
- 12 Şer'-i pâk-i Aḥmed'e kıldıñ kemâl-i inḳıyād
Muḫyi-i dîn-i mübîn âl-i 'abâsın yâ Hüseyn
- 13 Aşl-ı îmândır seni sevmek cemî'-i mü'mine
Nûr-ı çeşm-i enbiyâ vü evliyâsın yâ Hüseyn
- 14 Saña keşf oldu rumûzât-ı me'ânî sırr-ı ğayb
Vâriş-i 'ilm-i ledünn-i enbiyâsın yâ Hüseyn
- 15 Nice yâd etmez saña buĝz eyleyenler maḥşeri
Sen Velîyy-i Hâzret-i Rabbü'l-'alâsın yâ Hüseyn
- 16 Seyyid-i şübbân-ı cennet olduĝuñ ma'lûm iken
Nice kıydılar saña sen aşfıyâsın yâ Hüseyn
- 17 Hâzret-i Peyĝamber omuzunda taşırken zâtıñı
Re's-i pâki gül mehce-i muḫyî-i ezâsın yâ Hüseyn
- 18 Meşhed olmuş iken saña âĝuş-ı maḥbûb-ı İlâh
Ḥâk-i ḥûn içre yatur ehl-i kisâsın yâ Hüseyn
- 19 Ümmet-i merḫûmeye râh-ı necâti gösteren
Pertev-i mişbâḥ-ı envâr-ı Hüdâ'sın yâ Hüseyn

- 20 La‘ net olsun āl-i Süfyān’a anıñ aġvānına
Teşne-leb şāh-ı şehīd-i etkıyāsın yā Hüseyn
- 21 ‘ Abd-i hāşşındır seniñ Hilmī Dede eyle qabūl
Sen şefī‘ ü l müznibīn kân-ı ‘ atāsın yā Hüseyn

156

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Yağdı cānım nār-ı hicrān el-meded yā Bü’l-Hasan
Oldu çeşmim giryeden kan el-meded yā Bü’l-Hasan
- 2 Derd-i ‘ ışk-ı yār ile oldum esir-i ġam-firāş
Kıl şifā-yı vaşlıñ ihsān el-meded yā Bü’l-Hasan
- 3 Fūrkat-i cānān ile gül-zār-ı ġamda kalmışam
Hār-ı miñnet içre nālān el-meded yā Bü’l-Hasan
- 4 Yūsuf-ı zārım bugün sicn-i cihāndır menzirim
Meskenimdir beytū’l-aḡzān el-meded yā Bü’l-Hasan
- 5 Zāhir ü bātında ancağ sensiñ ey şāh-ı kerem
Hilmī’ye cān ile cānān el-meded yā Bü’l-Hasan

157

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Bezm-i meyde terledikce humret-i rūlarla sen
Hey ne sāḡırsın ki yağıdın āteşi şularla sen

156

M, 75; Y,139

156

1 Bü’l Hasan :Ebe’l Hasan M,Y (vezin gereğı öyle yazıldı)

157

M, 75; Y,140

- 2 Ğamze-i tīriñ yeter ‘uşşāk bağıriñ delmeğe
Kasd kılmak kim ne hācet seyf-i ebrūlarla sen
- 3 Pīç-i zūlfūñ tağıdıp ‘aqlım perīşān eyledin
Göñlümü teşhīr edip ol çin-i cādularla sen
- 4 Vaşlıñı ferdāya ta‘lik eyleyip etme fūsūn
‘Āşıkı āşūfte kılmak böyle ğayġularla sen
- 5 ‘İşve ü nāz ile aldıñ göñlümü bir bakmada
Hūr-i ‘ayn-āsā efendim çeşm-i āhūlarla sen
- 6 İltifātıñ eyler ihyā ‘āşık-ı dil hasteyi
Cān bağışlarsıñ dilerseñ böyle dārūlarla sen
- 7 Niceler mat oldu Hilmī at sürüp bu ‘arşada
Sen oyun oynar mısıñ bu şāh-ı Hindūlarla sen

158

Fā‘ilātūn Fā‘ilātūn Fā‘ilātūn Fā‘ilūn

- 1 Gözlerim nūru cihānda hūb-cemālim kandasın
Zulmet-i hecrindeyim kaş [1] hilālim kandasın
- 2 Zār u giryānım meded hüsñüñe hayrān olduğum
Rūz u şeb endīşe-i fıkır ü hayālim kandasın

- 3 Teşnelikden yandı cânım ey şeh-i mülk-i hasen
La‘l-i nâbın kevşeri âb-ı zülâlim kandasın
- 4 ‘Andelîb-âsâ hemîşe nâle-kârîñ olduğum
Bâğ-ı ‘adnîñ goncesi ruhsâr-ı âlim kandasın
- 5 Derd-i ‘ışkıñ ile Hilmî nâ-tüvân olmuş yatur
Cân-fezâ eyler tabîb-i pür-kemâlim kandasın

159

Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün

- 1 Göñül dâ‘im senâ-güy-ı imâmü‘l-müttaķın ol sen
Hem ‘ışķ-ı Murtezâ‘ya gün-be-gün ey dil yakîn ol sen
- 2 Melâmet hırķasın egnine giy cânâ gider ‘ârı
Tarîķ-i fakrda müstaķdem-i hablû‘l metîn ol sen
- 3 Perîşân hâl olup hâl-i perîşânından ‘uşşâķa
Şikâyet kılma bezm-i zühd içinde şâh-ı Çîn ol sen
- 4 Tecerrüd yerine ‘azm et hevâ-yı nefse kıl perhîz
Kânâ‘at kûşesin tut şükr edip cây-nişîn ol sen
- 5 Bu âb u hâķ ü bād u nârîñ aşlıñ bilmek isterseñ
Rumûz-ı ‘alleme‘l-esmâya nuşret bul qarîn ol sen
- 6 Gel ey Hilmî bu fânî nefis-i hırşâ irtikâb etme
Hemân bir bende-i şâh-ı şefî‘ü‘l-müzñibîn ol sen

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

- 1 Ey yüzü nūr-ı aḥad vü ey leb-i ğonce-dehen
Var mıdır kâmet-i kaddiñ gibi bir serv ü semen
- 2 Rişte-i ḥüsn-i dil-āvizine ber-dâr olalı
Pîç-i zülfüñ durur ol dârda boynuma resen
- 3 'Işķ u şevķiñ ile rāhında verip cān-ı 'azîz
Cāme-i luṭfuñ ola bu ten-i bî-cāna kefen
- 4 Sünbül-i būy ile ebrū-yı kuzah kavs kaşıñ
Burc-ı gül-zār-ı cihān içre bedelsizsiñ sen
- 5 Rūz-ı vaşlñ gözedip hū çekerim şubḥ u mesā
Ḥilmî bir çāker-i bābıñ durur ey sîm-beden

Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün

- 1 Göñül lezzet alıpdır 'ışķ ile yāriñ cefāsından
Anıñ-çün geçdi dünyā 'āriyet zevķ ü şefāsından
- 2 Maḥabbet şem'asıñ yakdım tecellî eyledi cānān
Göründü nice biñ derd ü elem mihr-i vefāsından
- 3 Münezzeh cümle eşyādan gene Ḥaķķ kendidir eşyā
'Ayāndır vechiniñ nūru her eşyāda ḥafāsından

- 4 Hākīkat ehliniñ kadrin ne bilsün cāhil ü nādān
Keserler başını ‘uṣṣāḳ-ı Mevlā’niñ kafasından
- 5 Hayātıñ terk eder Hilmī ṭabībe keşf-i rāz etmez
Marīz-i ‘ışk olan müstağnidir dār u şifāsından

162

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

- 1 Şerha şerha tenim ol ğamzesi çālākimden
Görünür cānım evi sīne-i şad-çākimden
- 2 Elem-i hecr ile feryād ederek leyl ü nehār
Cigerim kanı aḳar dīde-i ğam-nākimden
- 3 Şaḳın ey gül-bedenim yakma cefā ḥāşākiñ
Tutuşur bir gün olur āh-ı şerer-nākimden
- 4 Elem-i ‘ışkıñ ile çıksa bedenden cānım
Çıkıcaḳ naḳş-i ḥayāliñ naẓar-ı pākimden
- 5 Cāy-gīr olsa göñül gülşen-i me’vāda bile
Gitmeye bŷy-ı ruḥuñ şemse-i idrākimden
- 6 Beni ta‘ḳīb-i melāmet eden öz ğāfiller
Hāzer etmez mi ‘aceb şāhib-i levlākimden
- 7 Her yeten ḳabrine ‘uṣṣāḳ-ı ilāhī Hilmī
Eşer-i ‘aşk görürler suver-i ḥākimden

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Hakk seni ey nūr-ı ‘ayneynim yaratmış nūrdan
Bu tecellī ile qaddiñ fark olunmaz Tūrdan
- 2 Gülşen-i ‘Adn’e değısmem bir gül-i hūsnūñ seniñ
Nergis-i mestiñ nice biñ mesti vardır hūrdan
- 3 Ka‘be-i dīdārını bilmezse zāhidler n’ola
Sūfī-i cehl-i mürekkeb fark olur mu kurden
- 4 Lem‘a-yı hūsnūñ zemīn-i ‘arşa şaldıkda ziyā
Rağsa gelmişler kamu kerrubiyān ol sūrdan
- 5 Vaşf-ı zātında budur Hilmī kulunuñ tuhfesi
Sen Süleymān’a hediye geldi tūt bir mūrdan

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Hakk’dan özge nesne yok ‘ālemde ey vā‘iz ‘ayān
Hakk nazar kıl kim hemīn Hakk’dan ‘ibāretidir cihān
- 2 Esfel ü a‘lāda bir nūruñ ziyāsı cılve-ger
Şems-i zātın şu‘lesidir görünen bu *kūn fe-kān*

- 3 Kendine kendini mir'ât etdi yine kendisi
Hüsünü seyretmege her zerrede gösterdi şân
- 4 *Küllü yevmin hüve fî-şân* dedi Kurân'da Hakk
Her mezâhir 'âlem içre gösterir Hakk'dan nişân
- 5 Ferd-i vâhiddir Hudâ mülkünde yokdur gayrısı
Ḳul huvellâhi eḥaddir fâtır-ı kevn ü mekân
- 6 Hem muḥâṭ [u] hem muḥîṭ olmuş kemâl-i kudreti
Zât-ı Bârî'dir muḥakkaḳ cevher-i a' rāza kân
- 7 Mest olup vaḥdet şerâbından bugün Hilmî Dede
Söyleyen Hakk'dır bu nuṭṭu eyleme vâ' iz gümân

165

Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilâtün Fâ'ilün

- 1 Yazdı levḥ-i kâ'inâta kilâ-i kudret kâf u nûn
Yek nazarda oldu peydâ *küllü şey'in yeşdurün*
- 2 Kendine kendini mirât etdi eşyâ koydu ad
Ṣümme vechullâhı seyretmek için hep mü'minûn
- 3 Her eşer oldu mü'eşşirden 'ayân ey merd-i hakk
Küntü kenzüñ sırrını fehm etdi andan nâzirün
- 4 Gerçi 'abdiyyetle zâhir oldu faḥr-i enbiyâ
'Âlem-i kudsiyyeti ma'nâda ḥatt-ı dâ'imün

- 5 alb-i  demdir tecell -g h-ı Rabb 'l-   lem n
Kim ki v k fdır bu sırra oldu ehl-i f  iz n
- 6 Her mez hirde  f t-ı H k 'ı  sb t eyleyen
Oldu b - ek cennet-i   irf n i inde h lid n
- 7 N   edince c m-ı mevti       ile H ilm  Dede
G   edenler diyeler *inn  ileyhi r ci  n*

166

Mef   il n Mef   il n Mef   il n Mef   il n

- 1 Bi-h m-di'll h h ber aldım yine c n n otağından
Gelir  ub  u mes  b y-ı h k kat h r a  ağından
- 2 Z l l-i b de-i      a veripdir ne 'e-i     
A ar s k er p     mi  l-i zemzem dede b ağından
- 3 H k kat ni  metini  ehl-i ink r lezzeti  bilmez
Ne bils n  atmamı  n  n u nemek p ri  ocağından
- 4 S r p h     der-i derg h-ı p re vechi  ey       
Uyandır alb-i  nd li  Balım Sult  n  er ağından
- 5 Edenler H zret-i H nk r'a c ndan  ullu  ey H ilm 
Olur dil-   d ile     de elbet   m bucağından

167

Mef    l  Mef   il  Mef   il  Fe  l n

166

M, 76; Y,139

167

M, 77-78; Y,141

- 1 Mü'minleriz ihlâş ile biz kâlu belâdan
İmân-ı yakîni ile el-Hakk ezeliden
- 2 Erkân-ı tarîkatde de olduk daği irşâd
Pîr-i ezeli Hâzret-i Bektaş-ı Velî'den
- 3 Pür-neş'eleriz şevk ile rindân-ı Hudâ'yız
‘İşkın meyini nûş edeli cām-ı ‘Alî'den
- 4 ‘Avn-i Hakk ile erse n’ola pâyimiz ‘arşa
Biz aḡz-ı füyûz eylemişiz *lem yezeliden*
- 5 Nefsiñ çerisiñ eylemişiz ‘ışk ile maḡlûb
Mülk-i dile evlād-ı ‘Alî hükm edeliden
- 6 Biz ḡaḡ biliriz cümle mezâhirdeki zâtı
Yeksân oluruz anıñ için biz dükeliden
- 7 Hilmî Dede Hakk’dır görünen ‘aynıma dâ’im
Dil ḡānesi tenvîr olalı nûr-ı celiden

168

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Kılmazam ṭāvūs-veş raḡbet mülevven cāma ben
Girmişem beyt-i cemāl-i yār için iḡrāma ben
- 2 Ka‘be-i dīdārını tekbîr ile etdim ṭavāf
Ḥüsni ḡāl-i esvedine ṭurdum isti’lāma ben

- 3 Zülf-i müşgîniñ olup püşide beyt-i rüyuna
Ka‘ be haqqı-çün sürüp yüz geldim istirhâma ben
- 4 Āb-ı zemzemdir dudağıñ şerbeti mā-i ṭahūr
Besmeleyle nüş edip erdim bu yüzden kâma ben
- 5 Kûy-ı yâra vardım ihlâş ile tırdum vakfeye
Çağırıp *lebbeyk lebbeyk* ol Velîyy-i nâma ben
- 6 Cānımı kurbān edip besmele-geh-i cānānda
Ḥamdü’lillāh kim yitirdim ḥaccımı itmāma ben
- 7 Ḥaqq yolunda sa’y edip erdim şafā-yı vaḥdete
Düşmedim Ḥilmî ḥaqqıkatde ḥayāl-i ḥāma ben

BĀBU’L VĀV

169

Fā‘ ilātün Fā‘ ilātün Fā‘ ilātün Fā‘ ilün

- 1 Dökmezem her kad-i gül pâyına cānā āb-ı rû
Var iken ḥüsnüñ gül-i gül-zāra kılmam ser-fürû
- 2 Sen bu vaḳtiñ Hızır’ısıñ çün sendedir āb-ı ḥayāt
Kıldı iḥyā cism-i bî-mārım leb-i la‘ liñ şuyu
- 3 Beng-i ğam mest eylemişken bendeñi āgāh için
Erdi Çîn-i müşg-i zülfüñde[n] dimāğ-ı cāna bû
- 4 Şanma ğāfil göñlümü cānā cünün-ı aşkıdan
Gelmez aşla ‘aynıma fikr ü ḥayālinden yuğu

- 5 İltifât-ı yâra mazhar oldu Hilmî ‘ âkıbet
Sıneme şancıldı kaşı yaydan müjgân oğu

170

Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün

- 1 Gezip cümle ‘avâlim menzilin etdik güzer yâ hû
Mezâhir devrini itmâm için kıldık sefer yâ hû
- 2 Gehî müfred gehî olduk mürekkeb çâr ‘ unşûrla
Niçin geldik vücûd-ı âdeme verir haber yâ hû
- 3 Egerçi *men* ‘arefsırrından âgâh oldusa nefsiñ
Olur idrâk eden Rabb’isini kâmil beşer yâ hû
- 4 Cenâb-ı ‘izzet-i fahr-i risâletdir bize melce’
Emîrû’l-mü’minîndir hazret-i işnâ ‘ aşer yâ hû
- 5 Teberrâ zümresinden olma imân et tevellâya
Yeriñ rûz-ı cezâda olmaya nâr-ı saçar yâ hû
- 6 Ğulâm-ı hazret-i âl-i ‘abâ’yım ben bi-hamdi’llâh
İmâmdır ‘Aliye’l-Murtaza ol şîr-i ner yâ hû
- 7 Muhibb-i Hânedân-ı Muştafâ ol devlet isterseñ
Beķāsızdır cihânda mülk ü rütbe sîm ü zer yâ hû
- 8 Tecerrüd mesleginde dâ’im ol Hilmî Dede dâ’im
Gelen bu ‘âlem-i hestîye encâmı göçer yâ hû

Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün Mefā' ilün

- 1 Gel ey aşhāb-ı mātem-zāra kim yevm-i belādır bu
Fiğān eyyāmıdır rüz-ı şehīd-i Kerbelā'dır bu
- 2 Ciger-gāh-ı muşāba dāğ-ı fūrkat-baş yakıp sineñ
Kebāb et cismini bezm-i ğam-ı ehli'l-kisādır bu
- 3 Dem-ā-dem yād edip aḥvāl-i nūr-ı çeşm-i Zehrā'yı
Yezīd'e la' net etmek mü' mine farz-ı Hudā'dır bu
- 4 Enīn ü āh ile ey dil tezelzül eyle gerdūnu
Ki bunca cevr ü miḥnet Şeh Hüseyn'e ne revādır bu
- 5 Şefā' at-ḡāh-ı maḥşer olmuş iken ehl-i 'işyāna
Ne 'işyān etdi ol şāha Yezīd-i pür-cefādır bu
- 6 Nice kıan etmesin ehl-i semā demānını çarḡıñ
Bugün ḡāke düşen gūş-vāre-i 'arş-ı 'alādır bu
- 7 Çözölmüş sünbül-i gīsūları bād-ı meşā'ible
Gübār-ālūde olmuş meh-cebīn-i *hel etā*'dır bu
- 8 Boyanmış gül gibi şāhıñ cemāl-i pāki al kıana
O gerden kim şikeste buse-gāh-ı enbiyādır bu
- 9 Görüp bī-ser ü ten şehzādeyi çün Hāzret-i Zeyneb
Gelip feryāda ol dem vāh Hüseyn-i Müctebā'dır bu

- 10 O nāzik cisme mehd olmuş iken āgūş-ı Peyğamber
Yatur hāk üzre tenhā naqd-i pāk-i Muşafā'dır bu
- 11 Füyūz-ı şer' için Hakk rāhına kurbān eden cānıñ
Sürür-ı sīne-i pāk-i 'Aliyye'l-Murtaẓā'dır bu
- 12 Aķıt gözden sirişk-i hūnı feryād eyle ey Hilmī
Bugün māh-ı Muhaşrem mātem-i āl-i 'abādır bu

BĀBU'L HĀ

172

Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilün

- 1 Toğdu çün māh-ı Muħarrem dü gözüm ķan ağla
Sūziş-i mātem ile durma hemān yan ađla
- 2 Geldi eyyām-ı belā āl-i 'abāya eyvāh
Eşk-rīz ol o belā demlerini an ağla
- 3 Kerbelā'ya ķurup ordusunu ķavm-i Sūfyān
Çekdiler şubķ sitem-i ģançer bürrān ağla
- 4 Āl-i evlād ile aşķāb-ı Hüseyn oldu şehīd
Yalınız ķaldı emān Seyyid-i Şübbān ağla
- 5 Aldılar orta yere yirmi iki biñ zālīm
Tīr-i a' dāya hedef oldu o sulţān ağla
- 6 Düşücek hāk-i siyeh üzre Hüseyn-i mazlūm

172

M, 79-80; Y, 153

172

5 a:yirmi: yigirmi M,Y

Ditredi ‘arşda ervāḥ-ı nebiyyān ağla

- 7 Ḥazret-i Sıbt-ı Nebī kıret-i ‘aynān-ı ‘Alī
Zulm ile oldu şehīd Şāh-ı Şehīdān ağla
- 8 Kara gün toğdu cihān rüyunu tutdu zulümāt
Ehl-i beyt üzre hücum etdi Yezīdān ağla
- 9 Dikdiler nīzeler üzre şühedā başlarını
Şāmiyān etdi sürür siz de muḥibbān ağla
- 10 Zıkr edip çekdiğini āl-i Resūl’üñ vā‘ız
Var ise sende eger zerrece imān ağla
- 11 Dögünüp taşlar ile sīnemiz olsun al kan
Ağladı hur u melek sen de gel cān ağla
- 12 Ağla ey Ḥilmī Dede ağlar bütün ḥalk-ı cihān
Yandı bu ma‘rekeniñ nārına devrān ağla

173

Müfte‘ilün Fā‘ilün Müfte‘ilün Fā‘ilün

- 1 Zümre-i nācīleriz bende olup Ḥayder’e
Şīr-i Ḥudā Murtażā şaf-şiken ü şaf-dere
- 2 Heybet-i *lā fetā* dan arz u semā ditredi
Şiddet ile urunca pençe der-i Ḥayber’e

173

M, 81-82; Y, 168

2b der:ler M

- 3 Dest-i velāyet ile şalladı zūlfikārıñ
Kesdi yedi kat yeri darb edecek ‘ antere
- 4 Şāh-ı velāyet ‘ Alī cümlemiziñ serveri
Kānberiyiz tā ebed kānber olan kānbere
- 5 Kālb-i selīminde çün ḥubb-i ‘ Alī olanlar
Verdi Hüseyn ‘ ışıķına bakmadı cān ü sere
- 6 Rāh-ı maḥabbetinde mest-i mey-i ‘ ışıķ olur
Cennet-i ‘ Adn içinde tālīb olan kevşere
- 7 Mevt ü ḥayāt elinde ol Velīyy-i muṭlaķıñ
Mürdeler iḥyā olur *ķum* deyicek maķbere
- 8 Cennet ü dūzaķ anıñ emrine fermān-beri
Eyleye taķsīm o dem ḥākim olup maḥşere
- 9 Tā ki çıkar nisbet-i silsile-i ‘ ahdimiz
Āl-i ‘ Alī’den hemīn Ḥāzret-i Peyğamber’e
- 10 Mürşidimiz Muḥammed rehberimizdir ‘ Alī
‘ Āşık olan cān verir mürşid ile rehber
- 11 İki cihānda ebed gayģu çeker mi daḥi
Sen ki şefi‘ olasın Ḥilmī gibi kemtere

174

Mef‘ūlū Fā‘ilātūn Mef‘ūlū Fā‘ilātūn

- 1 Düşdü gönül habersiz bir mäh-ı rüy-ı âle
Döndürdü za‘ f-ı gamla endāmımı hilāle
- 2 Gül-zār-ı ‘ışķa girdim seyretmege cemālīñ
Dīdārını görünce dil murģu oldu vāle
- 3 Sīnemde nār-ı ‘ışķıñ açdıǵı taǵı gör kim
Esdikçe bād-ı zūlfūñ başladı işti‘ âle
- 4 Bezm-i mey içre yārīñ ruhsārı terledikçe
Berk-i gül üzre düşmüş gülşende şanki jāle
- 5 Ta‘ rīfī çin cemāl-i dil-dār nās içinde
Ėavģalar oldu peydā başlandı kıl ü kâle
- 6 Yā Rabb nedir bu hālet ‘āşık larıñ ki düşmüş
Sevdā-yı ‘ışķıñ ile her biri bir hayāle
- 7 Gīsū-yı çīn-i yāre cān riştesi denilmiş
‘Ėaşık larıñ anıñçün boynunda baǵlu lāle
- 8 Būs eylesin ayaǵıñ neş’eyle rind olanlar
La‘ l-i mey ile memlū sākī be deh piyāle
- 9 Şubh oldu bezm-i meyde Hilmī du‘ āya başla
Hurşīd-i hūsn-i yārīñ erişmesin zevāle

175

Mefā‘ ilün Mefā‘ ilün Mefā‘ ilün Mefā‘ ilün

- 1 Bi-ḥamdi'llāh erişdim devlet-i dīdār-ı Raḥmāna
Beřāret tācını giydim tecellī erdi bu cāna
- 2 Getirdim nokta-yı sırrı vücūda sī vü dü ḥarfīñ
Geçip heyhāt tağından erişdim mülk-i insāna
- 3 Göründü dīdeme ol dem 'ayān oldu ḥafiler hep
Ne kim var bīst ü heřt içre yazılmış ḥaṭṭ-ı Kūr'ān'a
- 4 Gehī ma' den gehī nebāt gehī ḥayvān olup geldim
Erince devr-i ādeme boyandım dürlü elvāna
- 5 Şerī' at terkīb-i zātım ṭarīkat gevher ü kāmım
Çekildi ḥaddeden bir bir gelince tā bu devrāna
- 6 Özüm bildim ki benden hem baña mir'āt olup Mevlā
Sarāy-ı cismime girmiş oturmus taḥt-ı ḥaḫana
- 7 *Seḫāhum Rabbuhum* ḥamrīñ hemāna dest-i ḫudretten
İçip ol cām-ı gül-günü 'uḫūlüm oldu mestāna
- 8 Gözüm açdım çü gördüm 'ilm-i Ḥaḫḫ'la cümle mevcūdum
Mükerrer anadan toğdum erince tā bu meydāna
- 9 Oṭurdum ḥān-ḫāhında rızāsın kıлмаğa taḥşīl
Şıgındım dest-gīrim Ḥazret-i Şāhḫulu Sulṭān'a
- 10 Faḫīrim Ḥilmiyā şüretde gerçi tıfl hem ümmī
Ḥaḫīkat 'āleminde ḥaznedārım fazl-ı Yezdān'a

Mef'ülü Mefâ'ilü Mefâ'ilü Fe'ülün

- 1 Aldım bu şeb ol meh-veşi āgūş-ı hayāle
Fikrim de o endīşe ile döndü hilāle
- 2 Yād eyleyerek bezm-i mey-i şöhet-i yārı
Döndü dü gözüm eşk ile yāķūt-ı piyāle
- 3 Rām eyledi 'uşşākını bütün nim nigehiyle
Mālikdir o dildār zihī hūsn-i hişāle
- 4 Seylāb-ı sirişkimle cihān bāğını tutmuş
Şu vermege gül-zārda ol serv-i ruhāle
- 5 Dil-hānesi yanmazdan evel ey ruķ-ı enver
Hecl āteşin ilķā edelim āb-ı vişāle
- 6 'Āşıklara noķşān ere mi rāh-ı vefāda
Cānān ki ere hūsn-i melāhatde kemāle
- 7 Cān vermemek elden mi gelir 'ışķ ile Hilmī
Kim gördü de cān vermedi bu hūsn-i cemāle

177

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Gözüm derd-i firāk u hasretiñle düşdü giryāna
Sirişkim ķana döndü ağlamakdan baķr-i 'ummāna

- 2 Hābībim fūrḳatīñle fūrḳateyn-i cism-i bīmārım
Küçüldü za‘ f-ı ğamla döndü āhır şekl-i ḳorşāna
- 3 Vişālīñ çeşmesinden ḳandırıp bu ḥaste-yi cāmı
Şifā-yāb eyle başıñçün yetiş ben zār ü heycāna
- 4 Ne ḳorḳar keşret-i tūfān-ı ‘ālemden felāketden
Verenler fülk-i dil bir sen gibi üstād ḳapūdāna
- 5 Esīr-i zevraḳ-ı enbār-ı ‘ışḳıñdır seniñ Ḥilmī
Kerem ḳıl atma anı bir daḥi girdāb-ı hecrāna

178

Fā‘ilātūn Fā‘ilātūn Fā‘ilātūn Fā‘ilūn

- 1 Uyma zāhid tek hevā-yı nefse raḥm et cānına
Kim mazarrat ḳılmaya nefis ejderi imānına
- 2 Kend’özün ḥūb şūretinde gösterir ḥayvān şıfat
Şaḳınıp aldanma ğāfil bu cihān şeytānına
- 3 Cīfe-i dünyāya dalma varını verme yele
Şalmasın devrān şaḳın kim yeñiden devrānına
- 4 Bekle gönülün şehrini imāndan yap ḳal‘ alar
Çekmeden emmāre leşker mülk-i dil sulṭānına
- 5 Cehd ḳıl ḳurtulmuş iken leşker-i bī-dīnden
Yazmasınlar tābi‘ -i Mervān deyü fermānına

178

M, 83; Y, 157
3a yele: bile M

- 6 Özünü derk eyle gir fülk-i necāta kıl şitāb
Düşmeyesin baħr-ı nefse şehvetiñ tūfānına
- 7 Diñle cān gūşuñla Ĥilmī sözleriñ bir bir müdām
Tā ki maķbūl olasın sen de begim Yezdān'ına

179

Müstef' ilün Müstef' ilün Müstef' ilün Müstef' ilün

- 1 Düşdü bu gönölüm ey şanem kirpikleriñ sevdāsına
Cān u cihān vermişem ebrūlarıñ arasına
- 2 Gelmiş cemāliñ şānına *nūrun* ‘*alā nūr* āyeti
Ya ben nice dil vermiyem yāriñ ruħ-ı zībāsına
- 3 Ĥüsnüñ gören ‘āşıqlara cennet vişāliñdir seniñ
Müştaş olanlar bī-ħisāb şo'l kāmetiñ tūbāsına
- 4 Nergis gözüñ yağmalamış imān ü ‘aql-ı ‘āşıkı
Kimdir ‘aceb karşı duran yağma-geriñ yağmasına
- 5 Yūsuf mişāli niceler cāh-ı zeneħdānındadır
‘Işķ ehli olmuşlar esir zincir-i zūlf arasına
- 6 Yandım yakıldım ey şanem Allāh için kandır beni
Dil-teşneyim ben tā ezel la‘l-i lebiñ şahbāsına
- 7 Luţf eyleyip Ĥilmī Dede cānānımız kılsa kabūl
Ben cānımı nezr etmişim bezm-i şafā efzāsına

180

179

M, 83-84; Y,153

Mef'ülü Mefâ'ilün Mefâ'ilün Fe'ülün

- 1 Oldum hele bir dil-bere ben bende kim eyvāh
Eksilmeyip artmaktadır şubḡ u mesā āh
- 2 Eyvāh yanıp hecriñ ocağında bu cismim
Āh āteş-i 'ışkıında kebāb oldu ciger-gāh
- 3 Cismim eriyip geceleri döndü hilāle
Gāh etmede bu derd ü ğamı 'ömrümü kütāh
- 4 Lāle gibi kan oldu cefā tığıyla bağırm
Gütāh kılıp luṭf u' ināyātını ol şāh
- 5 Bağırm delinip ney gibi dem tutmağa āhım
Ol şāh başıp parmağın her vaqt-i seher-gāh
- 6 Āhım çıkar eflāke 'aceb çıkmaz o māhım
Her vaqt-i seher-gāh ola āhım ile hem-rāh
- 7 Māhım toğa Ḥilmī ola kim burc-ı esedden
Hem-rāh ede ol māhı saña Ḥazret-i Allāh

181

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

- 1 Feraḡ-ı devleti dil bulsa da bir bulmasa da
Ṭālib-i vuşlat olan gülse de bir gülmese de

180

M, 84; Y,156

181

M, 84; Y,156

- 2 Menzil-i ʿışka eren şıdk ile ehl-i hāle
Ġam ü şādī-i felek olsa da bir olmasa da
- 3 Gözümün yaşı ile besledigim ʿālemde
Gül-berg-i emelim şolsa da bir şolmasa da
- 4 Bāde-i laʿl-i lebiñden kınan ehl-i ʿışkın
Kadeh-i bāde-i sem tılsa da bir tılmasa da
- 5 Hilmiyā gülşen-i vahdetde ne ġam zāhid-i ġar
Ġonce-i ʿömrüm eger yolsa da bir yolmasa da

182

Mefāʿ ilün Mefāʿ ilün Mefāʿ ilün Mefāʿ ilün

- 1 Firākıñ derdiyle cānā yetiş ben ġasteyim ġaste
Kerem kıl lıf edip zīrā yetiş ben ġasteyim ġaste
- 2 Tenimde tāb u tākāt yok zaʿıf ü bī-mecāl oldum
Vücūdum eyle gel ihyā yetiş ben ġasteyim ġaste
- 3 Se-rā-pā āteş-i ʿışkıñ ile yanmağdadır cismim
Leb-i laʿliñle kıl iskā yetiş ben ġasteyim ġaste
- 4 Hekīm-i ġāzıkıñ yok derdime tedbīr ü dermānı
Yine senden bulur işfā yetiş ben ġasteyim ġaste
- 5 Enīn ü āh ile Hilmī yatıpdır ġam yatağında
Gelip dermānıñ et icrā yetiş ben ġasteyim ġaste

183

182

M,84; Y,159

Mefā‘ ilün Mefā‘ ilün Mefā‘ ilün Mefā‘ ilün

- 1 Fiğān etsem de cānā bir ḥalāvet var dehānımda
Niçin kim vaşf-ı ḥüsnüñ zıkr ü fikrimdir zebānımda
- 2 Kelīm-i ḥüsnünün dā‘ im tecelli-gāhıdır nuṭṭum
Tulū‘ eyle nice nūr-ı ma‘ ānī var beyānımda
- 3 Yüzüñ *seb‘al meşānī* lebleriñdir sūre-i kevşer
Muḳayyed ruḥlarıñ tefsiri ‘ aql-ı nūktedānımda
- 4 Ölürsem daḥi çıkmaz başdan ol sevdā-yı ebrūlar
Yer etmiş ḥubb-ı ‘ ıṣṣıñ keyf-i mağz-ı istüḥānımda
- 5 Göñül iklimini teşḥīr için ta‘ vīze ḥācet yok
Yazılmış sūre-i İhlāş ile mihriñ cinānımda
- 6 Fotoğraf-ı ḥayālīm ḥüsnüñü ‘ aks etdirip gözden
Cemāl-i enveriñ taşvīr olunmuş levḥ-i cānımda
- 7 Ne bākīm var riya-kārān-ı dehrīñ tīr-i ta‘ nından
Hişār olmuş melāmet taşsı Ḥilmī çevre yanımda

184

Fā‘ ilātün Fā‘ ilātün Fā‘ ilātün Fā‘ ilün

- 1 Cismimi kıldım fedā ‘ ıṣṣ ile cānān Aḥmed’e
Yalıñız cismim değil olsun fedā cān Aḥmed’e

183

M, 85; Y, 162

2a nuṭṭum : noṭṭam Y

2b Tulū‘ eyle: Tulū‘ eyleye ser M, Y

184

M, 85; -Y

- 2 Öyle bir genc-i cemāle mālîk olmuş kim müdām
Nice şāhlar kûl olur bâbında Sultân Aḥmed’e
- 3 Dest-i kudret ile taḥrîr-i ḥaṭṭ eylemiş ḥüsnüñü
Nâzil olmuş muşḥaf-ı vechinde Kûr’ân Aḥmed’e
- 4 Havż-ı kevşerdir dehānı la‘l-i nâbı sersebîl
Nûş eden erer ḥayât-ı cāvidân-ı Aḥmed’e
- 5 Vaşf-ı ḥüsnüñde bu Ḥilmî bülbül-i dem bestedir
Gül-zâra medḥ içinde oldu ḥayrân Aḥmed’e
- 6 Kâmet-i Tûr-ı tecellîdir cemāl-i enveri
Ḥaḳḳ ezel kılmış ‘inâyet nûr-ı îmân Ahmed’e

185

Mef’ûlû Fâ’ ilâtûn Mef’ûlû Fâ’ ilâtûn

- 1 Ey reng-i şıbgatu’llâh ve’y nûr-ı ḥaḳḳ yüzünde
Gör ne güzel yaraşmış kirpikleriñ gözünde
- 2 Vechiñ güzelliginden çeşm-i cihân kamaşmış
Ḥaḳḳıyla görmüyorlar Ḥaḳḳ varlığıñ özünde
- 3 Cānânımızdır el-ḥaḳḳ kelāmu’llâh-ı nâṭıḳ
Tefsîr-i mağz-ı Kûr’ân ‘ayân olur sözünde
- 4 Yâriñ yuyup ayağın nûş etmek ister ‘uşşâḳ
Derd-i diliñ devâsı var ayağın tozunda

- 5 Ey mihr [u] mäh-ı ‘ âlem sen şāhid-i ezelsiñ
Gözler seni bu Hilmî gece ve gündüzünde

186

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

- 1 Müncelî nūr-ı ezel lem‘ a-yı ruhsārında
Muhteŧî zulmet-i ğam zülf-i siyāh-kārında
- 2 Teşne-i vuşlat olan dedi hayāt-ebedi
Çeşme-i āb-ı Hızır la‘ l-i şeker-bārında
- 3 N’ola i‘ cāz-ı Mesihā der isem her nefesiñ
Nefha-yı rüh-ı kudüs şāhid-i güftārında
- 4 Biçemez kıymet aña hiç cihānda zer-ger
Ol kadar kaddi ki var lü’lü’-i şehvārında
- 5 Yalınız hüsnu degil hulkunu ‘ âlem begenir
Müştehir nāz ü edā şive-i reftārında
- 6 Nice hıfz eylesin dilde o hatt-ı Hilmî
Müstatir nuṭṭ-ı Hudā muşhaf-ı dīdārında

187

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün

- 1 Sırr-ı haḳḳ oldu ‘ ayān her yerde
Arada kalmadı hiçbir perde

186

M, 86; Y,159

187

M, 86-87; Y,161

- 2 Lākin anı görecek göz ister
Görünen Hakk ola çeşm-i terde
- 3 Kılıp ızhār-ı şu 'ünāt-ı kemāl
Gösterir hüsniñü dil-berlerde
- 4 Bir elifdir eden işbāt-ı vücūd
Nürdan ğayrı ne var enverde
- 5 Heme bir nokta imiş aşl-ı hurūf
'Arz eden kendini baħr ü berrde
- 6 Eşeriñ aşlı mü 'eşsir olacak
Bir durur şadır olan maşdarda
- 7 Kendidir Rāzık [u] Hādī vü Muḍill
Eyleyen cilve hemān yek-serde
- 8 *Ḳul huvellāhu eḥaddir zātı*
Görünen cümle odur manzarda
- 9 Devr eder Hilmī o pergār-ı ezel
Günde biñ şān ile bir miħverde

188

Müfte' ilün Fā' ilün Müfte' ilün Fā' ilün

- 1 Sen şeh-i hūbānsıñ zülf-i semensālara
Ḳible-i cānānsın kāmēt-i zibālara

- 2 Cān cihāndan geçip ęayrıya meyl eylemez
Dil veren üftādelersen gibi ra‘ nālara
- 3 Çeşm ile ęamzeñ seniñ gör ne füsün eyledi
Şaldı nice ‘ aşıkı miñnet-i sevdālara
- 4 ‘ Işık ile āşıqları vakf-ı kādīm eylemiş
Kevkebe-i derd ü ęam la‘ l-i şeker-hālara
- 5 Çünkü bugün ey güzel va‘ d-i vişāl eylediñ
Ya ne için şalarsın bendeñi ferdālara
- 6 Hiç mürüvvet edip merhamet etmez misiñ
Bāğ-ı cemālindeki bülbül-i şeydālara
- 7 Düşdü ‘ aceb Hilmiyā dāmına bir dilberiñ
Şıgmaz iken bu gönül ‘ arşa-yı dünyālara

189

Müstef‘ ilün Fe‘ ülün Müstef‘ ilün Fe‘ ülün

- 1 Ben derdime ararken mu‘ ālic içre çāre
Açdı tabīb-i devrān fu‘ ādım üzre yara
- 2 Eksik değil başımdan endüh-i derd-i cānān
Göñlüm muşāhib olmuş sultān-ı āh u zāra
- 3 Gül-zār-ı ‘ ışık içinde pervāz ederken ‘ ömrüm
Cānım kuşu da tutulmuş tutsak zülf-i yāre
- 4 Sen her ne cevredersen şikāyet etmem ey gönül

189

M, 88; Y, 164

Ben katlanıp dururum gülşende zaḥm-ı ḥāra

- 5 Ruḥsār-ı ḥüsn-i yārı üftāde-gāna şordum
Ḥilmī Dede dediler ol vech-i māh-pāre

190

Mefā‘ ilün Mefā‘ ilün Fe‘ ülün

- 1 Kaşınla kirpigiñ zülfüñ yegāne
Veripdir şıbgatu’llāhdan nişāne
- 2 Gözüñ bādām-ı ‘ayn-ı ḥür-i cennet
Nigāhıñ rūḥ-perver ins ü cāna
- 3 Cemālin pertevi nūr-ı ilāhī
Tecellī-baḥş olur ḥalk-ı cihāne
- 4 Dudağıñ şerbeti *yuhyi’l ‘izāmdır*
Kelāmıñ cān bağışlar mürdegāna
- 5 Dehāriñ gonce-i verd-i mu‘ atṭar
Ruḥuñ tāb-āver olmuş gülsitāna
- 6 Femiñde dişleriñdir dürr-i meknūn
‘Aceb mazḥar imiş genc-i nihāna
- 7 Benim yārim gibi var mı cihānda
Bu rütbe mālīk olmuş ḥüsn ü āna
- 8 Şalındıkça gönül bağında beñzer
Nihāl-i ḳāmeti serv-i revāna

- 9 Zihî Hilmî Dede ‘ışk ile toğmuş
Kadem başdığı dem bu hāk-dāna

191

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Tār-ı zülfüñ dökme gül ruhsāra Allāh ‘ışkına
Şalma dil murguñ yeniden zāra Allāh ‘ışkına
- 2 Rişte-i gīsūlarıñ gerdānıma tavk eyleyip
Çek beni kendi eliñle dāra Allāh ‘ışkına
- 3 Cānımı uşşākıñ yolunda saña kurbān eyleyem
Tır habībim verdigiñ ikrāra Allāh ‘ışkına
- 4 Bāl ü per açmış gönül pervānesi pervāz edip
Yanmağa şem‘ -i ruḥundan nāra Allāh ‘ışkına
- 5 Haste-yi hicrānıyım ey lebleri dārū-yı ‘ışk
Kıl mudāvā bu dil-i bī-çāre Allāh ‘ışkına
- 6 Şöyle faqr oldum der-i vaşlında ey şūḥ-ı cihān
Ver zekāt ḥüsnüñden bir pāre Allāh ‘ışkına
- 7 Bir nigāh ile bu Hilmî bendene ey hūr-i ‘in
Çeşme-i nemden akan ḥün-bāra Allāh ‘ışkına

192

191

M, 90; Y, 155

3 uşşāk: uşşākıñ M, Y

191

7 nemden: pür nemden

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

- 1 Bir nigāh et bu dil-i nā-kāma Allāh ' ışıķına
Mā' ilem ruhsāra-yı gül-fāma Allāh ' ışıķına
- 2 Selsebīl olmuş lebiñ ' uşşāķa ey şīrīn-dehen
Kandır ey sākī bizi ol cāma Allāh ' ışıķına
- 3 Ni' met-i vaşlıñla şādān et dil-i maḥzūnumu
Ḥaḳḳ bilir muḥtācım ol in' āma Allāh ' ışıķına
- 4 Men ne ḥācet kim kılam sen şāha şerḥ-i ḥālīmī
Kim bilirsīñ düşmüşüm ālāma Allāh ' ışıķına
- 5 Ḥāme-i ṭab' ım hele ol yāre taḳdīm eylemiş
Eşķ-i çeşmimle yazıp bir nāme Allāh ' ışıķına
- 6 Dāne-i ḥāl-i siyāhıñdan şehā kām almadan
Ḥilmī-yi bī-çāre düşmüş dāma Allāh ' ışıķına

193

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

- 1 Bir devā kılsañ n'ola bu derd-i ğam-nāk üstüne
Kand-i nuṭķuñ var durur tercīḥi tiryāk üstüne
- 2 Pāy-i nāzik vaşlına ersem deyü ey şāh-ı men
Reh-güzārīñ ferş kıldım cismimi ḥāk üstüne

192

M, 90; Y, 155

193

M, 90; Y, 158

1 var durur: vardır M, Y

- 3 Tūtalım baş üzre cānā ayağıñ incinmesin
Sen Mesīh-i vaqtsiñ çıkmışsıñ eflāk üstüne
- 4 Bāb bāb açdım gönül mülküñ girip gez gör deyü
N'ola ger başsañ kadem bu sīne-i çāk üstüne
- 5 Dāmeniñ kaldır güzār etdikçe çeşm-i Hilmī'den
Girye-i hūn-ābeden bulaşmasın pāk üstüne

194

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

- 1 Dilberā haṭṭıñ Hıṭāsı çıka āh yok nāfile
Nokṭa-yı hāliñ hebāsı çıka āh yok nāfile
- 2 Levh-i bāzārıñ tolandırdıkça zī-kıymetlenir
Muşḥaf-ı hüsñüñ bahāsı çık a āh yok nāfile
- 3 Kible-gāh olmuş kaşıñ 'uşşāka beytu'llāh yüzüñ
Secde-i şükrüñ edāsı çık a āh yok nāfile
- 4 Merhem-i vaşlından özge sīne-i mecrūhuma
Mekteb-i tıbbıñ devāsı çık a āh yok nāfile
- 5 Kūy-ı 'ışk içre bu Hilmī bendeñiñ şubḥ u mesā
Vaşldan özge du'āsı çık a āh yok nāfile

195

194

M, 90-91; Y,158

194

⁵ Vaşldan: Vaşlından M,Y

195

M, 91; Y,156

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

- 1 Yār raḥm etdi yine dīde-i giryānımıza
‘Azm edip başdı ḳadem ḥāne-i vīrānımıza
- 2 Bezm-i miḥmāna göñül şarf ediben varımızı
Dili ḳurbān edelim cān ile cānānımıza
- 3 Yüz sürüp pāyine dārū-yı vişālīñ dileyip
Vaḳtidir dād ede bu derd-i firāvānımıza
- 4 Aḥter-i baḥtım hele toḡdu bu leyl-i mes‘ūd
Şalmadan şubḥ niḳābıñ meh-i tābānımıza
- 5 Getir ey sāḳī-i gül-çehre mey-i gül-günü
Vere teskin-i harāret dil-i sūzānımıza
- 6 Düşmen-i āl-i ‘Alī çeşmine insin ḳara şu
Baḳa baḳa cem ile bu dem-i devrānımıza
- 7 Hılmıyā maḳdem-i yārın cū cemāl-i şem‘i
Pertev-i mihr şalıpdır şeb-i hicrānımıza

196

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

- 1 Dā‘imā faḳr u fenā-dārında taḥmīdimize
Giremez zāhid-i ḥar ḥalka-yı tevḥīdimize
- 2 Biz cihān varlığını terk ile olduḳ dervīş
‘Işḳ-ı Ḥayder’le girip dergeh-i tefrīdimize

- 3 Faqr-ı fahrıñ giyinen merd-i meyan-besteleriz
Geldi çün ehl-i kisâ şıdk ile teşhîdimize
- 4 Terk-i tecrîd ile biz halka-be-güş pîriz
Komazız ehl-i veled kaydını taḥdîdimize
- 5 Lezzet-i nefsimizi ‘ışka değımiş zātız
Şābitiz tā be ezel yār ile ta‘hîdimize
- 6 Ḥubb-ı Ḥaydar’la hemîşe ne tecellî görünür
Vā‘izā bir nazar et bāde-i tevrîdimize
- 7 Yücedir ‘ışkımızıñ necm-i semādan Ḥilmî
Eremez dest-i hevā dāmen-i tecrîdimize

197

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

- 1 Niyet açdık bu gece yār ile biz fālımıza
Çıkdı bu turfe ğazel fālda iḳbālimize
- 2 A gül endām niçin ‘āşıkını añmazsıñ
Acımaz mı yüregiñ başı bizim ḥālimize
- 3 Cem‘ kıl ḥātır-ı ‘uşşākı perîşānlıqdan
Bir nigāh eyle başıñ çün bizim aḥvālimize

- 4 Dil-güşālîklar edip āşîk-ı ğam-ḥ̂ārına sen
Bir devā eyleyegör dildeki a‘ lālimize
- 5 Allāh Allāh ne keman keşmişñ ey yār meger
Raĥneler açdı oĥun sīne-i ğırbālimize
- 6 Ni‘ met-i vaşlñ ümīdiyle geçipdir günümüz
Luţf edip dest-res eyle bizi āmālimize
- 7 Ĥilmiyā yüz süreriz pāyine cānānñ biz
Bir gün elbetde geçer dāmeni çengālimize

198

Mef‘ūlü Mefā‘ilü Mefā‘ilü Fe‘ūlün

- 1 ‘Azmet baĥalım her yola cānā yorulunca
Ĥalbiñ bulanık ĥavzı begim tā durulunca
- 2 ‘Aklıñ başa devşir şaĥın aldanma ĥayāle
Şoñra döġünürsün taşa başñ urulunca
- 3 Şaĥrā-yı ĥaĥîĥatde gel ayrılma sürüden
Ĥaşşab-ı felek tutmaya pāyiñ görölünce
- 4 Bī-fā’ide şad tevbe ile şoñ pişmānlık
Ĥaddiñ ĥam olup defter-i ‘ömrüñ dürölünce
- 5 A‘ māl-i neticeñ düşünüp eyle tefekkür
Maĥşer günü bu ĥālet-i mekriñ şorulunca

- 6 Ceh det çıkarıp Hilmî girü hāneye koyma
Nefsiñ çerisi mülk-i gönülden sürülünce

BĀBU'L YĀ*

199

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Māh-ı burc-ı evliyādır Hācī Bektaş-ı Velī
Şem'-i bezm-i aşfiyādır Hācī Bektaş-ı Velī
- 2 *Kenz-i maḥfiken* yedu'llāh sırrını etdi 'ayān
Genc-dār-ı Kibriyā'dır Hācī Bektaş-ı Velī
- 3 Esb-i tāz eyler kızıl taşā sivār olsa o şāh
Merd-i meydān-ı velādır Hācī Bektaş-ı Velī
- 4 Nerm olurdu seng diller luṭf ile kılsa nazar
Kān-ı iksir-i şafādır Hācī Bektaş-ı Velī
- 5 N'ola kendinden zūhūr eylerse sırr-ı Murtażā
Zāde-i āl-i 'abādır Hācī Bektaş-ı Velī
- 6 Eyleyen taḥkīk-i 'abdiyyet bulur fevz-i 'azīm
Mürşid-i rāh-ı necādır Hācī Bektaş-ı Velī
- 7 Cān u başıñ kıl fedā Hilmî tarīk-i 'ışkına
Şāh-ı iḳlīm-i beḳādır Hācī Bektaş-ı Velī

200

* BĀBU'L YĀ: -Y

199

M, 96-97; Y, 175

4a luṭfuyla: nuṭkuyla Y

200

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Mü’miniñ kalbinde lâ-şekk nūr-ı illādır ‘Alī
Bezm-i ervāh-ı elest içre hüveydādır ‘Alī
- 2 Her neye baksañ tecellī eyler ol yüzden saña
Zāhir ü bātında her eşyāda peydādır ‘Alī
- 3 Münşa‘ ib bir nokţadan bunca hurūf-ı müfredāt
Müstetir her harf içinde nokţa-yı bādır ‘Alī
- 4 Ādem’e ta‘līm edip esmā-yı küllī lâ-yezāl
Hem o esmā içre bil zāt-ı müsemmādır ‘Alī
- 5 Pādişāh-ı her dü ‘ālemdir desem Hilmī n’ola
Rūhike rūhı ezel maḥbūb-ı Mevlā’dır ‘Alī

201

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Kanda bakşam cān gözüyle görünür her sū ‘Alī
Ol sebebdan gece gündüz çağıram yā hū ‘Alī
- 2 Hiç-kes idrāk kılmazdı velāyet menziliñ
Bu cihān içre eger göstermeseydi rū ‘Alī
- 3 Renk alır sırr-ı velāyetden açılmış her çiçek
Kangı bir berg-i gülü koşsam gelir hoş-bū-yı ‘Alī

- 4 ‘Işk-ı şevkiñle gelir mevce telâṭum eyleyip
Baḥr-i dilde her ṭarafdan cūṣa gelmiş şu ‘Alī
- 5 Ḥubb-i Ḥayder’le olur iḥyā gönüller zāhidā
Añın için sīne-i Ḥilmī’dedir dil-cū ‘Alī

202

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Yaradılmazdan cihānıñ varı aḳdemdir ‘Alī
Hādi-i ins ü melek ser-tāc-ı efḥamdir ‘Alī
- 2 Nūr-ı vāḥidden Muḥammed’le ‘Alī etdi zuhūr
Menzil-i sırrı velāyet içre tev’emdir ‘Alī
- 3 Keşret-i ṭūfān içinde Nūḥ zevrāḳı mişāl
Keşti-i ‘ışk-ı İlāhī zāt-ı muḥkemdir ‘Alī
- 4 Hızr u Mūsā’yı leb-i deryāda minḳār ile
Etdi irşād anları mürşid-i ekremdir ‘Alī
- 5 Ḥayme-i mīnā-yı tecrīd içre şāh-ı lā-fetā
Nefḥa-yı enfās-ı Meryem Īsā-yı demdir ‘Alī
- 6 Viridiñ olsun her nefes iḥlāş-ı ḳalb ile müdām
Zāt-ı esmā içre Ḥilmī ism-i a‘ṣamdır ‘Alī

203

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

202

M, 98; Y,180

203

M, 98; Y,182

- 1 Rûz u şeb vird-i zebânım dilde cānânım ‘Alî
Râhına olsun fedâ bu cism ile cānım ‘Alî
- 2 Kişver-i iklîm-i tende pâdişâh-ı ‘izz ü cāh
Taht-ı dilde hükmeden ‘adl ile sulţânım ‘Alî
- 3 Dûdmân-ı ehl-i tecrîdiz tarîk-i ‘ışkda
Şadıkân-ı dîn-i Aḥmed içre imânım ‘Alî
- 4 Ḥazret-i Maḥbûb-ı Ḥallâk-ı cihânıñ dâderi
Hel-etâ şânında münzel sırr-ı Kûrân’ım ‘Alî
- 5 Ben muḥhibb-i ehl-i beytim dönmezem ikrârdan
Rûkn-i ehlu’llâh içinde ‘ahd ü peymânım ‘Alî
- 6 Ref’ edip zulmât-ı nefsi Hızr-veş buldum ḥayât
Âsmân-ı dilde Ḥilmî nûr-ı Sübhânım ‘Alî

204

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

- 1 Kanda baḳsam cān gözüyle görünür her cā ‘Alî
Zâhir ü bâtında nûr-ı dîde-i ‘ulyâ ‘Alî
- 2 Şâhib-i gencîne-i esrâr-ı ‘ilm-i min-ledün
Vâriş-i ḥatm-i risâlet menzil-i vâlâ ‘Alî
- 3 Dûdmân-ı ehl-i tevḥîde beşâretidir bugün
Kim server-i kevkeb-i nev-rûz her eşyâ ‘Alî

- 4 Bendeyim cān u gönülden ol şeh-i merdāna kim
Geldi hātifden nidā-yı lā fetā illā ‘Alī
- 5 Evvel ü āhir bu nām-ı pāk olupdur vird-i men
Yā ‘Alī vü yā Velī vü yā ‘Aliyyen yā ‘Alī
- 6 Hādi-i ins ü melek olduğuna hiç şübhe yok
Hakḳ kelāmında buyurmuş sūre-i Kāf-Hā ‘Alī
- 7 Hūrī ü Tūbā-yı cennet kevşer ü ğilmān ile
Şems ü māh ü burc ü kevkeb atlas-ı mīnā ‘Alī
- 8 H̱āce-i Selmān ü Qanber menba‘ -ı ‘Ālī-neseb
Şāfi‘ -i rūz-ı kıyāmet şāhid-i ‘uqbā ‘Alī
- 9 Bār-gāh-ı hāzrete vardıkda Maḥbūb-ı İlāh
Kābe kavseyñ içre gördü remz-i ev ednā ‘Alī
- 10 Sırr-ı ḥaṭṭ-ı istivāya Ḥilmiyā kıldım nazar
Cāvidān-ı ‘ışḳ içinde cümleden zībā ‘Alī

205

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Mülk-i tende hükmeden ḥaḳan sensin yā ‘Alī
Qalbimin taḥtındaki sultān sensin yā ‘Alī
- 2 Rūz u şeb zār eyleyip vaşlñ temennāsındayım
Cān içinde sevgili cānān sensin yā ‘Alī

- 3 Dīn-i Aḥmed içre erkān-ı Velīyyu'llāhda
Mü'min-i muḥlişlere imān sensin yā 'Alī
- 4 Sen şefā'at-kānısıñ eyle şefā'at mağfıret
Ḥaste-i ma'şiyete dermān sensin yā 'Alī
- 5 Merḥamet eyle bu Ḥilmī bendene yā Ebe'l-Ḥasan
Mücrimīne raḥmet-i Raḥmān sensin yā 'Alī

206

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Sen meh-i burc-ı 'ale'l-'arş istivāsıñ yā 'Alī
Āftāb-ı 'ālem-i her dü serāsıñ yā 'Alī
- 2 Tā ezelden zāt-ı pākiñdir enīs-i enbiyā
Rūḥike rūḥi Ḥabīb-i Kibriyāsıñ yā 'Alī
- 3 *Ḳābe kavseyni ev ednā* sırrına āgāhsıñ
Ḥikmet-i 'ilm-i ledünne āşināsıñ yā 'Alī
- 4 Bid'at-i nūr-ı nübüvetdir seniñ küfvün şehā
Hem-dem-i zār-ı dil-i faḥrū'n-nisāsıñ yā 'Alī
- 5 Vāriş-i ḥatm-i risālet ḥāmi-i dīn-i mübīn
Mü'minīne rehber-i rāh-ı Ḥudā'sıñ yā 'Alī
- 6 Bābısıñ cümle 'ulūmuñ 'ilm [ü] 'irfān sendedir
Zāhir ü bātında sen müşkil-güşāsın yā 'Alī

- 7 Hilmî bir mücrim gulâmıñdır devâ kıl derdiñe
Sen şefâ' at-kânısıñ genc-i ' atâsıñ yâ ' Alî

207

Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilün

- 1 Bezm-i hestîde kurulmuş zıll-i hikmet perdesi
Gösterir nakş-ı ezelden sun' -i kudret perdesi
- 2 Kışşadan ' ârif olanlar hisşe almağdır ğaraż
Karagöz'dür oynayan ammâ bu ' ibret perdesi
- 3 Bu hayâl-i enfüs ü âfâkı seyrân etdiren
Şâni' in te'sîridir göz göre rû' yet perdesi
- 4 ' Âlem-i eşbâha âmed-şod eden her bir nüfûs
Kendi fi' liñ zâhir eyler mazhariyyet perdesi
- 5 Yek nazar kıl ' âlem-i ma' nâda zât ü şürete
Keşf ola tâ kim saña bu sırr-ı vahdet perdesi
- 6 Nûr-ı Hakk'dır gösteren her zıllı verâ-yı perdeden
Kurmuş üstâd-ı ezel zâhirde şüret perdesi
- 7 Bende ol âl-i ' abâya şıdk ile Hilmî müdâm
Açılır bâb-ı ' Alî'den Hakk'a vuşlat perdesi

208

Fe' ilâtün Fe' ilâtün Fe' ilâtün Fe' ilün

207

M, 100; Y, 187

208

M, 100-101; Y, 189

- 1 İncidir gülşen-i maḳşūda diken gül diken
Bir gülŭñ çevre yanında bulunur biñ diken
- 2 Gül yüzŭñ yād ederekden n'ola efgān etsem
Bŭlbŭlŭñ mevsim-i gülde sevilir dem çeken
- 3 Çekinip geçme güzel başıñ için bir kerre şor
Ḳadem-i ḥāḳine gözyaşını serpip döken
- 4 Ḳahramān olsa ne denlŭ kişi maḡlŭb olur
Gördünüz mü felegiñ pençe-i cevriñ bŭken
- 5 Şoñ deminde gelen iḳbāl buña beñzer hemān
Neylesin ḳan tŭküren bir kişi altun legen
- 6 Tīr-i müjgānını ta' līm için atdıḡı o yār
Biñ bir oḳ oldu bugün sīneme şaydım degen
- 7 Ḳalb-i 'uşşāḳını şayd etmek için Ḥilmī o şŭḥ
Dām edip dāne-i ruḥsār ile zŭlf-i şiken

209

Fe'īlātŭn Fe'īlātŭn Fe'īlātŭn Fe'īlŭn

- 1 'Işḳ girdābına 'azm etmeye gel ḳur gemini
Yürŭ bir mŭrşid-i neccāra yapış düz dümeni
- 2 Dŭd-ı āh ile direkler dikŭben 'arşa deḡin
Ekser-i derd ile perçīn ola 'ışḳıñ sırrını

- 3 Kin kibir buğz u ased hırş u ama‘ naqdini hep
Değişip bunları al yerine giyiñ bedeni
- 4 Esmeden bād-ı ecel mevc-i fenādan şakınıp
Tiz reftārına gel başına ak bir reseni
- 5 ‘Işk baħrine talıp cismiñ evin pāk edegör
Çıkarıp penbe-i emmāreden ol pīreheni
- 6 Hilmiyā gel çalışıp menzil-i maķşūda eriş
Dedi ol şāh-ı cihān der Yemenī pīş-i meni

210

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Ey gülüm bezm-i çemende zār eden sensiñ beni
Hālet-i ‘ışkıñla nāle-kār eden sensiñ beni
- 2 ‘Andelīb-āsā hemīşe gülşen-i rüyında hem
Geceler tā şubħa dek bīdār eden sensiñ beni
- 3 Şem‘ a-yı ruħsāra yandırdıñ beni pervāne-veş
Cümle-i mülk-i vücūdum nār eden sensiñ beni
- 4 Girmez oldu ‘aynıma ālāyiş-i dünyā benim
Çeşm-i mestim hecr ile ħūn-bār eden sensiñ beni
- 5 ‘Arşa-yı ħüsnüñde bī-‘ işyān nihāyet Hilmī’ye
Rište-i zülfüñ ile ber-dār eden sensiñ beni

211

210

M, 101; YT,176

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Hāme-i kil-k-i hüviyyet baş edip taḥrīrini
Verdi dünyāya güzellik ḥaṭṭınıñ tebşīrini
- 2 Hüs-n-i vechiñ edicek tertīb naḳḳāş-ı ezel
Dest-i ḳudretle yoğurmuş māye-i taḥmīrini
- 3 Aç niḳāb-ı zülfüñü nāzik yed-i nāzın ile
Her gören ḥayretde ḳalsın vechiniñ tenvīrini
- 4 Ağz açıp şīrīn tebessüm birle güftār etmesiñ
Kim bilir genc-i dehānıñ ḥoḳḳa-yı teshīrini
- 5 Āyet-i ḥüs-nüñ su‘āl et söylesin Hilmī saña
Ḳādı vü müftī ne bilsin ḥaṭṭınıñ tefsīrini

212

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Bilmezem n’etsem nedir bu derd-i ‘ışkıñ çāresi
Sīne çākinde onulmaz tīr-i ḡamzeñ yarası
- 2 Kūy-ı dīl-dāra eger varsam selāmet rūz-ı vaşl
İtlerine nezrim olsun cismimiñ her pāresi
- 3 ‘İllet-i ‘ışkıñla gelmez oldu uyḳu dīdeme
Pister-i fūrḳatde oldum vaşlınıñ bī-çāresi

211

M, 101; Y, 181
3 gören: gün Y

212

M, 101; Y, 180

- 4 Öyle şāf eyler o mir‘āt-ı derūn-ı ‘āşıkı
Şaykal-ı hüsünüle pāk etdikçe dil envāresi
- 5 Cevr-i bī-dād etme bu Hilmī’ye her dem ey felek
Yalınız bir ben miyim ol dilberiñ āvāresi
- 6 Hızr-ı Mūsā-yı dile nūr-ı yüzüñ nūr olalı
Görmemiş böyle tecellī o cebel Tūr olalı

213

Fā‘ilātūn Fā‘ilātūn Fā‘ilātūn Fā‘ilūn

- 1 Sāye şalmış başıma ol pīr-i ‘ışkın sāyesi
Cān-fezā eyler şemīm-i ‘anberiñ sārāyesi
- 2 Mülk-i ‘ışk içre bugün giydim haqīkat hil‘atiñ
Faqr-ı faḥr olmuş baña dā‘im tecerrüd pāyesi
- 3 Gevher-i mihriñ nişān etmiş durur cān gūşuma
Şükr ü ḥamd oldu müyesser rütbe-i bī-ğāyesi
- 4 La‘l-i nābından şerāb-ı ‘ışkını nūş eyledim
Bezm olup kudret yedinden ol kerem pīrāyesi
- 5 Ehl-i tecrīdim ezel Hilmī cihāna gelmegim
Tin-i pāk-i Hācī Bektaş oldu cismim māyesi

214

Fā‘ilātūn Fā‘ilātūn Fā‘ilātūn Fā‘ilūn

213

M, 102; Y,176

214

M, 102; Y,184

- 1 Bāğ-ı hüsnuñ sensiñ ey dilber gül-i nev-restesi
Çin-i zülfüñ rüyuñ etrafında sünbül destesi
- 2 Dehr içinde saña beñzer görmedim bir mäh-rü
Var mıdır hilkatde āyā hüsnuñ perverdesi
- 3 Nuṭka geldikce kelām-ı gevheriñden kand akar
Dürr-i meknün ile memlûdur dehāniñ bestesi
- 4 Çeşm-i efsûnuñ seniñ teşhîr edelden ‘âkılmı
Oldu bu dīvāne dil zencîr-i ‘ışkın bestesi
- 5 Rabṭ-ı kalb eden saña kayd-ı ‘alāyıkdan geçer
Mülk-i istiğnāniñ olmuşsuñ şeh-i şāyestesi
- 6 Kurtar Allāh ‘ışkına luṭf eyleyip bir çāre kıl
Pister-i ğamda gönül derd-i vişāliñ hastesi
- 7 Nûr-ı şevkiñle yanar pervāne-veş Allāh için
‘Âşıkiñ Hilmî’dir ancak ‘ışkınıñ dil-bestesi

215

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Bāğa çıkmış dün gece gördüm o şüh-ı meh-veşi
Revnaḳ-efzā eylemiş gül-zārı hüsniñ dil-keşi
- 2 Lāle-zār-ı bāğı seyrān eyler iken ansızın
Düştü dām-ı zülfüne ol meh-veşiñ gönülüm kuşu

- 3 Şem‘-i rû-yı yâr ile yandı benim pervâne-veş
Ol zemân kim sîneme düşdü maḥabbet âteşi
- 4 Tîr-i müjgânîñ bir anda açdı biñ yara dile
Var mı görmüş sen gibi bir böyle çabuk tîr-keşi
- 5 Bûs ederken pâyını yâriñ kemâl-i şevk ile
Hîlmiyâ gül-zârı sîr-âb eyledi çeşmim yaşı

216

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

- 1 Pâk edip mir ‘ât-ı dilden sūfî gerd-i teşvîşi
Şâf-derûn ol dâ ‘imâ terk eyleyip ğıll u ğış
- 2 Görmeyen yâriñ bugün vechinde çün *ümmü’l kitâb*
Dünyâ vü ‘uḳbâda kördür göremez penc ü şeşi
- 3 *Bist u heşt ü sî dū* bezminde bul âlâyı sen
Âdemiyetse murâdıñ fehm kıll bu gerdişi
- 4 Var u yok küllî cihânîñ şûrişinden ğam yiyip
Çekme miḥnet Hakk’a tefvîz eyle kurtul her işi
- 5 Keşret-i ‘âlemden âzâd olmayıncaḳ Hîlmiyâ
Vâşıl-ı gülşen-serây-ı vahdet olmaz bir kişi

217

Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün

216

M, 102; Y,181

217

M, 102-103; Y,191

- 1 Nūra ğarķ etdi ŗehā ‘ālemi vechiñ ğüneŗi
Eylemiŗ ħüsnüñe ħayrān nice biñ meh-veŗi
- 2 Cān verir mürd-i dile ħüsn-i nigāhı dilese
Ķaġı bir dilbere maĥŗŗŗdur o yāriñ reviši
- 3 Cümleten bezm-i civānān-ı nigāristānı
Aradım diĶķat ile dilberimiñ yoķdur eŗi
- 4 Tār-ı ġisūlarınıñ kıymeti biñ ŗehre deġer
Ħāk-i ruĥsārına versem n’ola Hind ü Ħabeŗ’i
- 5 Ne sa‘ādetdir eġer yār Ķabūl eyleser
Cān-ı Ħilmī Dede cānānıñ ola pīŗ-keŗi
- 6 Ehl-i beyt ‘ıŗķına ‘afveyle bizim cürmümüzü
Menba‘-ı luĦf u kerem Ŗāh-ı Nebī-i Ķureŗi

218

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

- 1 Sensiñ ey ŗāh-ı kerem ġüfte-i ŗi‘rim sebebi
Daĥı mevzūn-ı sūĥan naẓm ile neŗrim nesebi
- 2 Feyẓ alır nuĦķ-ı feŗāĥāt ü belāġātından
Sem‘-i cān ile duyan ŗā‘ir-i Türkī ‘Arabī
- 3 Maẓhar-ı ma‘rifet-i feyẓde ŗstādımsın
Eylediñ bendene ta‘līm-i rumūzāt-ı Nebī

- 4 B lb l m fa l-ı re  adet-geh-i va fında  eh 
G l y z   zikri e  ıldım d n   g n beste lebi
- 5  em  -i ru s re-i env rına ey n r- ıfat
 ı   perv nesiyim yanma a her r z u  ebi
- 6 H ilmiy  dest-i tur b-ı   Al 'den k m alalı
Neylesin ne 'e-i n -k m-ı o bint 'l-  inebi

219

F  il t n F  il t n F  il t n F  il n

- 1 Ender n-ı cem de yok bir     c n nım gibi
 a larıım  a r-ı der n-ı dilde  z c nım gibi
- 2  em  -i r yu  g rse t bından  em  ler t b alır
Ender n-i  em  de yok  em  -i lema   n gibi
- 3 B y alır z lf-i  em minden   k f-ı g lsit n
Ender n-ı n fede yok b y-ı rey  nım gibi
- 4  yle bir la l-i leb   dend nı d rr-i   Adn'dir
K h-ı bill r i re yok y   t-ı r mm nım gibi
- 5 Her ne denl  med   ılsa  H ilmiy    yestedir
Ender na gelmemi  bir b yle sult nım gibi

220

Fe il t n Fe il t n Fe il t n Fe il n

219

M, 103; Y,179

220

M, 103; Y,190

- 1 ‘Acabā var mı güzel sen teki cānān gibi
Lebi mül ruḥları gül serv-i ḥıramān gibi
- 2 Naẓar ehline lebiñ kıymeti biñ genc deger
Deheniñ ma‘den-i yāḳūt-ı Bedeḥşān gibi
- 3 Ḳadem-i ḥākine yüzler sürüp iḥlāş ile ben
Çekerim gözlerime kuḥl-i Şıfāḥān gibi
- 4 Kerem et ḥālime bir kere naẓar kıl ey yār
Severim zātını ben tende olan cān gibi
- 5 Yetişir Hızr-veş ‘aşıklara feyz-i nigeḥiñ
Elem-i derd-i dile merhem-i Loḳmān gibi
- 6 Ḳara zülfüñ yüzüne ebr-i şabāḥat çekmiş
Şeref-i ‘ālem olan mihr-i dirāḥşān gibi
- 7 Saña beñzer bulunur mu güzelim ṭālī‘-i yār
Kimiñ üftādesi var Ḥilmī-i nālān gibi

221

Fe‘ilātūn Fe‘ilātūn Fe‘ilātūn Fe‘ilūn

- 1 Cān gönül keştisini baḥr-i ceme ğarḳ etdi
Mevc-i baḥreyni şükür beynehümā farḳ etdi
- 2 ‘Aḳl kim sāḥil-i fikr içre kılıp geşt ü güzār
Seyr-i ğarb ile şimālī vü cenūb şarḳ etdi

- 3 Dāne-i ‘ömr-ü daķık etmege ceryān-ı sirişk
Āsiyāb-ı reh-i ‘ıřķa dü gözüm ğarķ etdi
- 4 Tıfl iken ķadd-i miyānım ħam edipdir deverān
Penbe-i dāġım egirmeklige hem ķarķ etdi
- 5 Hilmiyā āteř-i hecr ü şererim sinede kim
‘ıřķ-ı řevķiyle bu dem āh-ı dilim berķ etdi

222

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Hıyāl-i ‘ārızıñla bir deli dīvāneyim şimdi
Ki idrāk etmezem bilmem neyim āyā neyim şimdi
- 2 Vücüd iķlimini seyr eyleyip şo’l denlü fehm etdim
Metā‘ -ı vecd ile memlū ‘aceb kāřāneyim řimdi
- 3 Sevād-ı mā-sivādan el ķekip ‘ālemde terk oldum
Bi-ķamdi’llāh řerāb-ı ‘ıřķ ile mestāneyim şimdi
- 4 Tecerrüd bezmi meydānında cismim küre-i cemde
Tutuřmuř āteř-i ‘ıřķıyla bir sūzāneyim řimdi
- 5 Cemālīñ ħatķını gördüm okudum *nūrun ‘alā nūr*
Anıñķün Hilmī şem‘ e yanmaġa pervāneyim şimdi

223

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

222

M, 104; Y,175

223

M, 104; Y,190

- 1 Luṭf edip ḥānemize Ḥazret-i Cānān geldi
Şükr kim mürde-dile tā yeniden cān geldi
- 2 Zülmet-i ğamda göñül kalmış idi bī-çāre
Oldu rūşen gözümüz ol meh-i tābān geldi
- 3 Baḳ ne revnāḳla şeṭāret getirir ḥaste-dile
Bezm iḥyā edici lebleri ḥandān geldi
- 4 Zülfünü şāneleyip ‘arz-ı cemāl etmiş o yār
Şanasıñ küfr-i dile şu‘le-i imān geldi
- 5 Allāh Allāh ne leṭāfet verici la‘l imiş ol
Lebleriñ yādı ile neş’e-i rindān geldi
- 6 Būy-ı dil-dār getirdi bugün ol bād-ı şabā
Ḥaste-i derd-i ğama ma‘nevī dermān geldi
- 7 Nice şarf eylemesin varını bu Ḥilmī Dede
Tekke-i faḳrımıza yār yine mihmān geldi

224

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

- 1 ‘Aqlım u fikrim topunu cūş-ı şen tıflıñ çelesi
Beni dīvāne-i ‘ışḳ etdi cihāna geleli
- 2 Bülbül-i cānım eder şimdi bu gūne efġān
Gülşen-i vech-i cemālinde ya leyli yeleli

- 3 Dil-i pervānemi yandırmağa kaşdetmiş o yār
Āteş-i hūsn-i cemālini kılp meş‘aleli
- 4 Çeşme-sār olmuş aķar hūn-ı ciger her şeb ü rūz
Tir-i ğamzeñ atılıp sīnemi cāna deleli
- 5 Şi‘rim ol dürr-i lebiñ rişte-i nazmımla dizip
‘Işķ-ı deryā-yı maħabbetde şoyunup dalalı
- 6 Hilmiyā vādi-i ‘ışķ içre tek ü tenhāsıñ
Göñlüm ol şūh-ı sitemkār yanında ķalalı

225

Müfte‘ilün Fā‘ilün Müfte‘ilün Fā‘ilün

- 1 Gizli şehāb-ı zülfüñ içre yüzüñ bir nev-ay
Bilmem anıñla pür nūr ķansı dil ü ķansı cāy
- 2 Gül gibi güle güle gül yüzünü görünce
Begendi hep bülbulān gülşen-i ‘ışķ içre hāy
- 3 Çünkü bugün ey güzel va‘d-i vişāl eylediñ
Cān apardım saña armağanım deme lāy
- 4 Söyle baña şāh-ı men buyruĝ-ı şayruñ nedir
Tahtıñ edip başımı göñlümü kıldım sarāy
- 5 Cism ü ten ü cān ü dil ‘aķl ü fikrim nuţķ-ı dem
ķullarınız hepimiz zātına sensiñ aĝay

- 6 Tapşır özüñ dem-be-dem rāh-ı Hudā'ya Hilmī
Menziliñ 'ālī olur üstüne ger başsa pāy

226

Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilün

- 1 Dile vird oldu yine bir meh-i tābān şükrü
Edeli çeşm-i hayāl-hānemi lem' ān şükrü
- 2 Kalem-i kudret ile vechine tahrīr olmuş
Haṭṭ-ı hüsnüñde dilā āyet-i Kur'ān şükrü
- 3 Lebiñ esrārını elden şakınır gerçi o şūḥ
Līk mihriyle verir tab' ıma elḥān şükrü
- 4 Şeref-i 'ışk ile günden güne efrūz oldu
Ten ü cānımda olaldan beri mihmān şükrü
- 5 Nigeh-i nāz ile besbelli nazar kıldıkda
Ele almış şanıırım göñlümü ol an şükrü
- 6 H'ān-ı vaşla ericek bir kişi şükretmez mi
Farz-ı 'ayn oldu daḥi Hilmī'ye cānān şükrü

227

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

- 1 Ka' be-i dīdāra yet ey dil bu nefsiñ kır yürü
Baş açık yalın ayak iḥrām-ı 'ışka gir yürü

226

M, 105; Y, 180

227

M, 105; Y, 182

- 2 ‘İd-i eḫḫādır bugün Sulṭān-ı Kevneyn ‘ıṣṣına
Nezd-i besmele-gāh-ı yāre ‘ıṣṣ ile cān ver yürü
- 3 Ey gönül makbūl ola derseñ ṭavafıñ şübhesiz
Bār-gāh-ı Ḥazret-i Maḥbūb-ı Ḥaḫḫ’a er yürü
- 4 Sa‘y-i meṣkūrūñ ṣafā olsun ṭarīḫ-i Merve’de
Maḥrem-i rāz etme aḡyārı bu sırra sür yürü
- 5 Cism-i ādemdir cibāl-i nūr anda vaḫy olur
Şaḫḫ-ı şadr olmaḫda Ḥilmī bir tecellī var yürü

228

Fā‘ilātūn Fā‘ilātūn Fā‘ilātūn Fā‘ilūn

- 1 Enver-i ‘arṣ-ı güzīnsiñ yā Muḥammed Muṣṭafā
Nūr-ı çarḫ-ı heftümīnsin yā Muḥammed Muṣṭafā
- 2 Şānına *levlāke levlāk* nāzil oldu şübhesiz
Raḫmeten li’l-‘ālemīnsin yā Muḥammed Muṣṭafā
- 3 Şer‘-i pākiñdir veren revnāḫ cihāna ser-te-ser
Nūr-ı Kur‘ān-ı mübīnsin yā Muḥammed Muṣṭafā
- 4 Cümle ‘ālem ḫalkı muḫṭācdır seniñ iḥsānına
Şādıḫu’l-va‘dü’l-emīnsin yā Muḥammed Muṣṭafā
- 5 Ḥātem-i ḫūkm-i risālet hem Ḥabību’llāh’siñ
Zāt-ı Fahrü’l-Mürselīn’siñ yā Muḥammed Muṣṭafā

- 6 Hādi-i rāh-ı ḥaḳīḳatdır kelām-ı mü‘ ciziñ
Pîşvā-yı mü‘minînsiñ yā Muḥammed Muşţafā
- 7 Yā Resūl’ allāh şefā‘ at kı l bu Ḥilmî mücrime
Sen şefî‘ ü’l-müznibînsiñ yā Muḥammed Muşţafā

229

Mef‘ülü Fā‘ilātün Mef‘ülü Fā‘ilātün

- 1 Ḥan bâğına kurulmuş ‘āşık larıñ otağı
Gül-zār-ı ‘ışk olupdur ‘ışk ehliniñ durağı
- 2 Gel pîr evine ‘āşık eyle özüñü puhte
Yanıpdır ‘ışk oduna erenleriñ ocağı
- 3 Ḥaḳḳ nūr-ı ḳudretinden luţf eyleyip uyarmış
Maḥşerde daḫi sönmez ‘āşık larıñ çerāğı
- 4 Ey sākî-i meveddet şun bize ‘ışk meyinden
Būs eylesin hemîşe mestāneler ayağı
- 5 Mescūdumuz cemāl-i yār oldugun nihān tut
Fāş olmasın bu esrār vardır yeriñ ḳulağı
- 6 Gir ḳalb-i mü‘mine sen her cānibe sücūd et
Tefrîḳ olur mu beytiñ eţrāfı şol u şağı
- 7 Ḥilmî özüñ hemîşe dervîş-i derdmend et
Dostuñ müdām olupdur dertli gönül ḳonağı

230

Der naşihat-ı Mürşid-i A‘zam

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Nūr-ı imān ile kıl kalbin yed-i beyzā gibi
Kāf-i cismiñ tā tecelli-gāh ola Sīnā gibi
- 2 Nārını nūr eyle ‘ışkın ‘āşık-ı dīdār isen
Bağ Halīl’e kıldı nārı Cennetü’l-Me’vā gibi
- 3 Varlığıñ terk eyle dā‘im cümleden tecrīd olup
Mürdeler ihyā edesiñ Hāzret-i ‘Īsā gibi
- 4 Fakr ile faḥretti cümle enbiyā vü evliyā
Kıl kanā‘at sen daḥi ol kenz-i lā-yefnā gibi
- 5 Ḥamse-i āl-i ‘abāya şıdk ile ver gönlüñü
Bendesiniñ bendesi ol çāker-i ednā gibi
- 6 ‘Ārif ol ‘ilm-i ledünden ders alıp Allāh’ı bil
Kalma kıl ü kāl içinde vā‘iz-i ḥūlyā gibi
- 7 Aç gözüñ ḡaflet yuḥusundan uyan gel vaḥdete
Gezme ḡāfil ‘ālem-i keşretde nā-bīnā gibi
- 8 Emr-i Ḥaqq’ı tut sücūd eyle cemāl-i ādeme
Sācid ol dīdār-ı yāre Ka‘be-i ‘ulyā gibi
- 9 Sen seni bilmek için bir mürşide tapşır özüñ
Ḥırz-ı cān et sözleriñ ol mürşidiñ kimyā gibi

- 10 Hırķa-pūş ol gir erenler bezmine dervīş olup
Hı̄dmet et bāb-ı rızāda ‘abd-i pā-ber-cā gibi
- 11 Hāķķ kelāmıñ ravza-yı fikrinde ğars et nāṭıķ ol
Bār-ver olsun sözün her sâ’ile Ṭūbā gibi
- 12 Hāķķ yolunda müstaķīm ol er maķām-ı vaḥdete
Menziliñ ‘ālî ola dehr içre heft ābā gibi
- 13 Kıl tevekkül Hāķķ’a tefvīz-i umūr et rāḥat ol
Her işiñ cārî olur ‘ālemde bir mecrā gibi
- 14 Sil süpür buĝz u ḥased hırş u ṭama‘dan cān evin
Pāk ola mir’āt-ı ḳalbiñ gevher-i yektā gibi
- 15 Ğayzını hażmeyle nefsiñ ḥiddetiñ terk eyleyip
Kāzımın ol nāsı incitme şaķın a‘dā gibi
- 16 Teşne-gān-ı luṭfuñu ḳandır mey-i eşfāk ile
Neş’e ver ḳalb-i ḥazīne sākî-i şahbā gibi
- 17 Geç nażar ḳılma ‘ayb-cū olma nāsa ḥürmet et
Gezmek isterseñ eger başda gül-i ḥamrā gibi
- 18 Ṭut elin efḳarlarıñ göñlüñ alıp iḥsān ile
Tā çekilsin hāk-i pāyiñ gözlere tūtyā gibi
- 19 Hāķķ Te‘ālā seyyi‘ātıñ afvedip rahmet eder
Bir yetime şefḳat eylerseñ ana baba gibi
- 20 Ğurre olma māl ü evlād ü ‘ıyāl ü şıḥḥate
‘Ömr-i ādem tīz geḳer dehr içre bir rü’yā gibi

- 21 Bir aķar řudur cüvānlık ħüsnüñe etme ħurūr
Bir zemān řoñra baķılmaz rūyınā serma gibi
- 22 Çünki bildiñ kim beķāsızdır bu iķbāl-i cihān
Yā neye maġrürsuñ ‘ālemde sen ibķā gibi
- 23 Kimseye bākī degil tāc u ķabā-yı salţanat
Ĥākim olsañ ‘āleme İskender ü Dārā gibi
- 24 Nice ħaķanıñ sarāyı ħāk ile yeksān olup
Lāne-i büm olmuş āħir ķubbe-i Kisrā gibi
- 25 Çünki degmez zevķ-i dünyā çekdiġiñ miġnetlere
Bir ķuru nān-pāre yetmez mi saña ħelvā gibi
- 26 Ėill ü ġışdan ķalbiñi pāk eyle merd-i ħāşş iseñ
Ėiy ferāġat tācını derviş-i bī-pervā gibi
- 27 Sīm ü zer şanma nuķūd kīsede ‘aķrebdır ol
Ĥalka-yı tuġyānıñā almış seni ħayyā gibi
- 28 Şehvet ü şirk-i riyādan nefsiñi eyle ħalāş
Ki şaķın aldanmayasıñ tālīb-i dünyā gibi
- 29 Niceler aldandılar bu ħacle-ġāh-ı fāñide
Ėösterir kendiñ bu dünyā bir zen-i zībā gibi
- 30 ‘Āmil ol Ĥilmī Dede eyler saña pend ey aĥī
Ėuş-vār eyle nuţķu ġevher-i ġarrā gibi

- 31 Dāhil-i bezm-i fenāsiñ ‘ākıbet ölseñ gerek
Şanma sen kendiñ bu fānī yerde müsteşnā gibi

5.1.5 KITALAR

KİT‘A

1

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Baḡ şu bī-inşāf Yezīd-i bed-nihād u zālīme
Teşne-gān-ı ehl-i beyte vermemiş bir maṭara şu
- 2 Sūz-nāk olsun ilāhī ḳalb-i cān-gāh-ı Yezīd
Bulmasın rūz-ı cezāda içmege bir ḳatre şu

KİT‘A

2

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Hāzret-i Sulṭān Balım’dır cümle ḥabbāzlar eri
Baḡ kerāmātına ‘aynen bunda ey cān gel beri
- 2 Nān ṭabḥ eyler iken çün gül cemālīniñ teri
Damlayınca şerḥa şerḥa ḳıldı iş bu mermeri

KİT‘A

3

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

1

M, 116: -Y

2

M, 116; -Y

3

M, 116; -Y

- 1 Marîz-i derd-i ʿışkım lâkin ehl-i şevkim ey dilber
Beni bu hâl ile gel gör ki ben pür-zevkim ey dilber
- 2 Ğamından lezzet aldım luṭf bildim kendime cevriñ
Sevenler çok seni ben cümleden mâ-fevkim ey dilber

5.1.6 NAZIM

1

Nerdibân köyünde Şâhḳulu Sulṭân dergâhının çatalḳapı üzerindeki beytidir

Mefâʿilün Mefâʿilün Mefâʿilün Mefâʿilün

- 1 Gelip bu ḥân-gâha şıdk ile ʿâşık ʿibâdet kııl
Hevâ-yı nefsinı terk eyleyip kesb-i saʿâdet kııl
- 2 Eger olmak dilersen hâl-i ḥayretden ḥulûşâne
Maḳâm-ı Ḥazret-i Şâhḳulu Sulṭân'ı ziyâret kııl
Meḥmed ʿAlî Ḥilmî Baba

5.1.7 TARİHLER

1

*Dergâh-ı mezkûr Meḥmed ʿAlî Ḥilmî Dede Baba tarafından yapıldığında ḳahve ocağı
meydânında çeşme muşluḳları üzerindeki yazılı olan târiḥdir:*

Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilâtün Fâʿilün

Genc-i dilden eyleyip mecrâ dedim târiḥini
Pirim iḥsân etdi Ḥilmî cûş edip bu âb-ı nâb
Sene 1287

¹
M, 117 ; -Y

¹
M, 117; -Y

Dīvān'ın bundan aşağısı Dedebaba'nın söylediği tārīḥlerdir.

2

HŪ DOST

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Olma mihmān-hāne-i dehr içre ğurre ey aḥī
Kondurup göçdürmede dā'im bu çarḥ-ı bī-vefā
- 2 Tekye kıl bāb-ı rızā-yı ḥān-kāh-ı Ḥaḥḥ'a kim
Ermez ol 'ālī maḳām mihmānına aṣlā fenā
- 3 İşte baḳ bu merd-i meydān-ı ṭarīḳat-pīşe kim
Pīr eşiġin bekleyip olmuşdu mihmāndār baba
- 4 Tā ki erdi ğuşuna bāng-ı nefīr-i irci' ī
Oldu seyyāḥ-ı civār-ı ḥamse-i āl-i 'abā
- 5 Girdi üç er ḥazrete Ḥilmī dedi tārīḥini
Göçdü mihmān-hāne-i 'uḳbāya Muṣṭafā Baba

Sene 1272

3

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Göçdü fāniden yine bir pāk tecrīd-i zevāt
Mā-sivādan el çekip 'uḳbāya kıldı 'azm-i rāḥ

2

M, 117; -Y

3

M, 118; -Y

- 2 Menzil-i Sultān İsmā‘īl’e başmıŝdı kadem
Türbedār-ı kuṭb-ı ‘ālem idi nice sāl ü mäh
- 3 Rehber-i rāh-ı hidāyet olmuş idi ‘āşıkā
Tapşururdu sālīkānı pīre öz bī-iştibāh
- 5 Mācerā-yı Kerbelā’yı yād edip şām ü seher
Derd ü endüh ile eylerdi hemīşe āh ü vāh
- 5 Fakr u faḥriñ giyiniṗ kılmış idi başında tāk
Sāye-i ḥubb-i ‘Alī’yi eyleyip püşt ü penāh
- 6 Çıkdı üç nūr ‘arşa Ḥilmī söyledim tāriḥini
Ḥacī Ṭāhir Baba’ya ola behişt ārām-gāh
Sene 1282

4

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Ḥayf kim el-Ḥāc Muḥammed Meylī Baba-yı reŝīd
Nüş edip cām-ı beḳāyı eyledi terk-i fenā
- 2 Ehl-i mengüş olmuş idi menzil-i tecrīdde
Hem ḥilāfetle olup sırr-ı ṭarīḳe āşinā
- 3 Post-nişīnlik eyledi bu ḥān-kāhda bir zemān
Olmuş idi sālīkān-ı rāh-ı pīre reh-nümā
- 4 Şā‘ir-i ‘irfān idi eylerdi medḥ-i ehl-i beyt
Rūhunu şād ede dā‘im ḥamse-i āl-i ‘abā

⁴
M, 118; -Y

- 5 Çār ‘alāmetle dedim Hilmī Dede tārīhini
Gitdi Firdevs-i Beḳā içre bugün Meylī Baba
Sene 1300

5

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Hācī Ḥasīb Baba kim bu dergeh-i irşādda
Mürşid-i āgāh idi sırr-ı sülūka āşināy
- 2 Pīr-i erkān-ı tarīḳ-i nāzeninden yed tūtop
Hācī Bektaş-ı Velī’yi eylemişdi pīş-vāy
- 3 Lücce-i tevḥīde ḡarḳ olmuşdu zıkr-i Ḥaḳḳ ile
Eylemezdi şoḫbet-i efsāne-i çūn ü çirāy
- 4 Vāḳı‘ āt-ı Kerbelā’yı yād edip leyl ü nehār
Āh u mātemle hemīşe eyler idi hūy u hāy
- 5 Himmet-i pīr ile sa‘y etdi muvaffaḳ oldu hem
Yapdı bir dergeh olup bu cā-yı dil-küşāy
- 6 ‘Ālem-i ‘uḳbāya seyyāḥ oldu seyrān etmege
Şāfi‘i maḥşerde olsun ḡamse-i āl-i ‘abāy
- 7 Cevher-i hüzn ile Hilmī söyledim tārīhini
Ravza-yı cennet ola yā Rabb Ḥasīb Baba’ya cāy
Sene 1304

6

5
M,118; -Y
6

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

- 1 Kāfī Baba dergehinde post-nişin iken bu zāt
İrci' i emriñ tıyunca eyledi 'azm-i beķā
- 2 Ehl-i tecrīd olmuş idi varlığından el çekip
Kalmamışdı zerre-veş kalbinde hubb-i mā-sivā
- 3 Hācī Bektaş-ı Velī'ye bende idi şıdķ ile
Şāfī' i olsun anıñ maķşerde āl-i Muştafā
- 4 Hubb-i fi'llāh ile girmişdi tarīķ-i nācīye
Zikr ü fikri olmuş idi mācerā-yı Kerbelā
- 5 Çıkdı üç er söyledi Hilmī Dede tārīķini
Cānını cānāna verdi 'ışk ile Ca' fer Baba
Sene 1314

7

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

- 1 Post-nişin olmuş iken bu hān-kāhda nice şāl
'Āķıbet göçdü cihāndan eyleyip 'azm-i beķā
- 2 Rāh-ı erkānı tecerrüdde olup halka-be-güş
Zib-i dünyādan geķip kılmışdı terk-i mā-sivā
- 3 Hubb-i ehl-i beyt ile tenvīr edip dil hānesi
Zikri olmuşdu hemīşe mācerā-yı Kerbelā

M, 118; -Y

7

M, 119; Y;196

- 4 Hâcî Bektaş-ı Velî'ye bende-i muhliş idi
Şâfi'î olsun anıñ maḥşerde âl-i Muştafâ
- 5 Çıkdı bir nûr söyledim Hilmî Dede târîhîni
Gitdi bezm-i cennete Hakk hû deyip Haydar Baba
Sene 1319

8

Tekfûr tağında vefât eden Muştafâ Baba'nıñ târîh-i vefâtıdır
Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilâtün Fâ' ilün

- 1 Muştafâ Maḥfî Baba kim ḥâce-i dānâ idi
İrci'î emriñ tıyunca eyledi 'azm-i beḳâ
- 2 'İlm ile 'âmil tevellâ remzine âgâh olup
Olmuş idi sâlikân-ı râh-ı Hakk'a reh-nümâ
- 3 Hâcî Bektaş-ı Velî'ye bende-i muhliş idi
Ḥubb-i ehl-i beyt idi hem zıkr ü fikri dâ'imâ
- 4 Yâd ederdi vaḳ'a-yı dilsüz-ı âl-i Aḥmed'i
Şâfi'î olsun anıñ maḥşerde Şâh-ı Kerbelâ
- 5 Çıkdı ḥayy târîh-i fevtinden dedim Hilmî Dede
Gitdi Firdevs-i Na'im'e Muştafâ Maḥfî Baba
Sene 1324

9

⁸
M, 119; -Y
⁹
M, 119; -Y

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Göçdü fāniden yine bir pāk aḥsen i‘tikād
‘Azm-i rāhıñ eyleyip hem sū-yı firdevs-i beḳā
- 2 Mā-sivādan el çekip girmişdi rāh-ı Sa‘dī’ye
Zıkr-i Ḥaḳḳ ile olup meşğul her şubḥ u mesā
- 3 Hem imām-ı evvel idi çün ‘Arab cāmi‘ine
Ehl-i sünnet içre olmuşdu nice dem pīşvā
- 4 Ḥāfız-ı āyāt-ı Qur’ān-ı ‘azīmü’s-şān olup
Kalb-i ihlāş ile eylerdi kıra’at dā’imā
- 5 Faḥr-i ‘ālem Ḥazret-i Maḥmūd Ebu’l Kāsım ile
Şāfi‘i maḥşerde Sa‘de’-d-dīn pīr olsun aña
- 6 Cevher-i nuṭuḳla Ḥilmī söyledim tārīḫini
‘Azm-i ‘uḳbā kıldı çün eş-Şeyḥ Seyyid Muştafā
Sene 1282

10

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Bāḡbān-ı ‘ālemiñ şun‘u budur yā hū müdām
Geh diker bir şāḥ-ı gül geh şoldurur bir gül liḳā
- 2 İşte bak bu Ḥacī Bektaş-ı Velī’niñ bendesi
Koydu bir tıfl-ı gülü kıldı ḥıramān-ı beḳā

- 3 Vermeyip mühlet aña erdi cüvānlıkda ecel
Māder ü dāderleri etdi fiğān ile bükā
- 4 Mā-sivādan el çekip terk eyledi bu fānīyi
Oldu seyyāh-ı civār-ı hamse-i āl-i ‘abā
- 5 Geldi bir er dedi Hilmī fevtiniñ tārīhini
Cānını cānāna verdi hū deyip Mü’min Ağa
Sene 1289

11

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Göçdü kim geldiyse bu bezm-i misafir-ḥāneden
Olmadı kimse murādınca cihānda kāmran
- 2 İşte bu Mīr Muḥammed nūş edip cām-ı ecel
Gitdi bezm-i hamse-i āl-i ‘abāya bī-gümān
- 3 Hācī Bektaş-ı Velī’ye intisāb etmiş idi
‘Işk-ı ḥubb-ı ehl-i beyt ile verip Mevlā’ya cān
- 4 Çıkdı nüh eflākden Hilmī dedim tārīhini
Gitdi gül-zār-ı na‘īm içre Muḥammed Beg hemān
Sene 1292

12

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

11

M,119-120; -Y

12

M,120; -Y

- 1 Hayf kim tersâne kol ağalarından Şükrü Beg
Bağladı cān fülkünü limān-ı gamdan lengere
 - 2 Bir cüvān-ı māh-rū kim nāḥudā-yı fıtrātı
Bād-bān-ı efşān-ı ḥüsn olmuşdu ḳadd-i ‘ar‘ ara
 - 3 Orsa boca seyreder iken hevā-yı ‘ışk ile
Sāḥil-i ḥubb-i ‘Alī’ye uğradı başdan ḳara
 - 4 Gördü meydān verdi iḳrārı erenler bezmine
Oldu gūyā ṭā’ife keşt-i-āl-i Ḥaydar’a
 - 5 Eyledi bād-ı ḳazā bir gece anı ğarḳ-ı ḥūn
Gūyiyā keşt-i- cismi düşdü Baḥr-i Aḥmer’e
 - 6 Şadr-ı a‘zam yāveriyken bir belā ḳurşununa
Uğrayıp içdi şehādet cāmını birden bire
 - 7 Dedi tāriḥ-i dü-tā Ḥilmī çıkıp penc-i ‘abā
Fülk-i cismi Şükrü Beg çekdirdi ḥavz-ı kevşere
- Sene 1293

13

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Esdi gül-zār-ı ḥayāt üzre yine bād-ı ecel
Ḥayf kim kām almadan şoldurdu bu vech-i gülü
- 2 Māder ü dāderle ferzendiñ firāk içre ḳoyup
Māh-ı mātemde edip hem ‘azm-i dīvān-ı celī

- 3 ‘Āşık-ı şādık muḥibb-i bende-i Ḥaydar idi
Eylemişdi ‘ahd ü ikrārı ezel ḳālū belā
- 4 İntisāb etmişdi bī-şekk ṭarīḳ-i nācīye
Şāfi‘ī maḥşerde olsun Ḥācī Bektaş-ı Velī
- 5 Āb-ı çeşmim çıkdı Ḥilmī fevtine tārīḳ-i tām
Gitdi Ḥaḳḳ Ḥaḳḳ diyerek ‘Adneyn’e bu nām-ı Alī
- Sene 1294

14

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Felek āḡüş-ı hāke genc iken defnetdi bu genci
Meger kim āşık olmuş ḥāk anıñ cismine bī-iştibāh
- 2 Henüz ermişdi sinnī bist ü heşte bezm-i fānīde
Teverrüm eyleyip içdi ecel dārūsunu nā-gāh
- 3 Cemāli gün gibi pertev şalarken ḳalb-i ‘uşşāḳa
Ġurūb etdi cihāndan tīre oldu çeşm-i āşık āh
- 4 Muḥibb-i ehl-i beyt idi ḥulūş-ı ḳalb ile el-ḥaḳḳ
Ṭarīḳ-i nāzenīnden yed tūtop olmuş idi āgāh
- 5 Yazıp tārīḳ-i cevher eşk Ḥilmī rūḥu şād olsun
Rızā Beg ‘azm etdi gülşen-i me’vāya şada eyvāh

Cemāziye’l āḫir Sene 1299 Nīsān 16 Sene 98 Yevm-i Cum’a

15

14

M, 120; -Y

15

‘Abdî Efendi merhûmuñ târîh-i vefâtı.

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

- 1 Cāh-ı dünyâyı koyup ‘uqbāya kıldı ‘azm-i rāh
Ya‘nî kim ‘Abdî Efendi olmuş iken nîk-nām-ı cām
- 2 Terk edip evlād ü aḥfād ü ‘iyālîñ ḥüzn ile
Dest-i sāḳî-i ecelden nūş edip şahbā-yı cām
- 3 Hācî Bektaş-ı Velî’ye bende-i muḥliş idi
Ṭutdu kurb-i Şāhḳulu Sultān’da cāy-ı selām
- 4 Hem muḥibb-i ehl-i beyt idi ḥulūş-i ḳalb ile
Zîkr ederdi ḥamse-i āl-i ‘abāyı şubḥ ü şām
- 5 Ni‘met-i dîdāra mazḥar eylesün perverdgār
Şafî‘i olsun Cenāb-ı Muştafā yevmü’l-ḳıyām
- 6 Bir ‘alāmetdir bu ḥalkıñ başı üzre dikilir
Okuyanlar raḥmet etsin diyeler Rabbü’l-Enām
- 7 Geldi bir hātîf aña Ḥilmî dedi tām târîḥiñ
Cennet-i a‘lāyı ḳıl yā Rabb bu ‘abdine maḳām
Sene 1299

16

‘Abdî Efendi merhûmuñ ḥareminiñ târîḥidir

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

- 1 ‘İşḳ-ı Mevlā ile bu mü’mine dervîşe olup

M, 120-121; -Y

16

M, 121;

Zıkr ü fikriydi anıñ ħl-i ‘ abā şubḥ ü mesā

- 2 El-vedā eyleyerek necli ile duḡterine
Eyledi ḡubb-i erenler ile ‘ azm-i ‘ uḡbā
- 3 Şoyunup cāme-i ‘ āriyyeti gitdi nā-gāḡ
Eyleye ḡulle-i cennātı aña Ḥaḡḡ-ı iksā
- 4 Şāḡ-ı sıbṡeyn-i mūkerrem Ḥasaneyn ‘ ışḡına hem
Ola maḡşerde şefi‘ aña Cenāb-ı Zehrā
- 5 Yazıp işnā ‘ aşer ile aña Ḥilmī tārīḡ
Vāşıl-ı ḡuld-i berīn oldu Emine Ḥüsnā
24 Rebī‘ ü’l āḡir Sene 1311

17

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Eyleme raḡbet bu fānī mülke kılma i‘ timād
Kimseye bāḡı degildir iş bu ḡül-zār-ı ‘ adīm
- 2 Sürmeneli yelken ustāsı bu ‘ Alī Aḡa’nıñ
Söndü yelken-veş ḡanādīl-i ḡayātı bī-nesīm
- 3 Ḥācī Bektaş-ı Velī’ye bende-i şādıḡ idi
İntisāb etmişdi şıdḡ ile olup ḡalbi selīm
- 4 Mā-cerā-yı Kerbelā-yı yād edip leyl ü nehār
Gözlerinden aḡıtdırdı seyl-veş eşḡ-i ḡamīm
- 5 Çıḡdı kırḡ bir er dedi Ḥilmī Dede tārīḡini

Cilve-gāh olsun ‘Alī Ustāya Firdevs-i Na‘īm
2 Ramāzan sene 1300

18

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Māl ü mülke ğurre olma ol hemān dervīş nihād
Bir gün ansız terk edersin cümlesin ol intibāh
- 2 İşte bu Muştafā Ağa mā-sivāyı terk edip
Bezm-i fāniden beķā mülküne kıldı ‘azm-i rāh
- 3 Hācī Bektaş-ı Velī’ye bende-i muhliş idi
İntisāb etmişdi rāh-ı nācīye bī-iştibāh
- 4 Okusunlar Fātiha ķabriñ ziyāret eyleyen
Raḥmet etsün cānına dā’im bu medfūnuñ İlāh
- 5 Söyledi Hilmī Dede tarīḥ-i cevher-dārını
Muştafā Ağa’ya kıl Firdevs’i yā Rabb cilve-gāh
Sene 1305

19

Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilātün Fe‘ilün

- 1 Nūş edip cām-ı ecelden mīr-i mīr Tevfīķ
Özünü mest-i müdām eylemiş ‘ışķ-ı Mevlā
- 2 Hüzün içinde bırakıp necl ü ‘iyaliñ nā-gāh

18

M,121; -Y

19

M, 121-122; -Y

Allāh Allāh diyerek eyledi ‘azm-i beḳā

- 3 Eylemiş ḳurb-i Emīr Sulṭān’ı kendine maḳām
Ede maḥşerde şefā‘ at aña hem āl-i ‘abā
- 4 Hāzret-i Pīr’e olup şıdḳ ile iḳrār-bende
Dāḥil-i ehl-i ṭarīḳdi vü muḥibb-i fuḳarā
- 5 Rūz u şeb vaḳ‘a-yı dil-sūz-ı imāmeyni ańıp
Mātem-i şāh-ı şehīdān ile eylerdi bükā
- 6 Şarf-ı cevherle yazıp Hilmī Dede tārīḥiñ
Mīr Tevfīḳ’e behişt ola İlāhī me’vā

Sene 1312

20

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Şoldu ḥayfā gülşen-i ‘ālemde bu gül ḡoncesi
Açılp sūnbül mişālī almadan bir laḥza kām
- 2 Ser-ṭabīb Muşṭafā Bey’in necli iken bu cüvān
Eyledi yedi yaşında ḳaşr-ı Firdevs’e ḥırām
- 3 Eyleye iḥsān ebeveynine Ḥaḳḳ şabr-ı cemīl
Böyle ḡam göstermeye bir dāḥi *Ḥayy-ı lā yenām*
- 4 Seyyid-i Şübbān-ı ehli’l-cenne luṭf edip aña
Ḥavz-ı Kevşer ile seyrān-ḡāhı hem darü’s-selām

- 5 Geldi üçler söyledi Hilmî Dede târîh-i tām
Gülşen-i cennet ‘ Alî Hilmî Beg’e ola maḳām
Sene 1308

21

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Aşl Piremed ḳazāsından olup bu Arnabud-zāde
Şecā‘ atle ederdi rezm-gehde şîr-veş āheng
- 2 Alay begi iken jandarmanıñ Girid aṭasında
Anı bir zālîm urdu ḳurşun ile eyledi mūhlik
- 3 İki oğlu ile bir ḳız bıraḳdı devlete tuḥfe
‘İyāl ü aḳrabāsı oldular bu dehrde dil-teng
- 4 Şehîd-i Kerbelā-yı zîkr ederdi şıdḳ ile dā’im
Gürūh-ı nācîye bende muḥibb-i ḥānedān meslek
- 5 Midād-ı eşk ile Hilmî Dede târîhîni yazdı
Şehîd oldu da gitdi mülk-i ‘uḳbāya Süleymān Beg
Sene 1314

22

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Gitdi dünyādan yine bir mü’min-i pāk-i‘ tîḳad
Ya‘ nî kim nişastacı Emîn Efendi nîk-nām

21

M,122; -Y

22

M, 122;-Y

- 2 Terk edip evlād ü aḥfādīñ bu fānī bezmde
Ravza-yı dārü's-selāma eyledi 'azm-i ḥırām
- 3 Pençe-i āl-i 'abādan yed tutub ikrār alıp
Olmuş idi rāh-ı meydān-ı erenlerden be-kām
- 4 Ehl-i beyt-i Muṣṭafā'ya bende idi şıdk ile
Şāfi'î olsun anıñ maḥşerde on iki imām
- 5 Pāk çıkdı söyledi Ḥilmī Dede tārīḥini
Gülşen-i cennet Emīn Efendi'ye ola maḳām
- Sene 1314

23

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

- 1 Ḥamīrci-zāde Muṣṭafā Efendi pāk dil
Terk edip bu fānīyi 'uḳbāya etdi 'azm-i rāh
- 2 Limni'niñ eşrāf ü erkānından iken 'aḳıbet
Kıldı iş bu cāy-ı ḳabri kendisine ḥ'āb-gāh
- 3 Ḥācī Bektaş-ı Velī'ye eylemişdi intisāb
Yed tutup iḥlāş ile ikrār verip bī-iştibāh
- 4 Ḥānedān-ı Muṣṭafā'ya bende-i muḥliş idi
Rūz-ı maḥşerde aña ḥubb-ı 'Alī olsun penāh
- 5 Geldi kırklar söyledi Ḥilmī Dede tārīḥini
Muṣṭafā Efendi'niñ cennet ede ḳabriñ İlāh

24

Müfte' ilün Fā' ilün Müfte' ilün Fā' ilün

- 1 Topçu alay emîni nām-ı Muḥammed Nazîf
İçdi ecel bâdesin tolu tolu piyâle
- 2 ‘İşk-ı ilāhî ile göçdü beḳā bezmine
Cennet-i ‘Adn içinde erdi cem-i vişâle
- 3 Âl-i ‘abā rāhına şıdk ile sâlik olup
Bî‘at edip mürşide ermiş idi kemâle
- 4 Rûhunu şād eylesün Ḥazret-i Faḥrû’n-Nebi
Ḳabrini Allāh ede raḥmetini havâle
- 5 Ḥilmî Dede söyledi cevher ile târîhiñ
Erdi Nazîf Efendi Ḥaḳḳ Hû deyip cemale

Sene 1314

25

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

- 1 Nev-cüvānlıkda ‘Alî Şevkî Efendi-zādeyi
Ḳıldı eşkām-ı ecel hāk-i mezār içre defin

24

M,123;-Y,196 (Yazma nüshada ilk üç beyit yok, muhtemelen sayfa kopmuş)

25

M, 123; Y,197 (Metinde sayfa numarası yok, son numara 195 olduğundan biz de son iki sayfayı 196,197 şeklinde numaralandırdık)

- 2 On sekiz yaşında iken ol melek-veş mäh-rū
Vālideynini bıraḳdı ‘āḳıbet zār ü ḥazīn
- 3 Çāker olmuşdu ezel āl-i ‘abāya şıdḳ ile
Şafı‘ī olsun anıñ evlād-ı Ḥatmü’l-Mürselīn
- 4 Ḥācī Bektaş-ı Velī’niñ rāhına ‘āşık idi
Olmaḳ isterdi muḥibbān-ı ṭarīḳ-i nāzenīn
- 5 Cüş ile Ḥilmī Dede tārīḥin iḳmāl eyledi
Genc iken gitdi beḳā-bi’llāha Zeyne’l ‘Ābidīn
- Sene 1319

26

Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün Mefā‘ilün

- 1 Olup i‘mār açıldı himmet-i şāh-ı velāyetle
Maḳām-ı Ḥazret-i Şāhḳulu Sultān aş evidir bu
- 2 Pişip nān-ı ḥaḳıḳat ‘āşıkāna fī-sebīli’llāh
Yesinler ‘ışḳ ile bāb u Ḥorāsān aşavidir bu
- 3 Edip ta‘mīr dedim işnā ‘aşerle Ḥilmī tārīḥin
Şalādır işte gelsin loḳma çinān aşavidir bu
- Hū Dost

27

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Nice sāl olsañ cihānda zevḳ ile mest-i müdām

26

M, 123; -Y

27

M, 123; -Y

‘Ākıbet bir gün erer dehr içre saña bir melāl

- 2 Kişiniñ ‘ālemde bir nāmı qalır ancaq hemîn
İster iseñ ehl-i şerr ol ister iseñ ehl-i hāl
- 3 İşte bak bu Refi‘ a Hānım nice yıl sağ olup
Terk edip bu fāniyi uqbāya kıldı irtiḥāl
- 4 Şāfi‘ [i] maḥşerde bu merḥūmeniñ olsun müdām
Ḥazret-i Zehrā vü Sıbteyn-i Resūl-i zü’l-Celāl
- 5 Geldi bir er dedi Ḥilmī aña tām tāriḥini
‘Āzim-i dārü’l-cinān oldu Rafi‘ a iş bu sāl
Sene 1275

28

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Kıldı bu ‘Azmidil’iñ keşt-i ömrüñ ber-bād
Şadme-i bād-ı ecel etdi telāṭum nā-gāh
- 2 Ya‘nī kim zevce-i Ḥasīb paşa rıḥlet ederek
Bir ḥafidesi qalıp eylemde zār ile āh
- 3 Bende-i muḥlişe-i Ḥazret-i Hünkār idi çün
Āl-i evlād-ı Resūl olsun aña püşt ü penāh
- 4 Ğarḳa-yı rahmet edip rūḥunu şād et yā Rabb
Cennet-i ḥuld-i berîn aña ola menzil-gāh
- 5 Çekdi gül-bāngını uçler dedi Ḥilmī tāriḥ

‘Azmidil Hānım olup ‘āzim-i gül-zār-ı İlāh
Sene 1206

29

Trabzon’da vefāt eden Şıddıka Bacı’nıñ tārīhidir.
Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Çeşm-i zāhirden nihān oldu hayf bu mü’mine
Dest-i sākī-i ecelden nūş edip bir tolu cām
 - 2 Dersa‘ ādet’den gelip evlād ü aḥfādı ile
İş bu gurbet ilde qaldı eyleyip ḥatm-i kelām
 - 3 Bir muḥibbe-i şādıka ikrār-bendeydi ezel
Ḥamse-i āl-i ‘abāyı zıkr ederdı şubḥ ü şām
 - 4 Ḥazret-i Şebbīr ü Şübber Ḥayder-i Kerrār ile
Fāṭimatü’z-Zehrā şefī‘ olsun aña yevme’l-kıyām
 - 5 Çekdi bir āh söyleyip Ḥilmī Dede tārīḫini
Gülşen-i cennet ola Şıddıka Bacı’ya maḳām
- Sene 1310

30

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Kim ki geldiyse bu kevne rıḥlet etdi ‘ākıbet
Bir misafir-ḥānedir bu ‘ālem-i fānī hemān

29

M, 124; -Y

30

M, 124; -Y

- 2 İşte bak bu Besîme Hanım için cām-ı ecel
 ‘İşk-ı hubb-ı ehl-i beyt ile olup ‘Adn’e revân
- 3 Terk edip evlād ü ahfādıñ bu bezm-i fânide
 Oldu kurb-i Hazret-i Manşûr Sultân’da nihân
- 4 Bir muhibb-i muhlişe olmuşdu rāh-ı nācide
 Hazret-i Zehrā aña olsun şefî‘-i müste‘ân
- 5 Eyledi ikmāl-i tayyib tārīhiñ Hilmî Dede
 Cilve-gāh olsun Besîme Hanım’a şaḥn-ı cinân
- Sene 1309

31

- 1 Dirîgâ bir cüvân-ı nev-resîde ey bu duhter
Uçurdu murğ-ı rûhuñ nâ-gehân gözden nihân oldu
- 2 On altı yaşına girmişdi bu genc tâze bî-çâre
Aña derd-i ciger-sûz-ı verem cellâd-ı cân oldu
- 3 Felekden çünkü bir kâm almadan gitdi bu dünyâdan
Anıñ hem-bezmi cennetde gürûh-ı hûriyân oldu
- 4 Şefâ‘ at eylesin bint-i Resûl-i Hâzret-i Zehrâ
Ki ol Hayru’n-Nisâ maḥzâ şefî‘ -i mü‘ minân oldu
- 5 Çekip bir âh-ı dil Hilmî Dede târîḫini söyler
Ḥadîce pâk-dâmen sū-yı ‘ uḫbâya revân oldu

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

- 1 Göçdü fāniden bugün bu ' iffet ehl-i mü'mine
Maḥmil-i tābūta bend oldu o Firdevs'e revān
 - 2 Bir muḥibb-i muḥlişeydi Ḥānedān-ı Ḥayder'e
Şāfi' i maḥşerde olsun Ḥazret-i Zehrā hemān
 - 3 Terk edip evlād ü ensābıñ bu bezm-i fānide
Tutdu çün kurb-ı Emīr Sulṭān'da bir ' ālī-mekān
 - 4 Sālike olmuşdu rāh-ı nāciye ikrār verip
Kabrini pür-nūr ede dā'im İlāh-ı Müste' ān
 - 5 Cevher-i eşkimle Ḥilmī söyledim tārīhini
Cāy-gāh olsun Sa' ādet Ḥanım'a kaşr-ı cinān
- Sene 1316

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

- 1 ' Askerī merḥūm Muḥammed Paşa'nıñ menkūḥası
Fāṭime Zehrā Ḥanım oldu bu kabir içre nihān
- 2 İki ferzend ile üç duḡter bıraḡdı fānide
Oldu gül-zār-ı beḡāya cennet-i ' Adn'e revān
- 3 Bende-i āl-i ' abā idi temām ol ' ā' ile

Hubb-ı ehl-i beyt ile olmuşdu cümle kām-rān

- 4 Şāfi‘ī olsun anıñ maḥşerde Zehrā Betül
Raḥmet etsin cānına perverd-gār-ı Müste‘ān
- 5 Geldi üç er söyledi Ḥilmī Dede tāriḥini
Cennet-i a‘lāñı kıl yā Rabb bu Zehrā’ya mekān
Sene 1318

34

Fā‘ilātün Fā‘ilātün Fā‘ilün

- 1 Ergilili Feyzī Beg’in duḥteri
Koniçeli Yaḥyā Beg’in ḥaremi
- 2 Terk edip evlād ü aḥfādıñ hemān
Gitdi ‘uḡbāya Ḥalīme ehl imān
- 3 Ḥācī Bektaş-ı Velī’nin bendesi
Cān ü dilden ‘āşıḡ-ı efkendes
- 4 Ḥācī Yaḥyā Baba’dan tutmuşdu el
Bir muḥibb-i şādıḡaydı tā ezel
- 5 Nazm edip [Ḥilmī] Dede yārānıma
Raḥmet etsün [Ḥaḡ] bu Elma Hanım’a

35

Lesḡovik’de Ābidīn Babanıñ dergāhında inşā olunan çeşmesi

34

M, 125; Y, 196

35

M, 125; -Y

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

- 1 Leskovikli ' Abdül Ağa-zāde Mîr Ârif' in
Zevcesi Nefîse Hânım şarf edip nakd-i helâl
- 2 İşbu dergâh içre inşâ eyleyip bu çeşmeyi
Rûhunu sîr-âb edip ecdâdınıñ kevşer mişâl
- 3 Mâ-i cārî oldu Şâh-ı Kerbelâ'nın ' ışkına
Kıldı ihyâ teşnegânı eyleyip meşrûr-i bâl
- 4 Nûş edenler şâhibü'l-hayrâtına kılsın du' â
Şu gibi efzûn ede ' ömrünü Hayy-ı lâ-yezâl
- 5 Çıkdı kırklar söyledi Hilmî Dede târihini
İç şifâ olsun bu ra' nâ çeşmeden âb-ı zülâl
Sene 1310

36

Bursa'da kâ' in Ramazân Baba Dergâh-ı şerîfiniñ tâ' mîrinde söylediği târihtir.

Mef' ülü Fā' ilātün Mef' ülü Fā' ilātün

- 1 Bir çok zemân harâbe hâlinde idi ammâ
Şeyh Şâbit etdi ihyâ geldi bu hân-kâhı
- 2 Feyz isteyen Hudâ'dan bâb-ı rızâda dursun
Olmuş bu cây-ı ' âlem ' âşıqlarıñ penâhı
- 3 Ervâh-ı evliyâdan himmet taleb edenler
Gelsin ziyâret etsin dâ'im bu bâr-gâhı

- 4 Hilmî Dede târîhiñ cevher kalemle yazdı
Ta‘mîr edildi zibâ Ramazân Baba dergâhı
Sene 1313

37

Göriçe’de Kâzimiyye dergâhına yapılan çeşmeye söylediği târîhdir.

Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün

- 1 Kâzimiyye nâmı ile oldu bu tekye be-nâm
Kıldı ihyâ bânî-i şânî olup Kâzım Baba
- 2 Ehl-i hayr olan muhibbân yardım etdi şıdk ile
Şu getirdip çeşme yaptırdı bu yerde dil-küşâ
- 3 Fî-sebîlî’llâh kınsın teşne-gân bu çeşmeden
Besmeyleyle nûş edip alsın vuзу’ etsin du‘â
- 4 Aldı târîhden sebû Hilmî Dede pür eyledi
İç hayât olsun bu cârî çeşmeden âb-ı şafâ
Sene 1316

38

Gaygusuz Sultân Dergâhı’niñ ta‘mîrinde söylediği târîhdir

Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün

- 1 Bu kehf-i dil-küşâda Gaygusuz Sultân medfûndur
Münevver kabır-i pâki merkez-i rûh-i revândır bu
- 2 Muhammed Luţfî Baba post-nişîn iken bu der-gehde

37

M, 125-126; -Y

38

M, M, 126; Y, 197

Müzeyyen etdi ta' mîriñ maṭāf-ı zā'irandır bu

- 3 Hülûş-i kalb ile eyle ziyâret nâ'il-i feyz ol
Tecellî-gâh-ı ahyâr-ı gürûh-ı dervîşandır bu
- 4 Tarîkat ehliniñ me'vâsıdır bu gâr-ı ehlu'llâh
Duḡûl et 'ışk ile ḥalvet-serây-ı sâlikândır bu
- 5 Mücevher târihiñ Hilmî Dede bu levhaya yazdı
Zihî ta' mîr edildi türbesi quds âşiyandır bu
Sene 1321

39

Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün Mefâ'ilün

- 1 Biñ üç yüz yirmi birde eyledi ta' mîr bu dergâhı
Muḥammed Luṭfî Baba sa'y edip bâ-himmet-i Pirân
- 2 Kazâ-yı nâ-gehânıyla ḥarâb olmuşdu süknâsı
Mücedded oldu inşâ menzil-i me'vâ-yı dervîşân
- 3 Tarîk-i Hâcî Bektaş-ı Velî ayinine maḥşûş
Bu cây-ı dil-küşâ dâ'im ola ma' mûr ü âbâdan
- 4 İlâhî sen mu'ammer et Muḥammed Luṭfî Baba'yı
Tarîkat ehlini âb-ı reşâdetle ede reyyân
- 5 Çekip gülbangını Hilmî Dede târiḥ-i lafz ile
Ne ra' nâ oldu ta' mîr-i ḥangâh-ı Gaygusuz Sulṭân
Sene 1321

39

M, 126; Y, 197

1a, yirmi: yigirmi (vezin gereği yirmi yazıldı)

Leskovik’de kâ’in Haydariyye Dergâh-ı şerîfine ‘ Ârif Beg ve haremî
 Hanım tarafından yapılan âşeviniñ târîhi
Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün Mefâ‘ilün

- 1 Muhibb-i Hânedân’dan ‘ Abdül Beg-zâde bu ‘ Ârif Beg
 Nefise zevcesi hanımla şarf-ı naqd edip ibkâ
- 2 Muvaffağ oldular bu dergehe bir aşevi yapmak
 Hülûş-ı kalb ile pîr ‘ ışkına hayr eyleyip icrâ
- 3 Pişip lokma çekildikçe cem-i gülbang-ı dervîşân
 Kabûl etsin erenler şâhı hayrın hayr edip iksâ
- 4 Çıkıp kırklar dedim Hilmî Dede târîh-i itmâmın
 Mücedded oldu inşâ ‘ avn-i Hakk’la aşevi ra‘ nâ
 Sene 1322

Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilâtün Fâ‘ilün

- 1 Mîr Hayreddin Nedîm Bey-zâde ile zevcesi
 Râziye Hanım bi-hakkın şarf edip naqd-i vüfur
- 2 Hakk yolunda bezl-i emvâl etdiler pîr ‘ ışkına
 Yaptırıp bu han-gâha çeşme-i zîb ü sürür

- 3 Böyle ‘ālī-himmet-i dil-sāz ile olmaz mı hīç
Teşne-gān-ı Kerbelā ervāhı şād-āb-ı hubūr
- 4 Hıdmeti nisyān olunmaz hīç hayır aşhābınıñ
Yād olur ta‘ zīm ile nāmı ilā yevmi’n-nüşūr
- 5 Hakk be-kām etsin hayrāt ehlini şubh ü mesā
Konmasın demān-ı ehl-i himmete gerd-i fütūr
- 6 Nüş eden dil teşne-gān etsin bu vech ile du‘ ā
Sa‘ yini meşkūr ede hayr ehliniñ Rabbü’l-Ġafūr
- 7 Heft er çıkdı dedi Hilmī Dede tārīhini
İç şifā olsun bu ‘ālī çeşmeden mā’en tahūr
- 1324

5.1.8 MÜFREDLER

MÜFRED

1

Mefā‘ ilün Mefā‘ ilün Mefā‘ ilün Mefā‘ ilün

Żiyā-baḥşā-yı ‘ālem-gīr envār-ı celidir bu
Çerāğ-ı Hünkār Hācī Bektaş-ı Velī’dir bu

MÜFRED

2

Fā‘ ilātün Fā‘ ilātün Fā‘ ilātün Fā‘ ilün

¹
M, 116; -Y

²
M, 116; -Y

Aḥsen-i taḳvīm imiş ḥüsn ü cemālîñ ey şanem
Küfr-i zülfüñ ref' edip tecdîd-i îmān eyledik

MÜFRED

3

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

Gülşen içre bezm-i germ-â-germ iken geldi o şūḥ
La' l-i nāb-ı yār unutturdu bize cām u cemī

MÜFRED

4

Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilātün Fā' ilün

Lāle-zār-ı kevnî seyrān eyler iken ansızın
Düşdü dām-ı zülfüne bir dilberîñ gön'lüm kuşu

MÜFRED

5

Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilātün Fe' ilün

Dilberîñ ḥüsnüñü tezyîd için Allāhu a' lem
Gül- ' ızār-ı ruḥuna ḥaṭṭ-ı hümayün gelmiş

MÜFRED

6

3
M, 116; -Y
4
M, 116; -Y
5
M, 116; -Y
6
M, 117; -Y

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Kar gibi sâde beyâz rûlara bakmağdan ise
Oynayan gamze ile kara göze bakmalıdır

MÜFRED

7

Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilātün Fe'ilün

Yâri ağıyar ile ülfet ediyorken gördüm
İkilik kalmadı şimdi geri vahdet demidir

MÜFRED

8

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Cennet akçeyle alınmaz şanma ey zâhid yürü
Akçe ile râzı et bir mü'miniñ kalbini al

MÜFRED

9

Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilātün Fā'ilün

Akçeñ ile girmek isterseñ caḥīm-i esfele
Çârşū-yı cāhiliyyetde libās-ı küfrü al

7

M, 117; -Y

8

M, 117; -Y

9

M, 117; -Y

MÜFRED

10

Mefâ' ilün Mefâ' ilün Mefâ' ilün Mefâ' ilün

Bugün de oldu akşam ermedi encâm-ı âlâmım
Kopardım çâr-nâ-çâr bir varak 'ömrüm kitabından

5. BÖLÜM: DİZİN

A

Abbasi, 99, 100
 Abdūd, 118
 Ādem, 97, 155, 156, 249,
 252, 253, 254, 359
 Āḫir, 32, 230
 Aḫmed, 29, 48, 52, 57, 89,
 108, 118, 141, 156, 167,
 168, 226, 232, 236, 237,
 263, 322, 346, 347, 361,
 362, 389
 Aḫmedī, 29, 132, 140
 Ahmet Yesevi, 1
 Ākif Paşa, 2
 Alay begi, 398
 Alevî, IV, 50, 93, 104
 ÂL-İ ABA, 55, 93
 Ali Baba, VII, 7, 9
 Ali Dedebaba, VII, 3, 7, 11,
 12, 23, 29, 30, 107
 Āl-i ‘abā, 49, 55, 57, 400
 Āl-i ‘Ābā, 269
 Aliyyü’r-Rızā, 166
 Allah, V, XII, 1, 15, 30, 31,
 32, 33, 34, 35, 37, 38, 40,
 41, 42, 43, 44, 46, 47, 51,
 52, 54, 59, 61, 62, 63, 64,
 66, 71, 74, 75, 77, 81, 82,
 93, 94, 103, 201, 211
 Allāh, 15, 27, 31, 63, 68,
 114, 118, 124, 128, 134,
 155, 156, 266, 267, 274,
 283, 298, 302, 306, 314,
 317, 343, 344, 352, 353,
 356, 369, 375, 380, 396,
 400
 Anadolu, IV, 1, 93, 421
 Arnabud-zāde, 398
 Āsiyāb, 264, 373
 Askeri, 94, 102
 Aşçı Ali Baba, VI, 3, 4, 7
 Āsiyān, 299, 315
 Atkaya, 131, 195
 Avrupa, 252
 Azbi Baba, 6
 Āzeri, 119
 ‘Abdī Efendi, 393, 394
 ‘Abdül Beg, 409

‘Adn, 232, 243, 292, 316,
 329, 338, 372, 400, 403,
 405
 ‘Ali, 48, 56, 202
 ‘Alī, 9, 15, 17, 26, 27, 29,
 39, 41, 43, 44, 48, 49, 50,
 51, 56, 57, 58, 60, 66, 67,
 70, 79, 81, 84, 88, 93, 95,
 100, 103, 108, 112, 125,
 126, 131, 132, 133, 135,
 136, 137, 138, 139, 144,
 146, 157, 158, 163, 164,
 165, 166, 167, 170, 171,
 177, 187, 188, 189, 192,
 195, 196, 197, 198, 199,
 200, 201, 212, 213, 217,
 226, 227, 228, 236, 246,
 265, 273, 303, 314, 318,
 331, 332, 336, 337, 338,
 355, 358, 359, 360, 361,
 362, 363, 364, 371, 384,
 386, 391, 395, 397, 399,
 400
 ‘Alī Zeyne’l ‘Abā, 29
 ‘Alī Rızā, 112, 157
 ‘Alī Şevkî Efendi, 400
 ‘Alī Zeyne’l-‘Abā, 112,
 157, 187, 192, 212, 213
 ‘Aliye’l-Murtaza, 334
 ‘Aliyye’l-Murtaza, 133, 139
 ‘Aliyye’l-Mürteza, 56, 57
 ‘Amr, 118
 ‘Andelib, 203, 243, 277,
 313, 325, 366
 ‘Arab, 390
 ‘Ārif Beg, 409
 ‘Askeri, 101, 102, 103, 112,
 134, 146, 166, 167, 171,
 188, 202, 304, 318, 405
 ‘Azmidil, 402
 ‘Azze ve Cell, 33

B

Bağdad, 99, 101
 Baḫr-i Aḫmer, 392
 Bākır, 99, 139, 146, 157,
 166, 170, 187, 304, 318

Balımlı Sultan, VI, VII, 1, 3,
 8, 9, 13
 Balım Sultān, 112, 138, 331
 Bāri, 34, 184
 Bārī, 30, 211, 229, 232, 237,
 296, 330
 Baṭın, 32
 Bayburtlu Zihnî, 2
 Bedeḫşān, 372
 Bedri Noyan, 3, 5, 12
 Bedrū’d-Dücā, 157
 Bektaşî, IV, 3, 12, 14, 50,
 93, 104
 Bektaşî, 51, 67, 69, 79, 171,
 172, 191, 260, 261
 Bektāşilik, 1
 Besîme Hanım, 403, 404
 Betül, 30, 129, 140, 170,
 194, 320, 405
 Beytu’llāh, 119
 Bezm, 19, 29, 49, 54, 88,
 122, 128, 147, 148, 154,
 178, 180, 204, 207, 224,
 228, 251, 256, 287, 292,
 313, 319, 324, 339, 354,
 358, 363, 368, 374, 396
 Binbaşî Arnavut Cemalettin,
 6
 Bintü’l-‘İneb, 122
 Burāk, 118
 Bülbül, 80, 86, 256, 291,
 306, 375

C

cānānım, 72, 74, 81, 91,
 125, 139, 140, 157, 167,
 181, 182, 303, 311, 312,
 360, 372
 Ca‘fer, 139, 146, 157, 201,
 202, 388
 Ca‘ferü’ş-Şādık, 166
 Ca‘ferü’ş-Şādık, 100, 318
 Ca‘ferü’ş-Şādık, 133
 Ca‘ferü’ş-Şādık, 99, 101,
 112, 167, 187, 304
 Cavidanname, 13
 Cebbār, 30, 34, 184
 Cebra’ıl, 35, 314

Cehennem, 59
 Cem, 8, 10, 15, 21, 23, 24,
 26, 27, 50, 77, 105, 174,
 197, 203, 208, 231, 314,
 421, 422
 Cennât-i ‘Adn, 48
 cennet, 59, 61, 93, 114, 152,
 230, 273, 323, 330, 343,
 351, 362, 387, 397, 399,
 403, 405
 Cennet, 55, 59, 146, 157,
 207, 272, 279, 292, 298,
 314, 338, 394, 400, 402,
 405, 413
 Cennetü’l Me’vâ, 311
 Cibrîl-i Emîn, 141
 cin, 58, 61, 62, 193, 215
 Çelebiler, 9
 çerâğ, 115, 140, 187, 233,
 246, 280
 Çîn, 175, 179, 203, 230,
 245, 252, 268, 288, 326,
 333, 368

D/ E

Dārâ, 382
 Dedegan, 9
 Dertli, 2
 dünyâdan, 72, 139, 243,
 388, 398, 404

Ebâ’t-Turâb, 56, 125, 250
 Ebe’l Hasan, 56, 57, 324
 ehl-i beyt, VI, 2, 7, 22, 93,
 97, 99, 103, 138, 189,
 190, 201, 243, 256, 263,
 315, 386, 388, 389, 391,
 393, 394, 403, 405
 Ehl-i beyt, VI, 15, 55, 99,
 114, 192, 336, 371, 398
 Elma Hanım, 406
 Emîn Efendi, 398, 399
 Emine Bacı, 3, 7
 Emine Hüsna, 395
 Emîr Sultân, 396, 405
 Emre, 1, 195
 enbiyâ, 116, 140, 224, 323,
 330, 363, 380
 Enderunlu Vasıf, 2

Enderunlu Vâsıf, 2
 Ergilili Feyzî Beg, 406
 Erzurumlu Emrah, 2
 esmâdan, 63, 224
 Erzurumlu Emrah, 2

F

Faḥr-i ‘âlem, 51, 52, 390
 Faḥrû’l-Mürselîn, 378
 Faḥrû’n-Nebî, 400
 Fatiha, 30, 36
 Fâtîha, 30, 36, 37, 89, 106,
 108, 179, 193, 200, 254,
 298, 396
 Fâtîma, 56, 119, 213
 Fâtîmetü’z-Zehrâ, 56, 147
 Felek, 34, 184, 240, 393
 Ferhâd, 258
 Ferîştahzade Abdülmecid
 İzzeddin, 13
 Filibeli Ahmed Mehdi Baba,
 12
 Filibeli Ahmed Mehdi Baba,
 108
 Firdevs, 119, 314, 386, 389,
 395, 396, 397, 404
 Fotoğraf, 346

G

Ğaffâr, 30, 34, 184
 Ğafûr, 126, 410
 Ğaygusuz Sultân, 106, 408,
 409
 Ğazanfer, 39, 45, 66, 266
 Girid, 398
 Göngörmez, 3
 Gönül, 72, 135, 139, 151,
 164, 218, 222, 236, 293,
 326, 327, 346
 Gözcü Baba, 5, 6
 Göztepe, 6
 Guzzâ, 119
 Gülşen, 149, 205, 217, 225,
 227, 242, 315, 329, 375,
 397, 399, 403, 411
 Günah, 59

Günâhkâr, 59, 222
 Güngörmez Mahallesi, 7

H

Ḥabîb, 33, 118, 217, 303,
 322, 363
 Ḥabîbim, 207, 270, 341
 Ḥabîbu’llâh, 51, 52, 116,
 378
 Hacı Ali Baba, 3
 Hacı Bektaş, 1, 4, 7, 9, 22,
 105, 421, 422
 Hacı Bektaş Velî, 2, 9, 22,
 421, 422
 Hacı Bektaş-ı Velî, 1
 Hacı Bektâş-ı Velî Dergâhı,
 3
 Hacı Hasan Baba, VI, VII,
 3, 4, 7
 Hacı Türâbî, 3
 Ḥacî Bektaş-ı
 Velikerâmet, 103
 Ḥacî Bektaş, 30, 57, 68, 70,
 77, 112, 132, 136, 158,
 161, 162, 165, 166, 173,
 189, 190, 191, 246, 261,
 262, 274, 304, 318, 358,
 387, 388, 389, 390, 391,
 392, 394, 395, 396, 399,
 400, 406, 409
 Ḥacî Bektaş-ı Velî, 30, 57,
 68, 70, 77, 112, 161, 162,
 173, 187, 189, 190, 191,
 246, 261, 262, 274, 304,
 318, 358, 387, 388, 389,
 390, 391, 392, 394, 395,
 396, 399, 400, 406, 409,
 411
 Ḥacî Ḥasîb Baba, 105, 387
 Ḥacî Tâhir Baba, 386
 Ḥacî Yaḥyâ Baba, 406
 Hâdi, 31, 33, 158, 229, 360,
 361, 378
 Hâdî, 90, 230, 254, 276, 349
 Ḥadice, 404
 Ḥadîcetü’l-Kübrâ, 56, 147
 Hafız Mehmet Ali, 3

Hakk, 9, 30, 31, 58, 60, 62, 65
 Hakk, 16, 23, 27, 31, 33, 35, 43, 44, 45, 46, 50, 51, 52, 53, 56, 59, 62, 70, 73, 77, 78, 90, 91, 95, 99, 112, 116, 117, 118, 119, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 142, 146, 152, 153, 154, 155, 157, 166, 173, 174, 176, 178, 185, 187, 189, 190, 192, 193, 195, 199, 200, 204, 207, 211, 212, 214, 218, 222, 223, 224, 228, 229, 230, 231, 233, 239, 246, 247, 253, 254, 256, 261, 263, 274, 275, 276, 278, 282, 283, 284, 291, 295, 296, 298, 299, 301, 303, 311, 315, 318, 319, 322, 327, 328, 329, 330, 331, 332, 333, 335, 340, 347, 348, 353, 361, 364, 370, 377, 379, 380, 381, 385, 387, 388, 389, 392, 394, 397, 400, 410
 Hâlik, 30, 34, 184
 Halil, 55, 380
 Halilâ, 206
 Halime, 406
 Hallâk, 175, 284, 361
 halvet, 65, 295, 408
 halvetserây, 65
 Hâme, 353, 366
 Harputî İshak Hoca, 13
 Harputlu İshak Hoca, 12, 13
 Harun Reşit, 100
 Hasan, 56, 57, 95, 96, 102, 112, 122, 125, 133, 134, 139, 141, 146, 147, 157, 166, 167, 168, 170, 187, 213, 222, 303, 318, 320, 321, 324, 362
 Hasan Baba, 3, 7
 Hasaneyn, 166, 273, 394
 Hasanü'l 'Askerî, 112
 Hasen, 51, 56, 78, 201
 Hasib, 105, 387, 402
 Hâtem, 116, 232, 314, 378
 Hatem Hatun, 1
 Hatmü'l-Enbiyâ, 299

Hatmü'l-Mürselin, 51, 400
 havz-ı kevşer, 311
 Havz-ı Kevşer, 397
 Hayber, 261, 337
 Haydar, 15, 231, 243, 294, 318, 356, 388, 392
 Haydar-ı Kerrâr, 15, 231, 318
 Hayder, 56, 72, 112, 118, 119, 129, 147, 152, 172, 177, 190, 263, 265, 266, 283, 320, 321, 337, 355, 359, 403, 405
 Hayder-i Kerrâr, 56, 320, 403
 Hayme, 192, 360
 Hayru'n-Nisâ, 404
 Hayy, 33, 60, 132, 144, 234, 397, 407
 Hazret-i Hunkâr, 196
 Hazret-i Hâlik, 29, 142
 Hazret-i Hızr, 137, 238
 Hazret-i Mevlâ, 298
 Hazret-i Peygamber, 323, 338
 Hazret-i Sultân Balım, 26, 75, 383
 Hazret-i Şâhşulu Sultan, 304
 Hazret-i Zehrâ, 157, 402, 403, 404, 405
 Hazret-i Zeyne'l-Abâ, 40, 202
 Hendek, 118
 Hıta, 252
 Hızır, VI, VII, 17, 53
 Hızır, 17, 292, 348
 Hızır, 52, 53
 Hızr, 299
 Hızr, 45, 80, 115, 196, 289, 316, 333, 360, 361, 367, 373
 Hind, 252, 288, 371
 Hindü, 239, 302
 Hizeran'ıl-Mersiyye, 100
 Horasan, 1
 Hudâ, 15, 32, 55, 57, 79, 126, 135, 156, 157, 166, 169, 185, 189, 212, 230, 238, 263, 283, 322, 329, 331, 335, 337, 348, 363, 376, 407

Hulki'r Rızâ, 187
 Hürî, 272, 362
 hürî, 61
 Hurşid, 339
 hürşid, 283
 Hüdâ, 30
 Hüdâ, 133
 Hünkâr, 130, 131, 133, 134, 136, 138, 144, 236, 310, 402, 411
 Hünkâr Hâcî Bektaş Velî, 130, 131, 133
 Hünkâr Hâcî Bektaş, 131, 134, 138, 144, 411
 Hünkâr Hâcî Bektaş Velî, 57, 132, 165, 166
 Hünkâr Hâcî Bektaş Velî, 131, 138, 144
 Hüseyin, 21, 26, 29, 46, 51, 56, 57, 59, 74, 75, 78, 95, 96, 97, 101, 102, 112, 133, 139, 140, 141, 142, 146, 147, 157, 166, 167, 170, 171, 187, 191, 193, 210, 213, 214, 249, 303, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 335, 336, 337
 Hz Âdem, 74
 Hz Ali, 22, 55, 56, 77, 81, 94, 95, 96
 Hz. Ali, 1, 9, 18, 55, 56, 57, 81, 93, 94, 95
 HZ. ALİ, 94
 Hz. Ebubekir, 55, 98
 Hz. Huccet, 103
 Hz. Muhammed, 9, 98
 Hz. Osman, 55
 Hz. Ömer, 55
 Hz. Süleyman, 75

i

İşkname-i İlâhi, 13
 İlâh, 229, 323, 362, 396, 399, 402, 405
 Imam Ali Rıza, 100
 Imam Cafer Sadik, 98
 Imam Hasan, 95, 102
 Imam Hüseyin, 96

İmam Muhammed Bakir, 98
İmam Muhammed Mehdi,
102
İmam Muhammed Taki, 100
İmam Musa Kazim, 99
İmam Zeynel-Abidin, 97
İmām-ı Ca‘ferü’s-Şâdık, 29,
99, 142, 143, 144
İnsan, 1, 30, 40, 421
İshak Paşa, 3
İsâ, 35, 53, 72, 235, 311,
İskender, 35, 52, 53, 61, 64,
78, 88, 89, 382, 422
İslam, IV, 1, 8, 21, 50, 58,
62, 96, 322, 421, 422

K

Kaazi'l-Kuzât, 102
Kâf, 281, 299, 379
Kalem, 30
kalem, 158, 299
Kânber, 337, 362
Ka‘be, 60, 61, 69, 102, 119,
125, 145, 146, 155, 169,
188, 200, 207, 220, 236,
239, 252, 267, 269, 281,
282, 329, 332, 377, 380
Ka‘betu’llâh, 299
Ka‘betü'l-‘ulyâ, 311
Karagöz, 364
Kâşifu'l-Esrâr, 12, 13, 14
Kâşifu'l-Esrâr Reddiyesi,
13, 14
Kâşifu'l-Esrâr ve Dâfi‘ul-
Esrâr, 12, 13
Kaşifü'l Reddiyesi, VI
Kays, 258, 316
Kâzım Baba, 408
Kâzimiyye, 407, 408
Keçecizâde İzzet Molla, 2
Kelîm, 45, 52, 299, 345
Kerbela, 85, 86, 96, 97
Kerbela, 21, 26, 29, 56, 57,
86, 97, 101, 120, 133,
140, 166, 167, 170, 171,
187, 191, 210, 213, 214,
249, 256, 262, 263, 303,
318, 322, 334, 336, 385,

387, 388, 389, 395, 398,
406, 410
keşret, 63, 65, 209, 218,
224, 295, 341
Keştî, 302
kevşer, 62, 118, 134, 136,
143, 146, 149, 178, 199,
207, 237, 311, 346, 362,
406
Kible, 60, 291
Kible-gâh, 236, 303, 354
Kırşehir, 1, 6
Kıyâmet, 58
kıyâmet, 58, 62, 193, 198
Kızılbaş, 136
Kirâmen kâtibîn, 36, 235
Kisrâ, 382
Koniçeli Yahyâ Beg, 406
Kur‘ân, 33, 116, 117, 303,
378
Kur‘ân, 47, 137, 138, 153,
193, 198, 253, 254, 311,
339, 346, 347, 377, 390
Kûy, 332, 354, 367

L

Lât, 119
lem-yazel, 33, 169, 303
Leskofçalı Gâlip, 2
Leskovikli ‘Abdül Ağa-zâde
Mîr Ârif, 406
levlâke levlâk, 50, 116, 315,
319, 378
Leyl, 37, 44, 231
livâ‘ül-hamd, 314
Loxmân, 286, 373
Lokman-ı Perende, 1
Luţfi Baba, 408, 409

M

Mâh, 30, 283, 320, 358, 392
Maḥmūd, 51, 52, 118, 156,
167, 168, 390
Maḥmūd Ebu’l Kâsım, 51,
52, 390

Mâlik, 15, 29, 140, 169,
189, 260
Manşûr, 136, 180, 181, 285,
403
Manşûr Baba, 136, 180, 181
Mâ-sivâdan, 64, 304, 385,
389, 390
Mecnun, 75, 85
Mecnûn, 85, 127, 187, 257,
258, 262, 281, 316
Mecûs, 194
Medine-i Münevvere, 100,
102
Meh, 183, 251, 294
Mehdî, 53, 101, 102, 103,
104, 108, 112, 134, 146,
166, 167, 171, 188, 202,
232, 299, 304, 318
Mehmed Tahir Baba, 7
Mehmed Yesarî Baba, 7
Mehmet Ali Hilmi
Dedebaba, IV, VI, XII,
2, 3, 14, 21, 22, 23, 422
Mekteb, 45, 178, 354
Memun, 100
mengûş, 79, 243, 386
Merdivenköy Dergâhı, 4
Merdivenköy Şahkulu
Sultan Dergâhı, VI, 3, 4
Mervân, 342
Merve, 377
Meryem, 30, 35, 36, 53, 360
Mesîh, 53, 353
Mesîhâ, 17, 53, 104, 183,
184, 232, 299, 348
Mevlâ, 30, 32
Mevlâ, 24, 32, 45, 69, 116,
138, 145, 156, 173, 178,
214, 221, 278, 281, 327,
340, 359, 391, 394, 396
Meylî Baba, 386
Mısr, 32, 54, 128, 183, 244
Mîr Hayreddin Nedîm Bey,
410
Mudill, 30
Muḍill, 33, 230, 276, 349
Muhahrrem, 335
Muhammed, 6, 9, 13, 38, 39,
41, 48, 49, 50, 51, 56, 57,
63, 67, 77, 93, 94, 95, 96,
97, 98, 100, 101, 102,
105, 421, 422

Muhammed, 9, 29, 30, 38, 39, 43, 44, 51, 67, 95, 98, 102, 112, 125, 129, 130, 132, 133, 135, 137, 138, 139, 146, 147, 155, 156, 157, 158, 165, 166, 167, 171, 178, 189, 195, 196, 197, 199, 200, 201, 210, 226, 246, 303, 314, 322, 338, 360, 378, 386, 391, 399, 405, 408, 409
 Muhammed Bâkır, 30, 98, 112, 129, 130, 133, 167
 Muhammed Naẓîf, 399
 Muhammed ‘Alî, 137
 Muhammed Taki, 94, 100, 101
 Muḥarrem, 191, 249, 336
 muḥibbân, 77, 337, 400, 408
 Murtaẓâ, 15, 118, 119, 163, 164, 167, 189, 250, 318, 322, 335, 337, 358
 Mūsâ, 45, 52, 53, 100, 101, 112, 146, 166, 167, 171, 187, 202, 232, 299, 304, 318, 360, 367
 Musa el-Kazım, 1
 Musa Kazım, 94, 99, 100, 101
 Mūsâ-yı Kāzım, 100, 133
 Mūsâ-yı Kāzım, 101, 146, 166, 167, 171, 202, 304
 Muşḥaf, 33, 38, 179, 226, 251, 253, 292, 298, 302, 303, 354
 Muşṭafâ, 15, 29, 55, 133, 139, 140, 167, 189, 243, 256, 261, 263, 318, 322, 334, 335, 378, 385, 388, 389, 390, 394, 396, 397, 398, 399
 Muşṭafâ Ağa, 396
 Mu'temid, 101, 102
 Mürtezâ, 55, 58, 60
 Müste‘ân, 405

N

Naķî, 101, 103, 112, 139, 146, 158, 166, 167, 171, 187, 202, 304, 318
 Naşâra, 194
 Naẓîf Efendi, 400
 nebevî, 46, 140
 Nebî, 129, 156, 158, 170, 191, 195, 196, 197, 336, 371
 Necef, 157, 260, 263
 Necip Fazıl, 78
 Nedim, 2
 Nefise Hanim, 406
 Nerdibân, 23, 384
 Nîl, 283, 302
 Nişabur, 1
 Niyazi Mısri, VI, 32
 Niyazî-i Mısri, 15, 24, 421
 Nûh, 54
 Nûḥ, 54, 252, 360
 Nûn, 30, 37, 106, 108, 200, 250, 294
 Nuri Efendi, 7
 Nûri Efendi, 3

P

Pâdişâh, 97, 319, 359
 Perişan Baba, 4, 6
 pervâne, 375
 Peygamber, 143, 335
 Pîr, 197, 396
 Pirân, 409
 Piremed, 398
 Pirevî, 4

R

Rabb, 18, 30, 37, 59, 61, 106, 108, 119, 186, 200, 201, 216, 217, 309, 334, 339, 387, 394, 396, 402, 405
 Rabbü'l Enam, 30
 Rabbü'l Enâm, 33, 34
 Rabbü'l-Enâm, 394
 Radiyy, 100

Rahmân, 140, 152, 198, 298, 303, 339, 362
 Ramazân Baba, 407
 Rasûl'allâh, 117, 119, 378
 Rasûl-i Ekrem, 156
 Rasûlla'llâh, 315
 Rasûllu'llâh, 273
 Rasûlü's-Şakaleyn, 96, 157
 Ravza, 115, 207, 387, 398
 Râzîk, 349
 Râziye Hanim, 410
 Ref'ia Hanim, 5
 Refi'a Hanim, 5, 401
 Resûl-i levlâk, 193
 Rıza, 94, 100
 Rızâ Beg, 393
 Rûh-ı Quds, 35, 53
 Rûḥ-i Quds, 161
 Ruhsati, 2
 Rûm, 130, 131, 138, 176, 189, 190, 195

S/Ş

Sabir, 100
 sanevber, 293
 Sa'âdet Hanim, 405
 Sa' dî, 389
 Sebike, 100
 Selânikli Hacı Hasan Dedebaba, 3
 Selmân, 362
 Semantü'l Mağribiyye, 101
 Servet-i Fünûn, 18
 sevdâdan, 72, 139
 Seyrâni, 2
 Seyyid İbrahim-i Sani, 1
 Seyyidü's-Sādât-ı Ekrem, 95, 199
 Seyyidü's-Süccād, 170, 318
 Sezâî, 21
 Sezâ'î, 178
 şıbgatu'llâh, 301, 347
 Şıbteyn-i Ekrem, 318, 320
 Şıfâhân, 372
 Sidre, 178, 298
 Sultan Ahmed, 7, 88
 Sultân İsmâ'îl, 385
 Sultân-ı Kevneyn, 377

Şuluca Karahöyük, 195, 196
Sulucakarahöyük, 1
Sübhân, 123
Süfyân, 195, 279, 323, 336
Süfyân'a, 195, 323
Süleymân, 76, 242, 287,
329, 398
Sümmani, 2
şüreyyâ, 283
Şah-ı Ekrem, 249
Şahkulu Sultan, VI, VII, 3,
4, 5, 7, 8, 14
Şahkulu Sultân, 4, 23, 136,
159, 180, 181, 340, 384,
394, 401
Şebbîr ü Şübber, 56, 57,
152, 403
Şeyh Sâbit, 407
Şeyhi Şeyh Yahya, 4
şeytân, 62, 256
Şübbân, 336, 397
Şükrü Beg, 391, 392

T

Takî, 101, 103, 112, 139,
146, 158, 166, 167, 171,
187, 202, 304, 318
Tañriçün, 32, 244
Taptuk Emre, 76
Tevfik, 396, 397
tevhid, 16, 63, 246, 269
Turabî, 15
Turabî Baba, 169
Tür-ı Sînâ, 52, 299
Türabî Ali Baba, 4
Türbedar Mehmed Yesârî, 3

Türbedâr Mehmet Yesârî
Baba, 4
Türk, 1, 2, 15, 18, 19, 21,
22, 23, 24, 105, 421, 422
Türkistan, 1
Türkler, 1
Tâhâ, 299
Topçu, 399
Tübâ, 178, 272, 316, 362,
380
Tür, 53, 148, 214, 232, 347,
367
Tür-ı Sînâ, 214

U/Ü

Ubeydullah b. Yahyâ b.
Hâkan, 102
üftâde, 16, 84, 121, 139,
165, 297, 301, 350
ümmü'l kitâb, 254, 370

V/Y

Vahdet, 63, 178, 224, 253
Vâmık, 234, 249, 270, 300
Velîyy, 29, 100, 112, 133,
142, 162, 170, 190, 314,
323, 332, 338
Velîyyu'llâh, 362
Yahüdî, 194
Yanbolulu Ali Turabî, 4

Yapı Kredi Sermet Çifter
Kütüphanesi, 12
Yasin, 30, 36
Yasîn, 133
Yâ-Sîn, 30, 36, 37, 106, 108,
200, 298
Yenişehirli Avnî, 2
Yesevi, 1
Yesevilik, 1
Yezdan, 30, 32
Yezdân, 24, 32, 216, 340,
342
Yezid, 89, 141, 192, 335
Yezîd, 191, 383
Yunus Emre, 1, 76
Yunus Emre,, 1
Yûsuf, 32, 53, 54, 115, 128,
183, 215, 244, 280, 324,
343

Z

Zâhir, 32, 66, 165, 230, 266,
267, 295, 315, 324, 358,
361, 363
Zehrâ, 318, 335, 395, 403,
404, 405
Zehrâ-yı Betül, 318
Zekiyy, 100
Zeyne'l 'Âbidîn, 98, 401
Zeynel 'Abâ, 139, 167
Zeyneb, 95, 141, 142, 194,
335
Zeynel 'Abâ, 57, 59, 99,
146, 166, 194, 304
zülfiğâr, 337

SONUÇ

19. yüzyıl Dedebabası olan Mehmet Ali Hilmi Dedebaba Bektaşî tarikatına bağlı yaşamıştır. 16. yüzyılda Balım Sultan tarafından kurumsallaşan Dedebabalık makamına getirilmiş 23. Dedebaba'dır. Hilmi Dedebaba'nın Divan, Kaşifü'l Esrar'ın Reddiyesi, Erkan-name olmak üzere üç eseri vardır. Bu çalışmada şairin Divanı incelenmiştir.

Hilmi Dedebaba'nın Divanı'nı elde ettiğimiz biri matbu diğeri elyazması olan iki nüsha dikkate alınarak incelenmiştir. Elyazması nüshada tüm şiirler olmadığından eksik şiirlerde sadece matbu nüsha ile yetinilmiştir. El yazması nüshada hem yırtılmış sayfalar hem de boş bırakılmış sayfalar vardır. Kanaatimizce boş bırakılan sayfalar sonradan doldurulmak için boş bırakılmış sayfalardır fakat her ne hikmetse sonradan da şiirler tamamlanmamıştır.

Divanda Niyaz-i Mısri ve Turabî'nin etkisi görülmektedir. Bunun yanında tasavvufun etkisi açık bir şekilde görülmektedir. Ehl-i beyt, 12 İmam ve Bektaşî pirleri divanda önemli bir yere sahiptir.

Mehmet Ali Hilmi Dedebaba divanda "Hilmi ve Hilmi Dede" mahlasını kullanmıştır

Ayet ve hadislerden alıntı yapan şair, bazı şiirlerde ayet ve hadisleri tam metin olarak kullanmışken kimi yerlerde de vezin gereği kısmî alıntı ile yetinmiştir.

Divan nazım şekilleri, aruz ölçüsü bağlamında incelendiğinde şairin bu konuda başarılı olmadığı görülecektir. Bunun yanında divanda hece ölçüsü ile yazdığı 28 şiir vardır.

Bu tez beş bölüm halinde hazırlanmıştır. Birinci bölümde şairin hayatı, tarikatı, eserleri ve sanatı ele alınmıştır. İkinci bölümde divanın şekil ve muhteva özellikleri incelenmiştir. Üçüncü bölümde nüshalar tanıtılmış, dördüncü bölümde tenkitli metin hazırlanmış ve beşinci bölüme de divan ile ilgili çalışma yapacaklara kolaylık sağlaması temennisiyle bir dizin eklenmiştir

KAYNAKÇA

- Aydın, Abdullah, Divan Şiirinde Rakip Portresi, sonçağ yayınları, İstanbul 2013
- Banarlı, Nihad Sami, Resimli Türk Edebiyatı Tarihi Cilt 2, Milli Eğitim Basımevi, İst. 1998
- Cebecioğlu, Ethem, Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü, Ağaç Kitabevi, İst. 2009
- Coşan, M. Esad, İslam'da Nefis Terbiyesi ve Tasavvufa Giriş, Seha Yay, İstanbul 1997
- Çetinkaya, Bayram Ali, Bir Anadolu Ereni Hacı Bektaş-ı Velî: Hayatı, Eserleri ve İnsan Anlayışı, Cumhuriyet Üniversitesi Lahiyat Fakültesi Dergisi 3. Sayı
- Çift, Salih, İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi (İbnü'l-Arabî Özel Sayısı-2), [2009], s: 23
- Develioğlu, Ferit, Osmanlıca –Türkçe Ansiklopedik Lûgat, Aydın Kitabevi, Ankara 200
- Dierl, Anton Jozef, (Çeviren, Fahrettin Yiğit), Anadolu Alevîliği, Ant Yayınları, Ocak,1991
- Dilçin, Cem, Örneklerle Türk Şiir Bilgisi, Ankara 2000
- El-Aclunî, İsmail b. Muhammed b. Abdilhadî, Keşfu'l-hafâ ve muzilu'l-ilbas, Daru'l-kutubi'l-ilmiyye, Beyrut 1478/1997, C: 1, 184)
- Erdem, Cem, Muhammet Ali Hilmi Dedebaba Erkân-Nâmesi, Türk Kültürü Ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi / 2011 / 57
- Erdoğan, Kenan, Niyazî-i Mısırî Divanı, Akçağ Yay, Ankara 1998
- Gölpınarlı, Abdülbaki, Hz. Peygamber ve On İki İmam, Der Yay. İstanbul 1979
- Hacı Bektaş Velî, Makalat, Aktaran Mehmet Yaman (Dede), Alevîlik, demos yay, İst.2011
- İpekten, Haluk, Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz, Dergâh Yayınları, İst 1997
- İslam Ansiklopedisi 10.cilt, MEB, Eskişehir 1997
- Karagöz, İsmail (Yayına Hazırlayan),Dini Kavramlar Sözlüğü, DİB Yay, Ankara 2010

Karagöz, İsmail (Yayına Hazırlayan), Dini Kavramlar Sözlüğü, DİB Yay, Ankara 2010

Karakuş, Gülbeyaz (Yayına Hazırlayan), Mehmet Ali Hilmi Dedebaba Dîvânı, Revak Kitabevi, İstanbul.2012

Komisyon, Kur'ân-ı Kerim ve Açıklamalı Meâli, Türkiye Diyanet Vakfı Ankara 2012

Mehmet Ali Hilmi Dedebaba, Mehmet Ali Hilmi Dedebaba Dîvânı, İstanbul, 1317 (1901)

Nureddin, Ali b. Muhammed b.Sultan, el-Esrâru'l-merfua fi'l-Ahbari'l-mevdua, Müessesetu'r-Risale, Beyrut 1391/1971

Nursi, Said, Lemalar, RNK, İstanbul, 2012

Nursi, Said, Mektubat, RNK, İstanbul, 2010

Özkan, Feridun Hakan, Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi 2012

Pala, İskender, Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü, Ötüken, İstanbul 200

Saygı, Hakkı Cem Vakfı Alevî İslam Din Hizmetleri Başkanlığı Kitapçığı (Alevîlikte İnanç Önderliği)

Sunar, Cavit, Melamilik ve Bektaşilik, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara-1975

Uçman, Abdullah, TDV İslam Ansiklopedisi cilt 28, Ankara 2003

Yaman, Mehmet (Dede), Alevîlik, demos yay, İstanbul 2011

Yeğin, Abdullah, İslamî- İlmî-Felsefî Yeni Lûgat Hizmet Vakfı Yay,1999

Yılmaz, Kamil, Tasavvuf ve Tarikatlar, ensar, İstanbul 2012

Yüksel, Müfid, Bektaşilik ve Mehmet Ali Hilmi Dedebaba, Bakış Yayınları, Aralık, 2002

<http://www.tdk.gov.tr/>

<http://www.bektasi.net/mehmethilmi.html>

<http://www.habev.org.tr/Alevîlik/56-inanc-onderligi-bektasilikte-inanc-onderligi.html>